

Eesti Teaduste Akadeemia
Eesti Keele Instituut
2007

EESTI MURRETE SÕNARAAMAT

IV köide

19. vihik

körtsis – lahhest

Toimetanud
Mari-Liis Kalvik
Mari Kendla
Jüri Viikberg

ISBN 978-9985-79-171-4

körtsis `körtsis Vai, `körssis Jõh

1. kortsus *Sul on `sielik ülevelt imelikust `körssis Jõh; siu `riided on `körtsis Vai*
Vrd körtsus

2. kõveras *Sel on `ninda koledad valud, et on `aina `körssis Jõh*

körts|lang krooklõng *Aja^o körtslang `perrä Vas* **Vrd** körtlang

***körtslikanõ** `körtlika|nõ g -tsõ kortsuline, ebatasane *mul olõ õs leib ilostõ ar^o hilestet, mehe imä nurisi, et sul olõ õi_`mijški nii `körtlikanõ, ku sa seo leevä olt `jätnü^o Vas*

körtsline `körtli|ne g -se kortsuline, kortsunud – Puh **Vrd** körduline

körtsu `körtsu Vai Juu Trv Krk TLä Rõn Vas, -o Vai(-õ) Se, -ü Urv; `kortsu Kan kortsu *kaik jääb vanal `körtsõ ja `kipri Vai; teeb oma `sil'mi ja `tõmmab näo `körtsu; paber `tõmmab `körtsu Juu; pane ikki sõl'g kah `pääle, sõss ei lää kangass `körtsu Trv; rõõvass om `körtsu lännu, kibra sehen Krk; kui kõhnass jääb, lääb kah nägu `körtsu Ran; sul kleit' om `istõn `kortsu lännü^o Kan; Tyy om ka nii vanass ja `körtsü jäänü^o, nigu tsuyg õnnõ Urv; käüßs läts `körtso Se* **Vrd** körti, körtsä

körtsuma `körtsuma Vai(-õmä) Juu Kod MMg KJn Trv TLä Rõn Rõu/-mma/, -ümä Kuu Kam Plv; nud-part `körtsumu Se, `kortsunnu^o Plv kortsuma *mõni riie `körtsub nii ruttu ää Juu; romineb ja `körtsub ärä, kui magad riietega Kod; `rõõva ärä `körtsumu `sel'gä Trv; süük `ol'li nõrk, inimese jäevä kõik' nii vanass ja kõhnass ja `körtsenuss Ran; lilli `läävä `körtsuma (närbuvad) Puh; ennemb ta (mantel) olgu `körtseenu takast ku iist Nõo; põksi väegä ärä `körtsumüvä Kam; sij rät't om tollest ää, et ta_i anna murrekit `sisse, ta_i `körtsu Rõn; kui `rõiva^o kapin kidsõvalõ umma^o, siss `körtsumõ^o är^o Plv*

körtsun `körtsun Puh, kördsun Ran Nõo Kam, kördsoh Se(k'o-), `kortsun Urv kortsus *vana inimesel om nägu alati iki kördsun Ran; kapusta om körtsun (närbunud) Puh; ku sukapaela pääl, siss ei lokata suka maha, muidu om suka kõik kördsun Nõo; keväjä saap noid uu `nissu, nu om - - `suunlikatse - - kördsun Kam; Nahk kõik' `kortsun ja_ripakilõ Urv* **Vrd** körtsus, körtsän

körtsune `körtsu|ne Vai(-õne), `körso|ne Kod, g -se; `körtsumu|ne g -tse Nõo kortsus *`riided ovad siul `körtsõsed Vai; küll o kõrsose `näoga Kod; pipar om kördsumu ja virts om sile Nõo* **Vrd** körduline, körsäne

körtsus `körtsu|us Kuu Juu Vil, -os LNg, -õs Vai kortsus *`riies on `körtsõs, `tarvis `triiki Vai; krooklehed on nihukesed `körtsus, vol'lilesed Juu* **Vrd** körtsis, körtsun

körtsutama `körtsumu|ne KJn Trv Puh Nõo(-rds-) Har, `körso- Juu Kod(körso-), `körtsumu|ne Võn; `körtsumu|ne Kam, `körtsumu|ne Krk; `körtsumu|ne Vai kortsutama *mis sa tast körsutatad, las ta `olla `sirge Juu; `riided körsän, ärä körsotet; körsutatad nägu Kod; ärä körsutit miu `vastse räti Trv; `viskap pikäli maha ja kördsumu|ne `vastse `rõiva ärä Nõo || krookima pruüdsi `värdlid körsutedi Har*

körtsä `körtsä Kod, `körssä Hls kipra, kortsu *kisub õtsaesiss `körtsä Kod; leit lääb `körssä kokku, ei sünnü tõine päe sel'län olla Hls* **Vrd** körtsu

körtsän `körtsän Trv Pst, körsän Kod Hls Krk kortsus, kipras *ku one soe, lüäväd [õunad] `närsimä, one pehemed ja körsän; nägu körsän ja `kriima täis Kod; nahk om körsän näo pääl Hls; rõõvass om körsän Krk* **Vrd** körtsun

kört|särk `kört|särk (taljes, alt kroogitud pidulik üleriie) – Rõu

***körtüma** da-inf `körtüda? kortsuma kos tä `körtüss, tä saa ai `körtüda? Se Vrd körtsima

köru|lömm kö(ö)ru- = körumuda vahel paneb köru`lömmu võrgud täis; peksab kööru`lömmu `vörku Mus Vrd kõeru-, kõrv|lammu **-muda** adru körumuda, see on `seuke suur jäme, mis kivide kül`jes kasub Ans; va köru muda vädasid `loomade ala äga `talve Khk Vrd kõrb-, kõrs|muda

körune köru|ne g -se Jäm Khk Rei leivakõrvane Kala oo tuhli ning leeva körune, kut lihagid Khk; Pole seda köruse `kraami na `palju `ühtid Rei Vrd kõrvuline¹, körus

körus köru|s g -se Hi

1. leivakõrvane Kala laga on tuhli körus Emm; mul paljas kuju leib, pole kõrust `märki Rei Vrd körune

2. = kõrvasti `vankre kõrused on `vankre all Phl

kõrvasti kõrvasti hrl pl vankri ristpuu – Emm Vrd körus

***kõrvimä** tud-part kõrvitü krookima vanast `kandsõva naiste `rahva keebesit, keebese ol`liva lõvva alt kõrvitü Ote

körät körä|t' g -ti kõhija, rögiseja sij om küll körät', kõrisep rinnust Hls

köso → kösu

kösolene kösole|ne g -se a < kösu¹ odrad on tänavu kösoleseks jään Ris

köss köss Khk Pöi Ris Jür Urv, g kössi Krj Kse KJn Nõo Plv, kössi Mär JMd Koe VJg Plt Hls; köss g kössu Rei; p `kössi Kaa kühmus, kössivajunud (olend); kõbi va vana mehe köss, kodu natise kipub veel Khk; `sõuke vana köss änam midagid räägib Krj; istub ku_vu köss Mär; vana inime kõver nagu köss Ris; vana köss mees Hls; ta nüid om jäänu jo kössembäss (rohkem kössi), aga ike suur mijs Nõo; tyy um nigu köss inne, vana inemise tük'k um Plv || mis saod need oo, jusku kössid Mär || hum jalg – Jür

kössakas kössa|kas Pha/-ss-/ , g -ka IisR/'k-/ Jäm VJg, -gu Khk kangus; jändrik Pisine kössakas mees Jäm; kena pitk puu, teine suur kössakas Pha; ei temast ole miest ega `asja, just nagu vana kössakas VJg

kössakil → kössakille

kössakili kössakili kössi(s) Ans Kaa vana inimene kui ta jääb `seisma kössakili, pole oma olemist; Labud olid kössakili (lösakile) vajund Kaa Vrd kössakille

kössakille kössakil(le) Jäm Han Jür JJn, `k- Jõh IisR kössi(s) Jäi tukkuma, vaju `kössakille Jõh; Eks ma aja `äeres `külmast `kössakil `uotand; Ära vaju `lontu `muodi `kössakille IisR; Vanaeit oli kössakil kepi najal Han; Me igaiüks ikka oiame oma `muodu kössakille, ega päris `küürus viel põle Jür; nii kössakil [on] ia `olla; [kus] sa oled kössakille inimeste ulgas, ei `julge `olla ka JJn Vrd kössakili

kössane kössane pahur Meite vana oo täna na kössane Kaa

kösser kösser g -i vähinatt kahva om suure, kösseri om tsõõriku Ote

kössi `kössi RIid Khk Pöi Käi Rei Mar Tõs Hää Krk Puh Nõo Urv Plv, `kössi Mär Saa Ris Juu Kad VJg Trm Kod Plt KJn Hls Kam San kõverasse, kühmu kisub juo `küürä ja kõvera ja `kössi Lüg; Sina oled ka jua `kössi `tõmmand Jõh; Vana [mees] akkab ää lõppema, nii kõverase ja `kössi `tõmmab Pöi; Kisub ennast nii kössi, na oleks sees aige oleved Käi; [Martna] laadal oli üks tilluke laps, kolme `aastane pidi olema, oli nii `kössi (kängu) jäänd; uss `tõmbab eese `kössi Mar; ma eida paranda pääl ja via ennast `kössi

Hää; vanad inimesed kuivavad `kössi kokku Saa; kül'maga kisud ikke `kössi Juu; nüid on tä jäänud nagu kössi iva Kod; `tõmmas enese `kössi Plt; joba kokku sadanu ja `kössi jäänu Krk; mure ja pahanduss kisub noore inimese ka `kössi Nõo; vana inemine iks `tõmbass `kössi Kam; ta põrss ärä päräünü, jäänü `kössi Urv || lösakile eena kuhi vajund `kössi Trm || mõnel tule pää `vällä, om kolm terä pal't otsan, kisk `kössi kokku, jääss `kängu (ikaldunud viljast) Krk **Vrd** kössakille, kössu

kössike dem < köss (armetust olendist) oli `kössis ja kõberas, üks vana kössike Kse; käed jalad kõverass tõmmanu, käib ku kössike Hää; eide kössike läks kiriku VJg; til'luk ja `väiksek ku kössik kokku jäänu; vana mehe kössik olli Krk; temä om `aastile nõur, aga nii vana näeb `väl'lä nigu kössikene Nõo; mis loom ta om, mud'u üits kössikõne San || aina ruga om kui üit's väike kössikene Puh

kössin kössi|n Nõo, -h Plv Röp kössis üits `iste kössin sää'l lavva man, miä tedä es tunne Nõo; vana inemise tük'k um kössih Plv

kössis `kössis Kuu(-ss) Lüg Jõh Vai Khk Pha Põi Käi/-es/ Mar Tõs Hää Koe Iis KJn, `kössis Kse Aud Saa Juu Jür JMd Trm Plt KJn kõveras, kühmus; kägaras `kössiss ja `kässäss Kuu; sie mies on vana ja `õige `kössis; ke `kössis käib, seda en õle nähnd Lüg; Ega minagi_s eluaeg `ninda `kössis õle õld Jõh; Vana istus nii kössis liidi ees Pha; ta oo üsna `kössis juba Mar; valu pärast või mud'u sedaviisi `kössis Aud; ma maga `kössis Hää; kül'maga on ikke `kössis Juu; pia on `kössis Koe; mis `asja sa `kössis seisad Iis; `kössis koos Trm; väike `kössis meheke KJn **Vrd** kössin, kössus

kössisse kühmu `kössisse mend Kuu

kössitama kössitama Mar Kse Han Hää KJn, kössi- Saa Jür VJg Trm; kössitämä Nõo Plv, kössi- Juu Puh; `kössitama VNg IisR, -ämä Kuu Lüg Vai(-ämmä) kössutama; konutama mes sa siin `kössidäd Kuu; se `kössitab `nurkas VNg; Kaua sa kössitad, liikudes saad sooja Mar; Karjane oli läbimärg, mu_gui kössitas puu all Han; ega sa `väl'la kössitama tulnud, ikki `jooskma Saa; mis sa seäl `nurkas nüid kössitäd Juu; Kössitap nigu vana närbenu kartul Nõo; kohe (kuhu) tä `hindä kössitäss Plv || kössi tõmbuma Kas kössitab enne [hüpet] nii maa ligi Jür

köss|nöbi just nagu kössnöbi iga asjaga saamatu VJg

kössu `kössu Jäm Khk Pha Muh Rei kössi see väeb nõnda `kössu Jäm; nii vanaks jäänd, vädand `kössu Khk; katus läks `kössu, tuul `murdis maha Pha; `tõmbas ennast `kössu Rei || longu odrad läind nii `kössu Khk **Vrd** kossu²

kössudama kössudama kussutama kössuda last, et ta vaid jääb Rei **Vrd** kossutama¹, kössutama, kössuma

kössuma `kössuma = kössudama – Emm

kössus `kössus Jäm Khk Muh kössis mis sa oled nõnda `kössus, on_s sool kül'm Jäm; vana `kössus inimine Khk || longus odrad nii `kössus, miks nee pole `küpsed Khk **Vrd** kossus

kössutama kössutama Khk Kaa VII Põi Rid Han Trm kössitama kössutas liidi ees `soojas; ma kössuda natuse `aega asemel; kössutasid saju eest labu `ääres Khk; Minge niid vahel õue eri pæele ka, pääva läbi kössutate sii toas Kaa; muudku kössuta ja kössuta õhes kohes Rid; Kössutab aga pealegi Trm **Vrd** kossutama², kössutama

köst *köst* g *kösti* Muh Hi Mar, *kösti* Kuu Hlj; *köst* LNg Kul Ris HJn JõeK Amb Se, g *kösti* Pöi Muh Kir Kse Kei Ann Kad(ke-), *kösti* Mär Vig spor Ha(ke- Nis Jür), JMd Sim

1. pärm *Virre jähtüb liiga ärä, pane köst sise* Kuu; *linnes tegavad köstiga saia* Muh; *poodist saab kösti Käi*; *kösti pannasse sepiku sisse* Mär; *vanaste kutsuti press pärmis köstiks* Vig; *ölle köst Kei, köst pannakse leevä sisse*; *köstiga soab param leib koa* Juu; *se oli se ohra kohmakas, ega tal pärmis ega kösti kedagi old* Kos; *vanad rahvas kergitasid ära kuogi taina köstiga* Jür; *linna köstiga tehtud* JMd || jahuleem, kört – Hlj Pöi

2. mure, raskus *sel o seuke köst selga pandud*; *see oo küll kösti alla saan* (halva mehe) Muh || *sõim as sina külä köst, lätt küllä, tulõ ei är?* Se

köster¹ *köster* g *köstri* R(ke- VNg Lüg Jõh[ki-]; g *köstõri* Vai, *kesteri* VNg) spor S L, Ris Kei Juu Amb Kad Rak VJg I(g *kösri* Kod) Puh, *köstre* L Ris Jä KLõ(n -är Äks) M(-s- Trv Hel) Ran Rõn; n, g *köstre* Nõo Ote San Krl/-õ/ Rõu Plv Rãp/-s-/, *keistri* Har(-e) Lut; *kester* Lei kirikuõpetaja abi *kui vanast mindi kihlama, siis anneti - - kesterille kindad ja vüö ja kaks kobika kinda keskmise sorme raha*; *eile ei õld köstri ka, kes oleks ereli mängind* VNg; *Sie poiss luges juo seitse aastaselt jusku köster* (soravalt) IisR; *pabil tuli üvä miel, et köster oskas üväst rääki* Vai; *kui õpetajad pole, siis köster loeb, köster matab kooljud ka* Khk; *mis muedu kirk oo, kui põle köstrid mette* Muh; *kerikärä, köster, aidamees, need on põrgus keige ees* Emm; *köster õpetas leeris laulmist* Mär; *meitel ei ole omal köstert* Tõs; *Köster lõikab kõrva piäst ää, paneb perse piäle paegaks* (õeld lastele hirmutuseks) Khn; *kui köstre jutlus olli, siss orel es mängi* Saa; *siia Anna tahetasse köster võtta, nüid põlegi köstred* Ann; *õptaja ei piä kösrigä läbi suama* Kod; *köster tallab erelit - - sij on tema amet* Pal; *ku ta akkas köstress pääle, olli nujur mijs, olli ää köster* Krk; *köster, kukk ja koer om suuge raha tijnjä* Hel; *köster mat vaesembit inimesi* Ran; *köstre nurisenu, et ei ole midägi süüvvä, köstrel ei ollu maan muud ku ainu* Nõo; *ma jäie kerikudõ minegiga ni kaugõss, et keistri naksi jo hõrilõid mängmä* Har; *keistri miä sjõndsälõ kündlit pand palama ni kistutass* Lut || (mitmesugustes väljendites) *kule poiss, sa magad enda köstreks* (kaua) Noa; *Tohm nagu köstri vaasikas* Khn; *sina just ku köstre lehm, lähed kolm päeva enne vihma lauta* (liiga ettevaatlik); *Mis tääb siga oma surmast või köstre lehm pühapäevast* (rumalast inimesest) Hää; *köstre kapuste all* (alles) *söömäde ~ köstre sia alle süütmede* (leeris käimata) Krk; *rummal ku köstre must lehm, tule enne vihma kolm päeva kodu ja jätt siski perse vihma kätte* Hel

köster² *köster* g *köstr*i Mar, -e Juu kangapoom *köstrel on sarved peäs paramal pool, sellega lastakse lüket ja tõmmatakse lõngad pingule* Juu || fig *kas said koa köstrele püksid jalga* (kanga poomile) Juu

-köster Ls veeköster

köster|kukk ”vanem ja tugevam tedrekukk tedremängus” *Kösterkukke ei tohi millaski maha lassa, siis mäng lähäb laiali* IisR

köstine *köstine* pärmine *Lapsele pañdi köstine kalts pähe, sie pidi arjased vällä kiskuma* Kei

köstri- *köstri-* *kestri isand on suur isand, eiga külä inimene tohi senega rääki* VNg; *naine arvas et tuleb juo kestri erra* Lüg; *neli nädälä oli ikke pappi tunnid ja köstritund*

oli ka igä `päivä Vai; see emanda nimi nüid on kadun, `köstre emand veel on; `köstrepapa tuleb juba Ris; `köstre emand ja õpetaja proua Kos; `köstri isänd õli vanass, nüid oo kõik ärräd; `köstrikuuli poosid (poisid) Kod; `ta_I'li vanamb mijs joba, `köstre ametit es taha ka ärä `anda; ma `köstre emändä käest `küsse; `köstre kandsel `olli suurõ `kerku ja `väikse `kerku vahepääl Ran; `keistrikooli `poiskõsõ säältsa-mast `pänti opõtajass kah Har

köstri|pulk pulk veskikinga juures, mis kivile teri alla raputab *köstri*pulk käib `vastu kivi nukki ja plõksutab `vil'la `alla Var **-püha** köstri peetud jumalateenistus vahest õli õppetaja kodost `välläs, siis `kester pidas `jutluse, `kestri püha `üeldi Lüg; `Köstri pühal oli kirikus `rahvast vähemb IisR; `köster teeb `jutlust, siis on `köstre pühä Juu; `köstri pühä, ku õpetaja ei pidanud kerikud Kod; `täämpo olli `köstre pühä, `köstre teenistuss Krk **-tuba** köstrimaja `köstri tuba one tõeselpuul tjjd Kod

kösu kösu IisR, köso Juu väike, vilets olend Keda sie kösu enamb tegi IisR; pisike nagu pisike köso, `kössis tene Juu

kösutama kösutama kössitama [tema] Niisama kösutas tuas IisR **Vrd** kössutama

köterdama köterdama Jäm Var Mih Tõs Kad

1. ringi lonkima; komberdama köterdab `nurki `koutu, `asja pole ees teist taga Jäm; köterdab ilma asjata `siia `senna Var; mi_sa sii ees köterdad Mih; kõngaki kõngaki `käimene oo köterdamene Tõs

2. tühja juttu ajama mis sa köterdad, `tühja juttu aad Var

Vrd keterdama

köts köts (-t's) g kötsi Sa Hi väike (heina)koorem Köt's einu viidi turule; Soost `suutas obu ainult `kerge kötsiga `väl'la `tulla Kaa; Mis einu ta säält sai, pisikse koorma kötsi Pha; mis sellest kötsist ulga `loomadele soab Jaa; Teed oo sandid, pisise kötsi saab peele tehje Käi || fig keretäis sai Pahila poiste kääst selle igavese kötsi, se köt's kulus tale ää Jaa **Vrd** kött

kötsakas kötsakas jänes läheb ilbates Kse

***kötsima** `kötsides Kaa VII tatsuma Vanake läks tasakesti `kötsides üle paranda Kaa; ma tule siis `kötsides `järke VII

kött köt't Ans/-tt/, g köti Jäm = köts pisine koorma köt't; tegi ühe pisise köti Jäm; Mes koorm see oli, üks kött oli Ans

kõu kõu g kõue (pudru)nui `tuhlipudru kõu Khk

kõueline kõueline a < kõu – Pha **Vrd** kõuene

kõuetis kõuetis äike – VII

kõun → kaun

kõvali kõvali Sa(kõ- Põi) tihedalt; kõvasti topi murre kõvali [heinu] täis Jäm; `lõime lõng keritesse kõvali kera; apud `kaapsud peksetasse suure tünni `sisse kõvali Khk; Labu tuleb eesti (hästi) kõvali teha, et vett sisse äi vetaks; Ma parkisi oomiku eese kõhu kõvali runnitud ning notti täis Kaa; `tuupis villad kotti kõvali VII; See aasta on laudipealne kõvali einu täis; Ui äi või liiga kõvali lõnga täis olla, siis äi tule mõrrasilmast läbi Põi || pingule Kanhas venib lõvali, tule keera sa sakapuud kõvali Kaa **Vrd** kõvale

kõve, kõve- → köis, köie-

kõvembidi kõvembidi kõvemini – Rei

köverati ringiga, köveriti [Vilsandilt] jääd kaudu jah, aga siis pidi köverati änamast minema, tükkis otse äi saand (Loonalaiult Saaremaale käimisest) Khk

kövik kövi|k g -gu kuivik meremehed söövad kövigud Jäm
köö- → köi-

kööbak(as) kööba|kas Vig Han(g -ku) Tõs Hää Jür Kad(küe-) Pst, `küöba|kas Lüg IisR, g -ka; kööbä|k Kod/-üä-/ , g -ku Pst

1. küürus, vilets (olend) Nisugese `küöbakalle ei akkagi `ükski `riide `selga IisR; Taat' oo tööst naa kööbakas jään, et pole änam inimese `moodigi Han; Kööbakas käib lähmaki, lähmaki Hää; Mis sa kööbakas teiste `seltsi ot'sid Jür; va ull küebakas luom, kes seda tahab; Võt'tis selle kööbaka vanamenässi oma `juurte Kad; küübäk ehk `küüper on kõhna ja küürän Kod; Kühmus kööbakas - - just nagu otsib maast midägi Pst **Vrd** kööbard, küibakas

2. (seksist) läks külä `pääle `küöbakast `õtsima Lüg

kööbaki-kööbaki deskr Käib kööbaki kööbaki Hää

kööbakil(le) kööba|kil, kööbä- Juu, `küöba- IisR; kööbakille Jür, `küübäkil|e, -ä Kuu kummargil, küürus Mes sa `küübäkil sis maas oled, eks `muidu saa `tuhli `kookida Kuu; karduleid `võetakse ikke kööbakil, põlvili ei `võeta; mis sa oled nii kaua kööbakil, sel'g jääb `aigeks Juu; Ma käin nii kööbakille, et ale näha Jür **Vrd** kööbäkeli

kööbard kööbard Kse Hää Trm, -ärd San, `küöbard IisR, g -i komberdaja, lonkur ma_ilma kööbard Kse; mis sa kööberdad ees, vaat kos kööbard Trm; sio käü niigu kööbärd `õkva San || küürus olend Vata enamb `sirgest ei saa, paras `küöbardille IisR **Vrd** kööbak(as), kööberdus, kööbert, kööbis, köögard

kööbats `kööbats vilets olend Ei tea, miks see (loom) nii - - `kööbats on IisR

kööberdama kööber|dama VNg/'k-/ Khk Rid Kse Juu Sim/küe-/ Iis Trm, -dämä Kod/küä-/ KJn Puh San(-deme), -teme Hls Krk; `küöberd|ama IisR, -ämä Kuu; ipf (ta) kööberd Se; tgn `küöberdaja Lüg kooberdama, komberdama Midäs `pergu `küöberdägu siin, minul tuline rutt taga Kuu; Sie `küöberdaja nüid naist saab, `jalga `tõstab jala `kõrvale Lüg; `juua täis, selle pärast kööberdab jalad risteti Khk; mis sa kööberdad sii ees Kse; juba tešte Toomas küeberdas `jälle `seie Sim; õlema küäberdänud `minnä Kod; mis sa kööberted ku `kõndi ei jõvva Hls; lait's akkass joba `kööberteme Krk; laisastõ kõnd mu (muud kui) kööberdäss õnnõ San || (tarbetult) ringi hulkuma, kooserdama Suur pois juba, sie võiks jo kedagi teha, mis ta niisama `müüda külä `küöberdab IisR; mis sa kööberdad sii `aidu kattu (loomale) Khk; är kööberdegü ilma asjanda külä `müüda San **Vrd** kööberdama, kööbitsämmä

***kööberdus** kööberdos Käi, `küöberdus g -e IisR

1. küürakas On üks kööberdos Käi **Vrd** kööbard

2. püsimatu; ringihulkuja Sie `küöberdus mõjale ei `jõua kui `süöma `lauda IisR

Vrd kooberdus

kööbert kööbert lonkur kööbert kes `jalgest vigane Krk **Vrd** kööbard

kööbikas kööbik|as g -a kõvaks kuivanud ese Kööbikad pole änam `jalga läind (saabastest) Kaa

kööbing kööbing g -i kibitka `sakstel olid kööbingid; läks suure kööbingiga Khk **Vrd** küübik²

kööbis kööbis g -e küürakas, kõbi sa nagu va kööbis Kse **Vrd** kööbard

kööbitsämmä *kööbitsämmä* Urv Plv köoberdama `Võtsõ `sahvrist uma asja ja kööbit's minekit Urv || kiirustama *tuu* `mut'ku kööbit's inne minekit, es kae_`perrägi? Plv

kööbäkeli kummargil *Ei saa tõist muudu, piad päiv otsa kööbäkeli olema ja tüüd tegemä* Nõo **Vrd** kööbakil

köobäss → *küöpäs*

kööbäts *köobä|t's* g -d'si ahnitseja *Tuu kööbät's kraap kõik' kokko, miä viil `kraapi um* Rõu

kööbätäm(m)ä *kööbätäm(m)ä* kükitama *ku vehma pisarõkõnõ tulõ, siss kööbätä mi puu ala; kööbätä sa_ka? siia roosipuu ala* Har

köödsertem *köödsertem* (halv tantsimisest) *sõss köödsertev sääl, köödsät köödsät* Krk

köödsin *köödsin* küürus – San **Vrd** köödsun

köödsitämä *köödsitämä* küürutama *sa jo köödsität, ütte `viisi küüräkeli* (kive korjates) Ran

kööds(h) *küüdso* Plv Röp Se; *köödsõh* Plv Röp(-õh) Se/k-/ küüru(s) *sa? olõt `küüdso jäänü; ku sa? hainakot'iga_tul'lit, ku sa_sõss ol'lit köödsõh* Plv; *külmägä kisk `küüdso* Röp; *köödsõh ja küüroh* Se **Vrd** köödsuh

köödsuh, köödsun *köödsuh* Röp, *köödsun* TLä küürus sääl *võstastigun ta köödsun `olli* Puh; *temä kõnnibegi köödsun* Nõo; *kõhõn inemine om köödsuh* Röp **Vrd** köödsin, köödsõh, köödsäkuh, köödsän

köödsäkeli *köödsäkeli* TLä köötsakil *nii vana inimene, no küll ta võib olla nigu üits tule üdsi, röödäkeli ja köödsäkeli* Puh; *`rindu pääl ollit köödsäkeli ja jakassit `langu, `õkva rinna luu `olli valuss* Nõo

köödsäkuh = *köödsuh sa olt no köödsäkuh* Se

köödsän *köödsän* M Ran Võn Kam Urv Rõu; *köödsäh* Rõu(-hn) Plv Vas Se/-d-/ küürus, *kõveras õige köödsän tõine* Trv; *küümä `sel'gä `tõmbat, siss om köödsän* Krk; *kui midägi kaänd vai tõi, `olli esi köödsän all* Ran; *joba köödsän käip tühü, nii köödsän ja küümän* Kam; *Eläjä? omma? külmäst köödsän* Rõu; *inemine om valu seeh köödsäh* Vas; *kulm om, siss lehmä? omma? kõik' kööd'säh* Se **Vrd** köödsun

köögakil, -i *köögakil* VII Põi, -i Kaa kummargil *Terve pääva kisub köögakili tuhlid* Kaa; *kuda so sel'g `väl'ja peab, et sa üht `jooni köögakil oled* VII || küüru *Aastate lasu abu peel, eks see rudjub vanamehe eeste ala köögakili ning kõssi* Kaa

köögakille *kööga|kille* Lai, *küägä-* Kod upakile, *viltu laut vajob küägäkille; küägäkille one* [vanker], *ep sua kohegi; tüd'rik nagu õlekõrs küägäkille* (kõveras) Kod || *lösakile* [märahobune] *lasi ennast köögäkille, akkas lossutama `pialegi* [täkku kohates] Lai

köögapill *lõõtspill kuule, seal köögapi'l karjub* Juu

köögard *köögard* spor L(-r|t g -di Mär Tõs), Nis Juu JMd JN Kad/küö-/ Sim/küö-/ IPõ/küe- Iis/ VIPõ(-rt Plt, -rt Pil), *köögård* Var Saa/-rd/ Kod/küä-/ KJn Hls/-r|t g -di/ Hel Ran, *`küögard* Jõe Kuu/-ärd/, g -i; *küögar|t* Jür, g -ti Kad(küegart, -rt), -di VJg; *kööge|rt* g -rti Krk vilets olend või asi oli üks *`küögard, ei saa `käidud ega kedagi* Jõe; *See köögard vii kohe laadale tagasi* (hobusest) Mär; *va tooli köögart `pillab küla inimese maha* Mär; *Vii see voki köögard ka põhapäevas `väl'lä* Aud; *ta on ku üks inimse köögärd* Saa; *ei nisukest köögardid põle `enne `nähtud; istub nagu va köögard* (loiult) Juu; *üks va küögart, ei soa kedagi `tehtud* Jür; *et se vanainime nii köögärdiks jääb* JN; *mis sest küegartist jäärist tõid*

Kad; va küögard, ei saa puud `kat'ki Sim; laud ku igavene köögard Trm; küügärdid eläjäd, õtsetud ja närojäd Kod; üks va köögart, vilets loomake, inimeseke Plt; üits vana lavva köögärd, `jalgust `valla Ran Vrd kööbard, köögardes, köögäts

köögardes köögardes köögard köber, `küürus inime, se on va köögardes Nis

köögenik `köögeni|k g -ku suur kuhi kait'skümment viis ruga `einu pant kokku, saanu üit's `köögenik Hls

köögerdama köögerd|ama Khk Mär Kse Aud Tor Hää Juu JMd/küe-/ Koe VJg/küe-/ Trm Lai Plt Trv, -ämä Ran Rõu, -ämmä Vas, -eme San; `köögerdama u VNg Jõh IisR, `küögerd|amma Vai, -ämä Kuu kohmakalt liikuma; kööberdama Mes sa `küögerdäd siin `toiste `käümise ies Kuu; jänesed köögerdavad põllal Khk; köögerdas `taantsi Tor; Mis sa sij köögerdad, tji et sa `jalge iist ära saad Hää; köögerdad siäl, ei sua tööd `tehtud Juu; jänekse pueg küegerdab, ei saa `iasti viel `juosta JMd; luam küegerdas üle mua nurga VJg; köögerdab ädavaevalt edasi Plt; `panti kõvaste `kinni, et regi es saa köögerdädä (logiseda) Ran; laits köögerdess, `varsti nakkab `käüme joh San; Ma esi_näi ku_lät's köögerden `tarrõ Rõu || edvistama küll nüid köögerdap tõine Trv

-köögerdi Ls kiigerdi-köögerdi

köögerdis köögerdis g -e köögard va köögerdis, üsna tuigub `jalgel Mär Vrd köögerdus

köögerdus köögerdus Lai, `küö- IisR köögard Tia kuda ta nisukesest `küögerdusest jäend on IisR Vrd köögerdis, köögerts

köögerts köögerts g -i vilets olend see mul'lik lähab `jusku köögerts, pääd jalad koos Saa Vrd köögerdus

köögi- köögi- kus me ne `küögi noud `vieme Jõe; `küögi `tütrukut `üiatasse ka `küögi kattast Vai; köögituas keedetase; kaapsu jääd oo köögi `akna all Khk; küägi karu one naene, `tijnja Kod; om viil `siante köögi varn, kus lusiku ja kulbi `sisse pistets Hls; mannerg läits üle käte maha ja piim lopst kõik' lak'ka üle köögi põrmandu Puh; nigu mul köögi sain om, temä_m palgi tahunu peenikesess, ei ole sammeld vahele `pannu ei midägina Nõo; plekist tetäss kõik' kööginõu? Kan

köögiline köögili|ne g -se (võõmuster) – Krj

köögi|mampsel köögitüdruk köögitüdrek või köögi`mampsel, `mampsel oli ikke peenem nimi Aud **-tüdruk** köögiteenija `mõisas õlivad `tütrikud `tienimas, tua`tütrikud ja `küögi`tütrikud ja pesu`tütrikud Lüg; köögitüdruk see oli se_samma perenaine, kes tegi [mõisa]perele toidud ning levad Jäm; köögitüdrek pesi neued ja pidi `oskama söögid teha Aud; `sakstel suured köögitüdrokud Ris; `saksel õli küägi tüd'rik, tuba tüd'rik ja tal'litaja tüd'rik Kod; köögitüdruk `aitas kokka, tegi tuld, `kooris `kartulid, tõi vett Lai; köögi `tüt'rik `ol'li söögi tarviss, temä oole all `ol'li `mõisa `küük Ran

köögun köögun Hel TMr köökus kae ku lüpsäd, siss om pää ettepoole köögun TMr

köögus köögus g -e spor Sa vilets, küürus olend kõver na_t köögus Khk; Vana lehm oo söukseks kööguseks jäänd Kaa; lahja ja kõver obune, köögus loom VII

köögutama köögu|tama Khk Rei/-dama/ Kei Jür KJn Ran Nõo, köögo- Räp, küögu-, küägo- Kod, `küögu- IisR; köögütämä Rõu, `küö- Kuu

1. konutama mis sa sii `nurkas köögudad Rei; `Lehmil olid `kütked, mul'likad köögutasid taraja pial Kei; om `pimme ja, obese köögutava sääl ja sööva `ainu Nõo

2. koogutama; küürutama Küll saab `enne vade `küögütada, ku `tuhlid üles saab Kuu; `Terve talv `kanga `telgede taga `küögutatud IisR; Eit köögutab üksi väljal kardulaid võtta Jür; puud küögutavad tuule käen Kod; ni poea olliva `väikse, sāngi jalutsin köögutiva ja Anu esi kedrāss sāngi man Ran; `papi-stlāse, kui na palvet `piāva, siss köögutava iks Nōo; No_köögütāss ega üt's `virkse pääl `kartolt võttōn Rōu || fig Mina ei lähe sinna `küögutama ja `laenust paluma IisR

köögä köögä vilets olend om üte köögä toonu, ellāi ei ole midāgi asi Ote

köögādi deskr ei mõessa üväss [viulit] `māngā, muko köö köögādi Kod

köögä-kāägä on käel oo nare sees, teeb ikke köögä kāägä, köögä kāägä Mar

köögāts köögāts (-t's) g -tsi Pst Krk, -d'si Rōu; küegats VJg köögard igavene küegats, ei sua midagi `tehtud VJg; Nij tooli, lavva ja sāngu om puha ütelise köögātsi Krk; om üt's vana köögāts, kāü päle kühmān ja köörān Rōu

köök¹ köök eP(-üö-, -üe-; g küägi Kod; n küük spor Pā KLō), küük (-k') eL(n k'- Har Rōu; kiik', kōik' Lei), g köögi; köök g `küögi R(n `küöki Vai)

1. toiduvalmistusruum elumajas mine `küöki VNg; `tuulega ajab `küögi `suitsu täis Lüg; oleme `köökis Muh; `köökist tuli `korsna juurest vehm `sesse Phl; saksa majades oo liit `köökis Tor; üks oli `tienijate küek ja teene oli saksa küek VMr; ma ehtasin selle rehetoa küllest küögi Kad; `küükä akati tegemä, kui talod `mōisa `orjusesse `lasti saed (lahti said), siis `testi `korsnad ja küägid Kod; `Veikstes majades läks uks väl'läst kohe `küüki Vil; `luška [on] köögin riuli pääl Trv; küük tetti `väiksemb kui kammōr Ran; köögin `olli `luška varn, mulgu sehen, ega lussik `panti oma `mulku Puh; kes ollu targemb `tüt'rik, tuj ollu `mōisa köögin, kes rumalamb, tuj ollu karjatallitaja; roti lätsivā joba `küüki kappi Nōo; säääl ol' talu joonōn, iks küük ol' ja, keller kōik' tarōl all Ote; sööge no ti_siin köögihn Rōu; vanah rehetarōh `küüki es olō? Plv; ma otsō `täambā köö köögi läbi, es lövvā_ ma umma `kruusi Vas

2. väli-, sauna- või suveköök `Sauna iest `ruumi `hüüeti küök Kuu; mõnel lattidest küök, tulukene sies Lüg; `köökis sai pesu `pestud ja keedetud, soun ning köök on ühe katuse all; köögil_s ole lage peel, see pal'jas katus Jām; sui keedetse ikka `köökis Muh; `köökis ike tee irmuga tuld, va `laudest katus mudu peäl Vig; suesel ajal `pesti `köökis pesu Mih; köök olid vanaste irredes `laotud, seal suisel aeal keedeti Tōs; köögil olid kibist seenad ja laud katus peal Rap; sui oli elamine `kamretes, siss `kietsime välises `köökis Kos; tua ligidal olid agudest köögid, lat'id `püsti, aod `ümmer`ringi Ann; `reiede aal ei sua mõjal `kieta kui küegis Kad; kurikaga lõhuti seäl pesu `pesta, ikke siäl köögis KJn; küük om joba vana ja, nakap lagunema Puh; veis ti särtsit `kōiki ka `näie, särān ofžist `ol'le pont Lei

***köök**² pl köögid (kaunistus) Köögid on `siuksed terāvad tipud, niidist, kaeltaguse `otsa said `tehtud KJn

köökama `köökama, köögata Pōi; `küükämä, köögätä Puh Nōo Rōn; `küükäm, köögāde Krk

1. koogutama ei `kuule ei näe, mugu istup ja `küükāp Puh; `pistläse ku kuna `laulsiva, siss nigu `takti leevā, sāllāga köögāssivā Nōo; `küükāb ütte `viisi, tu `küükāmine om arinu muud Rōn

2. liipama Läks siit köögates [karkudega] mööda Pōi; mis ta kurat siia `küükāss Krk

köökima `kөөkima fig koukima kōik pidid `väl'la `kөөkima suure vaevaga (tuli palju pingutada) Plt

kөөkis hunnikus kui linad juo muas `pehmeks läind ja üless `võtmisel päriss kuivad põle, siis pannasse neli sületäit `püsti, `otsadega vastamisi, siis on linad `kөөkis Koe

kөөk-kөөk int küük-küük röögitess ku jäneśs `juuskma pand Hel

kөөksatama Kөөksatama kөөksudes kōhatama – Jür

kөөksu, -s `kөөksu TÜR, -s Jür kōveras(se) Oled `kөөksus Jür; kippus nagu `kөөksu `kiskuma, kōberasse, `küüru TÜR **Vrd** kөөtsu

kөөksutama Kөөksutama koogutama – Jür

kөөku `kөөku Khk HJn Hel, `küe- VJg küüru, kōverasse on ta `aigene, et ta nii `kөөku vädand on Khk; mis sa `kөөku oiad HJn; vana inimene lähäb `küeku VJg

kөөkus `kөөkus IisR/-üö-/ Khk VII LNg/-os/ Hää/-üü-/ Jür/-üe-/ HJn Trm; `kөөgus Ans, `küe- VJg kōveras, küürus `Lehmad kevade puol`näljās, `küökus ja `koukus IisR; Sa alati oiad ennast nõnda `kөөgus Ans; `arvad sa sis mind nii vana ka olevad kut ma `kөөkus ole Khk; katku `rohtu `kөөkus sedasi VII; kael `küekus Jür; `kөөkus ja kōveras teine HJn; Käib kөөkus - - kōveras kui konks Trm **Vrd** kөөgun

kөөkädi `kөөkädi Krk Nōo/-üü-/ deskr jäness lask `kөөkädi `kөөkädi Krk

kөөmen kөөmen (*k-*) g `kөөmne Muh Rid Mär Vig Tōs Koe Sim/-üö-/ Iis/-üö-/ Trm Äks Plt Pil, `küümne Pal KJn eL(-nī spor V; `k- Se Lei; pl `kümne[?] Se); `kөөmel (*k-*) Kuu/-üö-/, g `kөөmli Jām Khk Pōi Emm Kse Plt, `kөөmle VNg/-üö-/ Jām Pha L spor Ha, SJn, `küümle Hää Kod/n küämle/ Kōp Vil Hls Krk; `kөөm|er g -re Kār Mär PāLo Ris/-üö-/, pl `kөөmbrid Kaa; kөөmes g `kөөme Pōi Rei, `kөөmne Han Var(n `kөөmnes); kөөme g `kөөmne Tōs VMr/-üe-/ Lai, `küümne Kod/n küäme/ KJn Urv Plv; kөөmnes Mar Kir; küöme Amb IisK, `küöme Jōe Kuu Vai, g `küömne; küeme VMr, `küemnes JMd, g `küemne; n, g `küölme Lüg, `küöme IisR, `küeme Jōh, `kiemme Lüg; `küöl|mes g -me Kuu; `kiem|en g -(e)ne Lüg rohttaim (Carum carvi); selle taime vili pere`naine paneb `kiemmi appu suppi `ulka; `kōrjasimma `kiemeni; `küölmed `kasvavad `põllu `servas, kus `rohke pae maad Lüg; Vanaema `korjas `küemeid Jōh; nüüd `onvadki `küömned `küpsed Vai; `kөөmlid kōrvedesse viina `sisse Khk; `kөөmned pannasse leva `sisse Muh; ma `korjasin `kөөmlid Vig; ma ole lõigan kөөmelt [lihasupi] `sisse Kse; kөөmes ja sibulas, sii iki sii suur rohe oli [käkis] Var; kөөmer leba `sesse Mih; mõned panid [hapukapsastele] jōhviku ja `kөөmni ja Tōs; kөөmeltel tulevad `väiksed rohelased terad `otsa, need `ongi `kөөmled Saa; kөөmel `anda ead sōōgi isu Juu; `küemned `kasvavad piendrate pial ja arueena muadel JMd; kohe `küümled kōrd one sigenud, siäl näid one; tuul trul`lib `küümniid, pudotab ärä kōik Kod; `valged `kapsad olivad, väga `ästi saevad kөөmendega `sisse `tehtud Äks; ikke `kөөmnid `korjan, iga `aasta Pil; `suula `paanti sekkä [leivale] ja `küümliid Vil; apu saial ja leväl ike `küümle sehen Hls; `küümle ja rüä ütelti üte kōrrage `valmi saavat Krk; ku valu `sisse lei, siss võti `küümniit Nōo; sääil kasvap kөөmend ja penipütsikut Kam; mõni tege `sōira, sōss pand `küümneid Har; `küümne[?] kōrbatass, andass viinaga tarōnaasōlō (nurganaisele) Se; m u s t k ö ö m e n (teat taim) ma panin siis näbigä neid `musti `küömni kanule suhu ja pere`naine lask siis suust vett `pääle (nōiduse arstimisest) Kuu; mustad `küömned nied olid nisukesed veked pienikesed prahid nagu rohu`siemned, `anti luomale `sisse `nōiduse pärast Sim; arjuklased lugid vanass kui käesid: siniss `rohto, `kolme `jalga, kübärä `mussa,

`musse `küümnid Kod; kullerkupu `sijmle, neid õigats musta `küümle; musta `küümle lehmä piimä soone tegevete lahess Krk; eläjille andass `mustõ `küümnnet, tuvvass `aptekest Se || natuke kost ma_saa üt's kōomeñ medägi Har **Vrd** kimin

köömi küüru külma pärast tõmbab `köömi Khk

***köömima**¹ (ta) kōömib aeglaselt liikuma kōömib, läheb na_t sea täi, nõnda igudes läheb Khk

köömima² `köömima rohust puhtaks sööma ära kōomitud maa, siit põle änam midagi võtta PJg **Vrd** kōömima¹, küümima

köömis `köömis küürus – Khk

köömne- kōömne- `küpsiked olid, `pandi `pannile ja siis `küömne `varred `pandi ala Kuu; `kiemene tied `keideti Lüg; tien `küömne tied, siis `lähtõ kõhä `vällä Vai; siin `keetvad `kōömli vett Jäm; kui inime oli külmetand, siis oli jälle `kōömne tee Rid; `kōömne teri pannasse leivä `sesse, mõni paneb nii pallo et käriseb Mar; peenikeste `poolgate (pohlade) `kohta saab `öetud et, peenikesed kui `kōömre terad Aud; `küümne luudad (kimbud) aia piäl `tuulduvad, lähväd pruunemass; vanass ei õllud õssetud tjiid, `testi `küümne tjiid; kui `küümle terä tuleb suhu, naa üvä lehn Kod; `kōömne viin Plt; `küümne tji tjiip kõhä lahepess; `küümle eli -- `kange kõva Krk; kui tetäss uvveste [taari], pandass puie `pääle õle ja `küümne varre Kam; `küümne tsäi om kōturoohost Röp

köömädi-köömädi deskri [ta] riisub `einä `küümädi `küümädi (aeglaselt, kohmakalt), ei mõessa viil üväss Kod

köömämä `küümämä, küämätä kohmitsema mes teie taga `küümätä, tõene eden virk ja vile Kod

köönakas kōöna|kas g -ka Aud Hää kōöbakas kōönakas ja kōber loom Aud; Kōönakas puu on vilets ja küirakas; Tjiid ka kōönaki `tähti, niid kōverad ja vildakad on kōönakad Hää

köönard kōönard g -i Noa Kse Han Hää vilets olend läheb küir `selgas nagu va kōönard Han; Mis sa kōönardist piad muidu toidu raisuks Hää || ihnuskoit kōönard, ihnus inime Noa

köönardama kōönardama kōöberdama kōönardab sii, õiete ei liiguta mette Han

köönima `kōöni|ma Mih Pee, -mä KJn, (ta) kōönib kraapima Mis sest kibi `kõmpast kōönid Mih; loom kōöbib ehk kōönib (närib) pal'last maad Pee || vaevaliselt tegema – KJn **Vrd** kōönima¹

köönis kangus `kängu jään `põrsad, `kōönis kōberas keik Aud

köönise|parras meresügavik käisi kōönise `pardast saadik läbi Emm **Vrd** kümnise-, künnis|parras

köönmä `kōönmä, (ta) kōönib kiiresti liikuma Küll selle tuulõga puät kua edekohõ kōönib Khn

köönutama kōönutama IisR/`küö-/ Sa Vig Kse Tor Jür konutama `Aega sinul `küönutada, `lähme juba IisR; obu kōönutab vihma kää Khk; Palava päävaga tulavad `veised lagele kōönutama Kaa; obu kōönutab käsipuu `kül'ges ja mees oo kōrtsis; Mis sa sial kōönutad, tule kah meeste sekka Tor **Vrd** kōönütämä

köönäkule küürus kud'ass ti käit ni kōönäkule San

kööpama `kōöpama, kōöbata SJn, `küöpämä Lüg(-ie); `küüpä|mä, kōöbä|tä Vil Ran Nõo, -m(e), -te Hls Krk longates käima; vaevaliselt liikuma laps `küüpäb `müüdä maad

Vil; *temä sedä vahet`küüpäss ütte`puhku; ma akka jälle`sinna pool`küüpäm* Krk; *ma oless iki lännu`väl`lä, iki kööbänu kepi nõal; naka nel`läkäpä pääl minemä, küll om alb kööbätä* Ran || lonkima`ulgub ja`küöpäb Lüg **Vrd** kööpima

kööper `kööp|er Rid, g -ri Khk Kod/-üü-/,-re Kse vilets olend üks looma `kööper on, köver on ning lahja ka Khk; `kööper, köverik Rid; [ta] one nõnnagu `küüper, kõhna ja pitk; `niiskess `küüpert tõiss ei õle Kod || pahur, püsimate Mõni laps oo nii ull, äi seisa kohegil, igavene kööper sõhuke Khk

kööpi kägarasse, kõssi `Küüpi kisub Hää **Vrd** küöpä

kööpima `kööpima, (ma) kööbi(n) spor Sa, Kei Juu/-mä/ Pee Kad/-üe-/ Plt Hel/-me/; `küöpima, (ta) kööbib Kad Iis/-üü-/,- küöbib Kuu/-mä/ Hlj Lüg Vai

1. (kokku) kraapima, koguma *Mes sa vana inimene`aeva`küöbid, eläd`muidugi* Kuu; *Muudkut päävast`pääva kööbi seda`eina* Ans; *Eluaja ta on`kööpind -- pole seda suurt rikkust näha`kuskil* Põi; *Eks Leeni soa ikka`kööpida* (vaevaga tööd teha), *ega teised seda tegema tule* Kei; *korjas omale ikke varandust,`kööpis ja`kraapis kust sai; ma olen elu aeg`kööpind ja kogund, aga mis mul nüid on; mõni on juba`loodud nisuke`kööpija* Plt || loom kööbib (närib) ehk köönib pal`last maad Pee || (seksist) `küöpis`ammu sedä`eite juo Lüg

2. välja kiskuma `aksid tuhliste sihest rohi`kööpima täna Khk; läksin`vil`la seest uhakaid`kööpimä Juu || viletsat heina niitma *Mis sa muidu kööbid, sii pole ju rohtu mis vikati ala ulatab* Pha

3. kiirustades, kuid komberdades liikuma *Mes sa`küöbid`mennä, üks vähemäl`joua jo ka* Kuu; `küepis aga kua kiriku, jalad`risti all; küll aga`küepis`tulla -- ise käis aina kahele`puole Kad **Vrd** kööpama

Vrd kööpima

kööpis `kööpis L(-üü- Hää) kõveras, kõssis kõveras pead tegema, siis ikka`kööpis Rid; *Lehmad olid külma vihmaga kööpis* Mar; *ma olen kõber ja`kööpis, saa`sirgele ääm mette Mih; seesab vihma kää kõberas ja`kööpis* Tor **Vrd** kööpus, küöpäs

kööpjalg kööp- Khk Kse Aud Plt, küöp- Hlj Lüg, `küöpä- Vai, küüp- Krk, küep- JMd

1. sõim halvasti kõndija on`nūsugune küöpjalg Hlj; *siä oled vana`küöpä`jalga, siä ei`oskagi`kää* Vai; *see nagu va kööpjalg, saa teiste järele ühti* Kse **Vrd** kööpjalg

2. euf jänes kööp jalg keind`oumbud närimas Khk; *jänes on küepjalg* JMd; *jäness lää küüp, küüp, tal om edimetse jala lõhempe, selle mineku`järgi ütelt küüpjalg* Krk

kööpu, -s `kööpu(s), `kööpo(s) kõssi(s) kui ta kõhn ja vaevane on, siis ta on`kööpos, siis ta kisub`kööpo; käib kööpus ja kõberas Juu **Vrd** kööpi, kööpis, küöpäs

kööpät deskri [ta] `küüpäp sääl ütte`puhku`küüpät`küüpät Krk

köör¹ köör g köör|a PJg, -ä Krl

1. kõrgem koht, kungas *see kruusa köör tuli`siia`keldre taha`väl`la* PJg **Vrd** küür

2. (naha)volt latsel om kööra`kässe`bäl ku ta paks om Krl

köör² → köör²

kööraksil küürakil sel`la tegi`aiges see kööraksil olemene Mih **Vrd** küüraksil

kööra-käära deskri tee läheb kööra käära (loogeldes) Kse **Vrd** küüra-käära

köörendämä köörendä|mä Har, -mmä Urv; *köörändeme* San küürutama ol`l küll alb köörändede San; *Aian t`ä köörendäss, mina ka`i`tiia`mis`tä säl tege* Urv

kööri-kääri *deskr naagu joonud mihed kööri kääri (tuigerdades) `kääväd, ei soa edekohe `mindud Khn*

***köörima** (nad) `köörivad niitma *Köörিতakse põllueina Pöi*

kööring(as) *kööring g -a Khk Sald(g -e Pha), -u Khk Mus Muh(g -i); kööringas Khk Kaa*

1. keretäis *see sai ühe kööringa `peksa Khk; Sai sõdise kööringu, et annab määleta Mus; sai ea kööringa kätte VII; Anna ea kööring `peksa, küll siis aru piha tuleb Pöi; sellel `olli see kööring `antud et kole kohe; ma sai ühe kööringi ta käest Muh || sahmakas Teel saime igavese kööringa `vihma `kaela Kaa; Aga see pole sellega veel jäänd, uus kööring [vihma] tuleb tagant `jälle Pöi | said kööringa `juua Kṛj*

2. fig täbar olukord; haigushoog *tuli üks igavene kööringas `kaela Khk; Oli see üks kööringas, äe `tahtis sooled sapid sihest `välja ajada Kaa*

köörmä `küürmä, (ma) kööri Plv Se; `küürme Krk

1. üles käärima *küürds `rõõva üless, läit's viist läbi Krk; ma kööri `hammõ `käüse är üless, naka `leibä `kastma Se || fig ma kööri su `persekäse üless (öeld last vitsaga ähvardades) Se*

2. pügama *ma_kööre `villa Se || fig nõõrima, pügama ta tahts mut küll `küüri, aga ma es lase; ta om küll temät `küürin, iki küür `vijl edesi Krk; mis sa minno köörit Plv*

köörutama *köörutama hobusega sõitma akame köörutama, siis jõvame `õhtaks koju Khk*

kööräk *köörä|k g -ku küürakas – Har*

kööräkille *küürakil Kas sul no kõtuvalu om, et sa ni kööräkille astut Urv Vrd küürakile, küürikille*

kööräkuli *kööräkuli San Har küürakil(e) ku_nii kumarguli vai kööräkuli lasõt, siss lüü nigu `välki tan nimete kottal San; käü kööräkuli Har Vrd küürakul*

kööräl *kööräl küürus – Krl*

köörän *köörä|n San Urv Krl Har Rõu, -h Se kõveras, küürus mõni om valu peräst köörän San; Mul om ihu nii `kangõ, ei_saa_ `sirgu aia?, muidu_gu olõt inne köörän; Tyy jo õigõ_vana inemine, köörän käü Urv; kaas maka alasi köörän; mul om sisest `haigõ, et ei saa `õkva `maada?, piat köörän magahamma Har; Tul'l köörän tarõ manu ja `istõ `lämmä ahu ette Rõu Vrd kööräl, küürän*

kööränd *kööränd g -i vilets olend, kõbi vana `aige kööränd kõgiseb Saa*

kööräts *köörä|t's g -d'si küürakas No_säänest köörät'sit um no? inäp tööle vaia Rõu*

köörätämmä *köörätämmä ?küürutama kohe sai maha köörätä?, nii lammõda?, lat'sil is olõ `konhki magahust Har*

köörüsehe *Köörüsehe keerdu – Plv*

köörüsih *Köörüsih keerdu – Räp*

köörütämä *köörütämä upitama Lauda uss ol'l är_ `korgõp, et elläi sa_i `vällä tulla?, tyy ul'l mõista õi_hinnest köörütä? Rõu || kükitama Ku_köörüdi sinnä_lumõ `uarma `otsa, sõss `hammõkõsõ tõmmaäs `jalgu ala? Rõu*

köösner *küüsner reha Eina riha on `küüsner, arilik puu riha, nägu ikki riha on Hää*

kööts¹ *kööts Rei Vil(-üü-) vilets olend vana kööts (inimene) Rei; üks vana küüts ~ kööts on (lehmast) Vil*

kööts² kööts g köötsu Kaa Pha/-t'/ keretäis Poiss sai isa kääst kena köötsu käde Kaa; niid sa said kööringa või kööt'su Pha **Vrd** küüts

köötsa `küütsä Trv Krk Ran Rõu Vas/-d-/ , `küütsä Kam Plv/-d-/ Se/-t'/ küüru, kõverasse `küütsä `tõmbave kokku külmäge Krk; nõur inimene ja nii `küütsä jäänu, eläjä kisuva `küütsä, eläjlil om kül'm Ran; om endä `küütsä tõmmanu Kam; vana inemine ol'l jo^o kõvvõr, väega jo^o `küütsä jäänu^o Rõu; peläss, õt saibass satass `päähhä, sis kõik' tõmmass `küüt'sä Se

köötsak(as) köötsa|kas g -ka Krj Käi Tõs; köödsä|k Plv, g -ku Nõo Kam, -gu Krk Se küürakas vana inimene on kõver ja köötsakas, saa ennast `sergegs `ühted Käi; köötsakas inime oo kõhn ja kõver Tõs; obese köödsäk, seant vilets luyum Krk; esi köödsun nigu köödsäk, aga lähäp nigu tuline tuul Nõo; vahemba inemise iks jäävä joba `roh Kemp köödsäkuss ja kõverass Kam; köödsäk, kes `õkva ei saa? `kõndi^o Plv; Mõni nõuri ineminõ ka^o kau pää `olgõ `vaihhõl, sälg `kummõr, ku^o määhne köödsäk Se **Vrd** küütsak(as)²

köötsakil, -e köötsaki|l Jäm Kir/-tsä-/ Kse Han, -le Vig Han; köödsäkile Trv Ran Nõo Kam; `küötsakil(l)e IisR küürus, köötsus Mies `põesa taga `küötsakil IisR; isi köötsakil mutku `leika Kir; see kõib üsna köötsakil Kse; kui midägi kannab, om ette poole köödsäkile Ran; köödsäkile lätt vana Veermann, pühib abenaga maad Kam **Vrd** köötsäkalla, küütsakil(e)

köötsakili küüru Üks läheb tänavast läbi, ise ojab ennast aja varju kudagid köötsakili Kaa **Vrd** küütsakili

köötsa-käätsa desk (vaevalisest käimisest) ma lähe na köötsa käätsa Kse **Vrd** küütsa-käätsa

köötsama `köötsama, köötsata lohakalt käima mis sa `köötsad, käid ni longust `moodi Rei **Vrd** küütsämä

köötsat-köötsat desk se käib köötsat, köötsat Rei; sõss köödsertev sääl, köödsät köödsät (halvustavalt tantsimisest) Krk

köötsi `köötsi Khk Kaa küüru, kõverasse [vana inimene] akab `köötsi vädama Khk; Vanamees oli `köötsi vajund Kaa **Vrd** köötsi²

köötsima `köötsima, (ta) köötsib Ans Kaa Põi Han Mih Kei Jür; da-inf `küütsi Trv

1. küürus, lohinal käima Vanaks jäänd - - kodu `õues köötsib veel Põi; Vanaeit oli kõberas, ise läks köötsides Han; Ta ikka kudagi köötsib `käia kua Jür **Vrd** küütsima

2. küürutama, kummargil olema mehe `piri-ldagi `naarava, las `küütsi naeste`rahva (rukkilõikusel sirbiga), `viskava `jalga ja muutku `lääve minema Trv

köötsis `köötsis Jäm Khk Krj Põi kõveras, küürus üsna `köötsis Jäm; leheb perse `köötsis taga Khk; Nii vanaks jäänd, kõveras `köötsis Põi **Vrd** köötsis, küütsis

kööts-kööts desk Läks ikke kööts kööts Mih

köötsu `köötsu Jäm Kaa, `küütsu Vil Ran Nõo Vas küüru, kõverasse Vana Peeter oo nõnda köötsu jäänd Kaa; tyyul' ärä `küütsu (längu) vajund Vil; sij vanavuss kisup kõik' `küütsu Nõo **Vrd** kööksu, küütsu²

köötsus kõveras, kookus `köötsus inimene Jäm **Vrd** küütsus

***köötsutama** köötsudama Emm; köödsutama Ran Nõo, -eme Krk, köödsütämä Ury, köödsötämmä Röp; `küötsutama IisR

1. küürutama; kössitama *Mis se `karjalaps säel nii `kauva `vihma käes `küötsutab* IisR; *ta köödsutess sääl aia sel`län* Krk; *sääl tare j̄in ta köödsut* Ran; *eelä `kitskse aian, sääl köödsuti, mia jäi nii `aigess ku jäl'e* Nõo; *tõsõ tarõ perremiis om nii pik'k et ei mahu?* ilma köödsötämädä mi? `tarre Ráp **Vrd** küütsitama², küütsutama

2. õötsutama, kõigutama; kiigutama *mes sä köödsutat sääl tooli sällän, lahut `tuuli; `värjä pääl köödsut sääl, kui kišk `kinni ja `valla; ussõga köödsutab* Ran || *Köötsudast ajaeeri mööda* Emm; *No_tan naa? noorõ_`tüt`rigu ja_poisi_köödsütäsevä?*, *laabõrdasõ ja_`lööberdäse?* inne põrmandust `müüdä, *tuu no_mõni tants* Urv

köötsäkalla *köötsäkalla, köödsä- köötsakil kes `õkva ei saa? `kõndi?*, *käü köödsäkalla?* Plv

köötsäke *vana obese köötsäke olli ehen* Hls

kööve, kööve- → köis, köie-

köövel *Köövel g kööveli* lusikanuga – Jäm **Vrd** kõveldi

kööveldama *kööveldama* Jäm Kaa Krj lusikanoaga õonestama *Kööveldas eile uut `kulpi; Kadakast saab küll kena koosta teha, aga annab ikka kööveldada ka* Kaa **Vt** köövel

köövik *köövik* kasepähk – Khk

köövits *köövits* küüvits *köövits, aprilli kuuh jo hangõ sisest `häitsess* Ráp

köö- → köi-

kööds *kööds (-d's) g kõvve* Trv Krk, *köödse (-d'-) Võn(g köö-) San V(g köö- Ráp); köids (-d's) Ran, g köidse Pst Hel Kam(g köö-, köü-) Ote(g köü-) Rõn San Kan; keids (-d's) TMr, g keedse (-d'-), keidse Hel(g kevve) spor T köis lase [end] kõvvega maha kuhja otsast Trv; einä `kuhja möödets kõvvege; puuvedämise kõvve olli lühepe* Krk; *ma tuu keidse `sissi `kostume (sulama), siss ta lääb nõrgembase* Hel; *visati keids kuhjast üle, tõene ots `oiti `kinni, [kuhjategija] tulli keist `müüdä maha; obene `ol'li `kuulmede vajunu, keestega `kistu `väl'lä* Ran; *esäkañepist tetti `kaplu ja `keidse; kudass peremiss nii sita keed'se tei* Nõo; *anna mulle köist `kuurma vedädä; rabedist `paklist köids, lätt ruttu `kat'ski* Kam; *köödsege lastass inemine `auda kah* San; *keerusõ `lasti kokku, siss sai kõva köüd's* Krl; *Ta viniüss ku_villanõ köüd's (aeglasest inimesest) Rõu; hobõst pandass köüdsega nurme pääle* Plv; *tõõne tegi köödse pikembä, tõõne lühembä, `õige köüds ol'l kat'stõisskümme lihasüld* Ráp **Vrd** köüds

köödseke *dem < köüds šita viglal olnu `pantu `särtse köüdsekse `otsa* Lei

köödsenõ *köödsenõ?* a < köüds – Krl **Vrd** köüdsine

köödse|sõlm *köiesõlm keidse sõl'm om kõva sõl'm, aga oora sõl'm tulep `valla; `väike täkk obene `olli nigu keedse sõl'm* Nõo

kööhhe *`kööhhe* kerge, kohev ilma tuulõlda_ku tulõ lak'ka lummõ, *tuu um `kööhhe lumi, sääne `kerge ja pehmekene* Rõu

kööhkelemine *kööhkelemine* langetõbi – Vas **Vrd** köüskelemine

kööhä *`kööhä* kehv *`kööhä* mies Vai

köönel|päiv *köönelpäiv* küünlapäev – Lei

köönal → küünal

köödsine *`köödsine* köiest tehtud *`köödsine* kiik Kuu **Vrd** köüdsenõ

***kööskelemine** g *`kööskelemise* langetõbi *`kööskelemise* häädä, *tuusama `haiguss, mis `langõ tõbi, vattu ai suust `väl'lä ja `hirmsat hellü tek'k* Rõu **Vrd** köühkelemine

köös|noot võrk merepõhja puhastamiseks enne noodavedu `Muidu `nuota `tohtind mere `lassa, kui `enne pidi sielt kohast köös`nuodaga läbi `tembama; köös`nuota `vieti et puhastada sie mere pohi silejaks Kuu **-pennal** köös `pennal köiepunuja – Kuu

köütümä `köütümä lahti köitma jõvva_i? ar? `köütüdä mant Lut

kübar kübar g -a VNg Lüg Jõh spor S(kõ-) L, K TaPõ; kübär g -ä Kuu Lüg Jõh Vai Mar Vig Tõs Khn Juu Kod MMg Pil KJn spor M(g -e Pst Hls Krk); küpär g kübär|ä Hel T(-r San) V(-r), -e San Krl(-õ) Har

1. laiemä äärega peakate vanast `tehti `lambanahast `ümmargune kübär; Kübär pääs, kört `loksob kõhus, `üöldi `vaisemma inimise `kõhta; nüüd `käiväd kübärattes Lüg; nokkaga `mütsid `ongi kübäräd Jõh; sel oli kübäri küll Vai; änamad inimesed keivad ikka kübaraga Khk; see `olli suur saks kellel kübar `olli; suur nol`k rippus kübaral `alla Muh; naeste kübär, `karba oli `ääres koa Vig; aeomes see `sõitis sis saea (saaja, pulmarongi) ees `ratsa obusega ja tutilene kübar oli peas Lih; müt`s on sui ja kübar on talve Hää; õlest kübaraid `kantakse sui Hag; kübäräl on pesä, kus peä sees käib Juu; isa pia kübar piäs, kuñni elad laste sias (püsi perepeana) KuuK; sie tüdrik kõñnib kübaraga Iis; rükki kõrredess ple`iti palmikid, `testi kübärid Kod; vanasti olid nid kübarad kaabu `muudu, aga `kõrgemad, nisuksed mustad Lai; rummuge kübärel olli `kõrge rumm pääl Pst; pane raha kübäräde, muidu kaob ärä; rebäsenahast müt`s kutsuti joba küpär Nõo; mõnõl ol`l katõ kõrvagõ küpär, mõnõl ol`l lakagõ küpär, mõnõl ol`l tsõõrik küpär vai kaabu San; mehil olliva? kolmõ luñdiga kübärä `lambanahast; narri? miist, ärä `narku mehe kübärät Kan; `Täämbä om lämme ilm, ma panõ kollõrdõga kübärä (kaabu) Urv; hapõn om mehe au, küpär mehe `korguss Krl; vanast hantvärgel `ol`li nuu toruga kübäre?, `korgõidõ peñriga kaabu?; mi karjapoisil om `ol`ginõ küpär Har; ku küüd`st küpär päähn, siss `kiäki näe ei_sinno; mõni pal`mit`s noist ilvesshaina nutõst kübäriid Rõu; esä tul`l `tarrõ, võt`l kübärä pääst; nel`li velekeist üte kübärä all `saisva? = laud Vas; Vereväst kalõvõst ol`l [mõrsjal] küpär pääh `mustõ veertega Se; kõrvulidsõ? kübärä? Lei; sjondsä küpär um sääne nel`ä nulgaga, `korgõ Lut || fig me es passi üte kübärä ala, me mõtte es lää kokku Hel || eesnähk – Lüg

2. seene või taime osa tamme tüdul on kübar pees Khk; Sieneel jõlus kübär `otsõs Khn; [puravikud] mes pruuni vai `valge kübäräga, nuu om ää Nõo; seene juurõ pääle kasuss var`s, varrõ `otsa küpär Räp; säne häiermu küpär, tu kübärä hurma läävä lak`ka, tulõ häiermulil`l `vällä_sält Se

3. fig asja või eseme kattev (üla)osa **a.** puust hanguharu raudteravik Mõnõl viglal ol`li_kübärä? otsah - - ravvast tettü? nigu ha`kadril Rõu **b.** ukse- või aknaraami pealispuu ussõ - - `päälmine puu pandass pääle ja_kutsutass küpär Har; ussõ man um küpär ni piidä? ni lävi Lut **Vrd** kübarpakk **c.** hakkjala peavihk akid`ala küpär om `sourõb ku mou? kouliaksõ? Lei

kübara|alune kübärä alune `olli kõik `kirju täis, es mahu küpär enämp pähä Nõo; mul om pää otsan nii hämm et kübärä alunõ `tossass Har || fig alluv sina ikke õled minust vähämb ja minu kübärä alune Lüg **-alus** kübärä alu`ss mütsivooder – Lut **-lill** kübara lill suureõieline kellukas (Campanula persicifolia) – Jõh **-must** R eP(excl Sa) Plv raudvitriol, must värvaine `Pääle puu`kuore viess `keidetud verk `keidetud viel peräst kübärä`musta viess üle Kuu; `eiga sie kübara must ei old värv - - seda `pandi iga `värvi `ulka seda kübara `musta VNg; sie `ongi täis must midä kübärä `mustast `üellä Lüg; `Ilma kübara `mustata ei

akkand värv iast `külge IisR; oli see va kõbara most, senega kahjade Käi; enne `tehti sopaga, kübärämüst oli pärast Vig; `sohke sinikäs pruun kivi, `öetse kübärä must Tõs; kübara musta tükid ol'lid elerohelased, aga kui kübara `musta [vees] keedeti, siss läks mustas Saa; `enne elu aal ikke värviti kübärä mustaga Juu; `silmani kivi ja kübara must, neid `pañdi nende maa `värvidelle `ulka KuuK; kübara must teeb `riidele al'li karva Trm; kui kanarbikuga värviti, `pañti kübärä`mussa või siniss `rohto `ulka Kod; kübärä `musta ostõtass `apteegist Plv

kübar|pakk ukse- või aknaraami pealispuu kübarpakk om ülelevel usse pääl, pää putub kübarpakus `kinni mõnikõrd Pst; kübärpakk ussel ja `aknal Hel **-pea** (kübarakandjast) Ei tuo ole nüüd midägi kohe üks va kübärpää on Kuu **-sepp** kübarategija kübara ole näind, kübarsepa poisid ka Emm; kusagil siin Kõrve `veškil oli olnud kübarsepp KuuK; küpärsepa tekkive kübärit Hel

kübe kübe Kuu Põi KJn Vil, g *-me* Jõh Jäm LNg Tor Saa JMd Koe Trm Plt Trv, *-ne* Muh Tõs Hls; kübe|mes g *-me* Kse; kübe|n Vil, g *-ne* Rei Saa KJn M(-ñ Hls), *-na* Rei Kõp Trv Ran väike osake, raas(uke), ebe Ei saa kübet `küllä `otsast ega `raasu rikka kääst Kuu; [kui] `Pliita ei `tõmma, siis `viskab tuppä ka kübemid, tuha kübemid Jõh; Vanasti olid kõik puu rattad - - seal polnd mitte raua kübet Põi; mõni pisigeine küben on sääl mulla sees (kartulitest) Rei; lund akkab tulema, juba kübened kõivad Tõs; Maarjajäga seiskis värv parem pääl, mitte üks küben es tule ära; `suhkru kübenite seast korjasin leva raasused `väl'la Saa; ma suand kübetki JMd; selle kübena peräst ei massa minekitki Trv; Tali akab ennäst müilde tuletama, sadab peeniksid kübenid Pst; süü vai üitsainuke küben päävän Hls; `lõika miul üits küben; ta riis mul viimätse ku kübene käest Krk; [peni] om periss `aige, mitte üits küben `leibä ta enämb suu `sissi ei võta Hel || fig raasuke, ivake Mool kübe ju on, aga ära anda pole midagid Jäm; ei tea mitte kübetki Tor; virutse `veele tul'li küben seebi `vahtu `pääle Saa; ei tee mitte kübet kedagi Trm; küben suurem õis ja ristikeina lehed; ei saand kübet ärä `tehtud KJn; Võib ju `olla, et sel asjal kübe [tõe]`põhja ka all `ol'li Vil; Avite miut küben; tule raasikes, kübenes miu poole; mitti üits küben ei näe Hls; `üüse suigati raasik, küben `aiga Krk || kübend `ot'sma ehal käima – Vil **Vrd** kibe², krübe

kübeke kübeke g *-se* Koe Pil; kübe|ke Saa Hls(küpi-), kübi|k Krk, g *-kse* dem < kübe Anna mul üits küpik `leibä Hls; anna mul üt's kübik `niiti Krk || fig natuke, raasuke mitte kübekest (ei tea) Koe; ma võin `teile kübeke nähä `tuua Pil; küpik maad säält edesi minnä Hls **Vrd** kibeke, kübemeke, kübenake

kübemeke kübeme|ke(ne) Koe Trm Ote, g *-kse* Tor Hää dem < kübe `veike lume kübemeke Tor; mõni aina kübemeke üless tullu Ote || fig veidike, ivake annan kübemeke kah Hää **Vrd** kibemeke

kübemes → kübe

küben¹ küben g *-e* Hls Krk, *-a* Trv okaspuu okas kuuse kübena sorgive Trv; saksamaa kuusk om tõist `muudu kübentege; saksamaa `kuuskel lääve kübene otsast ärä Hls; pedäjel kübene kül'len; ku'siratsik tjjb kuuse kübenist pesä Krk || kaastil om pidima, nji om tillikse ja nõrgakse ku kübena kunagi Trv

küben² → kübe

kübenake kübena|ke Vil, g *-kse* Trv; kübene|k(e) Krk, g *-kse* Pst; kübeneke|ne g *-se* Tõs; kübenüke Trv raas(uke), kübe(me)ke pisike pisike kübenekene, ei vist sedä näe änäm

Tõs; *ku sij kübenake `leibä maha läks* [tuli pahandus] Vil; *anna mulle üits kübenake liha* Trv; *ai kübenekse silma ala* Pst; *`lõika mulle üit's kübenek, kilduk `leibä; käblik om til'luk ku kübenek* Krk **Vrd** kibenakene

kübenapu okaspuu *meil kübenepuud ei ole, meil om lehepuu* Trv; *kübene puud pidi noorel kuul `raime* Hls

kübendämä *kübendämä* peenikest lund sadama *lund kübendäb `tulla* KJn **Vrd** kibendama, kübetama

kübetama *kübetama* Jõh Pst = kübendämä *Ei sadu kedagi, vähe kübetab* Jõh **Vrd** kibetama¹

kübik → kübeke

küblik → kiblik

kübrits *kübrits* kellukas (Aguilegia) – Krk

küda *küda* rügaja, rahmeldis *Igavene vana küda - - ega täma_b läbe seista* Pöi

küdama *küdama* (tööd) rühmama *Täma küdab pärisest `peale, ega täma_b läbe seista* Pöi

küde|hais (tulekahju) suitsuhais *Umigu olid keik kohad küde `aisu täis* Rei **Vrd** küdihais

küdema *küdema* R(-maie Lüg) eP(excl S), -mä Kuu Vai Juu Kod Puh Har; (ta) *küeb* Lüg spor L, JMd VJg, *köeb* Kad, *kööb* LNg Lih HaLä JJn Plt, *küüb* Jõe Lüg Ris Amb Ann Koe, *küdeb* R(küö Vai) Rei Mär TaPö, *küde* Har

1. a. (tulekoldes) *põlema siis tuba saab `suojast, kui ahi jo küdend saab; `kauva sie ahi küdeb* Lüg; *kui `ahjo kovast küö, siis `tullo tuli siint iest [välja]; vaja `ahjule küdemä `panna* Vai; *Kohe tunda, et ahi kõön* Han; *ah e tahab ulk `aega küdeda* Tõs; *ah e on `küetud* Aud; *ah e on juba küden* Ris; *ah e kõöb na parajate* Juu; *küüb ära, siis süöd ja tuhk `väl'la* Amb; *mees tuli parsilt maha ja pani ahju küdema* Ann; *jo ahi on küend* VJg; *ah e küdi küll ilosass, aga küdi ruttu ärä; alupuud küdeväd kavem `aega* Kod; *leeva ahi küdeb `paerga* Äks; *aod e kõö ära, siis vanaema segas ar'giga* Plt **b.** *hõöguma, leegita põlema küttistatti, kolm `algu puud, mättäd `pääle, siis `pandi küdema* IisR; *Ta pole mitte lahvaldes põlend, et küdes ja ästi palju `suitsu ajas* (ravirohtusid põletades); *`turblid küdevad* Rei; *pane piip ko küdema* Juu; *kütised `küövad; panid selle* (samovari) *siis sial küdema* Koe; *jüripäe `pañdi küdema `taime labad* (kütis) Sim || fig *`aigus küdeb inimese sees; küdemine on `rünte sees* (rinnus) Rei; *Mine tia mes tõbi meis kelleski üks vai teene kõrd küdeb* MMg **Vrd** küdima¹

2. *suitsu sisse ajama `enne õlivad `reietua `ahjud - - küdesivväd `suitsu `sisse tubide* Lüg; *kõik saanad one ilma `korssnata, `sisse küdeväd; ahi e `tõmma, nii kui teed tule `alla, küdeb kõik `sisse* Kod || fig *eks ta `tuiska küll ja `torma talvel, nõnnagu küdeb ilm* Kod

Vrd küdenema, küttüma

küdemed pl *küdem|d g -te* sõed *Tõmmati küdemed ahust `kolde, need `õõgusid veel ja nende pial keedeti; Vahel oo küdemed juba mustad, e `õõgu* Han

küdenema *küdenema* VII Pöi Muh L *küdema; põlema vata, ahu pealt ne puud akand põlema, küdenema* Pöi; *ah e küdeneb `peale juba* Muh; *ma pane aho küdenema* Mar; *lebaahi küdeneb* Lih; *maa küdenes kütise tulega* Tor; *saunas küdenes ahi kava, mitu `tuñni* Saa || *kas tahad mak'ka* (tanguvorste) *kerisele panna küdenema* Muh **Vrd** küdinema

küdi¹ n, g küdi R spor L, Jä ViK TaPö KJn Vil u Hls Hel Ote, g küü van Hlj Lüg Jõh, küi van Khn, Plt; n, g küi Muh, küdü Vai M San spor V(-d'- Lut, van g küü Lut) mehevend *Oh sina pettis`peiukene -- lubasid teha`küüle`kiyyad`rhvl Hlj; minu vend on minu`naisele küdi; lähän küdile`käimä; nüüd süön küü`kejjä vettä ja nao`nartsu loppotust`rhvl Lüg; küdü`tullo tänä`meile Vai; kui tuleb küi külasta, vahel välja`reisidesta`rhvl Muh; juba nüüd`ämmä`tõotas`lehmä, küdi kiudu ärjäkese`rhvl Khn; mu küdi on vana ja vigane JMd; mina sain oma küdide ja nadudega kohe`ästi läbi Kad; mul ei õle mitte`ühte küdidagi Iis; ma lähän küdisid`vaatama, lähän küdidelle Kod; sinu naene`õikab sinu`vendä küdiss KJn; sul om küdü`küüräkline ja nadu narmasjalane`rhvl Trv; miu veli olli miu naise küdi Hls; paremb om küdü`küüräs`sel`gä kui see nadu narmas`jalga San; Küdü`kütse kül`mä sanna Urv; ku veli är?`kuylü, sõss võisõ küdü vele naase`hindäle võtta? Plv; ku tuli?`kõik`küt`ü? ja nao`kodo, ka siss sai tüll`lü Se; sjoov`veld naanõ kuts küd`ü Lut*

küdi² küdi ale see oo küdi, kui maa akkab`kuskilt põlema;`tehti küdi,`pandi oksad põlema ja Tõs

küdi³ küdi Sa Muh (vask)uss`üitakse küdik, teine on aljas, teine on punane Pha; olid sii samas repi all küdi`ää tapnd Pöi; küdi`olle pime; küdi oo ühna punane, tõrvasskaat oo jälle ühna must Muh || sõim kut va küdi tuleb säääl Jäm; Kus sa kurati küdi lihad (kurjustati loomaga); On see koa üks igavene küdi (inimesest) Pöi **Vrd** küü

küdi|hais (põlengu) suitsuhais Küll ikka raba küdima läind on,`õhta olid kõik kohad`kanged küdi`aisu täis Pöi; Kui metsas küdib, siis on küdi aisu kougeld tunda Emm; Vist on kuskel mets põlemas, keik kohad on küdi aisu täis Käi; oled sa`simple pesa põlema pannon vei mets põleb vei, siis on küdi hais Phl **Vrd** küdehais

küdi-küdi on teisest tua`otsast panime ikka`teisse, isi küdi küdi, küdides`järke (lapse tatsutamisest) Jäm

küdimä¹ küdima S Var Tõs Aud hõõgumisi põlema Reheahju kütmiseks sai ikka tamme sakkusi ruugitud, nee küdisid tasakesti ning annid eesti sooja; Sammal veib kaua küdida Kaa; miil`jäätü küdima Krj; Kuiv risu akkas küdima Pha; vesised puud on, muidu küdivad liida all; turvas jääb küdima VII; Poisid riud olid soo küdima pannund Pöi; kui mäts küdib mitu`pääva Emm; Tahm küdib korsnes või lõõres Käi; puud küdived, ai põle mette`hääste Phl; kui akkab alles, sis ta küdib, juba suits`lahti Var; küdib`seoksed suured sügavad augud [maa]`sisse Tõs; maa oo küdin Aud || (tuikavast valust) Ta küdib aga peel, äi seda pole ilmal et äi tunne valu Käi

küdimä² küdima Sa Muh Kse Tõs Hel pooljoostes käima, sibama ma tee nii`selgest, kuidas ma küdides läksi [lapsena üle toa] Jäm; lihab küdides oone`poole Ans; kes sage jalaga, tuleb küdides, sibides; vana inimese`jooskumine oo küdimine Khk; Noor laps oo nobe küdima; Üks tuleb`meitele küdides`järke Kaa; küdib rugise kui`vööra näüb Krj; pani ennast küdima Pha;`Istus pirekse veel ja küdis`ää Pöi; me läksime jõe`otsa ja koer`olli küdides järel Muh; ku ilma`suõndmade lät`s, siss küdisi Hel || fig aega viitma mis sa sii küdid, kui sa`j`märka tüüd`tehä Tõs

küdimä³ küdima Kse Han vedama, tarima küdis`sel`gas kot`ti Kse; Sulased küdisid talve`einu ja puid`mõisa; [mees] Küdide`õuni`sel`gas kokku`ostu; Vanaisa küdib kõik`tuhlid põllalt käruga koju; Isa oli jahukottide küdija, ema aga küdis`lapsi`kooli Han **Vrd** küütima

küdi|maa põlendik; alemaa küdi maa, sial ei kasva kedagi, kus on ära põlen vanasti Tõs; ta tegi endale küdimaad `juurde ja nüid elab iki ka Aud

küdinema küdinema Var Aud (vaiksel) küdema tuli küdineb kui `imbumisi põleb, et `õiged `loitu ei ole; ahi küdineb maha, kui puud juba süteks põlevad Var; ahi küdineb ära, vaja levad `ahju `panna Aud Vrd küdenema

küdi|perse söim (salakavalast inimesest) – Pöi

***küdistama** lapsed küdistasid `nurkas (mürasid ja sosistasid) Jäm

küdi|uss vaskuss küdi ussid, nee_p `nähja mitte, need tee_p paha Jaa Vrd küuuss -valu "alaline nõrk valutunne" – Emm Käi Pst

küdse- → kütse-

küdsäm küdsäm g -e Hls Krk valus löök, vitsahoop ma `tõmba sul üte tulise küdsäme (käega) Hls; ku ma sul mõne küdsäme `tõmba, tjj sul `perse punatsess Krk

küdsämä küdsä|mä (-d's-) T V(-mmä; k'ü- Se Lut; küdsäämä Lut), -me M(-t's- Trv) San(-ts-) Krl; da-inf küdsä|dä (-d's-) T, -dä? Rõu, -de M(-te) San Krl, kütsä? San V(`kütsä? hv Har, Lut), küt'sädä Trv

1. kuumuses küpsema, söödavaks muutuma leib joba küt'sänu Trv; raasike `aiga lastas ahjun küdsäte Hls; kardule saave küdsänuss joba Krk; [kui] ahjun ärä küd'säp, om kõrdleib käen; siss `panti pätsik tule `paistele küd'sämä Ran; `kartoli ahjun küdsävä Puh; emä paänd liha `paakõsõga keressede küd'sämä; muna küd'säsivä õhiku sehen ärä Nõo; kui leib es ole ahjun äste ärä küd'sänü, `olli nädsäss jäänü Kam; liha küdsäss panni pääl San; ahu om `oigõ, leevä? ei küdsä? äste är? Urv; taa [liha] om `väega kõrõhõss küdsänü? Har; Vadsapät'si_tet'ti vähämbä_ku leevä pät'si?, nüü_ `küt'si innebä är_kah Rõu; pät's um `kül'gi päält `lahki_küdsänü?, leeväl umma_läsä_küleh Vas; `ümbre paari tunni `lašte [leival] kütsä? Röp; pliiniravva pääl lihha küdsi Se || nõnda olli är irmun nõnda kui üt's küdsänü olli peris Hls

2. küpseks muutuma, valmima marja? umma? aial küdsänü? Krl; mustika omma jo küdsänü?; siihn om pal'lu `marju küdsämäldä? Har; nüüd mara? küdsässe? Rõu

3. kuiva(ta)ma, närtsi(ta)ma see näätäl ol' nii_ `kangõ kumb, tju om nimä (ubinad) vällä küdsänü? Har; tä nii kuum ol' et, et `õkva kui küd'si nurmõ pääle kõik', puu? ja nüü? hau ja rübästiku ärä? Röp; rüä? ä_küd'si suurõ? palava? ilma?, terä `jäie `piinüst Lut

4. kuumuses toiduks valmistama, küpsetama liha küdsäti niisama ja `raeti Hls; ku sa `kärbläse seene saad, küd'sä ärä Ran; rasva sehen küd'seti [käkke] Puh; `arva ku küd'seti nisu `leibä, `saia es küd'seti; nemä küd'säsiva ütte alati `kuykõ Nõo; `leibä küdsäme pañni pääl; karaski küd'säti pruuness Kam; rasu iluste ärä küd'setu, siss olli ää rasva mek'k Rõn; kotun eiss ei_küdsäve [leiba], toovavõ_kõik poodist; küdsäve üste seen `kartoli ja sööväve San; sepäga_küdsätäss `saia ja karaskit ja Urv; taari leib ol' küdset, tjuust tet'ti taar Krl; ubina omma jo küdsedü?, liha om vjil' küdsämädä Har; sa_keedäde_kardoka?, küdsät liha `raasa, tjjt soošti, annat `piimä kõrvalõ, um lõuna_peet Rõu; naase ol' küdsänüvä karaski Plv; pühiss küdseti `saia kah; kõvo puid hoiõtass `leiba kütsä? Röp; küdsätäss vadsakäisi ja `pliine ja muna `putru [nurganaisele]; ko `leibä küdsätäss, sis jätetäss raaskõsõ kohetuist küdsämäl'dä? Se; `leibä `vaia `kütsä?; nakam `pliini k'üd'sämä Lut || see om nii kõva külm, `õkva nii ku küdsä Har; Hõl'ova küd'sä naa_kripi pisigu kõik' viimätseni?

är[?]; küll *nä_küd'si ja keedi_minno* (laimasid ja laitsid) Rõu; *kui küdset kui keedet olt* (hirmul) Se

5. fig lööma *Sõss tä tedä* (last) *nüpel'd ja_kindriid pite vitsaga küd'si* Rõu; *ma[?] talle küdsi* Vas

küdsätämä *küdsät|ämä* (-d's-) TLä, -em(e) M(-t's- Trv Hls) küpsetama *küt'sätit* `kartula `äste ärä Trv; *liha om küll ää, ku ahjun är para `viisi küdsätet; karatse küdsätive tule veeren kardul't* Hls; *Ahi om jahess lännu, sij ei küd'säte ämp `leibä ärä; ma küdsäde kala süte pääl* Krk; *liha küd'sätedi vanast peldin kah* Hel; *kiissu sai alati küd'säteduss* Ran; *küdsätedi taari leib, poetedi taari tõrikesi, kiib vesi valeti `pääle* Puh; *tüt'rigu küd'sätivä köögün liha* Nõo || fig *põud igävest ta* (vilja) läbi küdsäten, *kudass ta viijl `kasve* Krk; *irm om ta nõnda läbi küdsäten* Krk

küdsüss *küdsü|ss* (-d's-) g -(s)se (küpsetatud) *lihatükk paremba[?] kodo koorigu[?], ei ku külä küdsüse[?]* Lut **Vrd** *küdsüss*

küdüss *küdü|ss* g -se (jämedast ja liikumatust) *istus ku küdüss, paks ku vana küdüss* Urv **Vrd** *kodass*

küdüse|liha *lihapraad kui ol'li `puhte[?] vai pulma[?] vai `rištjätsi[?], siss ol' küdüse liha kah; liha keedeti, `pänti `ahjo, sääl `küt'si läbi, siss ol' küdüse liha* Rõu

küdüss *küdü|ss* g -se Rõu/-d'-/ Vas Se, -sse San; pl *kütüsse[?]* Plv *lihapraad; liha-vorstiroog `suurma `vorsti kah, kui liha man ol', kutsuti küdüsess* Rõu; *kütüsse[?] ol'liva_`säärtse[?] [et] liha keed'eti är[?], `pehmess, sõss `päntiva_`suurma vorsti_sinnä_`sisse [ja] `süüdi kõgõ leemega[?]; vanast ol' pühi`aigu tettü kütüssit* Plv; *parõmba_kodo koorigu[?], ku külä küdüse[?]; toogõ[?] küdüssit ka lavva `pääle* Vas; *är praadidu `põrssa[?], nu ol'liva[?] küdüse[?] saja `aigo* Se **Vrd** *küdsüss*

küeka *küeka kõverik mis küeka sie_nd oli, mis sa `seie paberi `piale tegid; tuldk* jälle üks *saunaeit `sinna kõveras, pia `jalgade vahel nagu küeka ja ise nutt* Kad

küepa *küepa* Kad, *küäpä* Jõh *vilets, kondine olend* Oli üks *vana inimine ja käis kõveras ja seda `kutsuti `küäpäst* Jõh; üks *lamba küepa ole ikke kua, aga `siegi suri äe; mis nisukese küepaga teha, suab viimaks `otsa* Kad

kügelemä *kügel|emä* Hel/-eme/, -dä TLä(-g- Ran, *kügäl-* Nõo) Rõn; *kügel|em(m)ä, -dä[?]* Urv/-g-/ Krl Har

1. külma käes (kössitades) *lõdisema obene kügeleb aia kül'len, mine nüid otegi mineme, siss tal lääb `sõitan ihu `lämmese* Hel; *külmäga kügelesit, tõmmasit põlve kõttu `vasta, `võtsit kättega `ümbre `kinni; lähme `tarre `lämmäle, mes me kül'mä käen kügeleme* Ran; *mia jäi jälle aia `viijrde kügelemä, kül'm tuul ja kügele sääl* Puh; *mõne kügälevä kül'män, ei täi palutada; oi ma kügäli, küll mul `olli kül'm; ihu väriseb, moka lõdiseva, sij om kügälemine* Nõo; *mine `tarre `lämmäle, mes sä kügeled siin* Rõn; *Mis tä säl kül'män kügeless, pangu ahi palama* Urv

2. *kükitama; konutama* *Kaua_s külan kügelet, vahit võõra varju all* Krl; *Ah sa_tudingaruuds, jäät taha[?] nukka takka kügelemä, kona vaia om jo_nurmõn olla[?]* Har || fig *ebalema, otsustamisega viivitama kügeleb nigu Pit'su* (koer) *perämätse julga pääl* Ran **Vrd** *kügähellemä*

küger¹ *küger* g *kügrä* õlg *tõmba üle kügrä üks oosikuga; võta puu ots kügrä `pääle; mõlembide kügräde pääl võesit `kanda; raputap `kükre; litsu `vasta `kükrä* Kam

küger² küger g kügrä Urv; k'ugõr g k'ugra Se; kükr g küru Lei turi, selg; fig küür *Ánd vitsaga paar t'sähvi üle kügrä Urv; määne k'ugõr sul tah om; pankõ k'ugra`otsa kot'iga Se*

kügillä → kükil

kügähellemä kügähelle|mä, -dä² Har Vas kükitama mi_sa tanh kügähellet, kas sa kötust vallalõ olõt vai; ku latsõl kõtt`haigõ, käve nulktagutsõid`müüdä kügähellen Har; Mine kodo ilosahe, naaku_i puhmatagusit pite kügähellemä Vas **Vrd** kügelemä

kügäritsmä kügärit'smä Plv Vas/-t-/ kõveras olema või rahutuna ringi liikuma ka koh kügärit's sääl Plv; Mis sa² nakkat kügäritsmä, püsü_ei kohki paigah Vas **Vrd** kügäskellemä

kügärm kügärm g -i "krobeline koht" ku leiva`lahkese, siss tuleva kügärmi`kül'ge Ote

kügärootsakalla kügärootsakalla² kõveras, köökus – Plv

kügäräs kössis, kägaras`Istusimme kügäräs`Mohni`rannal tule`ääres ja`uodimme`huomiku Kuu

kügäskellemä kügäskellemä (püsituna) ringi liikuma Saa_i taast kohki olõjat, ta nakkas niisama kügäskellemä Vas **Vrd** kügäritsmä

kühivits kühivits g -a näsiniin kühivitsal olliva lilla`äelme; miul ammass valut, üteldi et kühivitsa`amba`pääle panna; kühivitsa`nahka lätsivä`kõik miu`amba; kühivits om serände`väike puu, kasvab mõtsa all, verevä`marja otsan Nõo **Vrd** küüvits

kühk kühk Ráp, g kühõ Plv; k'uhk g k'uhõ Plv Se(k'ü-) küür, (turja)kühm k'ühk säläh Se

kühkar kühkar g`kühkra Pär Hää;`kühk|er g -re Hää meremadalik kühkar, se oli`jälle`seuke madalamal meri Pär; laev läks`kühkra`otsa;`Tiimer (aurik)`ol'li`senna`kühkrasse`kiini`sõitnu;`Võrgudega`käiti küll`kühkras (kalapüügil);`sügisimere`räimi saab`kõrges meres - - kus`sõuke`kühker on Hää **Vrd** kühmer

kühkatama kühkatama Ráp Se,`kõhka- Plv kiiresti kõndima, tõttama sa`kõhkatadõ mukka (minuga) tulla² Plv; kae², toodõ`sepp jo kühkatass kodo poolõ Ráp; Ma² nakka ar_kühkatama, küll ma² jovva Se

kühkats kühka|t's g -tse Ráp,`kõhka|s Plv (kössitajast) esi ol'litõgi`säärne`kõhka|s Plv; ta`kõstre om ku vana kühka|s, nohisõss õnnõ`hiindä ette Ráp

kühker → kühkar

kühkilane, kühklane`kühkla|ne Hlj,`kühkilä|ne Lüg(-la-),`kühkülä|ne Kuu, g -se metstuvi`kühküläne oli`kiitänd, et minul on`kuusi`kuldast`poiga, aga vareksel on`viisi verist`väntsü Kuu;`kühklasi on ka nii vähe Hlj;`pali`kühkiläsi`metsäs;`Kühkilane`küütab küü küü Lüg

kühko`kühko Ráp,`kühkõ Plv,`k'uhko Se kühmu, küüru`kää umma`säärtsse`peenikese säl'grootsuga, nuu`jääse_`kühkõ Plv;`külmäga`kisk`kühko Ráp; ta`kogones (koguni)`jääss`k'uhko Se

kühk|selg küürselg, küürakas`k'uhk säläga`hobone Plv;`sõss olõt`kühk säläga, ku`küüron olõt Ráp;`kühmäts, kes`k'uhk säläga² Se

kühkõ → kühko

kühkül`kühkül g -ä väike kuhil, hunnik`Sain puest`ponksi, kohe`oige hüü`kühkülä Kuu

kühküläne → kühkilane

kühm *kühm* Lüg Muh Kir Juu Plt Hel, g *kühm|a* VII Tor Hää Saa JMd VJg Trm Pil Hls, -ä Tõs Trv T V(*kõhmä* Har), -i Rei Kse, -u spor S L, Iis Trm TLä, -ü Hls, -o Ris; n, g *kühmü* Vai; *k'uhm* Lut, g *k'uhmo* Plv, *kühmä* Se

1. muhk, mõhn (inimesel); *küür suur`kühmü on nenä pääl* Vai; *`sõnna on suur kühm`peele kasumas* Jäm; *kühm ninal peel* Khk; *Pisikselt kukkund`kartsa pulga pealt`alla - - pärast kühm kasus`selga* Põi; *kühmäga nenä,`kongis nenä* Tõs; *Ära via seda`kühma`selga* Hää; *mõnel kühm`selgas ehk küür`pihtas* Juu; *suure kühmaga nina* JMd; *sel on kühm seljas* Iis; *kühm`selgä tullu* Krk; *sil`mä kolmu om ni`kõrge kühmu, siin`sil`mi pääl* Ran; *mõni om`õkva sällägä, mõnel om kühm sällän* Puh; *muedu iluss inimene, aga suur kühm`olli sällän* Nõo; *kühmäga? nõna?* Vas; *sääne k'uhm om säläh; piirovitsa omma sälä`soontõ pääl, sis kasvatas`kühmä* Se || fig selg, turi *`andis kaada`kühmu* Tõs; *Kühmü`pihta ands kottalt rusikuge* Hls; *kes`kartult maha`jätnü, siss`olli jälle`antu joonevitsaga üle kühmä* Ote; *ma anna sulle üle kühmä* Rõn; *ja kühmäst ka ol' paks miiss* Kan; *kañps om kõhmä pääl, nii om hää olla?* Har; *Ma_võta malga ja`tõmba sullõ üle kühmä* Rõu; *Miis ku and nuiaga?`kühmä piteh* Vas

2. mügar, kühm lepal kasujad ja kühmud küljes Jäm; *kuhja alumine äär keib kogu, siis vesi jooseb kühmu peelt väljale* Khk; *pal'gis järsk kühm, ei sünni`seina panna* Mär; *nää pal'gil siin kühm sies* VJg; *`õksline puu, kühmud sees* Trm; *`nyuljass kuhi,`lohku ega`kühmä ei ole* Ran

Vrd kohm¹, kuhm, kõhm¹

3. (mäe)küngas *Seal kühmu`otsas äi kasu midagi* Põi; *Lammad seisvad karjamaal kühmu peäl* Vig; *sääl om pori kühmud vai mättäd* Ran; [Puka kandist] *nakassiva suure kühmä tulema - - sääl mägitse maa, suure kühmä kah* Kam

4. a kõver, kongis; *küürus ta om`säärtse suurõ kõhmä nõnaga; ku mõnõl om sääräne kõhmä sälläga miis, siss üldäss, kohess sa tuu küürädsiga lähät* Har; *kugrat's om sääne kühmä säläga?* Vas

kühma *`kühma* Saa, *`kühmä* spor eL *kühmu, küüru õige`kühmä`kiskun ennäst* Trv; *kühm`selgä tullu,`kühmä`kiskun* Krk; *ku sa vana oled, siss kisub ette poole nigu`kühmä vai`küürä* Ran; [mees] *Om õge`kühmä jäänu viimätsel aal* Rõn; *ka ku? kisk`ende`kühmä* Krl; *kas sa no mõni vana olõt, säl'g jo`kühmä jäänü?* Har; *`kiskuss`kühmä,`kiskuss kokko, lätt vanast (inimene)* Se

kühmak(as)¹ *kühma|k g -ka* Saa; *kühmä|k g -ku* M spor T Plv/k'ü-/ Se; *kühma|kas* Kaa VII Põi Muh Mär Kse Tõs/-käs g -kä/ Tor Hää Ris Juu VJg Plt Pil Se/-ss/

1. küürakas; küürus, kühmus *see oo nõnna kühmakate abudega* Muh; *kühmäkäs inimene, kühm`selgäs* Tõs; *kühmakas inime oo kühmaga* Tor; *kõver ja kühmakas inime* Ris; *se kaniste kühmakas, sel kaniste ea leevakot't`pihtas* Juu; *oiab`kühmu, on kühmakas* Plt; *mõni om kasunu kühmäkuss, mõni om`lүүdust peräst kühmäk* Hls; *`seante kühm nõna, kühmäk, kel nõna õrs`kõrge om* Krk; *poiss kõnd nigu kühmäk* Võn; *meil üteldäss kühmäkut inemist, et`kühmä jäänü* Ote; *kühmäk om inne tuu, kes kõõdsoh om* Se **Vrd** kühmäts

2. küngas; künklik *Kühmak* maa Saa; *sie koht on kühmakas, sie ei`kõlba* VJg; *sihuke moa kühm on sihuke kühmakas, päris mägi ta põle ja sile põle ta koa mete alati* Pil

kühmakas² *kühma|kas g -ka* sõnakehv *see üks na vana kühmakas inimene* Emm

kühmake dem < kühm **a.** väike muhk, mõhn; küür *siask ammustab, väike kühmäkene käe piäl* Tõs; *pa'gil on veke kühmake sies* VJg; [nii] väike kühmakõne ol', es saa aruki San; *kühmäkäne säläh* Se || `veikene kühmäkesega, kõõ põllu `käuless är^o = sirp Lut **b.** väike kungas *ega sääl mia mäke ei olõ^o, `väikene kõhmäkene om* Har

kühmas `kühmas Tõs(-äs) Saa JMd VJg Trm

1. kühmus, küürus *nenä `kühmas, kühm piäl; selg oo vähä `kühmäs, pisike kühm `selgäs* Tõs; *käib `kühmas* Trm **Vrd** kühmis

2. ebatasane, künklik *maa on siit kohast `kühmas* Saa; *üks koht on `kühmas* VJg

kühmer `kühm|er g -re meremadalik `Kühmer on üks madalik meres vii all, maakühm Häa **Vrd** kühkar, kührus

kühmerdem *kühmerdem* ?kohmitsema *mis ta kühmerdep `pääle, kas ta ärä ei lää* (vastumeelsest inimesest, kellest tahetakse lahti saada) Hls

kühmik *kühmi|k* Puh Ote San, g -ku Kan Urv; *k'uhmik* Plv küürakas, küürus olend *vana inemine, kühmik* Ote; *kühm sälläga om kühmik* San; `Mõisa poodin ol' tu kühmik kaupmehess Urv; *kae määne k'uhmik ei olõ^o, üts k'uhmik ol' Plv* || loomanimi – Puh

kühmima `kühmima, (ta) *kühmib* (astumisest) *Äi tää, mis ta* (küürus inimene) *kühmib, kas ta_p saa ennast `õigeks; läheb `kühmides `mööda* (sõna lausumata) Rei

kühmis `kühmis Rei Kse Aud, `kühmes Tor

1. kühmus *ta oo naa `kühmis puhas* Kse; `piske `kühmis mees oli, pea otseti Aud; *ta kiirakas nina oo `kühmes* Tor **Vrd** kõhmis, kühmas

2. mossis `kühmis inimene Rei

kühmit-kühmit *deskr Üks läheb `mööda kühmit kühmit, kühmit kühmit* Rei

kühmitsema *kühmitsema* kohmitsema [ta] *kühmitseb töö `juures - - kardab tööd; tee tööd töö `juures, ärä kühmitseg* Jäm **Vrd** kõhmitsema

kühmlik `kühmlik Jäm Khk ebatasane, künklik *pole sedine tasane maa mitte, on `kühmlik ning `künklik* Jäm; `metsas nõnda `kühmlik maa Khk

kühmos *kühmos* seltsimatu *kühmos, kes on sedasi vaid (vait) ja `uhke; mena pole mette sedasi old, kut suur kühmos* Rei **Vrd** kõhnõs

kühmu `kühmu spor Sa, Kir Kse Kad Plt, `kühmo Ris, `k'uhmo Se

1. küüru, kõssi *Eks vanus vetab keiki kühmu ka* Kaa; *Kahessakümmend aastad turjal, vajutand mihe üsna kühmu* Pha; *Jäab vanaks, akkab juba `kühmu `tõmmama* Põi; *kühm_o seal, kus `kühmu või `küüru kisub* Kir; *selle sel'g jääb ka üsna `kühmu* Kse; *vedab ennast `kühmo* Ris; *oiab `kühmu* Plt; *kisk `hindä `k'uhmo* Se **Vrd** kõhmu, kühma

2. kupla, muhku *ihu tarib `kühmu, tal niipailu kihti olu sihes ka* Jäm || *kühmu, mõhna kui vett kihutab `kuskilt jäe `piale ja sie külmetab kohe ärä ja jäeb nõnna nagu `kühmu* Kad

kühmuline *kühmuli|ne* Iis Trm, `kühmüli|ne Vai, g -se ebatasane, kühmu(de)ga `katsoks `juutidel `onvad `kühmülised *nenäd* Vai; *maa on kühmuline; lõng on kühmuline* Iis; *kühmuline, põle sile* Trm

kühmun *kühmun* küürus, kühmus – Puh **Vrd** kühmän

kühmune *kühmu|ne* Puh, g -se Khk

1. ebatasane `aukligud ning *kühmused `tuhlid* Khk

2. küürus *köver kühmune inimene* Khk

kühmus `kühmus Pha Muh Emm Aud Jür Iis

1. vimmas, küürus *Abud* `kühmus na_t viaks padrunit `sel'gas Pha; *see oo nõnna* `kühmus abudega Muh; *nina* `kühmus Emm; `Kühmus sel'g, *kui ta nii natike on küiru* `puole Jür **Vrd** kühmun, kühmäl, kühmän

2. ebatasane, künklik `kühmus põld, *mäe poolt loegem, nõgus koht* Aud

Vrd kühmas

kühmutama *kühmutama* lõdisema, kõssitama *Täna seike külm ilm, vetab kühmutama;* *Mis sa sii tuule kää kühmutad, tule nurga varju* Kaa **Vrd** küürüstämä

kühmäkeli *kühmäkeli* küürus, kummargil *Kühmäkeli urgitseda toda tüüd tetä ja vahel jälle käpikeli kaapen kätega, om kül väega vilets olek* Nõo **Vrd** köhmäkille

kühmäl *kühmäl* küürus, *kühmus alatarõ peremiiss kää kühmäl* Krl **Vrd** kühmäkeli, kühmän

kühmän *kühmän* Ran Kam Kan Rõu, *kühmäh* Vas Se *kühmus, küürus kui naese ärä võt't, siss* `ol'li niisama *kühmän nigu tõesegi, es ole enämb* `rinda *ijn* Ran; *ta käip joba nii kühmän kui Kam; mõni hoit* `hindä *kühmän* Kan; *Ta um jo_nii_kühmän, et künd jo_nõnaga maad* Rõu; *ma inne olõ õs viil kühmähki* Vas; *kühmäh* `väega, *täl kui määne leevä pät's sälah* Se **Vrd** köhmän, kühmun, kühmäl

kühmäts *kühmä*|ts g -tsi Nõo *Urv(-t-), -t's* g -d'si Rõu Vas Se *küürakas; küürus inimene* *Kühmätsil küir nigu ajalehe pak'k sällän* Nõo; [ta] *O'l vana kühmät's mehekene, kühm sällän* Urv; *Ta_m jo elu aig olnu sääne kühmät's* Rõu; *timä esi o'l kühmät's, a pää o'l täl hüä* `väega?, *timä* `mänge `kõiki `pille Vas; *meil om kat's kühmät'sit küläh* Se **Vrd** köhmäts

kühmätsille *kühmät'sille* küürus – Se

kühnämä `kühn|ämä Kuu, -ama Hlj *aega viitma, kohmitsema, pusima* *Midäs tämä nüd* `kühnab *seel, et ei* `joua *jo* `valmis; *Midäs sen* `verguga *siel nüd* `kühnäd, *et ei saa juo sidä ühe* `kerra `terveys; *Ega* `valges *old* `aiga *nii* `palju *tuas* `kühnädä, *eks oli* `väljäs *ka midägi* `toimidust Kuu || *sügama, kratsima, hõõruma mis sa* `kühnad, *ära* `kühna Hlj **Vrd** kihnama

kühnämüs `kühnämü|s g -kse *pikaldane, kohmitseja* *Sie o jo niisugune* `kühnämüs, *et ei sie saa* `minnegi `tüögä `valmis Kuu **Vrd** kühnäüs, kühnüdi, kühnüdüs

kühnäüs `kühnäüs g -e = kühnämüs – Kuu

kühnüdi `kühnü|di, pl -timmed = kühnüdüs *Ilge kohe, ku üks nuor inimene* `ninda `kühnüdi *alade on* Kuu

kühnüdüs `kühnüdü|s g -kse *pikaldane, kohmitseja* *Küll sa oled üks* `kühnüdüs, `milla *sa samate saad* `heinä `valmis Kuu **Vrd** kühnämüs

kührus `kührus *meremadalik* *Kühkar on, kus tuulepöörised viij all* `kuhja *teevad, mere* `kührus, *tema on rõhane* Hää **Vrd** kühkar, kühmer

kühtät-kühtät *deskr tal jalg* `aige, *tok'k kähen, lää kühtät kühtät* Krk

kühvel `kühvel g `kühvli R(`kih- VNg *Lüg; -väl* Jõh; g `kühveli *Lüg* Vai) S(*kühel* g *kühli* Rei) Mar/-bel g -bli/ Kse Han Tõs Khn Juu spor ViK I(*kühv|el* g -li Kod), Hls Ran Puh, `kühvle spor L(`köh- Lih, `küffel g `küfle PJg) Ha(`köh- Ris) Jä, Äks Plt KJn M Ran San/`köh-; n, g `kühvli spor T V(`köh- Krl, `köh- Rõu, `köhvle, `kõhvli, `köhmli Se)

1. *tõstmisriist* `kühvliga `tosteti `vilja; *panima* `sarja *üles ja siis akkasimma* `sinne `sarja `luopima `kihvliga VNg; *mõisa kõhas õli pali* `kühvlisi; *võtta* `kühvel *kätte ja tõuka tie* `puhtast, *tie on lumine* Lüg; *Meil on* `marju `kühvliga *kokku lükkada* (palju) IisR; `kühvliga `tosteda *jahu* Vai; `kühvliga `aetase `vilja *kogu* Khk; `kühvel *on* `ränka *vedada*

Mus; `Kühvlid olid puust `tehtud Pöi; ahust `väeti süed `kühvli `sisse Muh; `lahja oled, naa kut vana `kühvel Emm; pane kühliga jahu Rei; aja `kühvlega rukkid kotti Mär; `köhvlega visats `vil'la `sarja Lih; `kühvle ja labidaga `aetse parand `puhtas Tõs; `poodis oo `veiksed `kühvled Tor; ät't tegi `kühvled isi, kasepuust Saa; `köhvlega tõstetakse `karduld ja `vilja Ris; raud `kühvel oli, panime `süssa `kühvle `sisse Juu; `kühvlega `aeti kardula kuhja `ääri üless Jür; igas talus on mitu `kühvlid VJg; eks `pandud külimitu `vil'ja `kühvliga Sim; `kühvligä visati `vil'jä `sarja kui tuuleteti; meil õli -- kaks kühüvelt Kod; teräd pillutasse `kühvlegä riha `alla KJn; `kühvel aida man salven Trv; `kühvlege tõstetse kardulid Hls; nu `kühvled olliva `lapju laiutsed Ran; ma võt't küll üte `kühvli tävve aedast `terri; `kühvliga `käändi `kesvi `ümbre jälle ja sekäti Puh; `viskli om lühikese annaga `väikene `kühvli Võn; `köhvligõ visatõss `villä Krl; võta tyy `kühvli, `tuyga om paremb `vil'la vakka `hiitä ku `viskriga Har; `Puhta terä_`pañti puu `köhvliga_`mõõtu; `viskli ja `köhvli_tetäse_haavapuust Rõu; `köhvle, `vil'ja ammutadass, puune; võta `kõhmli, aja vili `uñkohe Se || kurn Sia `tuhlid noristatse ikka suurde `aukleste `kühvlitega müiri `katlast `väl'la Han; `räimi tõsteti `kühvlega Tõs

2. puust vahend vee väljaviskamiseks paadist, hauskar `viska `kühvliga `välla Lüg; `kühvlega tõstetasse vett `väl'lä lootsikust ja venest Kir; `kühvligä kümmeldäb vett Khn; mere ääres `peavad olema `kühvled ja kahvad Vän; sie `kühvel `seisis küna `põhjas, `kühvlega luobiti vett `väl'ja Jür; `kühvel, millega vett `väl'lä pillutass Trv; ku olõ õi_`köhvli ei?, sõss ammutõdass [vett] mõla otsaga? Rõu

3. vesiratta laba `kühvle võtave vij `vastu, et ratass `liikume akap; alt lüüdävel om `kühvle vahe `valla Krk

kühveldama `kühveld|ama S L(-lta- Saa) Juu Ann Koe Kad VJg Iis Trm Plt Trv Pst, -ämä TLä Kan Rõu(-l'd-) Vas, -ämmä Plv, -eme Krk/-temel San; `kühveld|ämä Kuu, -ämmä Lüg(-amma) Vai; `köhveld|ama Mar Ris, -ämmä Har Rõu(-l'd-), -eme San Krl; `kihveldama VNg

1. kühliga tõstma `kihvelda prügi ära VNg; lumi on `tarvis `vällä `kühveldada, siis on paremb `käia Lüg; `kühveldä jahu `kasti Vai; `Peale rabamist tuulati luuaga pead `välja ja vili kühveldati `nurka lasuse Pöi; sigadele `olli `vilja ette kühveldet Muh; kühveldasid kardulid kuhja `juures Mär; karduld kühveldame `keldresse Vän; rukis saab rehe tuast rihaalusele kühveldud Tor; jahud kotist kühveldadass `salve Hää; lähän lund kühveltama Saa; päe `otsa köhveldasime [paadist] vett `väl'la Ris; `mõisas kühveldadi kañtid täis -- siis kühveldas kardule panejale `korvi Juu; kühveldas `liiva Iis; kühveldap `vil'lä parsile Trv; `kühvlege kühveltide vili `nurka kokku Krk; `turba `lõikamisõ man kühveldedäss avvast `väl'lä Ran; `tuulme pääd kühveldäb `vil'lä `kühvliga kotti Nõo; kot't om täüs kühveldedu San; peremiis `köhvel'd eilä? rüki Krl; `köhveldä virgõmbadõ, saa kot't rutõmbadõ teñri täüs Har; `köhvel'dä? terä? kokku Rõu || fig koguma, kokku ajama Teab kust see selle raha kogu kühveldan on Pöi

2. fig ahnelt sööma Küll kühveldab `süia Trm; kühveldab mutku suhu Plt; tsia? ol'i? ku taraganni? hindä? täüs kühveldänü? Kan; [naine] `Kühvel'd `luidsaga_`paksu `putru `suhõ Rõu

3. (intensiivsest tegevusest) ma kühvelti ristik `einä maha -- niida nõnda et ihu värisess sellän; ku ta sel jüü `aiga kühvelts lume maha, siss om tat küll Krk; Sääl tä nukan nuhisi

nikagu uma_koiva_kokko korass ja_minemä kühvel'd; Kühvel'd must`müüdü ku_muüm, lausu õs`musta es`valgõt Rõu; ta ku kühveldäss,`tüütäss kõvastõ Plv

kühvel|nokk `kühvelnokk luitsnokk-part – Noa

***kühäskelemä** pr (ta) kühäskelless kõhatama – Se

kühöh kühöh, Kuhoh Plv; kühöh Se kühmus, küürus ma_i olõki viil ni kühöh Plv; mijsš Kühöh istuss Se

küi- → küü-

küibakas küiba|kas g -ka kõhn küürus olend Küibakas paistab teiste siast `väl'la, oo kuiv ja kõber nagu olas `aige oln või näl'lane; Küibakad tulad `tohtri`juure `saata Han Vrd köobakas, küibas

küibas küibas g -e = küibakas – Han

küibe, -s `küibe, `küibes palmikus(se) `õtõmma `kindad `küibe (teine teisele pahempidi ümber); sukad oo `küibes (teine teisel pahempidi ümber); pane lõngad `küibe; lõngaviht oo `küibes Mih

küibik¹ küibi|k g -gu Khk, -ka Muh (väike) karp, toos küibigud ning tobrigud oo `sõuksed vanad ilma`aeksed asjad Khk; tiku `pilpad `ollid, küibika sihes sulatasime `veavli ää (kastime pilpad sisse ja saime tikke) Muh Vrd küüp¹

küibik² küibi|k Phl, g -gu Khk, -ku Mus, -ki Muh katusega reisisaan või -vanker, kibitka `sakslastel olid küibigud, suur regi, reslaga Khk; koes sa oma küibikuga lähed Mus; nagu va juudi küibik, `sõuke `vanker, üks losa Muh Vrd kipik(as), kõöbing

küides `küides küljes kellad kõlisesid aisa `küides; odrad peal ja lehm koa aisa `küides Muh

küindris, küindrus → kiindrus

küinima `küinima, (ta) küinib (ringi) hulkuma – Mih

küirdä → küüra

küirma `küirma, (ma) `küiran toimetama mis sa `küirad na kaua [ega lähe magama]

Vig

kükakil, -e küka|kil spor S, L Juu JMd Tür Koe Iis Trm Pil, -kel(e) Ris, -gil Khk; kükäki|l Rid Vig Tõs Hls Krk; küka|kile Jäm VII Mär Kse Var Saa Tür, -kille JMd Kad VJg Iis Trm Plt, -kilõ Krl, -gile Khk; kükäki|le Trv, -lle Kod Vön Urv/-k'ä-/ kükkis, kükki lase ennast kükagile Khk; [ma] Oli seal taimeste sihes kükakil, `katkusi `rohtu Põi; Ta lüpsis kükakil olles lehma Mar; lasi kükakile maha Mär; köib kükakil Kse; kükakil situtse, [aga] kükakil seestäse koa küll Tõs; `ol'li kükakil rukki taga Tor; [ta] käin elo aja kükakel Ris; nüid kusevad kõik kükakil Juu; istub kükakille muas JMd; sedasi kükakil või istukil teed Tür; `uurakille uvas (ubades) `käima, kükakille kaeras `käima VJg; koer lähäb kükakille, vahib ja, iilib ja, äkki `kargab Kod; istub kükakille muas Plt; me tulime kükakil möda jääd, nii tuul lükkas Pil; temä kurdab kükakil Hls; Külämiis kõndis kükakille, kõödsän Vön; Tuu joba tük'k `aigu säl kooba suu man kük'äkille, aja juttu Urv || uppi Kõvvõr kuurm õks kükäkilõ lätt Krl Vrd kükakili, kükaksil, kükaksili, kükakul, kükikala, kükikalle, kükikeli, kükikile, kükikul, kükikuli, kükil, kükile, kükili, kükikalli, kükkölla, küküksillä, kükükvällä, küküllä, kükäkeli, kükäkällä, kükäsillä, kükäüsi, kükükalla, kükükellä, küküssellä

kükakili *kükakili* Ans Kaa Muh *kükakil kukkus kükakili maha* Ans; *Tüdruk akkas kükakili `rohtu `kiskuma* Kaa; *aab `eetsi üsna kükakili, ei soa `köia; laps istub kükakili* Muh **Vrd** *kükikeli, kükäkeli*

kükaksil, -e *kükaksil(e)* Mär Kse Tõs, *kükäksel* Rid *kükakil kükaksil küla tänavas paluvad* Mär; *kütid kõivad kükaksil, sil`mad piluksil* Kse; *Kui kuu aigus oln, tä süün ikka kükaksil* Tõs

kükaksili *kükakil kükaksili ei või `olla* Tõs

kükakul *kükakil `lehma lüpsetas kükakul; last pakutadass poti pääl kükakul* Hää **Vrd** *kükikul*

küka|kull *jooksumäng kükä`kul`li mängäväd [nii, et] üks on kul`l, kui kükitab, ei tõhi lüädä, [aga] kavva ei tõhi kükitätä* Kod

kükale *Kükale `minna, äkale - - sital minema - - nüüd `öeldaks `väl`la`käiku* Hää

kükand *kükand* segav, tüütu olend või jalus asi *Vii see kükand siit ometi eest äe* VII

kükeldama *kükeldama* kügelema, kükitama *Meil palas tare ärade, sõs jäime tuule taeva kätte kükeldama* Trv **Vrd** *kükerdama*

kükerdama *küker`dama* Kse Plt, *-tem* Hls Krk

1. (oskamatult) üritama, teha proovima *kükerdab ja käkerdab `peale, saa `tehtud `ühti* Kse

2. kükitama *sel`g jääb nõnda valuses kükerten* Hls; *ma kükerte siinsaman* Krk || (äraelamisest) *üit`s inimen saa kun `tahten är kükerte* Krk **Vrd** *kükeldama*

kükes *kükes* jänes *kükes, ta kükitab sedasi* Jäm **Vrd** *küki*

küki *küki* = *kükes see pisike `väike `valge on küki* Hag

kükikal(I)a *kükikala* Lut, *kük'i- Võn; kükikalla* Plv, *kük'i- Võn, k'ük'ikalla?* Se *kükakil lää siss kük'ikalla ja käpikalla* Võn; *olli peelte all kükikalla, peris kükile sai hiilitüss* Plv; *k'ük'ikalla?* `kargass Se

kükikalle *kükakil(e) mina kükikalle `kartult ei võta; mõni kusess kükikalle; lase kükikalle* Kam

kükikeli *kükikeli* TLä *kükakil vana inimene ei saa kükikeli olla, temä ei saa üless* Ran; *mia lassi iä pääl `liugu, lassi kükikeli nigu visin jälle; kadsaskit tandsitass kükikeli ja käpikeli* Nõo **Vrd** *kükäkeli*

kükikile *kükakil ei saa kusta kükikile, ei saa üless enämb* Rõn

kükikul *küki|kul, -kul(I)õ* *kükakil poiss ol`l puhma all kükikulõ* Krl **Vrd** *kükakul*

kükikuli *kükakil külä `naardsõ kükikuli, külälatse käpikuli* San

kükil *kükil* Jäm JMd, *kügillä* Kuu *kükakil Kävin kügillä kive taha `peitu* Kuu || euf häda õiendamas *laps on kükil* JMd **Vrd** *kükile*

kükile *kükile* Tor JMd Trm Plt Võn *Urv/-k`-/ Plv, kükü- Vas; kükki|le* Jõh, *-lle* Vai *kükakil nävad `tantsisivad kükikille* Vai; *Ol`l kük'ile lehmä all, sõõrat' `lehmä* Urv; *periss kükile sai hiilitüss ja `mintüss* Plv; *Marju ol`l nii pal`lo, et puha küküle sai ko`rata; Küküle ollõh jääse luu? kondi? valusass* Vas || euf häda õiendama *tämä läks kükikile, siis on oma `asjad* Jõh **Vrd** *kükil, kükili*

kükili *kükili* Jäm Var Tõs, *kükküli* VNg *kükakil(e) jänis `istub kükküli* VNg; *kükili moas* Var; *Lase kükili, siis ulatad alt võtma* Tõs **Vrd** *kükile*

kükistama kükist|ama Lei, -eme Hls; kükkista|ma Hlj, -mma Lüg; (ta) kügistä(b) Kuu
kükitama Kügist moduri taha Kuu; kuer kükkistab küll, `istub `nõnda kükikälli Lüg; istub
sää| ja kükistep katuse arja otsan Hls || (teesklejast) Ega sie `sinne sidu, kuhu kügistä Kuu;
ega sie mies `sinne sittu, kuhu kükkistab Hlj

kükitama kük|tama Sa Muh L K spor I, Trv Puh Lei, -dama Hi, -tem(e) M San Krl;
kük'i|tämmä Urv Rõu Plv(-k-); kükkita|ma VNg Jõh IisR, -mma Jõh Vai; kükkitämmä Jõh,
kük'ü- Rõu; kükitämä Juu Kod T Kan/-k'-/; kükü- Vas, kügü-, kügüda- Kuu

1. kükki laskuma; kükakil olema no mes sa siel sidäsi kügütäes tied Kuu; kükitas
`paargu tule `ääres Ans; kükidad maha `marju `sööma Khk; Teab, mis ta seal aja `ääres
kükitas Pöi; tule kükita mu `kõrva Muh; kükita maha, et `kiski ei näe PJg; kükitab seal
nõnna, ei tea mis ta teeb, situb või Juu; Naine kükitand `kanga otsas ja le'tind Amb;
kükitäs maha jalad `undruka saba `sisse; tüd'rikud jäävad pajossiku `jääre kükitämä (peitu)
Kod; vanast sai kükitata lehma `alla, riist `põlvede vahele Pal; temä kükitep, ei istu Hls;
siss ta lännu `mõtsa, kükitänu `puhmade - - `endäl `kange irm; ega ta sinna ei situ, kos ta
kükitüb (räägib üht, teeb teist) Ran; kükitü maha ja `korja `marju mitu `tuupi Puh; siberigu
säberigu, mäe kül'le pääl kükitävä = kõrva; aga ma_i saa kükitädä, ei saa maast üless
kudagi Nõo; Võta lehmänüssi piingikene ja istu?, kük'itäden väsüse jala är? Urv; Ma? ei
saa? sukugi kükütätä, küküle ollõh jääse luu? kondi? valusass Vas || (looma istumisest)
Jänes tuleb jo `ehtul `ounapuu ala kügütämä Kuu; kaß kükidab liidi ees Khk; konn kükitab
Tor; jänes kükitab vahel Hag; üks (jänes) kükitab siin `põesa taga, tene sial `põesa taga
JMd; jäness kükitess Hel; jänese? kükitese? puhma all Krl

2. fig tegevuseta olema, konutama Tule vade lagejalle, midäs seel `nurgas kügüdad;
Kügüdad vade siel `toisess peress `ilma`aigu Kuu; [mees] Kükkitab kodu `naise `persse
taga IisR; Me_sa seel kodu ikka kükidad Emm; kükitab mud'u Tõs Vrd kükitelemä

3. häda õiendama kass kükkitan oma `asja ehk `miski Jõh; Vanasti pole peldikuid `õhti
olnd, ega üks kükitas oma põllu nuki `peale Pöi; siis kükidags, kui seda tego `tehtags Käi;
kükitab `metses oma `asju Mär; Enne kükitati, võeti maast rohtu Tõs; `tahtsin kükitama
`minna Lai; kükitamene on valus Plt; kui sij verine kõtutõbi `ol'li, siss kükitivä kõik mõtsa
all nigu jänesse Ran; Kui sa sõklest leibä seid, siss nigu kükitit, tuul puhkse kõik alt
minemä; mine sa edesi, ma taa_ss kükitädä; Ta nigu peni kükitap egä puhma pääl Nõo;
laits lätt raasike kükiteme San

Vrd kükistama, kükkama

4. istutama `Kapsaid ja `kaalikaid kükkitasima Jõh; Ont_s `teite `kaapsud kükitud Kaa;
Ku kaapsa kükitajatel valged rätikud pääs, siis kasuvad kaapsastel ilusad valged pääd Hää;
akkan `kapsaid kükitama Juu; `püjndrad `val'mis, akama kapuüsid kükitämä; `taimi
kükitäsüd, kartulid `pahti Kod; lääme kapustit kükiteme Hls; kõik lät'si_ `pijite kükütämä;
`Kapstalooma? kügütedäss harvakult; ma_küküdi `kapstit Vas || fig ned saunad need olivad
sis seal külas ühe ja teese pere põllu peal, `kuskil `jälle kus neid oli sis kükitetud Kad

5. linapeosid pleekima laotama `Meie siin ei kükkitaned [linu], `meie lahutasime Jõh;
Linapihud kükkitasse rohu `piale `laiali IisR; istutati kõik `reastikku, kükitati maha Var;
Lükkad sideme üless_pole ja kükitad ilusti püsti maha Tõs; side on pealt `kinni, peo on
`püsti, kükitasse maha, [siis nad] `aegnevad ja pleegivad Pee; kui linad said viest `väl'la
`tuodud, siis kükitati nad ladvad alla_pole Koe; lähme linu kükitama VJg; mu'lgid on

kükitet, suured pihod on `laatet Kod; siis `võetasse [lina] liust `väl'la ja kükitatasse maha Lai; lina `võeti leost ja kükitedi nurmõ pääle lak'ka Ote; Ku söödü pääle tul'l lina_viiä?, sõss sinnä es laotada?, sinnä_kük'itädi? Urv; Linno `laotõdi kah kattõ `müüdu: kas `hõõ'lahe ligi maad vai kük'ütedi peo? Rõu Vrd kikitämä

kükitelemä kükitelemä Plv; kükitelemä Vas, -mmä Rõu kükitama, viivitama mis sa? viil kükitellet, naka? jo? minemmä Rõu; mis sa tah kükitelet Plv Vrd kükäskelämä

kükits kükits g -e PJg(g -a) Vän Juu (kükakil olendist) Mees ree peal [külmast] kerausse tõmband nagu kükits; Ilin ees ja talin taga, kükits peal ja näkits peos (mõistatus) PJg

kükitus kükitus g -e Mär JMd Sim Lai; kükütüs Vas

1. kükitamine lükkas kükituse pialt pikali Mär; mis kükitus sie on, üks kükitab siin, tene sial JMd

2. istutamine sai `kapsakükituse ajal kahe `aastasest Sim

3. mütsak; kökats lina istutatse või kükitatasse, pannasse sedasi kükitusse maha Lai; Ta no? määne hainaruga, tuu om üts kükütüs; Tuu ka mõni tano, nigu kükütüs lagipääh Vas

kükitse|rasv euf vil'lile sai ikke kükitse `rasva `peale `pandud, sitta sai `peale `pandud Juu

kükkama kükkama, -ämä Lüg Ote; kükkäm(m)ä (-k'k-) V; da-inf kük'ä|tä?, -dä? V(-k-, k'ü- Se)

1. kükitama, kükki laskuma ma põlvõst ei `saaki inämb kük'ätä?, ku kük'kä, sõss tulõ kramp `jalga Kan; Ma pia jo maha_kük'kämä Urv; sa nigu jäness kük'äten; jäness kükkäss mäe otsan, kulladsõ `saapa jalan = ha'rk atr Har; Egas egaiüt's alati sinnä? situ õi_kohe kük'käss; kükkäss maah nigu üte `varjamise peräh Plv; ma kükkä siiä? perä pääle Se || (loomade istumisest) jänis jäi kükkämä Lüg

2. fig (paigal) istuma Ia, kes `ästi üppab, paremb viel, kes kodo kükkab Lüg

3. häda õiendama Kük'kä ilusallõ? maha?, muidu last `ündrugu likõss Urv; Must kaas ol'l tjj pääle kük'änü Rõu; k'õik' taa jago ol'l sõ'avä'ke täüs, sul es olõ_kohegi kük'ädä_kah Plv; Tsia? ol'li? armõtu kõhna?, ku latsõ_tarõ `taadõ `küksivä?, tsia? aiva `hamba_külge Röp

4. (painutamisest) kepp om kükätu veidikese Ote

Vrd kükkima

kükki mine kükki [ehk] mine sitale Hls

kükkikalli kükki|kalli Jõh, -källi Lüg kükakil(e) eks sa kükkista nüüd, lase kükkikälli; kuer kükkistab küll, `istub `nõnda kükkikälli; `naiste`rahvad noppivad `kartuli kükkikälli Lüg; kükkikalli siis `õiendeti seda `asja Jõh

kükkima kükkima, (ma) küki(n) Muh Kse JMd Iis Trm, kükkin VNg Vai; kükima, (ma) kükin JMd; `kük'me Krk; kükkämä, (ta) kükküb Kuu

1. kükitama, kükki laskuma Kük'kü `marju `korjajess, siis ei jää selg `haige'ks Kuu; olina keik kükkisimma (heina) `virnas VNg || mina kükküsin ka siin vanu inimistega `jaanitule `juures Kuu; midä sa siin kükkid Vai || (loomade ja lindude istumisest) `Siived lodagalla kükküb `piesa all (kanast) Kuu; varis kükki kaduksel agi `otsas VNg; jäness `jänku, karvad `känku, küki maha Muh; jänes kük'k Krk

2. häda õiendama läks `väl'la kükkima Kse; Kes kauast jäi (asjale), siis õigati küki ruttu, karu tuleb Trm

3. istutama `lähmä `kapsaid kükkima VNg
Vrd kükkama, kükätämä
kükki|varbakille *kükki `varbakille kikivarvule – Jõh -varbukille kikivarvul tuli kükki `varbukille Jõh*
kükkõlla *kük'kõlla?* kükakil – Se
kükkäjä *kükkäjä* hum jänes – Har
kükküsillä *kükküsillä* kükakil Nämäd `hoisid `hendäs kükküsillä, et ei `kennenegi nägiss; *Kükküsillä o paremb `tuhli ottada ku `küüräss Kuu Vrd kükküsellä*
kükküvällä *Kükkü|vällä, -villa* kükakil – Kuu
küklemmä *kük'lemmä, kük'eldä?* (häda õiendamisest) ega iks `vanna `kaivo ei või *kük'eldä inne ku `vahtsõst ei olõ_vett pruugit Plv*
kükr → küger?
kükrõlõma *kükrõlõma* Röp Se (külmast) kössitama mis sä külmätät ja `kükrõlõt jaahé ilmaga? *väläh Röp*
küksillä, küksilõ *kük'sill|ä, -e, `kük'silõ* kükakil *`kük'sillä tul'l* (hunt), *kükäs madalappa, jäl saisataás `korgõpa; naanõ kusõss `kük'silõ* Se
kükähämä *kük'ähämä* (viivuks) istuma – Rõu Se
***kükähümä** nud-part *kükähünü?* Vas, pr (ta) *kükähü* Se kõveraks minema *raudnagõl kükähü ar?* Se || *Tä om jo?* periss *är?* *kükähünü?* (arust ära) Vas
kükähtämmä *kükähtäm(m)ä, kükähtä?* Rõu/-k-/ Plv Vas Röp kükitama, kükakile laskuma *Sõss `naat'e safa kerre pääle paañutamma ja - - `pulkõ `sisse `pesmä, et `kostke litto ei jää?* vai *är ei nõsta?* vai *ei kükähtä?* Röp || fig ega ta sinnä? ei kükähtä, mis ta `ütless (ei täida lubadusi) Plv **Vrd** kükätämä
kükäkeli *kükäkeli* TLä/-k'- Ran/ kükakil(e) *latse om kükäkeli põrmandul Puh; mia lassi kükäkeli, emä ot's mul pääd Nõo*
kükäkällä *kükäkällä?* kõveras, kükakil – Röp
kükäsillä *kükäsillä?* kükakil – Lut
kükäskelämä *kükäske|lemä, da-inf -llä?* kükitama *timä nakass kükäskelämä* Lut
Vrd kükitelemä
kükätämä *kükä|tämä* Se, *-tämmä, da-inf -tä?* Har, *-teme, (ma) -de* Krl
1. kükitama *ka_gah miis kükät puhma ala maha* Krl; *Nigu_ma_maha_kükädi, nii rübisi püksiperse `kat'ski; tsiberiku tsäberiku, mäe `külge kükätänü?* = kõrvad Har
Vrd kükähtämmä
2. häda õiendama *jäness om siihn kükätänü?*, *oa?* (pabulad) *omma maha jäänü?*; *lätt kükätämmä, lätt kusõlõ* Har
3. [naha] *`sisse kükätisi, ku [pinnu] `luyka painutõt* Har
kükäüma *kük'ä|ümä, da-inf -dä* Rõu; *kükäüma, (ma) kükä* Lei lamanduma *Lina ol'l kõik' är_maha_kük'äünü?*, *saa õs kui kakku õs* Rõu
kükäüsi *kükä|üsi, -hüsi* kükakil *Ku kumarusi `marju korjatõn sälg ärä_`vässü, siss `korssi kükäüsi; ma `läüdä tuld kükähüsi; mi_sa sääl kükähüsi nii_`kaugõ tüt* Har
kükükalla kükakil *sõss kahr näädäss, kuiss vana `tüt'rik `teolõ lätt - - puul kükükalla* Röp **Vrd** kükükellä

kükükellä *k'ükükellä*? kükakil *a no tañtsitass* [vene tantsu] *katõgese k'õiki`müüdu: k'ükükellä? ja lok'ikõlla?* Se **Vrd** kükükalla

küküssellä *küküssellä*? kükakil – Vas **Vrd** küküksillä

küla *küla* eP(kõ- van Phl), *külä* R(-a) spor L, Juu Kod MMg KJn eL(k'ü- Se Lei, *k'ülä* Kra)

1. haldusüksus; asula, majapidamiste kogum **a.** inimeste elupaik *siel on küla suur küll, siel on`palju peresi* Kuu; *tuli küläje ja läks`kopli ühe mehe`juure* Lüg; *viis kabaka oli`meie küläst`saate;`pallo`külli; vanast oli`Kutru külä nüi`plotnast maja üks`toise küles* Vai; *sii küla noordest inimestest puhas; ma oea küläst`ε lehmad, et nad ep saa küla`minna* Khk; *kihel`kondas on mütu küla* VII; *Sii`Audla küla on mütu`võrsta õhest otsast`teise; Metsast läbi, siis on kohe küla ka* Põi; *enne külät see allikas`algab* Muh; *sedas Kaasigu küla akkas sigima; käis külät`kauta`kerjamas* Käi; *üsna vanasti ta on ikka rootsi küla* (olnud) Noa; *külakubjas läks küladesse`käsko`viima* Kul; *tulnd jõest läbi Kurepere külasse* Vig; [saar on] *setse`versta pikk ja kolm lai, neli külä`meiti siäl piäl* Khn; *küla kolas, [kui] linu lõugetadi* PJg; *Ma`ol`lin kuusteist`aastad vana, kui läksin Muhu külas tüdrikuks* Hää; [ma] *`Veški küläst sai mihele* HMD; *`enne need Rummküla pered olid kõik Salutse külä jäo sees* Juu; *mis sa lähäd küla vahele ilberdama* Jür; *kisa`koštis`seia külasse* HJn; *jahud`tuodi külasse ja`tehti leevaks* Ann; *külasi ju`tihti`-`-`nii kaua kui`Kueru, küla külas`kiñni* Pai; *londerdavad niisama küla vahel* Sim; *ei viitsi mannata möda küla* Pil; *Oio on külä* (st ametlikult külade kirjas) KJn; *meste rätsepad käesid küla`mööda* Vil; *Verevi külän ole [ma]`uñseld elänu* Ran; *kas külän`ahje veedi om, egän majan om jo ahi;`ulka küläsit; temä küläden käib, siss pal`lu kuulep ja näeb* Puh; *ega kägu iks nal`lald ei tule`küllä`kukma; mõnikõrd koolu terve külä täis rahvast kolleride; enne na olliva`kõik`üüts`Tamsa külä, aga nüid mes om`väl`lä ehitedu, kutsutass Altmäe külä; me külän ei ole üttegi jõge* Nõo; *siin külän ole ma kasunu ja elänu* Ote; *vanast ol`l Mõnistõn kat`s küllä* Har; *vanast`põrsa`õstja`käve`külli; külä seest`tüüdi tõõsõ käest ka`rõiva`mõska`tuhka; meil külähn ol`l vere`lašja* Rõu; *no omma`nail küllil ka tõõsõ nime`pantu?; mi`külah ol`li`rikka`talo?* Vas; *talo`poigi külä, tu om`põpsikülä, kos [maju] sakõst`kuun om* Röp; *hüä jupikanõ maad ja kül`li paksostõ; külä otsah om hüä kanno`pitä?; nuu?`kut`sti vool`a külä?; mis es olõ`óra?* Se; *lätt siäl inemine külä`sisse, küsüiss, anda`i? vett juvva?* Lut; *üle küla väga tuntud, tunnustatud* Va *üle küla krants* (naljamehest) Emm; *minä õlen üle külä`Mihkel* Kod **b.** lähestikku asetsevate talude kogum (vastandina hajaasustusele), küla tuumosa *`Saare ja`Sihva kuhad olivad küläst`puhta`iemal`metsas* IisR; *suur küla oli üheskoos, kus`puu`ma kohad* (täistalud) *olid* VII; *see talu on küläst`väl`ja ehitud* Noa; *suures külas olete käänd* Sim; *vanass külä õli* Askveren - - *majad ridan, nüid on ehitet küläss`väl`jä; meie õlima viijl külän, vana kõha piäl* (kruntideks jagamata) Kod; *`senna, peris külasse ma põle saanud* Äks; *mia`kasvi ütsikun paegan, külä paegan olli`tüü ja tegemine jälle tõist`müüdu* Puh; *esä pallel maa`mõõtjat et,`aage küläst`väl`lä miu tahu; ku me küläst ärä tullime, siss`olli joba egäl talul aid* Nõo; *külä seeh ol`l paks ellä?; siss inemise`l`ät`si`küläst`väl`lä mõtsmaa pääle* Vas **c.** külaots või -osa *leheme* Ütsa *küla* (Ütsa palvemajja Kotlandi külas) Khk; *me`üütsime seda äärt`pät`i külas* Lih || fig (kompromissist) *tee`õigut et kerik keskpaegu küla jääb* Emm; *tiämä nõnna, et kerik kesk külä* Kod

2. ant mõis, ka linn *tämä* (hakk) *küläs* `pal'lo ei ole, `linnos `ellä `rohkemb Vai; `Mõisas oli kohe pere köök, küla peres `kõöki äi olnd; Küla enamaad olid oma ede `aidas ja `mõisa einamaad oma ede Pöi; `mõisas oli teist `moodi peso rul'l, aga küläde sees oo teist `moodi Mar; küla kohas vualitasse [pesu] VMr; ää et sest külä porist viil enne `surma ärä `pääsi Nõo; *külän tet'ti iks nii õgõv rõuk - - `mõisil ol'l redeldega rõugu?* Plv

3. külakogukond; külarahvas *Külä* `tiedäb ige `rohkemb kui sa ise; *Stield küläst on hüä läbi `mennä, kus `kueri ei ole* (kus on head inimesed); `Kuida külä minule, `ninda mina küläle Kuu; *külaga ehitasima majad* VNg; *Külä `annab `külma nõu, `rahvass `raudase südamme* Lüg; *meie külä kõik nägi esimist `autud, kui mina `karjas `käisin* Jõh; *küla põllud kadusid `ammu εε* (aeti krunti); *kuidas küla `mooga, nõnda ma küla `ooga* (hobusega) Khk; *Kuidas küla kuitsule, nõnda kuitsu külale* Kaa; *veistel põle karjast, küla peab ise `kordas* (käib korda) Pöi; *kuidas küla kuiduga, nõnna kuit külaga* Muh; *külä teeb enna* (laadal tingitakse) Mar; *küla tuli kokku* Ris; *Ilm õpetab, küla koolitab* Jür; *`mõisa masina tõeme kõege külägä; anna perse `küllä, situ ise läbi kül'jeluie* (laenaja tagantjärele tarkus) Kod; *terve küla oli einal; sügise `aeti külä kokku, siis `maksti karjatse `palka* Lai; *`kõiki `asju ei saa `usku, mes külä kõneleb* Ran; *ma piä esi `keträmä, ega külä mulle `keträmä ei tule; `meie külä keelen om `väega vähä peenendusega `sõnnu* Nõo; *terve Makita külä `olli `mõisade `aetu `tõugu `panma* Ote; *külä küdsi mullõ üte külle, ma küdsä telle kat's; mullõ `ahti kah `raaskõsõ `kraami külä puult* Har; *Kon küllä, säääl kärrä* Rõu; *nii külä viisi `mihtigi siist - - `mihti küläga?* Plv; *Kõik' külä ol'l talgoh; Külä tegi ~ Tä om küläga tettõ* (vallaslapsest) Räp; *tessät'nik' ai külä kokko, ko ol'l vaja üteh kuuh midä `märke?* Se; *suurõh küläh soid* (suid) *pal'lo, a `silmi um sedä inäp* Lut || fig külatäis, trobikond mussad varessed tiäväd ühe puu `õtsa kõhe külä pesi, mõni kümme ühe puu `õtsa Kod

4. koht või inimesed väljaspool kodu **a.** teine (mitte oma) pere minu mies oli `metsast puid `tuomas, meil oli küla obune Jõe; *külä süöm (~ ruog) jääb `künnükselle* Kuu; *`Ketras ja tegi sukki külä* Jõh; *Küla `süögid ikke paremad kui kodu omad; Küläst tal sie laps `korjatud on* (vallaslapsest) IisR; *pojad mäniväd külä tuppa* Vai; *memm, tõid sa küläst `leiba* Jäm; *kei külas, kes sul vikati vaheks `käiab* Kär; *siis pole teda* (õlut) *üht `viidud külase* Krj; *mina põle küll küla laste kohe `aukun* Muh; *pässu oo aja vahelt läbi pugend küla lammaste `juure* Mär; *Leib lõpõb `otsa, piäb küläst `lainama* Khn; *nad olid `noori kanu `linna viind, muist oli küla, muist oli oma* Juu; *viis suured kalad külasse, selle eest sai `toitu `jälle* Ann; *Külä kõtu tävveg saab palt üle agutse aia* Pst; *külä süük ei saesa kõtun; Külä leib om iks magusamb* Nõo; *paremb om kuri kodu ku_hää külä* Har; *meil ol'l `küllä `viidü ar_pal'lo `kraami; meil uma sann ol'l jo ar_laonu?*, *siss käve ma külä `sannu pite `pijstlemäh; üt's hopõn um külä pääle* Rõu; *Külä leib om paremb ku? uma* sai Se **b.** koht või pere, kuhu külla minnakse *ta om miu kige parep külä* Krk; *nüid istu pussile `pääle, sõedat `Tartudõ vai Otõpadõ, säääl om siss tuu külä* Rõn; *üt'sainukõnõ külä om mul, kohe mul minnä om, sõsarõ poolõ* Har; *meil om no üt'ine külä, kunass mi_küllä lää* Vas; *kül(ase) ~ külla l.* (külaskäigust) *Meie laps oo nii `kange `vierastama, ega `sengä ole külasse menemistigi; Külasses on `mennä `tulla, oma kodu elädä* Kuu; *tahan `õige `mennä küla ka, õlen jo `kaua kodo õld* Lüg; *Külas ei tohi rumalaste `räekida* IisR; *leheb kodunt `välja küla* Khk; *ma lähe külase korra* Muh; *tänä o jõulu pühä annepäev,*

kõiditse viil küläs ja Var; tüdrik võerastab, seesab küläs vakka Tõs; Kälimes tuli kua üle ulga aa külä Khn; kui küläs kõin, siis sial saab juttu `rohkem aeada PJg; läks küläs `kaardisi `mängima Hää; mis `õhtu änam külä `minna; läksime `sel'tsis küläs Ris; ma lähän sellele `küllä, `võeraks Kei; on kottu ää külasse läind Juu; mina mäletan seda, kui tulivad sugulased külasse VMr; tulgu nemäd meile koa `küllä KJn; `küllä kutsuti; `võeti karaski kot't ligi ku `küllä `mihti Hls; peremiis lännu tõise talul `küllä ja aanu kolmeksi juttu Krk; mul mašs `küllä `minnä, ma sai `ulka `terri Nõo; lännu sõsar sõsarale `küllä Ote; [ma] lät'si `küllä, `košti ka_ks vei üten Krl; pühi `aigu lubasi mu veli `tulla mu_poolõ `küllä Har; imä esäga lät'si_Varõssilõ `küllä minemä Vas; ma `rjide käve õnnõ küläh Röp; Tal'vsidi `käude õdagidi üt'stõõsõ puul küläh Se 2. ehal(e) poisid lähvad külase Muh; poisid `lähtvad küläs Lih; käü tüdriku `juurõs küläs Khn; `lauba `õhta poisid lähvad külasse PJg; iga `õhta käib küläs, siis ommiku muutkui silmad `kinni pias Koe; poist läinuvad külasse Lai; külän käüvä? Kan; küla peal(e) ~ pidi ehal(e) poisid `käivad `ohtul küla peal Jõe; poisid läksid küla pääle Vän; ah, lähän koa küla `peale Juu; läksid külä pidi ehk läksid ehätuisi Kod; poesid käisivad küla pial, nüid on unised Ksi; küla pääl `käüti suvel Pst; poisi lätsive külä pääle ka noorepit `vaatame Krk; poisi käivä külä pääl `tütrige puul Ote; ka poisi? jo `toukasõ? külä `pääle Har; puul'pühä õtag, tulõ ar kohegi külä pääle minnä? Se || lehm tahab küla (otsib pulli) VNg

5. Istk võõras inimene, külaline küla akkab sinu `naerma Hlj; Nii koua koer ougub kut küla tuleb Jäm; Meitele tulid külad Kaa; Ole ia poiss, muidu küla viib ära VII; Äe seda kisu, see on küla asi Põi; ma olen küladel koa `värvind seda (potisinist) Noa; koer augob, küla tuleb LNg; Mis see küla meilt tahtis Mar; kui piu pesä sügeleb, saad külä tere (tuleb külaline) Var; külä viib ää su, pistab kot'ti Khn; kiidi [kassile], mis sa joosed, ega küla `sulle kedagi tee Ann; pane püksi `jalga, mud'u külä võtab til'u ärä Pst; ma anna su küläle ärä Kan; ala minnu `ussõ, külä tulõ, vii vällä? Har; meile külä tõi eederit, eeder' um rohoss Rõu; Latsõ? olkõ_vakka, külä tulõ Vas; latsõ `ütlese?, et ta külä `tul'le meile Röp || Mes külal külagaga tegemesd (võhivõõrad üksteisest ei hooli) Emm

küla- küläs paiknev, küla oma, külale iseloomulik külä `karjad on juo `välläs; egä siis pidusi õld, siis õlid külä `simmanid Lüg; Ole `kellegi mies, `lätrab nigu igavene külaeit IisR; külarätsep keib peresi `kauta Khk; Seal on külapered kõik laiali, üks sii teine seal; Küla kajud olid küla `peale - - kõik külarahvas tõi sealt vee; Küla karjane oli, see `oidis küla loomad; Vahest külalapsed tulid `meile koa Põi; kebäde `pandi, kes ei saand välitõõd tehä, `pandi külä karjatsess; [meie] külä oli suur külä, sii oli külä kohos; tää `tahtndki külä `lapsi nähä; külä vahid keisid pere perelt; nüid külä sepäl põle `aega [külarahvale] tehä, täl nii sama talo töö Mar; [me] isa oli külarätsep ja `kange tansumees JJn; küla karjane `korjas, sie, selle karja kokku - - siis läks selle karjaga `metsa Koe; külä `vaino, kohe külä kari vanass `korjus kokko Kod; küla pidu oli ja õpetaja praost oli sial küla peol Plt; esä käis külä karjan Ran; külä karjuss ai ommuku ja päälõ `lõuna pasunat, `tollega and pernaštele nigu `märku Nõo; [meie] Külän `ol'li viil `ilda küläkarjus Rõn; külähulguss tu taht kõik' uudise? kätte saada, es viisi tüüid tetä Rõu; külä arst ol' arst, a kes liinast tul'l, tüüd üt'el'di tohtri Vas; külämaa kutsuti tüüd, mis ol' üless haritu; küläsepp ol'l, kes külän tüüt tegi, `mõisa sepp ol'l iks `mõisan Röp

küla|asi külakost *ta* (Suur Tõll) läin `venda `vaatama, viin küla asjaks vaadi õlut Krj
Vrd külakaker **-hoodsik** külähuod'sik hulgas – Lut

küla|nimene 1. külaelanik, talupoeg; (oma) külast pärit inimene *Mul on se `üks_täs kaik, mes küla inimesed `kiuste `rääkivad Kuu; `Mõisas oli ikka kokk, kes perele sööma tegi, oli sammuti küla inimene Põi; mõisa rihesid `peksid `enni koa küla inimesed Mar; kui ta on `tuntod inimene, siis `öotakse küla inimene Kul; küla inimesed käisid ju - - `mõises ikke siis `rehte `peksmas Nis; küla inimestel ol'l kah `väega hallõ tuu rük'kä [peksta], a `suuhtõ `panda saa as ütte [vilja] terrä kah; nuu küla inemise_kõnõli? - - kes `näie? Rõu*

2. võõras; külaline *kas moni küläinimene tuli, küläinimese jauks siis `keideti ka `kohvi ja `praeti liha Kuu; Isä `vahtis `võõrite kui küläinimisi õli ja `liiga sägisesima Lüg; küll tama küläinimesi `karta Vai; peab ikka `enne `tuhti arima ka, muidu na sant küläinimese ees (süüa koorimata kartuleid) Käi; `õues seena `külges oo rõngas, kus küla inimene obuse `kinni seob Mär; pidi siis raho olema, kui küla inime toas oli Ris; kui suutäis maha kukub sööma aal, siis tuleb näl'läne küläinime Juu; paremad [sööki] ikke katsuti [teha] kui küla inimesi oli [talgutel] VMr; küla inemise? tulõve San*

küla|jutt kuulujutt *Mis tal_s `tarvis iga küla|juttu `uskuda IisR; on se midad jutt, muidud üks küla lorin, küla|jutt Jäm; `väega ää, et sina neid küla|jutte ei `laota Nõo -kaker külakost kas sa külakakert koa tõid meile KJn; mõni küläline tule, sõss tuu külakakerd Trv; Ku suu süüdäb, siss saab küla kakert Hls **Vrd** küla|asi, -kannikas **-kakk** külakost, -leib `keegi tuleb ja toob midagi, küla kakku Vig; tõin sulle küla kakku Tor; lapsed jooksevad `vasta, kui on, annad kohe küla kakku Lai || Küläkakk ei `viere `kaugele (külas söödust ei jätku kauaks) Lüg **-kannikas** = külakakk vii vana eedele ko külakanikast Mih; külälene tuleb, toob küla kannikast Tõs; Mia tõi küläkannikast; `Katskõ küla kannikast kua Khn || kui mees teese naese juures magas, siis `öeti et küla kannikas ikka param Muh **-kell** fig kuulujuttude levitaja (külas), keelekandja *Kis muud ei tee ku keib `mööda küla ja viab uudisid `ringi, see `oogi külakell Tor; `Roksab küla `müüda, va küla kell Hää; justkui üks küla kell teine, ei suuda enese suud pidada Hag; on va küla kell, käib `mööda küla `kellasi kõlistamas Juu; ah see küla kella ladra, seda ei maksa kuulatagi Lai; ken kõneless kikk ärä, [on] ää küla kell Krk; sij om üks küla kell, selle juttu ei massa kunagi `usku Hel; sina kõneled jo küla kelläga Nõo; ta om kui külakell, pal'lo kõnõlõss Se **Vrd** küla|krapp, -lõks, -koer **-kerk** külaskäija, ringihulkuja küläkerk um, käü ütest paigast `tõistõ Vas**

küla|koer 1. võõras, teise pere koer *Va küla koerad käivad kusevad [põõsaste] `peale Põi; küla koer - - põle oma pere koer Plt*

2. ringihulkuja; ehalkäija *see laps kis küla_katu jooseb `ühte `puhku, seda `üitasse küla koiraks Khk; küläkoera ja nahkiire [kutsuti neid], kes `üüse `ulksi Trv **Vrd** külakrants*

Vrd külapeni

3. (keelekandjast) *mes sa sest tähele paned, las küläkoerad `kelkavad Mar; käib möda küla, ulgub ja reägib `ühte juttu sii ja teist seäl, käib nagu küla koer Juu **Vrd** külakell*

külakond küla|kond g -konna S(-kona Khk) *Rid Mär Juu Iis; küläkond Mar Röp kogu küla(rahvas), küla tervikuna külakona `kaupa keisid teed tegemas Khk; natuke moad, kus külakonna ärjad käisid [söömas] VII; kui külakonnal `lambas olime Jaa; Küläkond valis ja pani karjase ikka ühiselt Põi; see saabassep teeb `tervele külakonnale, teeb `uusi ja arib vanu; seal oo `sõuke koht, kus põle külakonna `jalgus mitte (kõrvaline) Muh; Mei külas oli*

üks mees kis käis külakonna sigu pistmas Emm; külakonna `lambad koos Phl; aga `eini külakonna `kaupa `püüdsid kõik [kala]; külakonna obused olid kõik vidamas [talgutel sõnnikut] Rid; see tanab oo külakonna `tehtud -- terbe külä keib siit läbi Mar; külakond rahvast [oli koos] kui `mõises karduleid `võeti Juu; Meerapalo külakond rahvast ol`liva_kõik` kokko tulnuva? Röp

küla|kool algkool; van vallakool `enne `keidi küla `koolis, siis pärast kis `tahtas, läks `kirkona `kooli Khk; külakoolid olid, ikka sai `käidud Käi; vanasti oli külakool, `õeti vallakool Tõs; ma akkasi `seitsme `aastaselt juba `koolis `köima, küla `koolis Pär; paar talvet sai küla `koolis koa `käidud Tür; külä kuyl' ja suyr kuyl', nji olli vana kooli Krk; kõik es saa külä `kuyligi Ran; külakooli käve läbi Röp

küla|korda külakorda(s) käima taludes kordamööda öömajal ja kostil olema Eks `karjane käüb neh külä `kerda Kuu; siis `pandi vana inimine külä `kõrda `süömä Lüg; `Vaesel `miski `sissetuleku ei olnd, oli `valla saht, käis küla `korda IisR; `Lamrine käis sii külä `korda, täna sõi sii ja sai [leiva] koti, oome läks `teise perese Põi; ta oli `ümmer `käija inime, käis küla `kordas (vaimuhaigest) HMD; valla saandid, nad käisivad ennem küla `korda JIn; külä `korda käis si karjuss Pal

küla|kost külla minnes kaasavõetav (hv külast saadud) söögipoolis ta viib küla `kosti `kaasa Jõe; ma tõi `teitile külä `kosti Tõs; `võtke ka mede küla `košti Tor; ärral oli pal`lu pakkisid `kaasa `võetud, eks ta viind vennale külä `košti Plt; ma tõi sulle kah külä `kosti Puh; Ennembi kui küllä mihti, siss viidi iks küläkostiss midägi üten Nõo; Mõni upin saadõti küläkostiss Urv; tyy lät's `küllä, siss säääl `ül'ti, et tyy tõi külä `košti Har Vrd küla|kukkel, -muru **-krants** fig riivatu külapoiss Tütärlatse, `hoitkõ hindä neede küläkranse ijst Röp Vrd külakoer **-krapp** keelekandja külakrapp käib küla `kautu, räägib loba Jäm; ennemuiste ika `üeldi, et on üks na külä krapp, lõksub aga `piale Hag; see vana kuradi külä krapp -- va külä krapp, mis sa lõhverdad möda külä Lai; vana külä krapp, käib möda külä ja suu jooseb `ühte `puhku Plt Vrd külakell **-kubjas** endisaegne vallaametnik; külavanem Kaks `kerda `aestass `saadeti `vallast tietegemise käsüd külä `kupjale Kuu; külä `kupjas õli sie, ke külas käis `käskusi `andamas Lüg; ma käisi külakubja `kirja `viimas, `tahtvad raha `saaja `püsside jäuks Khk; Külakubja ametit pidasid peremehed siis järjekorras kordamööda Kaa; See oli külakonna asi, kas külä kubjas oli kuu `aega või oli `terve `aasta Põi; külakubjas `andis oopkauba `käsku Muh; Küla `kupja kord on siis esimesest meil Mar; vollimehed oo ülemäd kui küläkubjad Tõs; läks külä `kupjale teadust `andma, et piab `käskusi `andma Hag; külakubjas annab `ringi käsu JõeK; meil on külakubja kord, anname `käsku JMD; vanast külä kubjass tullu `ratsil obesege läve ette, kõiguten `piitsa Krk; külä kubjass tulõ, harak kadsatass jo Võn; küläkubijass käve küllä pite Plv Vrd külakümnik **-kuhi** naljamäng, kus heidetakse end üksteise otsa hunnikusse Küla `kuhja tegemine oli `muidugi `suure kärä ja `kiljumisega Kuu; siis `poisid on külä `kuhjas, rüsäväd, ajavad külä `kuhja üks `tõise `õtsa Jõh; `Lapsed tegivad külä `kuhja, `kargasid üks `teise kukkile IisR; mitu tük'ki ületside, kas vai `laeni, aga muku `pilseva, t_olli küläkuhi; tennu siss pimmat sikka, mes sa siss külä `kuhja teid Nõo Vrd külakurn **-kukkel** pl külä `kukli külakost -- Har

küla|kult (kodus) püsimatu inimene **a.** pidev külaskäija *Sa oled peris küläkult kohe, ega sa kodu oleki*; Nää `meie küläkult on ka kuo saand Kuu **b.** keelekandja mõni inime käib uksest `sisse, teesest `väl`la, reägib paelu, jüst nagu külä kul`t Juu **c.** hum tiirane mees *Üks küläkult ole `teine alati olnd, ajab `ringi IisR; kis pailu `ümber käib, see on küla kul`t Koe; Tämä on vana külakult, ega täma ühe naisega läbi ei aa Trm*

küla|kurat küla kurat leesputk – Tor **-kurn** küla kurn külakuhi – Jõe **-kurnaja** külä `kurnaja fig `ägedalt ehal käiv poiss” – Vas **-kümnik** külakubjas küla `kümnik `tulli `käsku `andma Muh; Küla `kümnik käis majast majasse Trm; külä `kümnik tõi `käsku Kod; külä `kümnigu[?], nu ol`liva kah käsu `andja[?] Röp; k`ülä `kümnik juhatõdi ar[?] Se **-leib** teise pere leib; külakost kui `käidi külas, siis `anneti `kaasa küla leib Lüg; ma tõi külä `leibä Mar; kui küläse `mindi, `viidi ikke külä `leibä Tõs; Suu sügeleb, sis saab küla `leiba Hää; kui sa külasse läksid, viisid ikke oma küla `leiba Juu; Vanaste `olla naistel kõigil külaleiva tooma mood old Jür; anna `talle ka küla `leiba Trm; Vanasti sai igä päe külä `leibä [mis sepilised jätsid sepale] KJn; küläst mõni tuleb, tuub külä `leibä Hls; ku kora suupuul süüdäp, saap külä `leibä Nõo; ma anna sullõ kah külä `leibä, see mullõ küläst `anti Har; külä `leibä kostist viiä[?] `veetkese, mõni vei käärokõsõ Röp || külas söödud toit küla leib `eetase magusam olad kut oma Khk; Külaleib ikka param, mis nüid seda `rääkida Pöi; Külä leib om iks parõmb Urv

küalaline küläli|ne VNg Lüg IisR Sa Rei spor L, JIn Kad VJg Iis Trm SJn, **-le|ne** Muh Emm spor L, Ris Juu JMd Ann Koe spor VIPõ, küläli|ne Kuu Lüg Vai Kod Trv Hel T V(k`ü-Se), **-le|ne** Rid(-lei-) Mar Tõs Juu KJn San Krl(-leni), g **-se**; külä|lõni g **-lise** Krl, **-linõ** g **-lisõ** Se; külälin Pst Krk

1. küllatunud isik `anna külalistele `tuoli `istuda Lüg; makki `tehti, ubad keedeti, neid `anti nii külalistele VII; Vanal käis sii külaline, mina_s saa aru, kes ta oli Pöi; `ootan pühadeks külalisi Mär; Koer augub, külalene tuleb Han; pühaba `tulle külalesed Mih; täna käis mitu külalist Saa; tuli üks arolene külalene Ris; eemält tuleb üks küäläese nägu inimene Juu; kui arakas kädistab, eks siis tuleb külalene Ann; kaš peseb `sil`mi, külaline tuleb Kad; te õlete nagu külaline siin Trm; uus küäläline tuleb, esimäss `kõrda, annan tämäle muna Kod; ärä piap iki külälin `saatme Krk; Aja küäläliste obene rii ala (rehealusesse); Küäläline om armas ku tuleb `arva Hel; puulba õtak om käen, aga miu küälälisi ei ole `kossegi Puh; mul vaa küälälisega juttu `aada Nõo; tijt küälälise käe ka likess (märja käega teretades) Ote; ega_küälälene pants tühü[?] San; meil armastõdõss küälälisi `vastu võttõ; `tul`li jõulu[?] ja tul`l meil pal`lu küälälisi Krl; ei olõ_midägi_küälälisele ängädä[?] (pakkuda); tütär ol`l lastõga vahepääl `Tartun küälälin Rõu; Küäläline ja kala läävä üteruttu vanass Plv; `mustlanõ tulõ nigu kõgõ parõmb küäläline, ilestäss sinno ja aja magõhõt juttu Vas; Olõ_i meil küälälise `süüke anda, võta sedä `samma, mis om Röp || küäläliseks külla `tul`li `meile küäläliseks Tor; ta tuli `mulle küäläliseks Juu; teene päe -- `peigme poolt tul`lid nooriku `poole küälälisess SJn; tulõ no_mullõ kah küälälisess, ma_võta sinnu `vasta Har; küälälisess tulla[?] Plv || fig `õhtune küäläline jääb õõmaeale (sajab õõ läbi) Var; näl`g om egäpäevine küäläline Nõo; Hummogunõ küäläline õks är lätt, üldäss varajadsõ vihmasao kottalõ Rõu || euf (menstruatsioonist) Küälälised ku `käisivad `kõrralikult, sis iga kuu Lüg; `täambä ommuku `tul`liva mul küälälise `kül`ge Kam

2. küla elanik, külainimene *kui külast tuleb inimesi, siis ütles* [et] külalised nüüd tulevad `seie, ei tia, mida nüüd `tahvad `saada siit Lüg; külalised keisid keik `mõisas [tööl] Pha; `meile tulid külälased `pelgu Mar; külalised esid tiä kedägi (pulmadest) Kod; Tä om saarõ külaline (Saarekülast pärit); viruskülälise_tulõva_pitto (Virusküla elanikud) Röp

küla|lõks (keelekandjast) *sie on just kui va küla lõks, lõksutab aga `piale enese lõugu Hag Vrd külakell*

küla|mees 1. võõras mees, külaline *Isa, tule väl'ja, üks külamies tuli IisR; midä sie külä mies tahad Vai; külamees tuli `pulmas koerkäpale Mus; Teab kes see külamees oli Pöi; külamees paneb sind koti `sisse ja viib sind ee (hirmutati lapsi) Emm; külämis, kudas su käbäräd käiväd Saa; külamees, mis sul viga on Juu; Külämel on ehk `aega `istu kua Trm; tulga teie kua külämehed `süümä Kod; kos tu miu pää ors om jäänu, kas mõni külämiis om miu orre ärä `võtnu Nõo; külämiis tulõ `küllä Krl; külämiis möi lehmä, lehm `väega tapõl Rõu; Vot külämiis, sul massa_i `uutage, üü `maia sjiist ei saa Röp*

2. külaelanik, talupoeg *külämehed `tievad puid kaha Lüg; Külämel s_piab oma `tarkus olema kua tied [vilja maha] Jõh; külä mies mäni puu `kuormaga `linna puid `müömä; külä mehed muudku `püüdäsiväd neid sama `änjeri Vai; külämed `aetase kogu nõu pidama Khk; äi ma_p tea selle `kohta midagid lubada, se on ulga pealt külämeeste asi VII; külämeeste karjamad on madalas Plt; meil ol' siin lähemäne külämiis, ai `ele-ktri posti `maaha Rõu; Külämiis kõtulõ maah, naanõ sällülde säläh, puo `putro täus = leivaküna Vas; külämehe lätsivä `taplemma `hindä `vaihõl Se; külest `kaia? külämiis, pärast `kaia? perremiis, `kukrust `kaia? kunigass Lut || euf hunt külämiis, tij pooless (höigatud hundile) Rõu; Mallõ kõivo kottal olnu? kuus sutt, Jaagu naanõ nakaas `pallõma, külämehe? lubagõ mullõ kah tjiid Röp*

küla|muru külakost *seh, ma? anna sullõ ka külämurru San; külä muru sai mia? põra Krl Vrd külakukkel -naine talunaine, teise pere naine (külas) eks `naine `rääkind külä `naisile sedä `assa lugu Vai; Üks va küla naine, see siis mõni ämma moor; Muidu külänaiste jutt, mina_b usu seda `õhti Pöi; piimäde `juures kardeti külä naese `silnä Tõs; külänaised tännitasid; on üks - - külänaiste kell sie jutt VJg; enne külänaised tegid ise karjastelle rüid `sel'ga Lai; külänaised kedrasid mõisale kõik lõnga Plt; nurikud viiass, suppi ja mõni tege `kyuke kui külänaist lääb `vaateme Hls; kui kangast nakati tegemä, siss lätsivä külänaese õdagu kokku Puh; mol'd ol'li leevätük'ke ja jahu täis, and külänaiste sigadele; `pernane - - es salli ka noid külänaeste `tühje jutte Nõo; meil käve külänaanõ `pähknihn; Ku_mehele minek' tul'l, sõss avidi `viil külä naasõ_ka_sukkõ ja `kiindit kuta? Rõu; tõdsõ_noorõba_külä naase_käävä_ `kaejatsil Se || ämmaemand – Röp*

küland → külland

küla|oni, -onkel, -onku, -onu lsk võõras mees, külaline *eks `lapselt saand ikke üella, et küla ono tuleb `meile `käima Lüg; küla onu tõi lastele `saia Khk; See küla onu, ää karda `õhti Pöi; küla ongu `tulli `meile Muh; külä onu tuli `meitele küläse; külä `onkel läks ää Tõs; küla oni oo tuas Tor; külä onu tuleb, minge `antke tere kah Hää; emä õppab last, et teretä külä onoda Kod; mine `laksa külä onul kätt Krk; latsõ `ütlesõ, küläono tul'l meile Röp -peni võõras, teise pere koer külä peni tulliva ka meie penile appi (lehmakarja) Nõo; küläpini? purõva?, `ül'ti latsõlõ, kui lat's kohegi `tahtsõ minnä? Kan; külä pini puri ütškõrd minno, haar'd seerest Rõu; sa olt kui küläpini, püüsü üi kotoh (ringihulkujast) Se*

Vrd küla|koer, -riibus **-poiss** talupoiss; teise pere noormees (külas) *küla poisid kisavad, nõnda raidutavad* Khk; [linnapoisid] *Tükkis teist `moodi kut küla poisid* Pöi; *või olid mõned küla poisid `koerust tegemas* Kad; *küläpoosid õlid [sulasele läinud peretüttele] pahased, `viskasid kašti [rehealuse] uksess kiige (hälli) titegä `sisse pulma aeg* Kod; *`tütre pidänuva `endist `väega suurd lugu, `kõiki küla `poisse `nok`nuva ja pilganuva* Puh; *meil sai küläpoiss vigatsõss, jalast jäi ilma* Rõu **-rahvas** külaelanikud *külä `rahvas imestäsiväd, kust nämäd sene raha `saivad; eks sie (hüüdnimi) -- külä`rahvas ise `pandi* Vai; *ta küla`rahvale üsna ammaste pulgaks (taga rääkida)* Jäm; *Küla kajud olid küla `peale, kõik külarahvas tõi sealt vee* Pöi; *külarast käist meild ikka oningast `viimas* Käi; *külarahvas olid kõik pidul* Mär; *küla rahvas akkavad jo `meitid `naerma, et meitel niikaua karduled `võtmata oo* Mär; *külarahvas juba `küündvad* Kse; *küla rahvas pidas oma kulul `vaesid üleval* Tür; *külarahvass nännuva, et pulmarahvass lähvä* Ran; *külarahvass jo `tull`li kerikust* Har; *ku sutt `haeti, sõss tull`li`külä`rahva? `malkuga`kokko; ta ei`sünnü`külä`rahvaga`kah (liiga nipsakas)* Rõu || *küalaline külarahvass `võtke liha kah, oma rahvass noh* Ran **-riibus** (ringihulkujast) *oled kut küla riibus* Jäm; *Pole neid külariibussi veel näha* Khk

Vrd külapeni

külastama *külastama* VNg VII Pöi Juu, *külastämmä* Röp (u külastamisest) *ma lähe teist inimest muidu külastama, nõnda muud eri pold mette* VII; *Sõbrad käivad vahest külastamas* Pöi; *ma läksin neid koa külastama* Juu || *võõrustama, kostitama ku tuleb sugulane kodu, siis külastatta tädä `laua taga* VNg **Vrd** külatama

külatama *külatama* Mär, *külateme* Krl külastama, külas käima *lähme täna `õhtu külatama* Mär; *midäss sa? alaasi külatet, muud ei olõ? ku üt`s külatemõni* Krl **Vrd** külatsema

küla|tanuv *külatänav `teine on küla tanuv, läeb läbi kesk küla* Jõe; *külatänuviel `juoksid [sead] ja ise pidid omale `toitu `etsimä* Kuu **Vrd** külatee **-tark** *külatark* teadja, ravitseja – *Lüg Vrd külatohter -tee* külatänav; *külavahetee Külatied olivad `rüüpalised* IisR; *külateed olid roobasteed, ei old kruusaga `tehtud* Lai; *kõruline tii om külä tii, tõine om suurentii (maantee); mis külä vahelt lää, sii om külatii* Krk; *taa külä tii ol`l kõik` nii luminõ et, es olõ`pal`ast `koskil* Urv; *säält tulõ külatiiid ka minnä?* Rõu **Vrd** külatanuv **-tohter** = külatark *`Rohtudest küla `tohtrid tegid `eese rohud, missega `aigusi parandasid, ega tõbe `vastu oli moa rohi* Pöi

külatsema *külatsema* Ans Khk külastama, (ajaviiteks) teises peres viibima *Ma tule korra `teitele külatsema* Ans; *mul pole eri midad, ma tulin muedu külatsema; siis minnasse korra teisse perese külatsema, ämariku `istuma; tahad sa minema akkada või külatse sa veel `teissi; Külatse veel, mis äda sool on selle minemisege; paers pühade `aega keik külatsevad* Khk **Vrd** külatama

küla|tädi lsk võõras naine *`vuata külatädi tuleb* VII; *`ütle külä tädile tere* Mär **-tänav** *küla(vahe)tee `luomad `onvad külä tanava vahel* Vai; *Kes nee külatänavad täidab, nee on nii põhatuks läind* Pöi; *see külä tanab oo kole kibine* Mär; *vahel ju `vastla tuisk -- ja va külä tanavad ned läksid `umme* Mär; *käänab küla tanevasse* Hää **Vrd** külatanuv **-tüdruk** *talutüdruk, teise pere tüdruk (külas) Oli paljas külatüdruk -- sai `linna mehele* Pöi; *küll siis old külatidrukud kõik `juoksmas ja `voatamas* Jür; *külä`tütrik trõõst minno, et küll saat `rõiva kätte* Rõu **-vahe** külatänav (ja külavainu) *`tütrukud `käisivad `poistega, `nuori*

`poistega `laulamas `müüda külavahet VNg; see na tubli, jooseb küla vahet kaudu veel Kaa; va kintspüks, aeab peale möda külavahet Mär; tuli kümme autut korraga, tuli kohe külävahe täis Juu; küla `vaihe `laiunõ Rõu; külavahel külas meil oli kiik külävahel Kuu; ta oli kuolitud mies küll, aga külavahel oli karduli `võt`ja HJn

küla|vaha|tee = külatee `niske külavahe tie ja jalgrada -- ei old midagi `tehtu tied VNg; mäne külävahe tied `müüda Vai; Külavahetee oli läkune Põi; külavahe tied olid `enne `auklised VJg; külävahe tii `olli tegemäda, toda_s sunni `kiägi tegemä Nõo

küla|vainu muruplats külas; külakarja kogunemiskoht kiiged, need olid küla `vainol LNg; küla `vainu oo lage plats küla vahel Kir; pühaba ja `lauba `õhtoti `köidi küla `vaino peal kiige all Mih; küla `vainuid õli enne igas külas Trm; karjatij jäären õli küla `vaino, karja kogomise plat`s Kod; kopelde all oli küla `vainu -- sial lapsed käisivad lammastega Lai; sedä karjamaad kui `olli kodo `juures, sedä üteldi küla `vainu KJn **-vanem** ametimees külas, külajuht külavanem `andis ka käsu Pha; Egas külas oli külavanem, kes valla käsud `täetas ja külas `korda pidas Põi; küla vanem pidi ikke järel `vaatama, mis asi oli, kas mõned läksid `riidu või Mar; küla vanem `vaatab küla järel Hää; ku midägi `asja tulõ, sõss kutsutass külävanõmb mano Röp **-vares** küla varess hum külakubjas; valla käskjalg – Krk **-äi** vanem mees külas Ennemalt lapsed küla vanema mehi ütlesid küla äi Trm **-ämm** “vanem naine, kes tanutas eksinud tüdrukuid” kes uarass läks, küla ämm pani kõhe tanu pähä Kod

küldu `küldu Hi(-o Käi); `kültu, kültu Ris külimit Sügise rehede `aegus möödeda `külduga vili `kerstu; `Tündri leheb kaksteist ühisatoobist `küldud Emm; `asta (astja) `peale `pandi üks `küldu `soola [silkudele] Käi; Tuuligul jahvadamise eest `anti `küldu `vilja; `Küldul oli rehem `külges, see käis üle pea ja üle öla; See vettis `küldust `piuga `vilja; Pahem käsi `oidis `küldu äärest `kinni Rei; kaks `kültud `selged `villa ja üks `kültu vahelikud Ris

küldune `küldune Emm Käi külimitune Vakad on änamesti `küldused, vahest ko poole `küldused Emm

küle- → külje

külemit → külimit

külep külep Urv Vas küllap Külep no näüss, mis na_jala_mul tegevä? Urv; kodo lää, külep näüss, kas siss saa timäst `asja Vas

küles → küljes

külesnik külesnik karjuse abiline karja külgedel `külge paänd [peakarjus] üte karusõ -- `tõisdõ `külge paänd tõsõ karusõ, nu olli külesniga? Se

külg külg g külje S(kül`g Sa; g kül`je Ans, kül`le Jäm) Tõs Khn Hää Kod, `külje (`külle) Hlj RId(n `külge Vai), küle Jõe Vai, küli Kuu, külle (-l-) JõeK KuuK JIn Pai Kad VJg Lai Plt KJn M; kül`g g kül`le (-ll-) L(kül`je Var, kül`li Vän) K(küile JMd) Iis Trv Hel T spor V(küle), külje I(-l`e; kül`je Kod); k`ül`g g k`ül`e? Lei

1. elusolendi kehaosa küled on `aiged Jõe; `külle `piale kukkusin maha Hlj; miu `külge on `aige; ei saa maga sene `külje pääl `eigä `toisele `küljele ei saa ka `kiera Vai; sõnn `aelab lehma `külgi kattu Khk; See param kül`g on kõik valu täis Põi; ma kukkusi üsna külje `peale Muh; pööra teise külje `pääle Emm; ma `niitsi [lambal] juba külje εε Käi; loomad poolest külest saadik virsa sees Mär; üks külg oli magades ää vaon Tõs; Küljess tõrgib kui

`engäd Khn; pöörab teese kül'li ja magab edesi Vän; eeda ükskord ühe kül'le pääl, teenekord teise kül'le pääl Hää; `käänsin `ühte ja teist `kül'ge Saa; kala oemud on kül'le `kõrvas Rap; [haige] oli ühel kül'lel, vata teisele kül'lele ei `kiera JJn; valu on mul kül'jesse löönud Iis; kuda sij teie obese kül'g kärnäne one, piitsa vormid siden Kod; `mínti obusega läbi [jõe] ja obusel poolest `kül'gi vesi Kõp; sel'last süüb ja kül'lest situb = veski Hls; pugal `kül'gige lehm Krk; käään kül'le, lövvä kül'mä; kül'led ja luud kondid jäävä nii `kangess Ran; anniva karule `kül'gi `müüdä Nõo; pluum (ploomirasv) om sisen, om üle kõgõ tsia kül'le Ote; lehm maka kül'le pääl Kr1; mul om hään kül'len `haigõ Har; käään iks ütte `kül'ge ja tõist `kül'ge, mitte und õi_tulõ?; suur mulk ol' kaksat voona küle `sisse Vas; kül'g kül'je juures ~ kõrväl ~ vastas lähestikku; tihedalt koos talud olid ligistikku, keik kül'g kül'le `korvas VNg; kitsas ruum on, luomad `päälessutte, kül'g kül'je juures `kinni Lüg; Nendel on seal nii kitsas, kül'g kül'je `kõrvas magavad Põi; nad `seisvad kül'g kül'je `vasta Rei; Laevad `seisid kül'g kül'je `kõrvõs kai `iäres Khn; kül'g kül'le kõrväl rubiva minnä Nõo; kül'g kül'jega kokku ~ koos ~ kül'g kül'jes kinni tihedalt alejel `laatasse aod maha, kül'g kül'jegä kokko Kod; rahvast täis, kül'g kül'les kiñni Vil; mi? elämme? ütstõdõsõga? kül'g kül'lega kuyun Rõu; kül'je all(a) 1. (magamis)asemeks, asemel(e) pane sie `riide `kül'je `alle Lüg; pea tanu peas, ää jättag mehe kül'je `alla mete (õeld noorikule) Muh; mul pole midagid kül'je `alla `panna Rei; noid (kalmuseid) `panti põhu `sisse kül'le `alla Ran; panni vana `kaskaturgi kül'le `alla, sāngi põhi om `katski Puh; `väike õlekotike pää all ja pikä õle kül'le all ja magati; mul ka_ks om palajass kül'le all, kirbu om sehen Nõo; mis tetä?, uma_kirbu_küle all, egäl uma `murre? Vas 2. lähedal(t); naabruses(t) elab sii `meite kül'je all, aed vahel Khk; ei `kästa naist koa oma kül'le alt võtta, siis lähäb ikke ää tene Juu; oli suur looma luat linna kül'le all, `üiti `Paide `vainul Pai; kõrts oli `mõisa kül'le all Krk; Verevi järv om `Elvä kül'le all Nõo; tunnõ kül'h, ta eläss sääll mu kül'le alh, talu `lähkün Har; mõõda kül'gi maha jooksmä 1. raisku minema Ega iad õppetust või `lassa `müüda `kül'gi maha `juossa IisR; Seikest santsu_p vei lasta kaudu kül'ge joosta Kaa 2. ükskõikseks jätma Vai se (maius) `multki `müüde `kül'gi maha `juukse Kuu; Tämast `juukse kõik nigu `müüda `kül'gi maha IisR; Kellele see `kiitus mõõda `kül'gi maha jookseb Trm; teist kül'ge käänama ~ pööräma (edasi) magama; pöön(ut)ama Ta pöörab täna kodu alles teist `kül'ge Põi; `matsabe ussid pöörn teese kül'je Muh; Sa_kääni viil tõist `kül'ge, ku ma jo_tüül ol'li Rõu || halvast tujust Oled pahema küli päält üles toust Kuu; sie täna tire (tõre), paha kül'le pialt üless tõust JõeK || see kisub ühna kaht `kül'ge pidi (töötäb agaralt) Muh

2. a. eseme, ehitise, loodusliku objekti vms välispool, kül'gmine osa `ahju `kül'gide päält tuleb ruov üles; õhta puol kül'g `vuodab [katusel] Lüg; `Vankri `kül'led `võisivad `olla kas redelid vai `lauvad IisR; `pooles määs sedasi alt üles tulemas oled mää kül'les, kül'le pæel Jäm; lõhverdab nõnda_t keele kül'jed `villis Ans; kül'je peal `ollid [kapetal] pisikesed männad Muh; [lihtritega] sõidedagse laeva kül'je `alla Phl; lüdi puu oo teist `kül'ge pidi kõva, teese kül'je piält `pehme Var; Kivede otsõs lei laeva kül'jesse augu Khn; Tel'ledel on kaks `kül'ge, kül'le otsapuud on `sambad Hää; lapsed olid `mängin [kõrtsi]oovi kül'lel, lapsed olid väl'lapol Ris; kül'le plekk on suani kül'le pial Hag; kleidi kül'le pial [on] vollid Amb; vesi on süönd mää küile `urbseks JMd; iired raiuvad kot'i kül'jed puru; kõege kül'jede

piäl on `narmad `ümmer tekil Kod; ronisin `külge `mööda ülesse, sain mää `otsa; `külgi pial olid [saabastel] kummid Lai; `tel`gel om kaits `külge Trv; ruutsriijil om `keskmine jagu pal't, ilma `külgede (külgedeta) Pst; seemel (sõimel) `olli neli `tulpa, vitsust palmitsedu küllled; keeitel om ots ja perä ja kül`led Ran; `ündrigu kül`g om karvale `õrdenu Nõo; verevide `kül`giga ubina Võn; oru `kül`ge `müüjä lätt jalgrada Ote; no^o omma `varba `vaihe ja jala külle_kah veridse^o, no_käü vai käpile Har; `Hammõ küle^o ummõl'di üle veere kokko Rõu; saabass um tõsõ küle päält `katski; tu `kuurma kukati sinnä^o rihe külele `maaha; siss nigu_pürstiga `tõmpsit iks [saunaviha] üte külega ja tõsõ külega Plv; pät's um `külgi päält `lahki küdsänü^o Vas; puupulgalõ tette otsast mulk `sisse, küle `pääle lõõguteva^o `t'sälgä^o Räp; ku kuu luvvass küle pääl, sis om pal'lo tõpitsit Se **b.** riide, naha jms alus- või pealispool `toised küled `kieredä `pääle `puole Vai; kalugane riie oli teinepoolt sile ja teinepoolt küljest karune Mus; Teise korra keera teine kül`g, muidu üks kül`g saab pailu (rauda kuumutades) Põi; kui [tahvlil] sai üks kül`g täis saand, sis sai teine pöördä Mar; mis `vasta liha, se sile kül`g, liha `poolne kül`g, mis liha kül`lest `võetud on Juu; lätsid `kaari pidi, leid rehägä alumatse külle üless, käänid `ümbre Ran; `käänke tõne kül`g linal San || fig ma `katsusi `asja igast küljest Rei; igal asjal on mitu kül`ge VJg

3. suund, kant `kange `loune kül`je tuul oli olnd Ans; Mere `poolne kül`g on `lahti (jäävaba) Põi; tuul oli pardaste `külge pidi Mar; ega suul (sul) põln tuuld iga kül`le pialt võtta mette Tõs; kui tuul kõrvalt puhub, siis on ta külle pialt Lai; vanast om kaasiteje ollu, ürijäsi ve nõnda ää külle `järgi Hls; timä `kortijir om sääl tuu külle puul, muru (õue) puul Har

külge `külge R(-ä Jõh) S L spor KPõ, I Plt Hls TLä spor, u V, `külge spor Sa, Rid Lih Tor Nis Kos VJg Kod MMg KLõ eL(`kü- Se)

I. adv **1.** millelegi peale, otsa; millegagi kokku; millessegi kinni `puule on pahk `külge `kasvand Jõe; Akkasid täna [kuurile] `laudi `külge `lööma Põi; juba oo itted `külge tuln (linnastele) Muh; kui need siia koha `külge `kuulusid, olid ikka siit nime all Vig; `saadi jutudele saba `külge (ennustus läks täide) Mih; sula lumega - - võtab `seokse mütaka `külge (kabja alla) Aud; siis pidid nisuksed plekkid lastele `külge `jäama (kui rase naine näeb tulekahju) KuuK; Tallevill on `pehmem ja ei võta nii `iasti `värvi `külge; siis kasvavad punased marjad `külge Amb; [kassi] küüs ei akka `külge, ei saa kätte (lõngakera) JJn; kos õhk ei sua `väl'la [ruumist], võtab seene `külge Trm; mine `takja `põõsass `müüjä, kõhe akab `külge Kod; pöörissele [puupakus] teivä kärjed `külge ja kärjede sehen `olli magus Ran; nii kül'm põhituul, `õkva nõna `külge nakap Puh; ku rügä niideti, siss `pahti looguss vikatile `külge; pañd [vokile] puu liimiga tolle tüki `külge tagasi; kihulase tulliva kindsu `külge Nõo; siss pañd tolle [kupu]sarve sinna inimesele `külge ja TMr; äste kül'm nii (tuul), kes äste `sõrmi `külge aap ja jala `külge Kam; jäi `haigõss - - tul'liva_kärnä_ `külge, iho periss mädäsi; rahmast kasuss tagõl `külge; toda es tiiäke kiä et `rüäle ka kiä vikahte `külge tsusaäs Räp; `takja nakahasõ_ `külge Se; külge lõõma ~ tegema vms ligi tikkuma Poiss akkas plikale `külge tegema Jäm; Katsus küll mitmed moodi mulle külge ajada Kaa; Teeb juba tüdrukutele peale `külge Põi; ma lüü mõne talu tütrele `külge, ehk ma saa siis peremehess Krk; nigu `tak'jass `leie tõõsõlõ `külge Räp || ta olema teind äiale tuhat rubla `külge (kahju) VMr || (abstraktsemais väljendeis) ku vanemad `onvad varassaned, on sie viga `lapsell juba `külge `sündind Lüg; Alb ja paha akkab `ennemb `külge kui ia IisR;

nee alvad `kumbed `sündivad `külge Muh; `tarkust ei või `kääga `külge `panna VJg; me laalima õma `laalu, vai me vananaese `külge `puutsima Kod; tüdruk `kasve nii suuress ärä, et juba oma `aiguse `külge tulliva Ote; siss sedä tallu es saava `kiäki `endä `külge võtta (ühegi vallaga liita) Kam || (haiguste nakkamisest) akkas se `aigus `külge ja oligi mend Vai; kratsitõbi akab `külge Käi; mõnele seda tõbe ikka `külge `trehvab Kse; tiisikus - - akkab teise küllest `külge Vän; `aigus akab tõese küljess `külge nagu `rõuged või särläd Kod; miul es tule üttegi `aigust `külge Nõo; tõbi nakahtass `külge, jääd sa_go `haigõss Se || (süttimisest) kuu tule läidis, kes tule `külge võtt Hel; kadajass kärisep, ku sa tule `külge paned; kuuseormule `näitä tikuga tuli `külge; vana mäda puu, ei võta tuld `külge Nõo; [aganased leivad] lännuva palama, ku tuli `külge puttu Vön; väk'ev liha võtt tulõ `külge Rõu

2. kallale Sia anna anil valu, ku ta sul `külge tahab aia Hls; peni om kräuhka, `külge tulõja Ran; mes sä äristät penist vihale, `viänte tulep `külge kah Puh; mõni ku joonu om, siss tulep `külge; kaß ai mulle küstega `külge; `tulli oovist `väl'lä ja ai mulle sõrme `külge (haaras hammastega sõrmest); kirbu tuleva mulle `külge Nõo; peni kah aap ormusse `pisti, om `külge tulekil Kam; ta om vallalise `käega, tükib `külge `kergede tõsele Ote; mis sa võtatat mullõ pinist `külge Plv; `poisskõnõ ol'li ja pelässi et susi tulõ `külge Räp; nii täl lätt süä tävvest, tä ho' joosõsi `külge tõösõlõ Se || käre külm - - nakass ennembide inimesele `külge Ran

3. pihta (tabamisest, haavamisest) ta sai `külge Pha; kui lumesõda `peetakse, oiab igauks, et ei soaks `maßsi `külge Nis; ei trehvänud `külge tälle Kod; kui kaegass `külge käis, siss niusat üits kõrd ja pühk minemä Ran; nyul läits `külge ilma miu `tahtmada Nõo; püssä paugu_`lät'si_ `külge ja poiss nakaßs `oigamma Rõu; trehväßs `õkva `külge koeralõ Plv

4. vastu Siis on `menned ülä `vallide ja `kraavide, aga kuhugi `külgä jalad ei `puutund Jõh; `aiged `kohta osatad - - kui `külge puudud või `torkad Sim; tämä (madu) ei `puutma, ku `külge ei puudu Kod; kas vaist obene aisa otsaga lähäb mõne õõnapu `külge Vil; seeremarya olliva nii valusa, et es või puttu `külge Nõo; tälle puttu kogõmada `külge Plv; käsi puttõ `külge Vas; kõigilõ läävä [vargal] näpo_ `külge ja läävä_`karmanihe kah Se

5. poole `püidlik püiab oma poole `kisku, oma `külge ika Jäm; piab tolmu eest teisse `külge minema Khk; kus `külge te reisite VII; Kus `külge tähed maha läksid sealt poolt akkas siis puhuma `jälle maru Põi; tuul pöörab `teise `külge Muh; läks `teise `külge Tõs; minä käesin eenämu `külge Kod; kus `külge sa lähed Plt; ta (puu) nii `kergede maha ei lähä?, ta ol' jo sinna `külge kõvvõr Har; kohe `külge tä lät's Vas || poolt nied on minu `külge sugulased Lüg

II. postp 1. kuhugi, millesegi kinni; millegi peale; millegagi kokku, ühendusse `Märjägä muld akkas `trulli `külgä Jõh; pani obone `kinni verävä `samba `külge; jäi `oksa `külge rippuma; sädemed `langid `taula `külge Vai; `värske mael akkab käte `külge Khk; pined o [võrgu]paela `külge pitsitud Muh; rahe `pandi `jälle adra `külge `kinne Phl; veri on `poatund - - oava `külge Jür; erne kõidab ennast rohu `külge Pal; jää tükk oli `kalda `külge `kinni külmetand Lai; tua `külge teda (hagerikku) ei `tehtud, ikka eraldi Plt; temä oma kõnege justku `tõmbass inimest oma `külge; mõne inimese `külge ei jää muret ja `raskust Trv; pane obesel pää jala `külge, ken paigal ei kurda Hls; tyy om nigu süd'äme `külge

kasunu Ran; *serände sammasspuul lei siiä nõna* `sõorme `kül'ge; *takisse nupi mul`pökse* `kül'ge jäänuva; *rebäne nülitäss ärä, and jääb naha* `kül'ge Nõo; *pessetäv tõmmatu kätt pidi sinnä`rõnga`kül'ge* Võn; *köödä tuu hopõn sinnä aia* `kül'ge Har; *mesi jääss`rappa`kül'ge kah* Rõu; *tuli`pañti lambi`kül'ge, saalt`võeti pirruga?* Vas || *fig sa olõt üte mihe`kül'ge kiñni naalat, ma? olõ katõ mihe`kül'ge naalat* Har || (üldisemalt) *oli imu`viera kraami`kül'ge* VNg; *poiss jähi Marii-e`kül'ge* Vll; *minu`kül'ge ei sua`kiegi`kiñni akata* VMr; *mehed ei akka nisukese tüõ`kül'ge end ehitama* Sim; *kätt ei pia [keegi] tõse asja`kül'ge`putma* Hel; *temä`amba küünivä egä üte`kül'ge* (laimajast) Nõo

2. *vastu ku latsel nõna ol'li tatiga, tõmmati`käisse`kül'ge* Ran; *liina poosi`rõipe lassiva ussõ* (ukse) `kül'ge `ritsu, *niid uiss röögip ku jäl'e, tokiga lüüt kadaja`kül'ge ja kadaja`tolmava; naese mõssiva suu ärä,`pühksivä`amme jaku`kül'ge* Nõo; *kui`varba`putusõ`kivi`kül'ge, nii olõgi maah; mere`lainõ väega kõvastõ lei?`aknõ`kül'ge* Vas; *nakass kodo poolõ`sinkama, nii et jalake`ss`putu?`maa`kül'ge* Rääp || *veli arvass et tuu`putup temä au`kül'ge, ku sulane võtap temä sõsare* Nõo; *kelle`kül'ge`putuss, tuu õks tege`larmi* Se

Vrd külgi

külges `kül'ges Sa L Ha Kõp, `külges S spor L Ha, Tür JJn

I. adv 1. *kuhugi, millelegi kinnitatud nõndagut rääs`külges kinni* Vll; *vata enne olid ju saue ruusid, kõru`külges* Põi; *kivid o võrgul`külges* Muh; *rool oli`suurte`raudega jah, suured rauad oli tal mõlemate pool`külges* Emm; *pässakas puu, pässakad oksad`külges* Mär; *kuusest vaalud olid`külges* Kir; *arilikul`val'lal oo`ikka varused`külges* Var; *tumingal on mustad marjad`külges* Hag || (märgib millegi esinemust, olemasolu) *sellel sañt`aigus`külges* Khk; *sõuke äñna`moodi oli tal`külges* Pha; *kui kihumese aeg oo, siis moa`aljad kohe`külges* Muh; *`pisksed ergud punased [lepatriinud] ja mustad tipud`külges* Lih; *ammastega sirp, sel on viili`ambad`külges* JJn

2. *poolel, servas, kandis Põhatse pool`külges seisab lumi kevade kaua* Põi; *noa`rootslased oo sii`Aapsalu`külges`ikka* Muh; *selma`ambad on`teises`külges teina* Käi; *kana patti lüiagse`väljaspool`külges* Phl; *meüäl, [allatuule] vastal`külges* Khn; *Tend on pailu sii üleval`külges* (sisemaal), *lepad, kased* Hää

II. postp 1. *kuhugi, millessegi kinnitatud oones on seinte`külges salved* Mus; *`kartsa`külges on küll onk, kus`kül'ges keis käib* Pha; *ahinga`külges on koa ogad* Jaa; *mis kuuse`külges`kasvavad, on kuuse siad* Käi; *lõhjad olled pahla`külges* Phl; *uued`val'lad peas, val'laste`külges kurikad* Rid; *kausta ots oli ees jalasse`külges* Mär; *Sualaed olid`telgede`külges* Kse; *kui [hobuse] pea jala`kül'ges, siis on kõõnuses* Aud; *plihi`ammad on plihi`külges* Ris; *ennemuiste olid`kleide`külges nuastud* Hag; *ahju nurga`külges oli tuleraud* Kos || (märgib millegi esinemust, olemasolu kellelgi, millelgi) *Teab miks`sõuksed`kanged valud`ikka inimese`kül'ges on, nee`võiksid kivide`kändude`kül'ges`olla; Teise valu`öötakse puu`kül'ges olavad, seda äi tunne* Põi || *fig tal on küüned iga asja`külges`kinni: pitka näpu mees* Rei

2. *fig huvi, seotuse tõttu kellegi, millegi haardes, mõju all`Sander oo ju selle Liide`kül'ges kinni, äga ta kedagid teist tüdrukut äñam äi nää* Kaa; *ta on miu`kül'ges ku pigi* Kõp

3. *vahetus läheduses kivi kivi`külges, viletsad eenamad olid* Tõs

Vrd küljen, küljes, külgis

külgi `külgi Kuu Emm Mar Vig Mih Tõs spor VIPõ M, San; `kül'gi L Ha KJn SJn Krk Ran Krl

1. adv külge **a.** suunas, küljele *ma riisu oma poole* `külgi Tõs; *teis* `külgi *panime siis* [riidele] *jälle nõöbi ja* Aud; *teene lähäb* `teise `külgi, `esteks läksid *ikke õhös* Juu **b.** millesegi kinni, millelegi peale, otsa *tämä ei võta* `tarkust eese `külgi; *pane käed* `külgi ja `aita *mind* Mar; *mo* `külgi *teste* `aigused *ei akka* Mih; `külgi `sündin *viga* Tõs; `Vilne *võtab kangesti elbet* `külgi; *jalg* `jääti `külgi Pil; *võtab tuld* `külgi SJn; `koldest *võeti* `turva raasuke, *pohati* `sinna `külgi, *pjirg akas põlema* Vil; *vana kašk* -- *sellel kasvass tagla* `külgi Krk; külgi kleepima *ligi tikkuma Poiss akkas tüdrugale külgi kleepima* Emm **c.** kallale `Naaburi *kuer* `kargas `mulle *kohe* `külgi Kuu **d.** vastu, *pihta Ta müsas mind, lõi mul* `külgi, `tonkas Hää; *oinass poksašs sarvega* `külgi Trv

2. postp millegi külge, kuhugi kinni *obune on* `siutud *puu* `külgi `kinni Kuu; *tolm akkab riiete* `külgi Mar; `koltse *õiest saab mesilane* `jalgade `külgi *kollased tükid* Kul; *keiega ol* `parb `kalda `külgi kinni `siutud Vän; *pühade* `lauba `pañti *kul'lus üles looga* `külgi Saa; *traadide* `külgi *siis nad* (mesilased) *teevad need kärid* HMD; *siis se rasv akkas* `sõnna `küinla `külgi, *tahi* `külgi Juu; *kõige päald nakap kül'm iki nõna* `külgi Ran; *lõög lüvväss saina* `külgi San

külgi|päidi külgepidi, külitsi *Ajab* `külgi `päidi `nindagu `mustlase *obune* (ei lähe aiste vahele); *pudelisi* [veeres] `müüde `permandu *klirinal ja* `läksid `aeva `külgi `päidi `toisele `sinne `vasta Kuu

külgis `külgis Emm Rei spor L, Ris, `kül'gis L Ha

1. adv **a.** suunas, pool(el); küljel *Emaste on teise* `külgis Rei; `parae-gu *on aeda katos sii_bul* (siin pool) `külgis Mär; *eenä angul oo kaks* [haru] `teisis `külgis, *üks peäl; kas sii* `külgis *oo ko tänabu ead lina; eele müristäs seäl* `külgis Vig; *igas* `külgis *mets* Vän; *kaks* `venda *oli, aga seda ei tea* `ühti, *kus* `külgis *need on* (kus elavad) Juu **b.** peal, kallal *loomal oo tõbi* `külgis Tõs; *luomal on süödikud* `külgis Ris

2. postp **a.** millegi küljes kinni *Omäl veel perse maa* `külgis kinni (õeld suurustavast mehehakatise) Emm; *puu* `külgis *on pael* Rid; *takjas on suka* `külgis; *tael kasvab mädand kase* `külgis Kul; *koikud olid seena* `külgis kinni Kir; [kapal] *kõru* `külgis, *kus käe* `külgi *paned ja jood* Var; [kell] *teil omäl käe* `külgis; `ammad *o oki luhel* `külgis Aud; *Kaks* `ärga *olid saha ees, ike* `oedis *sedasi saha* `külgis Rap; *jõhvikad olid* `rongi `aetud, *need rippusid* `lookamesi *sarja eäre* `külgis Juu **b.** ühes, *ligi täl oo laps koa* `külgis Mar; `raske *jalgne, tää*l oop `külgis, *koorm* `külgis PJg **c.** juures *elumaea* `külgiski *on sul midagi teha* Hää

Vrd külges, külis

külgkamber aganik *Ku tuult es olõ?*, *sõss tallat vili lät's külg* `kambrõhõ; *Seenits om sääne* külg `kambrõ, *puul* `liuhka `riihemaja *katussõ veere all* Räp **Vrd** küljekamber **-kammits** köidik samapoolsete jalgade või pea ja tagajala küljes nõöri *üks ots oo* `sarvede ja *teine ots oo tagumise jäla* `külgis, *see oo külgkammitas* Põi; *päitsete ohelikuga pannasse külgkammitas* Muh; *nj obese, mis* `aidest *üle karasiv,* `panti *kül'g kammitess* Krk; *sigä om kül'g kammitesen* TMr; *jjuuskja lehma pandass külgkammitasade* Ote **Vrd** külgkõõnus **-kõõnus** = külgkammitas *külg kõõnus, teene tagumene, teene esimine*

jalg [kokku seotud] Tõs **-laine** `Paadi ott külglainega `trullama; `Poiki külglainet `soitajess ans `kaige `rohkeemb vett üle `parda Kuu **-laud** küljelaud `vankri külglauad, pikite `kummalgi puol üks laud Jõh; laisk inime, kis ei viitsi teha redelit, siis paneb `vankrele külglauad Juu; sängil on -- külglauad ja põhilauad Kos **-luu** küljeluu, roie Anna_perse_tõsõlõ sittu?, esi_lasõ_läbi külgluiõ (tarberiista välja ei laenata) Urv; külgluie `vaihõl umma? [piimalehmal] mulgu? `korgõhn Rõu; `harvu külgluieõga hopõn, timä sääne um halvakõnõ, um lödu hopõn; mõnõl külgluu? umma? `ussõ, a mõnõl `sisse, tuu ilosap tõbrass; lätt koll `sõrmõ külgluiõ `vaihõlõ, tuu um piimä tähene lihm Lut

külgmäne `külgmä|ne g -dse külgmine, külg- sõss või jättä sinnä_tyy mulgu, kohe taa `külgmäne hari är_lõpõss, `külgmädest katussõharja veerest jäi nigu_kaartõalunõ sinnä_tyy mulgu `kot`silõ Urv

-külgne Ls mitme-, ühekülgne

külgpink seinäärne iste – Lut **-raam** kangaspuude osa – Lüg **-tuul** küljetuul `Keula `seiliga sai taga `tuuleess ja külgl`tuuleess `soita Kuu **-tuult** külgtuules (loovides) kaks `laeva tulevad külgl tuult ja jooksevad õhe teisest `mööda Ris **-vits** ristvits paadi välisküljel külglvits `pandi [paadi] `sauma `alle; külglvits `nauliti `kaare `kohta, et sääil jääb paremine pidama Kuu; `paadil on ju siin `külle pääl `juokseb, siin on külglvits all, s_ta tuleb nii `kergest kuhe Hlj; külglvitsad käivad põhja alt, väl`jaspuol on, muidu süüb vedamisega paadi ära Kad

küli¹ küljelt kui tuul oo küli, siis `peavad `reitsima (loovima) Muh

küli² → külv

küli- → külvi-

-küli Ls üksiküli

külik küli|k g -ku Hls Krk(-ll-) kallak, vildak ta (tee) om är külikus [läind], tõine külgl külititi Hls; oia kest tjiid, küliku veere puha Krk **Vrd** külikine

külikali külika|li Jõh, -lli Lüg(-källi) Jõh; `külikalli Lüg külili vihud `pandi `püsti -- kaks kolm tükki said `pääle `panna külikalli, siis õli `kaura aun Lüg; Õlin külikali `kuarma `õtsas; Mis mul ikke teha -- õlen `ninda sama vähä külikali Jõh || kummuli kui [kuu] on `külikalli, nokkad `alla `puole, siis on sadune Lüg **Vrd** külikile

külikile külikile Jõh, külikille Vil = külikali tule `juures `üöse siis säl sai külikile `õlla Jõh; siis `laskis ta külikille, mäda `juuskis [haavast] `väl`lä Vil

***külikine** külikise vildak, kallak oia kest tjiid, külikise veere puha Krk **Vrd** külik

küli|kont küljekont **a.** roie Küli`kondid `hellaks jäänd koval asemel magajes; nüüd `langesin küli`kondid puruks Kuu **b.** korviribi `Korvi `päälimäne veru ja küli`kondid Kuu; külikoõdid kust nad läbi põemitakse [korvil] need pinnad Vän **-laud** (paadi) küljelaud `Sumbi küli `laudujesse oli `pienikäse `puuriga `augud `lastud Kuu

külike külike Vän, küli|lle, `külli- VNg; küli|le, -lõ Har; külike Vön Kan Röp Lei, küllüle Krl Har Rõu Plv Vas Lut(-ll-) külili; külititi tuul rehus `laiva külike; lase `külike VNg; lootsik akkab `kaaluma, `kaalub külike, `koorem on `viltu Vän; periss piat küllüle `laskma Krl; sa ei_taha muud ku taad küllile olõkit Har; kauks um küllüle; timä es `saaki_sängün küllüle olla?, kõgõ `istõ Rõu; tõnnikene tuu ol`l sääil küllüle Plv; hüä ol`l et ma_küllüle sattõ (mitte kummuli) Vas; timä ol`l küllüle Lut || külgl ees `vankri `jõõrdasõ ku

`kostki mäest `alla `sõitva -- küllile lätt minemä? Har || längus, vildak esüse saina? enämbüsi `risti, küllüle palgõst Har; vanast ol' küllüle aia? Rõu

küllili küllili VNg Khk Tor Trm Pal Lai Plt Nõo; küll'ili Vän San/-ll-/ Urv, `küllili Lüg; küllüli Krl Vas küljeli; pikali `kierasid [viina-aami] sedasi küllili, panid `lähkri `alle VNg; sie rist on `langend `küllili Lüg; olen ennast `säädind küll sel'lili, küll küll'ili Vän; `ol'li küllili `vankres Tor; siis kõiega tõmmati [puu] küllili; lahen natukesest küllili Trm; kõik kärjedki `viidi ära, oli `kiskund selle [mesi]puu `seia küllili Lai; no `viska sina ka veedikesess küllili Nõo; oone om küllili vajunu San; Ma sattõ `laudu_bält `õkva küll'ili Urv; lasõ nu? küllüli Krl; pañd anoma küllüli Vas **Vrd** küllile, küllillä

küllillä küllili Kävin vähäks ajaks küllillä maha `puhkama; Väk löi kive küllillä ja `toise `lohki; [torm] lükkäs sen `paadi küllillä `juomi suhu; Sa soge aid `värvipodi küllillä Kuu

küllilti küllilti küllili – Hls **Vrd** küllülde

küllim külim Var Hls; küüm g -e Hls Krk, -i Krl külimit kolm küüme täüt lääb vaka `pääle Hls; küümel `säeti lai pael manu, õlage kanneti Krk

küllima → külvama

küllimatt külima|tt Rei, g -ti Phl, -ma|t't Var Pal Plt Vil Krk, g -ti Han Pä Pee Kad(küll'vi-) SJn Pst Hls; kilima|t't Var VJg Sim, g -ti Lih PJg, -tti IisR(n -tt); g kilimatu Tõs külimit Mittu kilimatti sul `seemest läheb IisR; külimatiga külidags ka Phl; Mis maksab külimat't `silku Han; külimat't, sellega `käidi külimas, `vilja `täise ja rihmaga `kaela Var; `peksus oo viisteist `toopi, `õetse külimat't koa Tõs; küli külimat't, vil'la `mõõtmise külimat't, külimatiga `müüdi `vil'la; levajahu külimat't PJg; külimat't, sellega sai külvatud Pee; külimat't [oli] küll'vi `võõga `kaelas Plt; neli külimati täit lähäb vaka `peale SJn

küllimit külimi|t Var Pär Hää HMd Kei Pee, g -ttu R(-tti Kuu), -tu Mus Krj VII Muh Rei LNg Rid Tor Rap Juu Ann Tür Pai Sim IPõ Äks VIPõ(-t') T(g -du), -ti Ris Ksi; külimet g -u spor S, L Ris Rap Tür VIPõ Krk Hel, -o Jaa Mar, -i Kse; külimüt' Krl Har, külimüt g -i Jäm(küle-), -ti, -tü Jõe; külemit g -u Sa(-met) Kei Hag Kos San(g -e); küümi|t San Urv Röp, g -tu Vön, -tü Plv, -ti Ote Krl, -di Pst; k'ül'ümi|t (-müt) g -du Lei; küüme|t Krk(-t') Röp, g -de Hls; küüümü|t' Krk, g -ti Trv, -mü|t g -tü Kan Urv Har Plv(-t'); küllümüüt g -ü Rõu(-t') Vas; kilimit Hlj VNg Kir Var Tõs Jür HJn KuuK Amb Koe VJg, g -u Mär Vig Lih Kse Pär PJg JõeK(kile-) JJn VMr Kad Sim I Pal Äks Ksi Plt, -i Jõe Vig, -a Kul, -tu Jõe; kilimet g -u L Kod Plt, -i Kse; kilemet g -ti Jõe; kilumit Vai

1. endisaegne mõõdu- ja külviriist kilemettiga `moedame jahu, moni `ütleb matt ka Jõe; külimittiga viel `mõedeti kala Kuu; äs tohi vana külemituga änam `müia Kär; kuus külimittu oli vakkas vana `sääduse `järgi Mus; `tuhlid `tehti maha paar külimettu Kaa; üheksa külemitu, se oli pol_dei-st vakka korruga `tehti leivaks; enne olid külemetud, aga nüüd on tõkad Põi; ta `ostis meilt kaks külimettu `tuhlid Muh; külimetu seest külidags ja mõõdedags `vilja Käi; annad sa moole koa ühõ külimeto `villa Mar; kilimet oo suurem, mat't oo vähäm Mär; sai särje võrgalt `tuldud, üks kakskümmend kilimittu oli kala; kilimet oo kümme `toopi Lih; läks kilimituga jahu `tooma Kse; külimet, see oli siis seemet täis, paelaga oli `kaelas, kui sai küllida Var; seetse kahessa kilimettu oli `setverk Tõs; kas tõid meil `ratsu rahada, kilimetu kil'linguida rhv| Khn; Külimetust ei `viskanu [külvaja] kunagi viimast tera `väl'la Hää; külimet on vaeaka Rap; peremees ei jõund külimetuga `sisse `kanda niipaelu kui perenaene põllega `väl'la `kändis Juu; külemitul ei ole `miskid `mõetu Kos; kilimit oli

kaelas rihmaga, sialt sai pihuga võtta ja külvata Amb; `pienele [sarjale] sai kilimituga `panna [teri] JJn; rihm `kaela ja külimet kõhu `piale ja `vil'la tuli mis irmus Tür; `aätsin kilimituga obuselle `kaeru Kad; kilimit piäb siis `kualma üks puud `rükkid Kod; kilimituga tuvvasse jahu Pal; tuu mulle kilimitu täis jahu Ksi; `endesel `aegadel ol'li külimit kohe vaka mõet SJn; kolmandik vakka kutsuti külümidis Pst; külimetuge külveti seemelt kevädi ka maha Krk; külümiduga kotti panna ja `aita viia teräd `tuulmõ pääl; Avinurme mehe teevä külümite Ran; vaka `sisse lähäp kolm `rüibu külümidu -- ku suuremb külimit; `veski man [vili] tõsteti külümiduga `kollu Nõo; tuu ol'lä säesepp, [talle anti] obõsõ päält külümit rüki `aasta ravvutamise päält Võn; leevä jahu tuvvas kah külümitege San; külümüt' peremel rehмага kaalan, siss kül'v Har; änni üte külümütü tävve Plv; `mehtse vakk tette vanast külümetu kerest Röp; k'ül'ümüt, `taaga k'ül'vetäss Lei Vrd küldu, külümat, külmit, külmut

2. (taim) põllu peal kasvavad külümetud, pisi il'lekesed, mustad `seemned sehes; kui külimit [seemet] täis oo, siis oo palju `vilja, kui külimit tühi, siis oo vähe Muh; vaars on põllu külümitul iibikesi täis Juu

3. väike lehtrikujuline seen kõrrepõllus – Krk

külümüt külümüt Mus; külümetune Kaa, küli- Jaa, kili- Tõs; kilimitu|ne g -se Kod külümütü suurune kahe külümütü painand Mus; [viljakotid olid] Kuie külümetused ning kahe vakased Kaa; va külümetune vakk, `ütse va painand Jaa; kilümetune ko'v Tõs; visasin kilümetuse korvitäie kartulid pliita `päle patta Kod Vrd küldune, külümetune, külümütü

külümüt → külimit

-külümüt Ls omakülümüt

külümüt külümüt (lind) – Phl

külümüt külümüt(s) külümüt `Uuel `vergul on `pullud jo külümüt; Suur `revo-lver oli nahk`rihmaga kää`varre külümüt Kuu Vrd külümüt

külümüt külümüt Kuu, külümüt Vän külümüt Kel `korvad on pää külümüt `laialla, on tark inimine Kuu; pange sang tuleb külümüt ära Vän || fig `Küllä külümüt saab `ennemb ku `näjä näbist (külläsel on, mida anda) Kuu;

külümüt külümüt|ama Aud Iis, -eme San, -äm(m)ä Kuu Vai Puh Nõo Har([ma] kül'lidä); külümüt- Ote Rõu Plv, külümüt|täm(m)ä Rõu Röp, -temme Krl külümüt lamama (heitma), pikutama Eks ole suvel kohe hüä `ouess külümütädä, ku vade `kärpäsed `liiga ei tie Kuu; ole jo mettü `tuüdi külümüt sin, luud-kondid valusas jään Aud; külümüt ajan (aias) Iis; ma `viska raasike külümütämä Puh; mia külümüt sinna laste kõrvale; Kuuma päeväga sia külümütävä muru pääl nigu laatsaretin Nõo; tia muka külümüt sängül Krl; vaia minnä külümütämmä, mis taast narutamisest saa Har; Tõõsõ_ `lahksasõ_`tüüd tetä?, a_`timä mugu_`küllütäss puhma varun Rõu; küll ol'lä hää küllütädä `värskide `haino pääl Röp Vrd külümütellemä, külümütetama

külümüt külümüt R(külümüt Jõh, külümüt Vai) Muh Käi spor L, Kod(kül'lite, kül'ite) Pal Kam

1. külümüt peal(e), külümütüpool all(a) ülümütü `parside `pääle `panna rugid külümüt VNg; torm on `tõukand `laiva külümüt Lüg; `vankri `viskas siu `sinne`puole, aga_i saand `vankri külümüt Jõh; Siie (aiale) peaks tiitsid alle paneme, muidu leheb üsna külümüt Käi; regi on madal, lükkä regi kül'ite Kod; erne ei seesa, lähäb külümüt Pal; `murdu `tuuki määdänu puu rõebe ärä külümüt Kam

2. külümüt, pikali `Tulga `viskama `siie roho `päälä külümüt Lüg; `Viskas vähäst ajast külümüt Jõh; eks sedä piend `platsikaist ikke ole, kuhu miä külümütü `viskan Vai; üks sii külümütü maas,

teine seal Muh; kui külite jään - - ikka akkab uni `tükma Mar; tulime koedu unele - - olime külite natukse `aega Vig; nad oo seal külite ja selite Kse; ma ole prõlla külite maa pääl Kam || (voodihaigest) [ta] on `nõnda `kaua külite õld Lüg; kolmat `aastad külite maas Muh

3. külgepidi, külge ees [laev] läks (triivis) külite `alle `tuule `ranna `puole VNg Vrd külgepidi

külitellemä küli-, kül'li- Har, küllü|tellemä Rõu, -tõllõma Se külitama, pikutama ma olõ nii väsunü?, ma külitelle `raaskõsõ; ma is maga, ma_kül'litelli ennede Har; Las ma_veido küllütõllõ, sis lää jälki tüühü Se

küliti küliti VNg S L Ris Kad TaPõ Kõp Vil M(-l/- Hel) TLä Rõn, külüti Ote, küllüti Krl

1. (püstasendist) pikali; ümber Ma_s saand mette akatagid veel [kaklema], kui oli äkisti küliti maas; Tühi ruus oli küliti renni pæel Kaa; `kange möru, et aeab puud küliti Krj; `Ämber oli ukse all küliti moas Põi; tuul paneb ruki `loogu maha, murrab küliti Muh; `veskitiivas `murdus küliti Käi; korsnas nii lagun, et vaada kukub küliti Phl; `sõitis `eese `surnuks, oli keernd [mootorratta] küliti Vig; argid pannasse `risti ede, et [kuhja]ora küliti ei vaeo Var; Toñn om küliti lükät; Vana maja om küliti vajunu Hls; läits pañg küliti ja kñib vesi latsõlõ `alla; tyy om jõõre [tee], kos regi küliti lähäb Ran; sai usse `poikveli, satte esi sinna küliti maha; säääl om nii ää rügä, `viska ratass `sisse, mitte küliti ei sata Nõo

2. küljeli, külje peal(e) see magab küliti VNg; siad `pühklesid, küliti maas `aelesid Pha; kas olga ta küliti ehk põhjuli Põi; obu oln küliti vee sees Muh; Ta oli küliti maas ja `soigus Rei; [kass] küliti tudub laua peal Phl; kanad `siplevad, küliti maas patitseb `mulda üles Mar; `eitsi ikka küliti magama, seliti ei `tohtin Var; Vanad `lambad `võeti siss küliti [kui pesti] Tõs; Lae oli küliti madala piäl Khn; lükka laud küliti maha Pal; Sina `kääna ka küliti, siss on `ruumi `rohkem Vil; nüid om kuu küliti Hls; ku sälg ärä `vässe, siss olli [voodis] küliti Puh; elägu küliti vai säliti, mes tyy meie asi Nõo

3. pikali, puhkama(s), pikutamas Pane ennast `pæele juba küliti, oomiku taarist üles tõusta Kaa; Vahest ole küliti, vana inimese asi Põi; ma eeda `koika küliti Muh; Ma lähe ole `kambris vähe `aega küliti Rei; tä alati asemes küliti Mar; võtin `liikvat, visassi sängi veere `pääle küliti Ran; ku küliti visassit, siss sinna kaari `pääle võesit pää panna Nõo

4. külgepidi, külitsi, külge ees jänes ep näe otse kohe mette, ta näeb küliti Muh; küliti `käima Rei; `viltu tuult lääb, kisub paadi küliti Ris

Vrd külite, külitsi

külitsi külitsi Khk Kul

1. külili, küliti Olime `enne päeva `tõusu `keldrimääl külitsi Kul

2. küljetsi, külge ees Ma rügisi külitsi teiste vahelt läbi natuse edepoole Khk

küli|tuul küljetuul küli tuul o `menna Muh; Kui külituult on, siss laev läheb Hää; külituult külgtuules kui tuul oo kõrvalt, `sõitvad külituult Rid

küljakile küllakile, külje najale [naine] Akanud `nutma, lasnud nagu pool küljakile `vasta `truupi Trm

külje- `Lambal kere täis, `külje`päalist `villa ia `niita Lüg; külje ribide vahele löi sihandune valu `sisse Ans; Kanñas`puude küljejalad `panta vahe`puudega kokku Rei; kordlaeval `pantaks põhjakaared enne ja siis kül'le kaared `püsti ja pärast `tehtaks nägu `seina säääl pääl Hää; sia küllleliha oli pühade `lauba `õhtul ahjun Trv; `lүүidi palgid ärä,

tetti kõeepääd [veski] küllepostid Ran; [saapa] Kül'lenahk piap äste `väl'lä löegatu olema Rõn; küle ummõlusõ? tetti ülevere `kaitmese `viisi Kan; `kүүлja ka näet pandass kül'e `saina `lautsõllõ, kül'e piingi pääle, kül'esain `omge leina sain Se

külje|aed k'ül'le aid teivasaed – Lei

külje|alune ütd 1. s magamisase, lamamisalus on kõva `küljealune, tieb `kondid `pehmet Lüg; mool oli nenda kõva kül'jealune Jäm; viis `loomadele külje alust Khk; Kui loomal küljealune kuiv on, pole taal siis äda midagi Põi; kas sol oli täna `pehme külje alone Emm; tääl iä külje alune, ma pani uied õled Tõs; kül'lealune on nii kõva, et põle ea `olla `ühti Juu; kül'le alune om `väega kõva, ei saa magada Nõo; Suñdilõ `aanti kolm `päivä kül'le alust ja pedi `süütmä Har **Vrd** küljease

2. a külje all, lamamisel all olev, alus- `külje alune kotti on ka `irmus kova Vai; kül'jealuse kot'id kuduti kolmen niien Kod; egal olli oma kül'lealune kot't ja mahan magasime Pst; suur kül'le alun padi Krk; ma kudasi omale kah riibulise külle alutse koti Hel; kül'lealudsõ kot't om sängün, sääl om madrušk alh Har; Kül'lealudsõ kot'ti `aeti ka_napu? Rõu; pañni kül'lealotse `rõiva? hõrõ,õmba sukka Plv; ku `mehitse? oma lõõnü? `kahha kohe madalahe päävä `paistõlõ, sõss hoiõtass kül'lealotsõ rõõvast pääva ijh, et süll'em kihõlõma `väega es nakasse? Röp **Vrd** küljekott

3. naaber ta mu? küle alunõ Rõu

külje|ase magamiskoht, küljealune; õmaja see oo kül'le ase, `veskad küliti Mar; sest om ää, et mul [oma] kül'le ase om; ta_s anna `mulle mitte kül'le asetegi, oless ta tolle `üügina mul sääl lasnu olla Nõo; no kas mullõ ka_külle asõnd andass Har; ei olõ? küle asõndegi? Plv; kas mullõ ka saasi k'üle asõ, kohe saasi `maada koh Se || fig kodu mia `sinnä (vanadekodusse) küll ei lähä, mul om `endäl külle ase vjil Nõo **-kamber** aganik rehe `huyune kõrvalõ `kaartõ ala tet'ti küle kambrõ; kül'le kambrõh ol'l kardoga haud ka siseh Vas **Vrd** külgekamber

küljekene dem < külj lapse kül'leke valutab VJg; küllekene sai `aiged Iis; kül'lek valut Krk; tiä käänd tõist küllekõist Krl; latsõl om küllekene `haigõ, [sinna] om suurõ `paisõ ajanu? Har || küljelaha pani `põrsa küllekse `ahju küdsämä Trv

küljekil, -e `küljekil, -e Lüg, küljekile Pha; küllekil, -e Mär Kse Koe, küllekille JJn Sim, `küllekil, -le IisR (pool)külili, längu Vana laut õli `küljekile vajund Lüg; `Vanker vajus `küllekille ja `kieraski `kuorma `kraavi IisR; Laskis ennast küljekile maha Pha; ma ole sii küllekil natuke `aega Kse; kauss viel `äste vähä küllekille JJn; küllekil kasti naal [magama] Koe; `vanker `jälle `lääpab, `vankri rattad lähvad küllekille `alla Sim **Vrd** küllakil

külje|kont hrl pl 1. roie, ribi `külle `kondist, `ütleb kiri, on [jumal] tehend `naise Jõh; pisti `aigus löi külje `kontide vahele Ans; siis ikka eed `liiki [piima]lehm, kui arvad suured külje kondid on Khk; Kaks külje`konti `olla `katki Põi; Anna perse teise kätte, situ ise pärast läbi küljekontide (tarberiista ei laenata) Emm; külle `kontide vahelt `turkab ikke sorts ja sorts Mar; kõrp loom, küljekondid `paistvad läbi [naha] Var; piima augud oo loomal kül'le `koñte vahel Aud; Mia läksi (kukkusin) külje `koñta pidi `pol'tõ `otsa Khn; Ku mehel koşjad `juudud, `koşsus `käitud, siss `õeldaks, tal on nüid kül'lekoñt `kat'ki `lүүдуд Hää; rinnakoŗv, sial kül'lekoñdid rinnaluu `ümmer kuos Jür; kül'le kondid `väl'las (väga kõhn) JMd; altpidi abaluid `vüäni on tühõmus puusa ja kül'le`koñtide vahel VJg; kes kõhna, võid külle `koñta lugeda Sim; lehem one ku krõbi, kül'lekoñdid väl'jän Kod; kui esimine eina

`niitmine, jääd külje koõdid `aigest Lai; and ää matsu külle`koõte vahele Trv; Mulle johtu kätte paras tüssetüpäk, nii ma^o virotigi tälle külekuntõ pite Vas

2. korviribi [korvi tehes pead] nied `külje `kõidid ja kõik panema ja siis `vitsu `sinna vahele `lautima Lüg; kaks võru panin `ühte, siis panin neid peenemaid `sõnna `külgi, neid `ööldi korvi külle koõdid Ann; korvil on nuastud, kuhu `sisse torgatakse küllekoõdi otsad Kad Vrd küljelook, -vits

Vrd külrikont, küljeluu

külje|kott aluskott – Rei Vrd küljealune

-küljeksil Ls poolküljeksil

külje|lape pehme kondita küljeliha küljeluud `lõikad ärä, küljelapped jäävad järele Kod; küllelape om pek'k ja lahjat kah Pst; tsia külle lape, kaits lapet Kam; tsia küle lapõ?, kat's lapõt ol' Rõu -laud See vana `oeti küljelaud Põi; `kätkil `olli neli `tulpa, pea otsi laud, `jalge otsi laud ja neli külje`lauda Muh; Jullal pole esimest tæevi, põhjalouad joosvad ette küljelouadadega kokku Emm; sängil põld `kruusi (kruvisid), küllelauad käisid `sammast läbi Nis; [vankri] küllelaud piab `põhku `kiõni Hag; läõniku küljelavva pikkus on üks voaks Trm; Vaadi küllelauad koolutasse parajaste kõveras SJn; tel'el om kaits külle`lauda Trv; kui [vene] luukere valmiss, siss nakati külle`laudu `külge paenutama `kaare `pääle Ran; sij om vana vaadi küllelaud Ote; Sängü küllelaua omma koil ära süüdü Har; ku sitta `naatass vidämä, sõss pandass ratta külelavva kah, mod'u sitt lätt `vällä Rõu Vrd külglaud

küljeli küljeli (-lj-) SaLä Muh Emm Tõs Plt, `küljeli Jõe Lüg; külleli (-ll-) Põi Mär Kse Tor KPõ Trm Pal Vil, `külleli Kuu Hlj(-lli) VNg külili; pikali (lamamas) päev `otsa `küljeli `vuodis Jõe; [torm] löi ka `jälle `paadi `külleli Kuu; kui `sõõnust saan - - saab vähe `aiga `küljeli `õlla Lüg; see asi on küljeli kukkund Jäm; ma lehe `ingama natiseks, lahje küljeli Khk; siis `võetud aud `lahti ning `pandud [surnu] külleli puu`särki Põi; vea küljeli Emm; siga `õues külleli maas Mär; mõni kui tigidaks `soada, siis visata külleli maha kohe Juu; olime nel'lakesti aa eares külleli HJn; tuul aab puud külleli Koe; lükka [tunn] külleli, las vesi jokseb `väl'la VMr; nõnna kui ikke lüeb `viitasse, oledki `säudi külleli Kad; olin `terve pääva külleli VJg; võtad `lamma küljeli, seod jalad `kiõni ja muutku niidad Plt || lamandunud kui [hersed] olid väga külleli, sai kättega `kiskuda Amb

külje|look pl külle looga korviribi – Trv Vrd küljekont

külje|luu 1. ribi, roie küle luu läks `katki Vai; vana jumal võt'tis külle luu ja tegi naese Kul; külle luud, külle ribid, sel'groo küllest tulavad kui puu oksad PJg; mehel on üks küljeluud vähäm Kod; kes `siantse lest külleluiege, sii om lõdu [hobune] Krk; kellel `äste arva külle luu, sij om ää piimä lehm. kes tihe külle luiege, sij om väheldase piimäge lehm Hel; anna perse tõesele, situ esi läbi külleluie (tarbeeset ei laenata, läheb endal vaja) Ran; temä paõd küünässpää nukiga `mulle külleluie vahele; mes sä miust kobid, külle luu om ku redeli; `tütrigide `pääle lannuva `tül'li ja - - [ühel] `sõõnuva külleluu `sisse saabastõga Nõo; [loom] Jääss kõhnass nigu retel, küle `luuki umma_`pistü Rõu || ribiliha pani `põrsa külleluud `ahju `auduma Trv || fig kes ei `oska äste `niitä, jätäb külleluud, jätäb kaari kasuma; [kui] jätäb kumõrad joned aena kaari `pääle kasuma, siss tujb nigu külleluud Ran Vrd külgluu

2. hum naine, abikaasa `külje luu kodond `välläs Lüg; see mo vana küljeluu Emm; külleluu `õetasse naese `kohta. näe, kos mo külleluu PJg; mis_se sinu külleluu ka kodus

tieb TÜR; võtan omale kül'lehu kah Ksi; seda on alati `ööldud, et naine on mehe küllehuu Lai; esi? lät's praasnigalõ, küllehuu jä't kodo Se || papp `murdis siis küljeluud ka äe (kuulutas paari kantslist maha) Krj

3. korviribi – Vän Trv

Vrd küljekont

külje|lämmitaja hum abielunaine küle lämitaja `hindäl kõrval, a kõnõlõss_vil, õt k'ulm `maada? Se Vrd küljesoojendaja -mõrd süvaveemõrra osa siiva panet `sisse `mitme tikuge, sõss panet päämõrra, sõss panet kül'le mõrra, sakuli olli nende `mõrde nimi Trv; temä piab üte siivage olem, sij kül'le mõrd, üt's siib kas või versta pikune pannas `risti ette Hls

küljen kül'jen Kod, kül'len (-ll-) MMg M T VLä(k'- Lei) Rõu, külen Võn Kan Urv Rõu Räp; küle|h VId(-ll- Räp, -ll- Lut), -hn Rõu

I. postp 1. kuhugi, millelegi kinnitatud eläjäd one ket'in aia kül'jen Kod; vikati löe kül'len om löe pulga Pst; oksa puu kül'len Krk; om enne maarja `päevä jääpuriku `rästä kül'len, saab suvel äid linu Hel; külvi anum, `rõivast kõru veere kül'len Ran; sääsä or's - - om võrgu kül'len `kinni; ossa kül'len olli nii `pal'lu ubinit Puh; vüü ollu sāngi tulba kül'len Nõo; mino imäl `ol'le puu nüsk kah, lavvust tettü, üte lavva külen ol' tila Võn; mõnel `ol'li sil'mä lavva (silmalau) kül'len käsen Ote; tuj poi (poos) `hindä är?, ol' ripakulla? redeli külehn Rõu; elläi um saina küleh kinni? Plv; sär'ginüpsi? ol'li_vallalõ, nüpsimulgu küleh ol' uuri ket't Vas; kuusõ külen oma_kuku? Räp || fig keväjelt külvi `aigu, ku kuu ol' ja päiv ol' `taiva küllen [öeldi, et] kat's `päivä om `taiva küllen Har; `taiva küleh umma? tähe? Plv

2. haardega milleski kinni tingu olliva `juuste kül'len `kinni; kule poiss, ärä usse kül'len ritsuta Nõo; tuj om raag, kis puu küllen pess nigu pauk Har; tsiatigo um puu küleh Plv || minul oo ta õma, südäme kül'jen Kod; ta miil' ja mõte om kik'k selle üte [inimese] küllen `kinni Trv; vanõmba? umma? mino küleh Plv

3. vahetult millegi kõrval, vastas, ligi [naabril] `olli sepikoda tõõsõ `uunõ küllen Ran; massa kül'len om sapp; pil'verand ehk rannik om `õkva nigu sinine vjir `taiva veere kül'len Nõo; `koskil tettü kolme saenaga [hoone], katuss pääl, iks tõse `uune kül'len Kam; [hunt joostes] ai nõnna maa küleh Plv; [naabri] Jaan ol' mi_maa küleh pops Vas || fig ilm om `väega kül'm, vili om perstpidi maa kül'len, ei edene kohekina Nõo

4. millegi esinemus kellelgi, millelgi kidsi `olli käe kül'len Nõo; `hingämine lätt rassõss, tüküs kiini? `võtma - - kas om [viga] kopso küleh; nigu suurõ tükü kild tul'l, nii ol' seere küleh kõmm Räp

II. adv 1. millelegi kinnitatud kui uavadel pal'jo `urve kül'jen, siis suab `kaaru Kod; kõru om kah nüssikul kül'len Hel; nuur erne `ol'li, `kõtru es ole vjil, lõkakese olliva kül'len Ran; kuusikaenal `lehti ei ole, nigu kuuse nõgla om kül'len; `västräl om serätse kisa kül'len Nõo; kipil om kõrv kül'len Kam; kadajal om musta marja kül'len; vitsikul olliva kõrva kül'len Ote; Vikahti väit's ol' tett vanast viilist nii nigu_väit's kunagi?, pää kah küleh Rõu; vanast ol' päälaud kohe pääd `pääle `suiiti (täisid otsides), täl ol' nüür küleh `minkaga `paanti nagla `otsa Plv; `uibol umma `häit'se? küleh Vas; `kartolil narmõss külleh Räp; idäness, nakass jo kasuma, `iärmess jo küleh Se

2. haardega milleski kinni; kallal tule onde appi, peni om mul kül'len, lahup `rõiva `säl'gä ärä; [tal] ollu niipal'lu `kirpe kül'len, et es jõvva ärä tappa; üt ammastega mehel kül'len Nõo; alati iks küüdse naisil külen Urv; mehine ei kannahata? pussu `haiso, kui tund,

siss om küleh kah Röp || fig [tuleb] võtta `niske rübälätükk, kos nõul (nõel) kül`jen ei õle õllud Kod; temä sällätakan alati puttõ `tõisi, alati tõstel ammastega kül`len (taga rääkimas) Puh; temäl om `amba egä üte kül`len Nõo; ta om külen kui tõrv Kan; kõgõ ol`limõge imäl küleh ja nuihemme? aja_ ja aja_ jutusset Se

3. vahetult millegi kõrval, lähedal, ligi nooril poisal om `nyuri küleh külät, noil olõ õi `säantsit vanno vaiagi? Vas; inemene lätt tiid pite, pühä hinglikene ka? lätt küleh; kül`bjä lätt vakk kaalah, `kül`beh, tõõnõ vidä küleh hidsand Lut

4. millegi esinemus kellelgi, millelgi kes käib `ilma `müüdä, `õpnud `ul`kma, nagu `aigus kül`jen Kod; kuda `kelgi viad kül`len MMg; ma_i saa `täambä `sanna minnä, mul om kuu `rõiva `kül`len Nõo; vanast ol`liva jao luitsa, märgi olliva egäl ütäl külen Võn; tare om lämme küll, aga `endäl om ädä kül`len, siss `pel`gät `kül`mä Ote; `liikva hais um küleh Plv || fig juba oop om küllen (on rase) Krk

5. pool, kandis; ääres, servas reie all tare puul kül`jen Kod; [siin] `Karksi kül`len ei tetä neid [läti moodi viljakupitsaid] Krk; tyy ärg, mes minu puul kül`len `olli, t_`olli kirriv Nõo; `uibul om sääl aia puul` küllen ubinõid, võta nyu_kah maha? Har; `kül`ge paänd üte karusõ, tyy pidi olõma küleh, `tõistõ `külge paant tõõsõ karusõ Se

Vrd küljes

külje|puu hrl pl (toestav) külgpuu `Käärbodel on neli `küljepuud Lüg; mis `telgede `külje pääl käib, [on] kaks `küljepuud Jõh; sakkebe keib `otsapidi küljepute sihes `ümber Kär; `kartsa pulgad ja küljepuud Muh; Korvil oli neli või viis kül`lepuud Kei; neid `suuri, mis [kangaspuudel] `püsti on, neid nimetakse küllepuud Amb; [kangaspuude] küljepuud olid kahel pool kül`jes Plt; võta säält `kanga küllepuu päält mu jalgrät`i? Har **-rätt** nooriku puusapõll `sõuke olli noorikul ümmer ja kül`lerät`t olli kül`le pääl Krk

küljes küljes (-l`j-) u SaLä Kaa Emm, KuuK spor TaPõ, `küljes (-ll-) R; kül`les (-ll-) Jäm Kaa Pälõ K(küüles JMd) I; küles VNg Vai

I. postp 1. millelgi, kuhugi kinnitatud puri on `masti `külles Jõe; pael [oli] `varba `külles ja `teine ots oli `kiiga `külles Kuu; `vanti on `seili küles VNg; lehed on puu`õksa `küljes Lüg; `saapa `kõrvad on `sääre `külles Jõh; jalustimed on sadula küles Vai; seinä küljes puu rahnup Mus; korp on männal koore kül`les, `tüika kül`les Tor; `kleide külles olid noastud Jür; `pahka `kasvab kase kül`les; kus [marju] mitu tükki `rongis on, ühe rongi külles üteldakse marja kobar HJn; vikatid ripuvad kuuri all aampal`gi külles VMr; adrapagi [oli] rauapuu kül`les, kõver puu Kad; viilu külles on tuulilauad Sim; obesed väl`lās lasipuu kül`les Äks; varduss on päitsete külles ohelik KJn; pahk on `siake seene `müüdu puu külles Vil

2. haardega milleski kinni; kallal `puuki sie on `luomi küles suvel; suur krabu rippu tämä `sorme küles Vai || niid sädemad akasid selle taala külles põlema Vil

3. (piltlikes väljendites) kes olid enamb `laulu mihed ja, ja enamb siel `ilma elu `külles, eks nied `löite `laulu ja `tansiti kogu üö ja Jõe; sedasi sai `tienitud [laevades] nii et mere `külles olen ma old Hlj; kes õli ikke `mõisa `küljes, ega sie saand [vabrikusse] `tüöle `menna Jõh; põllutõõ kül`les oma elupäävad `kinni old Kad; teise inimese kääd on `lahti iga tüö külles Sim; vili jäi `kängu, kui õli kuiv, ei `kasvand iast, õli mua kül`les `kiinni Trm; maa kül`les on kääd `kiinni Pal

4. vahetult millegi ääres, kõrval, ligi kabel oli vanaste kerigu `küljes VNg; `nindapali neid tekkisi, et külj `külje kõhast kõik põrandad ei nägindki, siis õli tekk tekki `külles `kinni Lüg; kadokse `räästad olivad [majadel] `ninda `toine `toise küles `kinni et Vai; aganik oli rei aluse kül'les, rei alt kihuta aganad kohe üle ukse aganikku HJn; [raamatu] lehed ühedeše külles `kinni, ei tule `lahti JMd; `sahver oli tua kül'les, ikke koeast läks `sahvre uks Koe || poolel, suunas akkand siis üks tuli vassagus kül'les `paistma Jäm

5. millegi esinemus millelgi, kuskil [mõrra]kubu küles on igäl ühel `leigatud oma `märki; maa `külles `nomme maas `kasvad `karbed Vai; aava arm ihu kül'les Kad

II. adv 1. millelegi kinnitatud suur kell õli üleval, kõis õli `külles Jõh; pajul on ka `urvad küles Vai; `tiistil kell küljes Khk; `pastlal on kõrvad kül'les Saa; teised [urvad] `jälle ripuvad sügiseni külles Amb; kibu oli vanasti vekem kui kapp, kõrv külles JMd; ega meil tänavu `õunu puudel külles ei ole Koe; suur toro oli [kannul] kül'les, kust sai kallata VMr; `litrid kül'les ja puha Rak; massinal ei õle `rihmu kül'les MMg; abar oli võrgust `tehtud, `läikivad asjad küljes Ksi; kukepuu, terabad okkad kül'les Pil; sel (hällil) o'lid siss nõõrid või paalad tal külles ka jah Vil

2. fig haardega milleski kinni; kallal ripub külles nagu `takjas Kad; ei saa kuhugi, laps on alati külles Iis; ripub külles `kiinni nigu `takjas Plt

3. millegi esinemus kuskil, millelgi `aigus `külles, sie vottab `palju `aiga kui parane Hlj; Tia mis `õeras mekk sie `õllet `külles on IisR; ko täid on `külles, siis et saa neist enämb `lahti Vai; ta (puuassidega vanker) on `kergem -- tal on vähem `rauda küljes KuuK; eks tal old seda punast `värvi `ammu kül'les VMr; kuiv kraam, kibe suitsu ving kül'les Pal; mõnel on ammastel rooste plekid küljes Ksi || fig (rasedusest) aga poiss õli emäl `küljes juo siis Lüg; temal on laps kül'les VJg

4. ääres, servas; pool(el) `laiva `toise küles `seisovivad Vai; siin Riia maa_bul küljes oli ikka suvel `rohkem se `räime püid Ans; oled sa pääl tuule küljes või all tuule küljes Emm; ei saa aru, kus kül'les ta on Koe; mis sul seal pol külles tegemest Plt; kahel puül külles on viil raavid Vil

Vrd külges, külis, küljen

külje|soe hum naine, abikaasa see oo mu va külje soe Muh; mis sest vanast mulle `varju, küirakast mul kül'le `sooja Kse; mo va kül'lesoe, tule koa ää, lähme koeo PJg; eks minu kül'lesoe `oota mind jälle kodu Ksi -soojendaja = küljesoe – Tõs VJg Vrd küljelämmitäjä

küljest küljest Sa(-lj-) Muh Rei Tõs Khn, kül'jess Kod; kül'lest (-ll-) Kaa L Ha Kad Iis Lai Plt Vil eL(-l- Võn VId), `küllest RId(-lj- Lüg)

I. postp 1. millestki eraldi, lahku, ära `moisa `küllest `anneti `meile maad, kolm vakkamad igale ühele VNg; `lõipu (lõmmu) `küljest `lüüdi `särmed `kirvega, `särme `küljest kisuti `pierud `nuaga Lüg; `Õunad tuli sügise `õunapuu `küllest `välle võttada Jõh; `laua `küllest on `kildo `välläs Vai; kui paekiva ükstese küljest `lahti raiutse, seda `üiti siis `paasimiseks Jaa; ma `raasisi puude küljest `lehti Muh; `sahke küllest kraabiti raua roostet Mar; `Õmbuõun sadi oksa küljest maha Khn; lüüakse peerg - - siit lepa kül'lest TÜR; liguneb igi peso kül'jess `lahti Kod; lina kiud on `lahti huu kül'lest Pal; suure talude kül'lest `aeti `veiksed kohad `väl'la SJn; läksid `metsä, `võt'sid kase küllest [käsna] Vil; tuli `takla `saadi mõtsast kõevu kül'lest Ran; kammer lõeguti peki kül'lest ärä Puh; mehiläse esi teevä tolle käre ja kannava esi mett `sisse `lil'le kül'lest; meele `ol'li aenamaa `antu sääld Miku maa

kül'lest Nõo; võt't karu küllest `karvu TMr; liha kõik' vajob `alla, nigu vallalõ olõss lyy küllest Ote; ku `pehmep ilm saa, siss sulass kars puu ossa külest vallalõ Rõu; nij kotussõ^o omma_`mõisa külest ostõtu talo^o Röp || fig ega see võta so küllest tükki Kul; üks `sitke inimene, ennem tuleb kivi küllest tükki kui tema küllest Aud; oma õõ aast (ajast) tegi ja `õõldi, et õõ küllest tegi Lai; paremb om küllä kül'lest võtta ku näl'lä otst Nõo || fig kulul, arvel nüüd tema saab eletustki minu `küljest, enesel ei õle midagi Lüg; tä saab mo küllest koa `süüja Mar

2. a. (kinnitusest) paadi kül'jest suure laeva `parda käib `vangel Khk; [lõuguti] `pialmese laua küllest käis nõör üle teese pulga Nis || teen `suhkruvett, lähäb vaess (vahest) südäme kül'jess ärä Kod **b.** fig (nakkusest) `aigus akab, mis teise kül'jest `akmas on Khk; miu pää kül'lest lääb ädä siu pää `kül'ge kah Nõo

3. millegi pealt, pinnalt vanad inimesed löid kivi kül'jest tuld Khk; siis taela küllest akatadi tuld süte `külgi Mar; enne `löödi tuld kibi kül'lest Tor; kivi kül'lest sahmiti rauaga tuld nõnna et Juu; tuliravvaga `raoti tuli räni kül'lest pessu `kül'ge; siss karass tuli räni kül'lest pessu kül'ge Nõo || fig Ikki uut'sikas (härmatis) iga `üüsi maas, orased maa kül'lest edesi_ji saa Hää

4. poolt, suunast tuul külma kül'jest, ju siis külmetama akab; tuul täna mere kül'jest Khk; Ta olli Vi'l'landi küllest Kabale valla mijs Hel

II. adv **1.** millestki eraldi, lahku, ära `kastrunil on kõrv `küllest `välä tuld Lüg; peenike eina puru [või] mis asi tahes, mis küllest ää poeob (pudeneb) Nis; sain viimaks [lihal] tüki küllest lõigata Kad; sij värv siis kül'lest ärä_ji läind KJn; toobil kõru kül'lest ärä lähnd Vil; kausil sat'te kilt küllest ärä Trv; ku [viha] lehe om kül'lest ärä kadunu, siss om ta roodsik; pedäjäss ei aa `nõkku kül'lest ärä Nõo; kaku ormusse küllest ärä Ote; paremb `saatnu sai vai üits tükki `leibä, et ma_ Jess saanu aogata kül'lest Rõn; taldrekul om tükki küllest lüüd Krl; va's om kül'lest al'a tullu^o, panõ `kül'ge Har; oll `vijga `mõsknu^o, ei lää^o, ei lää_ külest Se || kallalt vanainime `pel'gäp, aa peni kül'lest ärä Nõo || fig Äga see sul tükki kül'lest ää `võetud Koe; ta om nii `kange `süümega - - rao vai tük'k kül'lest Ran; ega sij mul tükki kül'lest ei võta, kui ma tõesele ää sõna `ütte Nõo

2. poolt, suunast, servast, kandist kust kül'jest sa pärilt oled Jäm; kust kül'jest tuul puhub, sealt soab kevade kala Muh; säält kül'jest inimesed Rei; teine rida [talusid] olema tulnd siit mäa poolt kül'lest Pal; tuul om kül'lest (küljelt) Krk; na omma õks ütest küllest sugulasõ külh, mitte sullõ, vaid mullõ Har || otsast mea ei mõista `kustik kül'lest `pääle akade Krk; ei tiia^o kost küllest tüüd nu^o pääle nakadõ^o Krl

Vrd külist

küljetama küljetama külitama, pikutama küljetasin ivake `aega koa, ega_s magada soand Trm

küljeti küljeti Jäm, `küljeti Lüg; külletti LälLo(-ll-) PJg Ris Kei Koe Plt Trm, `külletti Hlj külili matab inge `kinni, seliti ei saa `olla, olen külletti Ris; magasin külletti Koe; Ta kukkus külletti vasta ust Trm; vanasti olid oolakad jah, nüüd `vaatab kuda vedeleda saab, külletti maas ja Plt **Vrd** küljetsi

küljetsi küljetsi Khk Kaa, külletsu Kei külitsi; külili Ma rügisi küljetsi teiste vahelt läbi Khk; `enne niidetakse kõhu alune temal (lambal) ära - - siis pannakse tema külletsu Kei Vrd küljeti

külje|tuul külgtuul (idast või läänest) maa tuul ja mere tuul, *nij on külletuuled* Häa Vrd külge-, kül|tuul **-tükk** (looma) küljelaha Öhe küljetüki `antsid `moole koa Pöi; *minu isa viis ühekorra [pulma] ikke ia leevakot'i, viis liha ja, sia kül'le tükk viis liha Hag; kat's lapõd, kat's külletükkü Krl; nel'li `lõpmada_suurt liha`kanti, lappõliha? ja kületük'ü? Vas || hv küljepuu `akna `külje tükkid viel lükkada Lüg **-vits** pl `külje `vitsad korviribi – VNg Vrd küljelook*

küll¹ küll üld(spor kül'l, rõhutus asendis küil), külh San V(kül?; k'u- Vas Se, k'ü- Lei) adv

1. a. mingit väidet rõhutav sõna küll *ma tulen `sulle nüüd appi `tüöle, minu tüö on jo `kõrras Lüg; `poiga saab `suuremast, küll tämä siis pittä mured Vai; Kui ta meitel keis, küll see ikka küünlabe paiku vist oli Kaa; `Oota, `oota, küll ma tule Pöi; ei ma küll pole niisukest `aega näind Noa; küll roua `raassis ja ragas Riinuga, et repp rügine oli Mär; Ma küll põle teiste õlul elan Han; küll ta `kõlbab, põle äda `ühti Tõs; ei ma so `juure küll ei tule Ris; paned `silkudele pipart `pääle, küll on eäd kõrgid silgud Juu; küll `omne pää muretseb ise oma iest Amb; no küll on kua inimesel arud VMr; küll sie laps vast tahaks `suada malakad Kad; küll näd piilossasid aeda taga Kod; küll ta iki aru saa viimäde Krk; minu esäl küll viil `olli puu luisad Ran; pange kari poesile `pääle, küll ta siss tüüd tñb; küll om `tämbä nä'tsk leib; küll nij talu latse om ike võemaku, `vaene inimene ei massa täl mitte mat'ti sitta kah; ku ma `aiga saa, kül_mä siss lähä Nõo; ku teil kõtt tühi om, kül_di siss `süüte San; Kül_nõid nõvvu lõüd, ku poig puvva om Urv; küll om halv, ku `tervüss hõel om Krl; küll ta nal'la tund vällä? Har; küll tä kaarit', ku? `liina lät's Vas; las pini? `haukva?, küll üt'skõrd `vaiki jäävä? Röp; k'üll nu opit sõss lät'i kñjlt Lei || (vastuses) jah, kindlasti küsisin `poisilt, et kas `õskad ka seda tüöd teha, poiss `ütleb: küll, küll ma jo `õskan Lüg; kas oo oma töö? – oma töö küll Muh; Ilm läheb sulale. – Seda küll Rei; tule `meile! – küll ma tulen Juu; kas sul `tämbä mia tüüd kah om? – om külh Har; ma `üt'li: tunnõ külh, ta um `tutva poiss Rõu **b.** (kinnitavalt) jah, tõepoolest, igatahes `enne oli old küll `vergu parandamise `talgud Kuu; `tarka `poiga oled küll Vai; tee on täna kena küll, kas veereda raha Khk; `Sandle `mõisas `andis `teenida küll (polnud viga) Vll; sigurid_o suured küll; sõön küll palju Muh; paramat teda ma ole küll Phl; meil oo see `meelis küll Kul; teene oo `seoke elle, annab küll, aga teene ei anna Vig; jõuan `valge valul koo `minna küll veel Khn; üsna oksa parakas küll ei ole ea (lootsiku tegemiseks) Tor; kis vihma `eeli `niitsid, need saavad loo kätte küll HMD; kel ikke `jõudu oli, suured pulmad `tehti ikke küll Rap; peenikest `kirja ma küll ei nää ilma prillita Juu; vanad rahvas olid targad küll Jür; ega teda enam küll kauast ei ole VMr; `viavad aga adru põllule, vili kasvab küll Kad; aga kalu küll ei õllud siäl Kod; kõik naesed ei `õmle küll `püksä ärä MMg; tänävu on küll jälle sedä `einä kõik kohad täis KJn; põlle olive ehen küll Trv; si põrss eläväst pääst küll `süümä ei naka Ran; latse, nij küll käesivä marjul Puh; `täiest ja `kirpest olli ta rikass küll; om sij ihu küll keedetü ja küd'setu läbi kõiksuguste valudega; näeb ike mõni inimene küll nägulit Nõo; vanast `el'liva mehe küll nästega iluste Kam; varanduse võtiva küll kõik' ärä Ote; tä lätt külh Kan; makõ rasõv vai võid um hüä kül? Rõu; tiä ol' `tutva inemine külh Plv; `säantselle inemisele `piäsi_kül?*

kõik ilma `rahva? `avvu `andma; mõni virisäss k'ul? `lat'si kah Vas; viiso?, nüü olliva? andsika_kül Röp; hobõsit ol' pal'lo, sita `kiskja sai vat'ti kül? Se

2. rõhutav sõna mingi vastanduse korral *sie inimine on küll ise `vaine, aga ikke `annab `raasukese `tõisele ka Lüg; miä `kutsusin küll, aga tämä ei tuld Vai; sa_p tee küll midagi_nd, aga väsid ää Mus; Poomvilla riie küll, aga ise tugev Pöi; natuke nõrga `meelne küll oo, aga küll teeb ilusa töö PJg; surmal põle `rohtu, tõbel küll Hää; [tal] on küll vähä `jõudu, aga ikke akkab `vastu Juu; küll olid rangid `kaelas ja pakud järel, aga siad tulid ikka meie `vil'ja Ann; küll om sõna keele pääl, mitte ei saa `vällä ütelde Hls; mia mõsti küll kirjutada, aga mul es ole kellegile kirjutada Ran; sa_let muedu illuss küll, aga nõna om sul na'ir Puh; ame om küll ligi ihu, aga surm om viijl ligembäl; kõrvetap küll, aga tuld ei ole, t_om kadajass Nõo; küll'esä viijl `uhtsõ `poiga, aga? midägi es avita Kan; ta um pot'i uma kaas kül?, a ta um är? virildimü? Rõu; elo k'ul om hää, a süük' om halv Se*

3. (kõneleja) suhtumist väljendav sõna *`Sõuke aeg on kole küll - - ega päe tuleb `vihma õlalt `alla Pöi; ää küll, ku na (põrsad) keväde mutta lääve, küll na siss kosuv Krk; ega ta iluste ei mõsta `nõklu - - esi `ütleb, et küll tä käib Nõo*

4. rõhutav sõna hüüatustes *jumal paraku sinuda küll Lüg; sina `sinder küll Jõh; küll sääl oli `laulu `ninda_t `linna kajas Vai; Küll sa oled rammusaks läind Jäm; seda õnnetomad inimest küll LNg; os_sa `vaenlane küll Rid; küll oo tuline obo Kir; Sa tainas küll, ku sji Jaak siiss tulnu ku välk Hää; mullu oli `pähkklaid, küll oli `pähkklaid HljK; küll ta `kärkis Sim; küll mino iho värisi Kod; oh sa `looja küll Pil; Küll sääl sai ikki `nal'la, oh sa mu meie küll Trv; küll vanamel `olli süä täis Puh; küll sääl olliva rüä; oh te koradi `lamba küll, vedäsivä mu pikäli; küll tyy `olli tark peni, `õkva nigu inimese mijl Nõo; küll ma nüit põdnassi magamist Kam; kas sul küll häpü ei olõ? Har; oi su `pääkest küll Plv || (imestavalt) kudass küll emä om tedä `mõistnu nii opeta, ta käe om nii `valla kõege tüü man Puh*

5. korduvaid lauseliikmeid või lauseid siduv sõna *vuo kävi igate `kanti - - küll kävi maa puold üles, küll kävi `jälle ülevald ala `päidi Kuu; [käin] ikke kõik `marja `metsäd läbi, küll murakasuad, küll `jõhvikad, küll `pohlad ja Lüg; `Kasvatama piab küll ia, küll `kurjaga IisR; vanast `mustlast käist ikka perest perese ja `tahtsid aga küll sööma `asju ja küll `riide `asju Käi; küll tema on seda raha `kautand, küll tema on seda maha joond Ann; küll keriku juurest ja [küll] `kõrtside eest varastadi [hobuseid] Äks; ma_le ike `irmsade kahju saanu, küll `varga om varastanu, küll tuli om palutanu Nõo || (täpsustava väitega seoses) mina `palju linu ei `ketrand, küll vähä `loime mina `ketrasin VNg; sai ike ära `maksa selle rahaga, küll mitte kahe `kümne nel'la tuunniga, läks ike `rohkem `aega Äks*

6. küllalt, rohkesti, piisavalt (palju) *sel mehel on `sõpru küll, kuhu aga läheb, sial on `sõprad `juures; ma usun, munad on küll `kiened Lüg; üks sel ole `aiga küll, ken votta `aiga Vai; neil on siiss `põrssud sugemas küll Jäm; [tal] on `päävi küll peel juba Ans; `riuhka, seda on jo küll Pha; Kala on meres küll, aga ta tuleb õles `otsida Pöi; mineva sui `õöti `pähkid küll oln Muh; see (Rein) üsna `tuntud nimi, neid oo `paergusti küll Mär; seal oli suur koht, nisu ja `kõike oli küll Kir; ma küll rehesid isi pahmand Mih; Seda mäsu `ol'li küll ja `lusti kah Hää; kui `kõike kää küll on, siis põle vigagi Juu; mina neid `särka olen näind küll KuuK; kui koer küll jokseb, siis ikka `rohkem `aetakse (kes pailu tieb, selt ikka `rohkem*

`nõutakse) JIn; on vihmaseid `aegu küll old Pai; meil oleks nadisi küll korjata, aga põle jo `aega VMr; siäl õli `ruumi küll Kod; teene on `kärpä, teesel on `aega küll Pal; koer pidi suutäie `leiba `saama, sji oli talle küll Pil; miul sai sellest küll Trv; kiket om küll Krk; rüajahu ol'i ää küll Ran; miul `ol'i küll `võtjit, aga mina es lähä kellekile Nõo; küll (ja) küll külluses, väga palju `ihneid ja `ahneid on küll ja küll VNg; eks õle neidki inimisi küll küll küll, kie `tieväd `einä tänägi Lüg; ma ole sellest küll ja küll meele pahandust saand Khk; seal `olli `tuhlid küll, küll küll Muh; seda ma olen küll ja küll näind Käi; siit saab küll ja küll `tiintisi Rid; `kraami jähi ära küll ja küll Ris; `ennevanaste `pieti koe au (hao) `raiumise `talguid, käisin isegi sial küll ja küll Amb; olen isegi küll ja küll torupilli järele `taantsind Kad; minä õlen küll ja küll `leibä `kasnud Kod; Sannan om lõunu küll ja küll Nõo; tal om raha küll ja küll San

küll² küll g külla spor S L KPõ, Trm Plt Hls, `külla R(-ä Kuu Vai), küllä Tõs Kod KJn Trv Krk TLä Kam Rõu küllus, rohkus, paljus ega meil samate `külla old nägu `nüüdistel inimestel on Jõe; Ei saa kübet `küllä `otsast ega `raasu rikka kääst Kuu; ega `külla ei old `ühtagi, aga `süömata ei ole old VNg; Küll `küllale `liiga ei tie IisR; tama `tahto alalde `külla `saada, aga omal on küll; tamal on kaik `külläd kääs Vai; ennemini võta ikka külla küljest kut nälja otsast Khk; Äi küll küllale `kurja tee Põi; mis sa siia küllast (palju rahvast) aad Muh; ju ta nüid loodab ennast külla `otsa saavad Rei; nüid loodab küllä `otsa `suaja, võtab rikka naese Tõs; põle `puudu ega põle `külla ka mette, tuleb omaga läbi Aud; Mis viga ninastada, kui küll käe on Hää; tal on küll käe, ega tal `puudu põle Ris; ta elab vil'la sees ja külla sees; ega ta oma küllast testele ei anna; sealt külla kääst võib võtta, temal on `anda Juu; kel kõik küllad käe on, see ei tunne `vaese `puudust Koe; põle `külla `kuskil Trm; `küllä sa et õle nähnudki Kod; mis sa `külla kiidad kui näl'g ahju otsast `alla vahib Plt; küllä küllest pudeneb ennem kui näl'lä küllest KJn; enne saat küllä kül'lest iki ku näl'lä otsast Krk; Kihulane lännu merde kusele, esi olle ütelnu, kos iks küllä om, sinna viil küllä pääle Nõo; Küll tji ei `külläle `liiga Rõu; küllaga külluses, küllalt Neil majas `puudust ei ole, on `keike `küllaga IisR **Vrd** külla

külla külla Muh Kse PJg, `külla VNg Vai HMD, `küllä Kuu küllalt, palju Eks sis sidä `aiga ole näill meretsi `kaupli, ill hobeja old ka `oite `küllä Kuu; tamal on `külla `kaiki Vai; egass põle nõnna külla oln Muh; Mede emal oo jahu väga kasinaste, et põle külla änam kedagi PJg; ega teda nii `külla ka võtta põln HMD **Vrd** küll²

küllak(as) kül'lä|k (-ll-) Hel, g -ku Hls(n -ak), -gu Krk; kül'läk- Rõn; kül'la|kas g -ka Tor Hää kallak, kaldu; viltune tee oo kül'lakas, teist poolt madalam; kül'lakad puud Tor; Kuyrm om kül'läk, läab ümmer viimätig; eina kuhi om kül'lak või kõvere Hls; tji om kül'läkuss õõrut, regi jjuusk üte kül'le pääl Krk; maa olli külläk Hel **Vrd** küllaklene

küllakil, -e küllakil (-ll-), -e L Ris Juu Pee VJg Iis Trm Pil TMr San, -le Ris Jür Amb Pal Lai Plt SJn, `küllakille Hlj; küllakil (-ll-), -e Tõs Saa M Kam, -le Kod Pal, -lõ Har (pool)külili; pikutama(s) `eitis küllakile maha Mär; aid oo küllakil; vana maja vaob külläkile Tõs; [kui] küllakil olin, siis üks koht (murdunud roie) `turkis Ris; olin natukse `aega kül'lakil seal aseme serva peal Juu; See kuivakas kask akkab juba küllakille vajuma Jür; [part] laseb ennast kül'lakille, nagu tema oleks vigane olema Amb; panime odrad `parmasse, kaks `vihku `kõrvas, kolmas vahele, muidu läheb kül'lakile Pee; puu on

küllakille VJg; ise küllakille ku `mõisnik, ei pane messäski (tähelegi); võta põõsas küllakille ja raiu `kervegä maha Kod; küllakille `roikad olid üks ühe `piale `pandud pool `viltu Lai; sead tõmmand küna küllakille Plt; `rooped olid [teel] sees, koorm läks sinna`pole küllakile, sinna`pole küllakile Pil; kui ma küllakille olen, külg vaob ära SJn; ma ole küllakil, et ma `kül`ge `kinni ei `toede Krk; rüä pää vaagatu küllakillõ Har Vrd küljekil, küllakili, küllaksil, küllakeli

küllakili küllakili Kaa JJn Plt/-l-/ küllakil Mees oli küllakili rattal Kaa; `laškis [tuulisarja] servakili, kust [vilja] `sisse visati küllakili JJn

küllaklene küllaklene g -se kallak Küllaklese tjj pääl on saant `kuurmi vidada Hää Vrd küllak

küllaksil küllaksil külili, küliti `võerad küllaksil maas PJg Vrd küllakil

küllalane küllalane g -se küllaldane [kui] kõik küllad kääs, päris küllalane teene Plt Vrd küllaline

küllaldane küllaldane g -se Mär Koe Plt rikkalik, hea tänabu oo vil`larikas ja küllaldane `aasta Mär; küllaldane aeg Koe Vrd küllalane

küllaldeks küllaldeks küllalt – Muh

küllaline küllaline Khk Mär Iis, -le|ne Koe Plt, `külläli|ne Kuu, g -se

1. rikkalik, hea küllaline vil`la saak Mär; küllalene suak; küllalene aeg Koe || rikas, jõukas küllalene tahu Plt Vrd küllalane

2. pillaja mis varandust tal on, üks küllaline inimene Khk

küllalt küllalt u, spor S, Mär Kse Tor Juu Koe VJg TaPõ Plt Ote San(-l-), küllald Jäm Khk Emm Phl Hää Äks, `küllald VNg Lüg(-lt); küllält LNg Tõs Hää Kod TMr Plv Vas, küllält Vas Lei, küllald Hää M TLä, `küllald Kuu Vai

1. piisavalt; rohkesti on `küllald `leiba VNg; tule nüüd ka vahel `süöma, `küllalt saab nüüd sestki `lõhkumisest Lüg; pitkut on küllald Jäm; Vana inimese `kohta on seda (palka) küllalt Pöi; sennest mol küllald Emm; tal on küllalt kääs, aga ta ei `kehta `anda Rei; seda `viina oo küllalt Kse; `poodis oo `kõiki `asju küllalt Tõs; sii tuule `õhku küllald, ää `lahke `istu Hää; temal on `kõiki küllalt kää Juu; `aega küllalt, kus sa tõttad Koe; küllalt ju magatud Trm; lume soga om siin küllald Trv; mis tõllaobest sulle viijl vaja, sij setuke om sulle ää küllald Hel; küllald om saanu sääld vahituss - - et konass tütar tulep; ütөл olna `vil`lä küllald, aga tõesel kaduna vili ruttu ärä Puh; nüüd om küllalt, `aitass joba San Vrd külla, küllaldeks, küllast, küllaldi, küllät

2. üsna, võrdlemisi ma olin küllalt vana tüdruk Äks; `väike koolitarõ, siss olli kit`sass küllald Ran; es neil emädel ole küllald `rasse, kui om pal`tu `latsi Puh; siss olli_ka iks vil`etsä_päävä_küllält e`l`ä? Vas

Vrd küllant

küllant küllant TMr(-l-), küllänt Hel Nõo Kam Plv Räp, külländ Hel T(-l- Rõn), külänt Hls San Krl Plv, küländ San V

1. piisavalt; rohkesti `aiga külländ `mõske, läämi enne `sängi Hel; ega me lambita ei ole, meil om `lampe külländ; neid om külländ, kes om ärä uppenuva; latsele anna paar `kõrdu vitsaga ja om külländ Ran; mia olli `tütrukene, siss näi käsitside rehe `pessimist ja pessi esi ka riht külländ Puh; ta_m `koerust külländ tennu; agu om joba ää suur, nüid `näeme minnä külländ; nüid elävä küll äste, nüid om `kõiki külländ; ma_`less kõlvanu

kõrrass mõne mehe kõtu `alla külländ Nõo; meil `ol`le `leibä süvvä külländ, `mitmõ `aasta leib `ol`le tagavarass Võn; `ruumi ilman külländ `reisjil Kam; `sände raband leib ol`l, aganiid jäi iks `sisse külländ; linane rõivass `ol`li `valge külländ Ote; ku sukka ja kinnast mõstat kudada, siss olet omajagu tark külländ Rõn; küüsüss ütte ja tõist, `hindäl om kõkkõ külländ; ta om külländ sääntsit `väikeisi `asju kãpanü? Kan; Kolmõst kär`bikust om joba külländ, `kaaru om veidü?, `väikene rõugukõnõ saa Urv; külländ, külländ, ala kallutu enãmb; ku mul raha om, siss om mul `aigu ja `sõpru külländ Har; taal om `kãuki külländ, taal päävakesel kõgõ sõit Vas || sageli külländ tulliva latse `mõtsa karjaga Nõo; ma `ol`li külländ sãl (klassitoas) nukan Ote **Vrd** küllät

2. võrdlemisi, üsna Sääl kottal om jõgi külländ sügäv ja perv külländ äkiline ja omajagu kõrge Nõo; obene `ol`li külländ `kavval luyum vanast sutte `vasta Rõn; `väiko verevä`kartoli ol`liva`häã`külländ süvvä?, mu `suulõ ja mu iholõ Rãp

3. villand miul om küllãnt (enam ei taha) Hls; no`_sai tel pal`last `lõuga külländ, no`_`naksi jäl`_habõnõid kasvatamma Har

Vrd küllalt

küllap küllap spor Lã, VJg Trm Plt, `küllap RId, külap IisR spor S(-b Khk VII), Mãr Kse Mih spor KPõ, Iis; küllãp Mar Kod, küläp Mar Trv T Krl; `küllãb, küläb (-p) Kuu

1. (oletust väljendav) arvatavasti, ju vist `küllãp siel ka igã midãgi siis `sahkerdamist `neie kahuega oli Kuu; külap nahad sojad ka oo Muh; küllãp ma ole näind, aga ei mäãletã Mar; külap see külm ikke tänã `õõsse mitme elu päris Mãr; külap vist parandab `aeda JIn; külap läks lugemisega segamini VMr; ega mia ka`_i tiia, mes tu tolk tähendãss, küläp ta serãnde vetel ja laisk om Nõo

2. (kinnitust väljendav) ju, küll; eks `küllãb ma tien Kuu; `küllãp ma lähãn `varsti tagasi Vai; küläb see `rohkem `irmu tahab Khk; külap ikka lennuk ne pommid `patsas Muh; Külap sa tuna`eile ennast külmedast Rei; kahupead on üleval `jãlle, küllãp tuleb `vihma `varssi Kul; külap se sedavisi ikke on küll Juu; külap sa isegi tiad JMd; külap `aega `jatkub Koe; küllãp tiigin o vesi ärã `kuivnud Kod; küläp näiss, mes sji ilm tjiib, kas nakap sadama vai Puh; ärã mureta, küläp saap tettuss kõik Nõo **Vrd** igãp

küllast küllast küllalt – Han Mih

külle- → külje-

külle küllitsi, kõrvuti me `seisime aga kohe küllekute; nad läksid kohe nii küllekute Sim

küllela küljeli ise siis oleme `paadi `pohjas, sai `oldud `küllela ja magatud Jõe

küll- → küli-

-külli Ls ülli-küll

küllik külli|k g -ku, külli|kãs g -kã (lind) küllikud oo liivã`tildred, küllik karjub: küllik, küllik; Küllikãs laolab: munapurur, munapurur Khn

küllikulla külili kas sul parẽmb kül`likulla olla om ku maada?; kõik` omma matõdu kül`likulla Har **Vrd** küllikulõ

küllikulõ küllikulõ Krl(-l`-), küllükullõ Har (pool)külili tüümihõ? omma? küllikulõ Krl; aid om küllükullõ `vaonu Har **Vrd** küllikulla

küllikãs → küllik

külliline külliline Urv, küllü|line Rõu, küllü- Se, küllü- Lut viltune, längus (püstandaiast) külliline aid Urv; kae no `taaha tege küllulist `aida Rõu; külliline aid om sääne puul `liuhka `ryud`jest aid Se; külliline aid Lut

küllipäädi küllipäädi külgepidi – Krl Vrd küllispidi

küllis|pidi 1. külgepidi, külg ees regi `vaie küllispidi `alla kallakust Krk || (ühel) küljel küllispidi `istun [hobuse] sel`län, küllispidi õrs ollu [naistesadulal] Krk Vrd küllipäädi

2. küllakile vana maja om küllispidi vajonu Krk

küll-küllält hästi palju, rohkesti Sen `pääle, et jahi `kieldu ei old, oli `lindu meress kui `luomi `metsäss küll-`küllält Kuu

küllus `küllus g -e spor S(küllus Emm) L, Juu Jür Koe Iis Trm Plt Krk Nõo, -õ Röp; `küllü|s Kuu, `küllü|ss Krk Har, g -se rikkus, jõukus; vara(ndus) ta `küllusega vilund, küll taal niid `raske oo Khk; `Küllus pole enne kellegile `kurja teind Põi; see on suure külluse sees, teina on `vaesuse sees Emm; see inime elab väga `külluse `otses Mär; `küllus teeb inimese `uhkess Tõs; sial majas on `küllust kõik kõhad täis Iis; `küllus majas Plt; kade -- tunnep kadedust tõise `küllusest Krk; ta om `küllüsen harinu elämä, timä `veitü kraamiga läbi ei tulõ^o Har; külluses hästi palju, rikkalikult `leiba oo `külluses Tor; Kõkkõ om küllusõh, a egast asast om puudus Röp

külläb → küllap

külläkeli külläkeli (-ll-) TLä küllakil(e) Aena rõuk om külläkeli vajonu Nõo

külläldi palju, rohkesti `kolkisimma neid (linu) `külläldi ja `külläldigi viel Lüg Vrd küllalt

külläne¹ `külläne (täis)sõonu `Külläne `näljäse `päivi ei lue Kuu

külläne² külläne g külläde küladerikas – Har

küllät küllät Trv Krk Ote Plv, küllät Krk San V küllalt, piisavalt; rohkesti lina küllät kasunu selle nädäliga Trv; temäl olli iki omast kottelt aru küllät; küllät, jätä joba Krk; kannul om ka_ks küllät `vaiva, `korjasõvõ ütte ja_tõist San; ma olõ küllät linnu suginu^o Urv; näil ol' `süük'e ja `juukõ küllät Rõu; `müüdäminejit um ja `vahtjit tahn küllät Plv; mu imäkesel ol' rõivast meele küllät tett; küllät nätäss siin hätä ja valõtass silmävett Vas Vrd küllant

küllätamma küllätamma hellitama last ei tohi^o küllätada, sõss tast ei saa suurõmbat `nahka Kan Vrd kullatama

küllü- → küli-

küllükalla küllükalla Rõu Vas(-ll-), küllükalla Plv küllakil(e) käänd istukalla, käänd küllükalla Rõu; `ryud`ane aid om sääne, koh `ryuda^o küllükalla vai `piuta umma `pantu Plv; Ku ma^o mäletämmä `naksi, om tuu petai õks küllükalla Vas || ta^o käu alati küllükalla^o Rõu Vrd küllükilla

küllükilla küllükilla (-ll-) = küllükalla – Rõu Vas

küllülde küllülde Rõu Plv, küllilde San külili; külitü, küllakil(e) Kas sa makat sällülde vai küllülde; üt's naanõ `kyyli lehmä ala^o -- ol' lehmä all küllülde; tyy maru lei aia küllülde ja kõik' maa ol' nigu üt's risu unik Rõu; purjoh kõnd lapõldõ-küllülde (ühele poole kaldu) Plv Vrd külilti

küllümüt → külimit

külm külm g külma eP(-l- L spor K; g -ä Rid Mar Vig Tõs Khn Juu Kod KJn), `külma R(-ä Kuu Lüg; n, g `külmä, -a Vai); külm g külmä eL(-l- M; k'u- Vas Se Lut, k'ü- Se)

I. a madala temperatuuriga **1.** ant soe **a.** (ilmastiku, keskkonna, ruumi kohta) *Tuba külm `ninda_gu `undi tall Kuu; `külma `ilmaga on tuad ka `külmad Lüg; `ilma akka `külmäst `lüömä Vai; idatuul on keige külmem tuul Khk; nii kurradi külm tuul oli ka et pidi ää `võtma Mus; Oli koi `valge `õhta `valge, läks [ilm] külmaks, oli punane, läks sulaks; Vilu vihmane külm kevade oli Põi; ma_p taha neid `külmi `ilmu mitte Muh; Sii aa (on) külm just kut kuera loutas Emm; läksid `külme `elmega `väl'lä Rid; küll oli `külmä `küindla kuu ja veel aga val'lem `vastla kuu rlv1 Mar; kebäde oli küll külm kaua Vig; [on] virmalesed `taevas, akkab külmale minema Tõs; ärmats oli maas, ilm läks külmemase Aud; varane ja külm sügüse Saa; kõle külm tuul Kei; `õhta `poole läks külmemaks Juu; nüid ei ole enam `külmäsi `üösi old Amb; kas tuleb nüid sadu või läheb külmale Ann; ilm lähäb külmemale, nää kaß lähäb pliita `piale VMr; kole kal'k külm ilm Kad; kas lääb külmale või `kierab sajule Sim; saun läks külmäss Kod; kui külm on, siis piab `rüidid `sel'ga panema Pal; külm nõnna, et kõik kohad naksuvad Plt; ilm on nii külm, et rökkab KJn; nüid ta pidä neid `kül'mi `ilmu Krk; `sel'ge maarjapäeva üü tähendeb `kül'mä kevädet Hel; `täämbä om `väega vile tuul, külm ja valuss Ran; vihmatside suvede `perrä tuleva külmä talve Puh; pane uiss `kinni, tare lähäp külmäss; põrmand lääp külmäss, siss kirbu `kargleva üless, tuleva `säl'gä Nõo; `kambre ol'l pümme ja külm Võn; ahjun üd'se kõliseva, ilm lätt külmäle Kam; ku kuu madalan käib, siss saab lämmind, ku `korgõn, siss saab `kül'mä Ote; tarõ ei olõki külm, mi esi olõmi `kül'mä täüs Kan; kuul om `valgõ rõngass `ümbre, no_lätt külmäss Har; pääsokõsõ? ol'li_jo väläh, ku lei ilma `väega_külmäss Vas; külm m a a põhjamaa, -suund (ilmakaarena) tuul akkass joba külmä maa poole `käändme Krk; külm pikne ~ välk "välk, mis ei põleta" lööb `kül'ma `välku Trm; nüj om külmä välg, ilma tulate Krk; `pik'se `leie `tarrõ `sisse - - ja maja is lähä_palama - - tyy ol'l külm `pik'se Har; külm saun fig keretäis ma sul üte külmä sanna anna, tyy välläst tedre rosinit Krk **b.** (esemete, ainete kohta) `länne puol `rannal on `ninda külm vesi Hlj; Ahi on külm IisR; külm vesi ee `juua Khk; rahe sulas ja külm vesi oli alles rohu peal Mih; rasvast nõue ei soa külmä `veegä `pestä, ei lähä `puhtas Tõs; Supp `soojõn paõlu param kui `külmen (külmana, külmalt) Khn; männa `seena kupatasin ära ja panin külma vette HMd; lädistab `külmas vies JMd; teed `juues ei lähe jänu äe, võta `külma vett `piale Ann; vesi on külm nagu kivi, kohe kal'k külm; võtab `leibä ja `kül'mä liha Kod; [naine] jahutab piimä külmässe Vil; kui [pakane] õige `lõksu lüüb, siss pannass obestele lämit vett külmäle sekkä Hel; lume sehen saesiva vorsti sooliku ilusa külmä; miä süü `kül'me kapustit kah ää meelega Puh; ku sa nüssetu `piimä külmäle piimäle `pääle `kurnat, siss om müre nigu lõhn; `tuydi `nurme külm `erne supp; ku kana `audma tükip, siss piap perst pidi `kül'mä vette `kastma Nõo; meil lätte vesi um külm Rõu; es tiä nurisa_söögiga?, ol'l süük' kulm vai lämme Vas; külm piim lõss külm piim om ära koorit ja läbi masindet piim Pst; külm sõnnik aegamisi kõdunev sõnnik `külma sõnnigud pannasse küngu maade pele änam Khk **c.** (keha või kehaosade kohta; külmaaistingu puhul) Kääd on `kül'mäd `nindagu jäätügiid Kuu; surm jo `varsti ligi, jo jalad akkavad `külmast `jääma; Ei mul külm õle, mina `küpsetan kana viel `kaindlas Lüg; [mul] `Ninda õli külm, et `ambad `plaksusivad suus Jõh; muud loom ep ela külma*

ihuga mette kut kala Khk; kääd on `kangest külmad Jaa; Laps `ütleb `arva, et tääl oo kül'm, külmetab enese `aiges Han; `vastu `õhtud akkas kül'm Mih; [kui] Ninaots kül'm on, siis tulevad surmasõnumid Hää; kääd on kül'mad ja `kanged Juu; `külmade kätega [inimene] on rikas Rak; ega mul kül'm ei ole täppigi Ran; latsõ jalakese om kül'mä; mia ole `pal'la `pääga ja ilma `rõivada, ei ole kül'm ei midägi; uús olna kül'm ku inimesele suust `sisse lännä Nõo; `kuuljal lätt kõik kotuss jo_külmäss Krl; `väega_kulm iks voori pääl Vas; Jala^o oma^o kül'mä^o ku iä^o Rär; tuul äi veia olla k'ül'm Lei; j a l a d k ü l m a d l. (kogenematust, algajast) noore naise `kohta `ööda, et tal jälad külmad veel, tuleb juba `siia perenaisegs Emm; kui sa vana koha peal oled, seal ikke jalad soead, uue koha peal on jalad nii külmad et Juu; jalad alles külmad, astub ämma sooja `jäl'gede sisse ja juba augub Koe; nüid jo akab `riidlemä, enel jaladki viil külmäd Kod; jalad alles külmad, aga juba `kangus sees Lai; alles viil jalad kül'mäd, aga juba uhkustab oma taluga KJn 2. euf (surnust) täl jala joba kül'mä Ran; perse kül'm euf (surnust) täl joba perse kül'm Ran; ega mu pikäld ei ole, `varsti om perse kül'm Nõo; süda läh eb ~ lö ö b kül'm a k s (ehmumisest) mu süda on `nõnda `külmast mend, et ei tia, mida `asja sie `sünnib Lüg; ehmatas, süda löi külmast Tõs; irmu `tundmise pärast läks süda külmaks Koe; mul lei süda külmäss Kod; kahju pärast ja irmu pärast süda löi külmast Pal; süä läeb külmäs, `eitub Hls; süä läits kül'mäss ku jää, akasi `pel'game Krk; ma `hiitü nii ar^o ku süägi^o lät's külmäss Vas; kui kuulöt pahandust, süä lät's `ökva külmäst Rär; kül'm a s u u g a söömata, kostitamata suadab [külalise] kül'mä `suuga ärä Kod

2. fig a. ükskõikne, osavõtmatu kül'm `ninda kui kala veri (`ööldi nüid `tuima ja `loiu inimese `kohta) Kuu; üks kül'm rahvas, üks tuim rahvas on nee sääl Khk; se on nihuke kül'ma südamega inime, mis teese `peale ei `mõt'le ega teesest lugu ei pea Juu; minu süda one nagu kül'm tämä puult, ma en taha käsa `panna tämä asja `külge Kod; ta om üt's tuim või kül'm; [ta] es saa ka üt'egi kül'mä `süämege ärä `saata Trv; [ta on] Kül'm ku `koira nõna Hel; täl om süä halv, selle veri kül'm Se b. kül'm a v e r e g a julge, kartmatu päris `külma verega mies, `niisukene `külma verega, et `lähte b `üksi Hlj; ta `ol'li kül'mä verega, es `pel'gä üt'le koradit Ran || arg, pelglik nihuke kül'ma verega inime, `kangeste arg inime Juu

II. s sooja puudumine I. jahedus, kül'mus; pakane Kül'm `külmäb `künsi ja `naksub `parda; Lasid paa `kül'mä `surra (tuli on pliidi alt kustunud) Kuu; kui keväde võttab kül'm `konna kudu, siis `augusti kuu sies võttab `kaurad; `kül'mä ies `ninda ilusad `juoned tulevad üles [taeva]; `Paljass kül'm on `ulga `külmem kui lumega kül'm; tie nüüd `kuuma tied, siis on iivä `juua `kül'maga Lüg; meri `õhkab `kangest `kül'ma Jõh; `talvel `kül'mägä javadetti; kaksküme üks `kraadi `kül'mä Vai; kibe kül'm `väljas, üsna aja teivas naksub; kül'm võttis `tuhlid ää; töömest (pärimi) `oiti `kül'mes Khk; tuhlituba `kõötasse sojaks, et kül'm ep lähe kallale Mus; See kahe ukse vahe oli `keldri koja -- pidas kül'ma `kinni, kül'm äi läind `sisse Põi; meri aab `kül'ma `välja, nii kül'm et Muh; sea pörnast vaadeda `kül'ma ja talvet Emm; `talve kül'ma kee noored inimest keik na punaste nägudega Käi; kül'm on tulemas, mered on juba `alla lasnd (alanenud) Rei; kui vares talvel `kõrges puu `otsas, siis tuleb `kül'ma Rid; tähed `taevas säravad, nii `kange kõ'l'k kül'm Mar; kül'm on änameste kõigi `aigoste ema Kul; kuib rikkus kõik vil'lad ää ja kül'm pani kõik pödema Mär; suu ohatlend `katki kül'mä pärast Vig; ää lase `kül'ma tuppä Kse; `lõksuv kül'm, tuline kül'm, suur kül'm,

`kange külm, kõik `öetse Tõs; õunad külmä `võetud Khn; erk käre külm Aud; külm (hall) oli maas, rohe kõva ja külmetand PJg; kül'm `kärpis odra pead ää Tor; kül'm kisub silmad vesiseks; kül'm akkas `kõrvu `kinni Kei; tänä on ikke `rohkem `kül'ma kui `sooja Juu; mokad ja nina on vaest külmaga ohutand JõeK; külm võt'tis oraksed ää Amb; maa oli sula ja `külmasi ei old, tänavu võib `siena `tulla; lesed naised jäävad ikke `külma (puudeta, kütteta) JJn; `talve sai linu ropsitud külmaga Ann; nairid on õrnad külmale; ein ja rohi `tõmmas külmaga nõrgast; nii `kange kül'm ja süda läigib Kad; sie (liiv) `oidis, et külm ei lähä seina `alla Sim; kui külm näpistas, siis vähä rikkus, siis päris ära ei `võtnud Trm; kivi on selless luadud, et tämä annab `kül'mä Kod; kül'maga ei ole `parmusid Pal; lase või külmal kääd ära võtta Äks; näe paja perse põleb, `kül'mä tuleb KJn; es `vaate külmäst ei vihmast; `lõikaja külm, `kange külm Hls; vana inimest avits kül'm `rõõvit mõsta (külmaga läheb pesu valgeks); kül'm om [kartuli] är käpisten ~ är `kärpin ~ är näpisten ~ är rabanu Krk; `küindlekuul lääb katik kül'mä sel'g; kül'm laksub väl'län, nii et `amba akkave suun lõgiseme Hel; [külma tugevusastmed:] nõrk, `keerge, `väike, parass, tubli, kõva, `kange, käre, kõrvetaja kül'm; sügise vahel iki üteldi, et kül'm valmistab `vil'lä; `küindlä päeväl lüvväss kül'mä süd'ä `lahki Ran; sügisetsel üül om `ütsä `poiga, säääl om lämmit ja `kül'mä, `vihma ja `lumme Puh; akan om `katski, sääält käip kül'm `sisse; vaja `kartuld võtta, kül'm tulep `pääle; käis sital ja kül'm tõmmass läbi, krambi kissivä ja olli otsan tu müjs; me llime nällän ja kül'man, es ole midägi süvvä Nõo; ää `võtja kül'm, tu om joba kõva kül'm; kui si ää kõrre kipe kül'm tulessi, siss olessi kõik jõe ja järve `kinni; oi, kül'm pures minnu valuste, nigu peni ai `kül'ge Kam; rasu `kange kül'mäga lüüp poti `lahki Ote; tedre^o ukõrdasõ_keväjä lämmind, sügüse `kül'mä Urv; `niiskõ külm om `naksõ külm Har; Kõlmäga kõva, `parraga vet'el, a_gu_kiiss, sõs kaoss peris är^o = vesi; ilma^o ol'li_viiil külmä `perrä Rõu; külm om vil'a är^o purnu^o Plv; mia `süümisest üle jääss, ku panõ õi_`kül'mä, nii `läühtüiss är_ki^o Vas; k'ulm pand mõtsa `vañgi, ku mõts om härmäh Se; k ü l m a k ä i m a ~ k ä ä r i m a 1. puudulikult käärima `Külma keind õllet seisab `keima kord ikka peel Kaa; kui [õlle] nõu `liiga vissist `kinni on, sis akkap `külma `käima Jaa; `Külma `käärind õlut on kena `lahke juua küll Põi; `Külma käind õlut on [soojas kääritatust] param Kei 2. (vallaslapse puhul) `külma keind laps -- see on `värdja laps, killel isa pole Khk; see va `külma käind tüdruk, `värdja ema Pha; üks [tüdruk] läks kodu `külma `köima Muh; ei ole külma ega sooja 1. ükskõik minul põle sest `külma ega `sooja Aud; mõni on serände üits `kõikne, temäl ei ole sinu murest `kül'mä ega lämmit, sina elä vai koole Ran; Ei olõ tast `kül'mä, ei lämmind, om õnnõ üts nosotaja Vas 2. mitte midagi ei mõista^o timäst `kül'mä, ei lämmind Plv || külmatunne lapse kül'm ehk koera näl'g (ei vääri tähelepanu) VII; Mo jäla `otsas nii külm, et `viirguvad puhas Rei; ma ole `kül'mä saanu, ole ennast är kül'meten Krk; sai `kül'mä ja jäi `ränkä `aigess Ran; lännu `lompi `mõskma ennäst, sai `kül'mä ja jäänuva kuu `rõiva `kiñni Nõo; mõnel inemesel om -- rahu üless aanu, ku `kül'mä saap Rõn

külma- külma judinad käivad üle ihu Jäm; `aigus tuli külma vabinatega VII; kui inimesel kül'm oo, siss kül'ma võbin käib üle Mär; jää pial vesi olnu -- suur must kord elo sehes -- külma sääsed või, külma vee sees ta asob Lih; `Septembre kuus lähevad kül'makured, sis akkavad kül'mad tulema Hää; tänä omiku oli `valge kül'ma ärmates moas Juu; külma ärmad käivad, maa kohmetab Amb; külma allad võtavad `kardle `pealsed ää

Koe; külma ärmatis võtab eina ära VMr; külma lödin lähäb üle ihu, [on] arg [või] `pelgäb `külmä; külma ärm akab puie `külge Kod; `küindlepäävän lääp kül'mä südä `lahki; kapst ei olegi nii kül'mä`pel'gäjä Nõo; jaanuar on kül'mäkuu Plv; Ma olõ külma `pelgäjä, külma judina^o käävä üle iho Vas; [kui ihu sai külma ja] `kül'mi ar, siss ai kül'mä kärnä üless Se

külma|alangas külmaalangas (lill) – Rid Mar **Vrd** külmaõlangas **-haigus** külmetushaigus `külmä `aiguss on sie `jälle, ei saa `suoja `kuski Lüg; külma aigose rohod on sii kül olemas, aga pole `meeles mösogest nad on Käi; metsa teed tehakse, kui kül'ma `aigus oo Mär; vast `sianta kül'mä `aiguss olli, siis tetti ka paa (paja) `tossu Krk; Ka_gu_kül'mä`haiguss um, sõs `viska `viina vai vanna hõl'ovat, ka_gu_saat `tervess Rõu || alli tõbi, külma `aiguss Krk **-hallatis** hall kül'ma allatese järele tuleb ikke `vihma Juu **-halle** **-al**(I)e hall täna omiko oli külma ale juba maas LNg; `valge `kaste kord oo maa peal, katsu kül'm `jüsku jää, need oo külmä aled Mar; ennem oli paelu `rohkem seda kül'ma aled Mih; kül'ma ale võtab kardule varred ää Rap; külma alle on maas Lai **-hirm** (jäine) külmus külmä irm juuress ärä lähnud vedel (veel), vesi `leige, võid juada Kod **Vrd** külmavalu **-häda** halltõbi õks `mõrsa ol' `sõitunu `halli, ol' `väega suur külmähädä ollu^o, ol' ahun ollu^o Har **Vrd** külmatõbi

külma|jume külmavärin `külmä jume käis üle keha kohe VNg; külmä jume käis üle Hel; nigu külmä jumõ läts läbi kihä Kan **-jänes** hum külmakartlik inimene temä periss külmä jäness om Krk; oled sina ka üits kül'mä jäness, rüük iki kül'm ja kül'm Ran **-kahme** jääkirmetis kül'mä kahme poril pääl; kui paksemb süük jäi kül'mä kätte, siss `tul'li kül'mä kahme `pääle Ran

külma|kahu 1. kerge kül'm, jääkirmetis täna oli ju väike kül'ma kahu maas Mär; kui natuke külmetand on, siis on külma kaho moas Juu; lähme vara külma kahuga VJg; külmä kahuga käid ärä, ku akab `iätämä, kui one kõvass kahutand Kod

2. külmavärin külmä kahu, ma_kui rabisõ kõik' Se

külma|kann (lill) kevade `õitseb `valge lill, kolm `lehte `otses, see on lumekaänn, mõni `ütleb kül'makaänn Juu

külmakas külma|kas g **-ka** Pil; kül'makas Jür, külmäkäs Kod külmavõitu vilukaks lüöb kui na kül'makas on Jür; külmäkäs ja sulakas lumi; kõhe külmäkäs õli [piim] Kod; ta külmakas vihm jah Pil

külma|kihu külmavärin külma kihod akkavad `käima Ris **-kord** hall, härmatis – Juu **-lill** ülane; sinilill meil `metsas oo kohe sinine kord külma `lilli üle Kse; külmä lilled, `valged ja sinised, `õitsvad kevädi kõige `enne Tõs; külmalilled o ka vara, kevadi `seoksed `püksed sinised õied ja kõvad lehed Aud; kül'mälill [ehk] jürikaänn [või] tuulelill - - `veiksed `valged, mis `ästi vara kasvavad Juu; sie on külmalille leht, ei ole jänekse kapsas JJn; kül'mälill on keväde vara, nii kui pääv `väl'jä tuleb - - metsä all sinised, lageda piäl `valged Kod; kül'mälilled ja ülane on varased `õitsma akkama Plt || jäälill Külma lilled on `akna peal, ta läheb külmemaks veel Põi **Vrd** külmäläll **-lind** (lind, hrl tihane) `külmä`lindu `kriiksu, tulo `toisi `ilmu Vai; tihased on külmalinnud Khk; külmälend, pisike rohilene, ise `valge kurgoalune; kül'm akkab tulema, külmä lennod oo `väl'läs juba Mar; Rasva `tiane on kül'malind, sis tuleb `kül'ma, sij on juba täada, ku `tiane `õues on Hää; kül'mälind [on] `tiane kõllatse nokage Hls

külmalt külmalt Rei Äks, -ld Phl; külmält Trv Krk Ote Vas, kül'mäld Ran

1. külmána see `aitab külmalt ka `juua Rei; õdagu lämmit `süüki es tetä, `panti nii sama mis ol'l külmält lavva pääle Ote; jaah`ryuga (sülti) `süüdi külmält Vas || keetmata kama `putru tetäss külmält apu piimä `sissi Krk || aurutamata, kuumutamata külmald äi saa [puud koolutada], kui ta ka külmald leheks, ta `õigub ära Phl; [vikati] kark `painub külmalt ka Äks

2. tundetult; hoolimatult peris külmält küll es lää [mehele] Trv; moka otsast kõnel, nigu kül'mäld, es taha üteldä Ran

külmäläl sinilill siniläll ehk külmäläll, [need] õilevad vara kevade IisK Vrd külmälill

külmama `külm|ma Jõe Jäm Kär Krj Pha Phl Kse Var/-ämä/ Ris Kei Juu/-l-/ Sim Iis, da-inf -da Kuu/-ämä, -ädä/ VNg Khk Mus Kaa VII Rei Hää/-l-/ , külmata Khk VII Pöi Muh Emm Koe/-l-/; nud-part kül'menud Saa, kül'menu Ran; `kül'mämä, kül'mätä T(-me, -te San); `kül'mäm(m)ä, kül'mädä? V(-l- Har Rõu Vas Lei; -me, -de? Krl; k'- Lei Lut); `kül'mäme Krk Hel, `kül'me|ma, -da Trv; `kül'meme Hls, nud-part `kül'men, kül'menu Krk, (ta) `kül'mes, kül'mess Pst

1. külmuma (jäätuma, tahkuma) pealt on `pehme, alt on maa `külmand, kova Jõe; Kihelkonna alt meri ep `külmagid `kinni, laevad keivad `talve läbi Khk; Siis ake_s (aken ei) `külma nenda ää ka, kui luuk taga oli Kaa; meri äi `külma igast kohast, tal nagu `ingamise kohad sees Pha; Vesi oli omiku kaul (kaevul) `roandas `külmand Pöi; leib on ära `külmand, `raasub Rei; [toit] `külmas riistaga `aitas `ühte tükki Phl; `roogu lõigati talvel, kui oli meri `külman Kse; Ma ravitan `lõhki kül'menud laasid puha ära Saa; talvel al'likas ei `külma Iis; `rõõva om kül'menu ku juurigu, kõvass tõmmanu; `suuri kül'menit `kampe `aeti [kirstule] `pääle; änd `kül'men `kinni jää `sisse Krk; kui meie talvel sannast `tullimi - - siss `olli `iusse kui suka `varda ärä `kül'män Hel; `talve kül'mässiva nuu kapustapää ärä, siss sagiravvaga `raoti ja keedeti Puh; üteldi kähri rasvaga `mäari, siss ei kül'mävä `saapa ärä; nigu kärnäne põrss virisep, kona maa kül'mänu, kona kärss kärnäni; `väl'län om nii `kange kül'm, et kusi `kül'mäp `luuka; tulep jälle si kül'm tal'v, `kül'mäme Miinäga perstpidi saena `kül'ge Nõo; vorst kah kui ärä `kül'mäp, kui `ahju panet siss om rabe, `suurma satava esi `endäst lak'ka Kam; nii `kange kül'm, mia `maahha t'silgahti, tuu `kül'mi Vas || külmutama kalla seenikavva kül'mätäss ku lätt ku puu, kõrisõma nakass iä pääl Se || jäätama külm võttis, `külmas vee ää liidi `peale Pha; konarik ehk korge ea oo siis kui tuulega merd `kül'mab Muh; juba akkab `kül'mama, pole änam ää `ühti Emm || jahtuma kui sa lüpsad lehmä ää ja paned piima `kül'mama, siis mañdi kord on peal Juu

2. (öökülmast) Nüüd hakka juo `öösitell `kül'mämä Kuu; kui paastu `maarjaba `öösse `kül'mab, siis `kül'mab seitse nädalid Khk; Moa pinna tegi vähe kõvaks juba, nii pailu ikka `külmas Pöi; nakass jo `kül'mämmä, lööse tilga? (jääpurikad) Se

3. külmast kahjustatud saama, külmuma kõrva lehed `kül'mavad `talve ee, sui ajavad `kesta siis Khk; öösse `kül'mab `tuhli lehed ää Mus; `tuhlid `kül'masid kõik `talve ää VII; käed `ollid kül'man Muh; need kurgid ei ole küll kül'menud Saa; obune `seisis ööse märg, tal piene pere suoned `kinne `kül'man Ris; kurgi jäive `vällä kül'mä kätte, `kül'meve ärä Hls; `varba om är kül'menu, kõva ku kandi Krk; mine `immele, kudass nij ubina nüid selle `aaga kül'mänu om Puh; kõrva om ärä kül'mänuva, kõrva lehe om punatse nigu vähjä pään Nõo;

ennembä `olli me aian ka `plyume, a üitskõrd ku tu suur kül'm `olli, siss `kül'mivä ärä Ote; meil siin kõigil `kül'mi `uibu[?] är[?] Urv; mehitse[?] `tahtsõvõ[?] är[?] külmäde[?] talvõl' Krl; jala[?] kül'mssi vällä[?]; ubina[?] `külmpsi `puhtass, viimäne ku üt's; käe_ `tahtsõ maha külmädä[?] Har; siss (suvise lumesajuga) `kül'mi vili mustass ku küdset Rõu; är[?] `kül'mi vili, tyy vili jäi `ildass tetä[?] Vas

4. külma saama; külmal kahjustada laskma, külmetama ta oli ära `külmand oma käe; Ma olen ise sääl `varjudes `külman küll Krj; `külmas sõrmed ää VII; kibu küine all, nad (käed) akkavad `külmama; sa `külmad tilled (talled) ää Muh; Ma `istusi kaua ree pääl, ma ole nii `külmand Rei; käed `külmasid Koe; mia `kül'me küll ärä Trv; na külmäss periss äräde, külmä vihmage vällän Krk; latse olliva `nahku `sisse mähitu, et `sõiten ärä ei `kül'mä; lae kah kangut üless, et las ta (vanainimene) `kül'mäp Nõo; sa tulet siia `sisse makama, aga obene välän `kül'mäss ää Võn; ol'l külmänü `lamba mago, t_ol'l päält ille ja `valgõ Rõn; ma `külmassi kõlgussõl maatõn är[?] Krl; eläje `kül'mäse, eläje `tõmbasõ `küürä; ma_ `kül'mä mul om veidükese `rõivõid sällän Har; kas `kül'mä vai ärä `hindä Plv; Mu peräpuul kogo aig `kül'mäss Vas

Vrd külmimä, külmuma

külma|memm pakane kül'mä memm käip `ümbre tare, pessäp kepiga `vasta `sainu Kam **Vrd** külmataat **-neitsi** kül'mä `neitsi lapsega tüdruk – Kam **-onu** kül'mä onu pakane – Kam **Vrd** külmataat **-pais** külmavill Külma pais ajab vett `välja Põi **-poiss** pakane külmapoiss näpistab, külmapoiss võtab nina ära Lai; kül'mäpoiss tinutap kah kõik jõe ja järve `kinni Kam **Vrd** külmataat **-raputus** külmaväriin tämäl õli `jüstku `külma rapputus käind läbi Jõh; külmaraputused käevad peale JMd **-rohi** fig alkohol (hrl viin) `Torkasimme ühele `põntüle `pussuga `augu sise ja `kül'mä`rohtu oli küll Kuu; Siis sai `puhkada `kõrtsides, öed `õlla ja `külma `rohtu võttada Lüg; `Kõikse paremast `külmarohust on viin IisR; Olid poe `juures natukse külma `rohtu võtnd Põi; Vettis külmarohuks soru viina Emm; lähme `sisse võtame õhe käraku kül'ma`rohtu Äks; anna_mullõ kül'mä`rohtu Räp **-rähn** tihane külmarähn käib `akna taga nokkemas, kui külmaks leheb Phl **Vrd** külmatihane **-susi** kül'mä susi euf külm; külmatooja – Se **-taat** pakane külmatoot juba `välles Kei; külma taat` raksutab, lööb `plaksu möda `seinu Lai; kül'mä taat tõi kül'mä, sügise, keväde `kyyli maha Ran; ärge miinge `väl'lä, kül'mätaat` lüüp kepiga Kam; kül'mä taat' `saibit pite pess, pliks, `tikse lask Vas **Vrd** külma|memm, -onu, -poiss, -vana

külma|tigane külmatihane külmätiganõ, tyy om `väega `väikene Plv || fig (külmast) külmatigane `kargap nõna `otsa, võtap nõna ärä pääst; külmätigane mu kõrva ärä näpistänu, vereväss Kam **-tihane** rasvatihane külma tihased `talve `piuksuvad ula all Khk; külma tihane, kes `talve `aknid nokib VII; kui külmatihane sügise `akna taha tuleb, siis tuleb `külma Muh; külmä tihane - - talvel külmäga tuleb majade `juure, ja sööb kõik `akna küllest kiti ää Mar **Vrd** külma|rähn, -tigane **-tõbi** (haigus) `kül'mä tobi Kuu; kül'mä tõbi Se **Vrd** külmahäda, külmtõbi **-uudikas** hall või härmatis kül'mä uudika võtab maha - - külmäst tuleb Mar; nihuke ärmatise kord, kül'm kord, kõva, kõik kõbiseb, `üiti kül'ma uudikas Kul; külma uudikas oli maas Kir **-vabistus** külmaväriin külmavabistus käis läbi keha JMd **-valu** (kõrvetav) külmatunne Kere on tulist `kül'mävalu täis Kuu; külmavalu kaob ää, tuleb `kange soe ja peavalu Lih; `kange külma valu, tunned et ihu külmetab Var || mul one külmävalu südämen Kod || kibekül'm(us) see oo `toigund ehk tubane vesi, kül'mavalu oo

väl'läs Vig; [kui piimal] külmavalu väilas on, siis `aitab `juua JIn
Vrd külma|hirm, -viha -vana pakane ku puu? härmäh ja `tiksi lask, sis um külmä vana
väläh Vas **Vrd** külmataat -vares fig külmapelglik inimene Küll on `külmavares, mis neid
`vassukaid `ninda `pal'ju omale `ümber ajad IisR; Küll sina oled külmavares Rei;
külmavares, sii külmeteb siss ku om soe aig Hls || (varesest) külmävarõss istuss kõkõ `latva,
siss saa külm vai tuišk vai `vihma Se

külma|vereline 1. kalk mõni oo na vali ja külmaverelene inime Var; kes teisele `vasta
tulemata, see on külma vereline Sim; külmävereline inime onegi sij, kes ei tunne tõese
ahastusess egä kahjoss kedägi Kod; külmavereline on üks oolimata inimene Pal;
külmavereline ei tunne tõise kahju ega midägi Trv; kud'ass sa saad `jäädä kül'mä
verelissess, kui sa näed et tõene serätsen ädän Ran || jahe kel [käsi] soe on, sie on
`suojavereline inimine, a `tõine on `külmävereline Lüg

2. julge kütta (jahimees) on `külma vereline, ei `karda midagi Hlj; külmavereline ei
`kartnud kedagi Pal

külma|viha 1. (külmakahjustus) kui üks `asja `aige on, `paise `muodi ehk ja saa
`külmä, siis `külmäviha mene `sisse VNg; Käsi oli `aige, nüid külmäviha läks veel `sisse,
nüid pole parandamist `lootagi Kaa

2. külmavalu [kui vett vähe soojendada] siss võtt külmä viha är? Vas

külma|vill Mul om päälmätse moka pääl külmä vill Nõo || (kananahast) kölma villid
tolad siis ihu `peele, kut merest toled Käi **Vrd** külmapais -vink vint külma vingud, tükkis
pisine lind Khk **Vrd** külmaürt -vudin külmaväarin siss lätt kül'mävudin üle keha
Ote -võetud külmast kahjustatud `Pesti sappiga `külmä`võetund `kõhta; `Külmä`võetu
`varbad `läksid `mustast Lüg; Nina sinine pees, justkut va külmaveetud nohn Kaa;
külmävõet `kartul Tõs; külmävõetud õõnad Trm; külmä võõt kardohk kõlba_i süvvä?
Se -väarin keha värisemine külmast, erutusest vm `Tormie ja sadujega `metsäd kohisevad,
sis `kääväd kohe `külmä värinäd üle kere Kuu; rabaduse `aigus - - ajab `kangest `külmä
värinä `kontidest üless Lüg; `külmä värin ja `kange `kondid valutavad, nii nagu nüüd
`ütlevad kripp Jõh; mool tuli üsna külmaväarin `peele, nii `kange, kõle käre külm Khk; külma
väarin kõis üle ihu Muh; kui külma värinad oo, inime kardab `külma, siis oo väline `aigus
Kse; `kange kül'ma värin ihu sij, ihu kõhiseb Hää; külmäväarinägä akab `aigus Kod;
[halltõvega] `ühte `puhku siis käisid kül'ma värinad, `ambad lõgisesid Ksi; miu emä olevet
`alli `sõiten (halltõvesse jäänud), tullu `sel'gä `seante külmä värin Krk; allitõbi vanasti olli,
`väega külmaväarinaga tullu Ote; kui veed`ükese hallu, siss külmä `kahmõ?, aga kui pal'lo,
siss külmä värinä? Rõu; külmä värinä_käävä?, `haiguss tük'kiss vägühüsi mano Vas
Vrd külma|jume, -kihu, -raputus, -vabistus, -vudin, -väarinik, -väristus -väarinik külmaväarin
külmä väarinikod kääväd Kod -väristus külmaväarin külma väristused, tuba nii vilu;
vilu `aige (palavik), siis ajab külma väristused Khk; kui inimesel keiväd külmäväristused,
sis juuasse liiva rohost teed Mar; akata `kange külmäväristus Lih; sauna laval keib kül'ma
väristus üle keha Tor -õlangas (lill) külmäõlangad oo kohe külma ajal - - lilla õiedega
elosad lillad Mar **Vrd** külmaalangas

külma|üla -üla, -õla Jäm Hi(-ela Rei)

1. ülane `valged on külma ölad, lumi on `ümber, öla tuleb `välja Emm; See on üks vilets maa sii äi kasve muud kui aabad ja külmaölad Käi; Külmaölad on juba kadund, nüüd akavad tulema neitsitunud ja käekaatsad Rei

2. sinilill külmaüla, sinised `öitsed; külma ölakesed; külma ülagesed, sinised, kevade sarabu `pöösas Jäm; külmaölal on maksa `taulene leht; Külma öla `lehtedest `tehta teed, kui maks `aige on Rei

külma|ülane -ülane, -ölane, -elane sinilill lapsed toovad juba külmaelassi Jäm; külma elased akkavad kevade vara `kasvama, sinised edremed Khk; külma ülased sinised vähiksed, siis tulevad need `valged ülased VII -ürt vint külma ürt `laulas `metsas ürt ürt, vilud ilmad Mus Vrd külmavink

külmehtämä külmehtäm(m)ä Rõu Vas külmetama käe[?] nakasõ külmehtämmä, võta[?] `kinda kätte; lehmä külmehtäse[?] vai hudisõsõ[?] Vas Vrd külmätämä

külmema → külmama

***külmendama** nud-part `külmendand külmuma `taitsika kuok, `külmendand `kartulist `tehtu must kuok VNg

külmet → külmit

külmetama külmetama (-l/-) eP(-dama Khk Hi) Trv, -eme Hls Krk(-m) Hel San Krl, -ämä Tõs Kod T spor V(-mmä); `külmetam(m)a RId(-ämmä Vai); `kültämä, `kültä Khn

1. külmuma (jäätuma, tahkuma) `septembril akkab juo vesi `külmetamma Lüg; Piim `külmetab kojäs ära IisR; katuse `räästast jooseb vesi `alla ja külmetab `sõnna ää Mar; seoksed allikad, `põhja all ei ole, ei külmetä kinni; kuue änd oli kõik külmetand Vig; paha siga, mitu viga, maa külmetand ja kärss `kärnas Kse; `Kültet pihelgä marjad `sündüväd `seüä Khn; peab kare kül'm olema, kui meri ää kül'metab Aud; jõgi on `kinne külmetan Ris; mis külmetand on, `üöldakse et tuppä `oistuma `tuua Jür; [toit] oli külmetand kõvaks kui koht Kad; pesu on ää külmetand, nagu košk kohe kõva Sim; järv ei külmetä vjil Kod; maa külmetäss Vas Vrd külmendama

2. külmuma panema; külm olema (ka öökülmast) `Õhta akkas `külmetama, `ommikust oli maa jääs IisR; akkab külmetama, tali tuleb Khk; kui nemad (metsmesilased) `väljas on oln, siis pärast seda änam äi külmeda Phl; iga `öösü külmetas Pal; külmetama akanud juba, kui jaama esist täedetud `Tartus Äks; nüüd ta kül'metab küll järve `kinni; kül'meteb margussepäevän, siss tjjb all sügise linadele `liiga Hel; nakap kül'metämä, nakap simmun `silda (jääd) tegemä Ran; õdagu satap `vihma, `üüse kül'metäp, siss tuleva iä tilba Nõo; `kapsta kül'metäp `tünni ärä, et kätte ei saa; kui kül'm ärä om kül'metänü [vilja], et siss nakass `val'muma Kam; pal'laskülm külmetäss ruttu ubinõ vällä[?] Har

3. külma saama; külma tundma; ära külmetama kui õled `endast `külmetand, siis `tarvis midagi tulist `asja `rüüpida Lüg; `Kössitas sääil kui `külmetand varess IisR; siä `kärsägä `määridä `külmetäne `varba Vai; ma ole natusse külmetand, `kurkus kipitseb Khk; käed oo täna nõnna külmetan, et sõrmed oo `nõeldid täis Muh; miks sa ennast `oues oled nenda ää külmedand Rei; pärnaõie tee on ka külmetamese `vastu Rid; tä oli nii külmetand na üks koht Mar; Külmetab enese `aiges Han; Mede vana sai `ülge`välles `kültä ning jäi sellest kjõduma Khn; obune jäi soja nahaga sõnna kül'metama Nis; paled külmetavad; mis sa `küpsä `juures kül'metad (öeld kahtlejale) Kei; kül'metab `kangesti et `ambaid kokku ei saa `panna JIn; ämm külmetäb kõik pääv väl'jän Kod; `täämpä om nõnda kül'm, et är tahts

periss külmete; mõnel om sirelisi ärä külmeten ja `jasmini om är külmenu Krk; *latse joosiva väl`län sitsi ilbukestega ja kül`metivä `ränkä, mõni `õkva verd kõhiss* Ran; *`kül`mä `vihma `tulli `taivast `alla, mia kül`meti nigu peni* Puh; *säl`g kül`meti, lätsi pikäli vaterga `alla* Nõo; *jala kül`metäsevä põlvist saanik, ja valutasõva `kangede* Ote; *külmetäss ja lõdisõss ja hühisess kui tulõ väläst* Ráp **Vrd** külmetuma, külminä, külmlemmä

Vrd külmama, külmehtämä, külmitama, külmatämä

4. *külmal kahjustada laskma; külma käes hoidma lasi obuse `väl`les külmetada* Mär; *mis ma sust nii kaua kül`metan, akkame vahest minema* Juu; *mina `kapsaid külmetada ei lase, kevadel läheb nii kui üks kõrt `pehmeks* Ann; *ma kül`metan sinu ää, mine tuppa* Koe; *kui `õl`gist `põlle ei oless ollu, siss oss jo kõtu ärä kül`metänu* Ran; *ega sa_i tohi endä kül`metädä* Nõo; [tal] *ollo küll säräne plaan et - - `latset külmetäb ärä, jäävä `aigest kooleva esigi ärä* TMr; *ära kül`metegu ärä ennast* San; *är` külmetivä` `hindä* Plv **Vrd** külmsütmä

5. *fig lotendama, laperdama `tõmba `sooti `juure, puri akkab külmetama* Khk; *purjud külmetavad loovi `lõõmise `aega* Mus; *ära lase `purju külmetada, sa lased väga `vasta tuult* Hää

***külmetis** *g külmetise külmetus eks ta (kalapüük) ole külmetise töö `talve* Muh

külmetuma *`külmetuma* Lüg; *da-inf kül`metuda* VMr *külma saama; külma tundma* kääd *`külmetuvad; laps on tehnd enese `märjäst, `külmetub `märjä lappide sies* Lüg **Vrd** külmetama

külmetune *külmetune külmitune painand [on] - - külmetune, seda suuremad pole* Jäm **Vrd** külmutune

külmetus *külmetus* Vai/*`k-/* Jäm VII Pöi hv Muh, Mär Vän Tor/*-l-/* Hää/*-l-/* Juu/*-l-/* HJn Kad VJg Iis, *-dus* Emm Rei, *-dos* Käi, g *-e;* g *kül`metse* Kõp; *külmetu|ss g -se* Krk Puh/*-l-/* külmetamine *timmijaanid pidid ka külmetuse `vastu olema* Jäm; *külmetus tegi `aigeks* Muh; *Külmedusest tulevad keik `vistrid ja koera naelad* Rei; *kül`metuse `järgi jäi `aigese* Tor; *mul on kõhe suur külmetus* Iis; *`väike külmetuss, sij ei tji kedägi* Krk || (ilmast) *sene `külmetuse aja ikke kui jää läks siis, oli `ilma aga, aga `muidu ku jää ikke oli kova siis juo `mendi [silgupüügile]* Vai **Vrd** külmetis, külmidüss

külm|haigus *malaaria kut külm aigos on, siis pead värisema, oja et keel ammaste vahele äi jee* Käi; *mõnel oli ika ka külmaigut, külma värinad käisid läbi* Rei **Vrd** külmtõbi

külmidüss *`külmidüss külmetus – Kuu*

külmiisa *kül-, kill|miisa* lepatriinu – Noa

külminä *`külminä* Kod *külma saama ei või `minnä `kange lööni kätte üks `külminud inime* Kod **Vrd** külmama, külmuma

külm|isa *külm isa võõrasisa – Muh*

külmis(s)äs(s) *`külmis(s)äs(s) külmetunud meie olimme nii `külmissäss ja [naine] kütt `meile `sauna; Mene `ahju `pääle magama ku oled `ninda `külmissäs* Kuu

külmit *külmit g -u* Khk Ris, *-a* Rei, *`külmit g -u* VNg; *`kilmit* Jõh Vai, g *-u* VNg(*`kül-*) Lüg; n, g *`kilmito* Vai; *külme|t* Emm, g *-du, -di* Jäm Ans(*-tu*), *`külme|t g -du* Jõe Kuu *külmit üks `külmedu täis on puol `tsetverikku* Jõe; *`niske `külmit oli, `külmituga [toodi] jahud `leiva `astja `pääle* VNg; *`kilmitu `oiama `kainla all, siis saab parema `kæega `külvada* Lüg; *`kilmit [on] `suuremb kui matti [aga] `pienemb kui puol vakka* Vai;

külmediga sai `suulistel `palka `antud; paari külmedud sa ikka saad Jäm; külmet kala ning külmet `vil`la [või] `ouni -- sedasi täis täve `vastu [vahetati] Ans Vrd külmut

külmitama `külmit|ama Jõe, -ämä Kuu

1. külma tundma; külma saama kahe`puoliksed ehk rahusimmed `külmitamisest ajab Jõe; minu `onkel -- `külmit siel, `hülgepüüs; jalad `külmitäväd, pane tegi sise; `ommiku `il`ja `külmitä viel `rannal, kas saab merele vai ei saa; mul olid `enne hüäd kääd, nie ei `külmitänned Kuu

2. külmutama vahest siis `hoieti ka igä [kalu jõuluks], `külmidetti siis, `lasti `jäätäädä; [nad] kävid siit kalu `ostamass, olid Maalahe jääd kalu `külmitänned Kuu || külma tegema Treppi iest nii `liugane, kui `külmitäb ega siit saa üles `kuidagi Kuu

külm|jalg euf (surnust) seeni ku külmjalg ärä kasiti, `kennigi [küläs] midägi es tii Trv -kamber sahver kal`la asti oli kül`mas `kamres, silgu soolve kauss ja leib ja Juu; ahju takka läks uks `kül`ma `kamre Kos; vañn `ol`li kül`mäs `kamres, sai lammastele [juua] `antud KJn; Ku leiba ol`l veidikese olnu, sõss ol`l iks `paotõdu, `viidü `kül`mä `kambrõlõ Urv; Külm kammõr, kink tarõ kõrvalõ_lok`kusõ ala_tet`ti Rõu

külm|king – S 1. fig (kuri) vaim, kodukäija `metsas sattusid külmkingja raja `pæele, ei osa kusagile minna Jäm; `üitasse -- külmkingja `aigut, äkine külmarapudis, `eetasse üle külmkingja raja läind Khk; kui külmkingja `jälgede `pääle `juhtub, siis jääb ijhitumaks Pha; Kui käsi oli paisedand, [õeldi] et külmkinga muhk Rei || külmapelglik inimene kis sedavisi `külma kardab ning väriseb, selle `kohta `eetesse: kut külm king Khk

2. taim a. kuldking külm kingjad -- kollane ödrem, `umbest kut king `otsas Khk b. käoking siniking, siniste `õitsmetega, `metsas on tä külmking Khk Vrd külmkingaroots

külm|kinga|liistik külm kingja `liistik harilik leesputk – Khk -rohi (taim) külmkingja rohud ehk koirohud; külmkingjarohi, rohud, pöösaste, `ormide sihes kasuvad Jäm -roos käoking külmkingja roosid, sinised kella `moodi `õitsmed Jäm Vrd külmking

külm|käpp kül`m käpp euf surm – Tor KJn

külm|lemmä `kül`mlemmä külma tundma vana Marin `naksi `kül`mlemmä Har

külm|liha 1. sült Lihavõttõss tapõt`e vasiket ja keedete säält külmlihha; Kõgõ `tähtsäp mis jõuluss pidi olõma, ol`liva? verivorsti? ja külmliha ja õlu? Röp; taa (tahan) `kül`mäliad ka `sääd`a (teha) Lei Vrd jaheliha

2. liigliha külm liha `kasvab aava `sisse Khk

külm|perse sinilill külm`persed o kolme ristiga sinised lilled, nee oo keige varasemad kevade Muh -sepp plekksepp `vaesembile tinut ja paegass mõne anuma, kutsuti kül`msepp; ta `ol`li kül`mäsepä poig, temä es ole periss sepp Ran

***külmsütmä** külmutama, külma kätte jätma `külmsüdeti kirgeéssit; mi es ka käve `külmsütmäh, lät`si tõõsõ talo poolõ, jät`i uma ussõ vallalõ Se Vrd külmetama

külm|tõbi malaaria külmtõbi oli `niisukene `aigus et tegi segaseks Hlj; külmtõbi, [haiged] `kõnnivad `kindad kääs, kasukas `seljäs südä `einä ajal, ei saa `suoja `kustki Lüg; [ta] annond `rohto kül`mä tõbe `vasto Mar; külmtõbi, `kange külmetamene olnd, pea valo, see pidi vastus olema, kui pidid `järsku külma `veega üle valama Kir; vend ol `kül`mes tõves, `kästi [rohuks] see kala ää `süia, mis teisel kalal sees on Vän; seda `külmatõbe põle siin pailu old Kos; anii-n `pulber külmatõbe `vasta, minu isa sai `terveks JJn; külmtõbi

`õikund inimest nimepidi, ike kus sa oled ja kus sa oled, kui inimene `vastu õiganud, siis tulnud `piale Ksi; täl om külmtõbi, vanast o' l timä väega väläh (haigust oli palju liikvel) Se

Vrd külmatõbi, külhmaigus

külmudune külmudune külmitune Külivakk oo külmudune Khk **Vrd** külmetune

külmuma `kül'muma, nud-part `kül'menu Ran Puh

1. jäätuma maa om sügäväl'd `kül'menu; nigu keväjäne tji, tõene tük'k sulab, tõene om `kül'menu; vorst kui ta `kül'mup, siss lähäb särätsess rabatsess Puh

2. külmetuma üits tal'v ma `kõndse, ollin ärä `kül'menu Ran

Vrd külmama, külmimä

külmus `külmus Khk Trm Har/-üss/, g -e Mär Tõs Kod Plt; `kül'mus Tor San/-ss/, g -e Ran Puh külm ei kannata nii suurt `külmust `väl'la Mär; `kül'must täna õege kõbaste Tor; vaest kaks kolm nädalad õlid [linad] lius, kud'a vee `külmus õli, soe vesi tegi ruttu `val'mis Trm; kivi annab `külmuss ja `rõhkuss Kod; mes suure `külmuse om `kaotanu, tuu om `loiske (veest, ilmast) Ran; sa_`teie taa külmänü pañgi `tarrõ, näeh, no_nakass õmõta `tossamma, taa aja `külmüst `ussõ Har

külmüt külmüt|t g -du, -di (-tu, -ti) külimit lubasid egaiüks kaks külmütü odre `maksa obuse peelt; Külmüt oli tuhli ning vilja möötmiseks; viis külmütü vakkas, kümme `toopi külmütus; ma tuli `vaatama, kas saab külmütü `tuhli seemet Khk **Vrd** külmit

***külmäline** g külmälitse < külm no^o omma ilma `püürdünü külmälitse maa poolõ (põhjakaarde), no^o ei olõ enämb lämmin'd Har

külmäl|lõo lumetsiitsitaja `Talvõ mere piäl, obosõ tie piäl külmälõosi järjest nähä; Külmalõod `lendväd `salkus Khn

külmäne külmä|ne g -se Kuu/'k-/ Kod < külm kui külmäne lumi one, oo tee `tuhkjas ja ummine, kui sula lumi, siis oo libe Kod || külmakartlik Küll sa oled igä `külmäne, nää ku sue ja sul palitu `seljäss Kuu

külmäl|perrä külmavõitu ilma ol'li `külmäperrä Rõu

külmätämä külmätämä Puh/-l-/ Nõo/-l-/ Kan Urv Har/-mmä/ Rõu Vas; ipf (ta) `k'ülmät' Se

1. külmuma panema; külmetama, külm olema višt tulep `täämbä `üüse kül'm, külmätäp; nüid küll külmätäp mul lilli ärä Puh; om jo noorõ iä pääle külmätänü Har

2. külmal kahjustada laskma; külmetuma, külma saama `pal'la jalu läits `alla kimmelgude, külmät `endä ärä Nõo; `preili külmät' `indä är_tu `üüsetse `vahtimisega Urv; sa jät'i tuu korvitäie ubinõid korviga `ussõ, ka_sa tahat nüid vällä_külmätä vai Har; ko_sa_hinnäst olt külmätänü^o Vas; jala `varba k'ülmät' är^o Se **Vrd** külmehtämä

külmüt → külimit

külte → külite

kültu → küldu

kültämä → külmetama

külv külv Lüg IisR LNg Amb, g külvi Mar/n külb/ Vig(n küli) HMD HJn Trm Kod Plt Plv, `külvi Kuu VNg Vai(n `külvi); külv Kei Ote, g külvi Iis Äks(n küli) Trv Ran Vas, külv spor Ha(n küli Juu) Jä(g küli Tür), VJg Trm Lai Krl Har Röp, külvü Rõu; n, g kül|i S L(g külv) Mär, külve Tor) VIPõ, -ü Khn Hls Krk Lei(k-); külb, külb, k'ulb Lut, k'julb Se külvamine; külvatud kultuur `Kuida külv, `ninda `leikus Kuu; `tarvis tihemalt `külvada et ei

tule arv külv Lüg; Varane külv `täidab `salved, iline lakkad IisR; nädali `aega pärast küli `küнди meni lööb `ümber (kännab teistpidi üle); kui [näsiniiin] ladvast `oitseb, siis `aitab varane küli, kui alt, siis iline küli Khk; On_`ts `teitel küli juba muas (kõik külvatud) Kaa; Oli poastu `aegu soe nõnda et võis `palja särgil `väljas `olla, siis küli `aegu otsi kasukas öles Pöi; tunaoome `lähtvad külise, saab küli maha `tehtud Muh; Orase `tõusmise ajal `oidis külarahvas `silma pääl, kille küli oli keige tasasem Rei; vana laaritsaba `aegas oli ruki külv LNg; külb pidi `enni keskomingod maha `saama Mar; paks küli oo põllo ilo, arb küli salbe ilo Mih; Naõstõ küli tehe ohaku Khn; vanast jaanibäst lõppes ää [külviaeg], selleks_aks pidid kõik kül`vid külvatud olema Kos; küli vahel (külvirinnal) käis teene [inimene] kus terad olid, vidas `kriipsu jalaga Tür; kui paks kül`v, siis [õeldi, et] `seemnega rammutat muad Trm; lähäd külvigä ja tuled külvigä, kui sitke on vedetud Kod; našte küli oli kõige esimene, `kapsaseemete maha tegemene Plt; meil om küli maha tett Hls; lina külvi `aiga üteldi, et kui `valged pilve tükid ülevän `taiva all, olna ää lina külimine Ran; peremiiss uut rüä `kül`vi Krl; Parass kesvä kül`v ol`l sõss ku `uibo_`hätsevä?; `Keškmäne rüä kül`v ol`l kolm `päivä inne ja kolm `päivä pärast rüä `maarja `päivä Rāp; ku [sitasitikal] om ede `jalgu al puja?, sis saa varahinõ `k`julb hüä Se; rüä külb um suur tüü, sattõ küpār `maalõ, läpe_`i kübärät haarda? maast Lut

külvama `külvama Hlj, külvata HaLo Kos Amb JMd JJn Koe ViK(-l- VJg) I(excl Kod) Äks u Plt, `külvada Rld(-äma Lüg Jõh[-ema]); `külvä|mä Juu, -ädä Kuu Jõh Vai(-edä); `külvmä, (ma) külvä Ote Vön/-l-/ spor V(-l-), (ta) külväb Kod; `külbmä Mar(-ma; da-inf `külbada) VId(`k`u- Se Lut); külima S L(-mä Mär Vig Tõs) Juu Kos JõeK Amb Tür Koe Trm Pal Äks Ksi VIPõ(-mä KJn), -me Hel; külimä, da-inf `külvä TLä(külidä) Ote Rõn; külimä Khn Kam Lei(k`ül`-; da-inf `kül`vä, `k`-), -me M(kül`u- Trv Pst) San

1. seemet mulda puistama `Kuida `külväd, `ninda `leikad Kuu; kolm miest `külvasad, `enne kui ne `mašsinad tulid Hlj; `viljad on saand maha `külvätust Lüg; kui sai `sieme maha `külvatud, siis õli `aiga `sisse ajada küll; Kui `kahte kätt `külväti, siis ei õld `jälgi ies, siis käis üks laps `külvi`rinna vahel `õtsa kõhe ja rapputas õle `kõrsi Jõh; ken vara ee külib, see ikka param, `kasvab veel `talve märjaga; kahe `eega külimisega `jõudas änam; rugi külitase `tuhka, oder `sauve Khk; `tehti `kuntsi, laalatessõrmus `pandi, küli õõ (külvivöö) `pandi [sõrmusest] läbi kui esimest kord külima `mindi Kär; aeavad adraga ühü `laiused raapsud põllust läbi - - siis külimes (külvaja) akkab nende vahel külima Kaa; Kanepid külti `kindaga, siis linnud äi sõõnd sügise `seemid ää Pöi; kui kevade külima `mendi, siis `anti `oostele east `süia Muh; Kinnel oo külida, sennel oo ka leigata Käi; sa oled ukka `kohta küлинд odrad maha Phl; ma `külbsi eese vella juba maha Mar; põld peab parass olema, et ei tohi sopa `sisse linu külidä Vig; ummrohe kõik, mis ilma külimätä kasvab; naesed ei oln paelut külin, meeste töö oli Tõs; Ää külüg nda `arva küli Khn; Külimesest miu isa pidas `kuñtsi: külimetust ei `viskanu kunagi viimast tera `väl`la Hää; külvän kohe `seemled lavasse Saa; kui `alla tuule, siis peab üksipidi külima Juu; kevade vihma ušsid `aasid kupud ülesse, siis `üeldi, et ia külvata, et mua on külvand JJn; teene vidas `kriipsu jalaga, külija külis järele Tür; ernes tuleb nii külvata et viis ernest ühe obose raua `sisse lähäb VMr; `mõisas `külvasad `ulka mehi kõrraga, siis nad olid rinnu Trm; meie külvimä kahekeisi isägä Kod; vakk lina `seemneid oli maha külvata Lai; mea ole kikk vil`lä esi kül`unu Pst; mia

lää küüme, tule sia `itsmit vedäme Krk; kui kadajad äste `tolmava, olna ää kaara küülimise aig, kui pihliked `äitsevä, siss olna kesvä küülimise aig Ran; täl `olli `ulka `tatrigu ka küüvetu Puh; ei ole `kiägi tedä (metsa) `künnu ei küülinu, ta om esi kasunu; enne ku sa maha küüväd `vil`lä, piäp kasvatama, `kaema kas seeme kasvab; kui ernet küüveti ehk uba, siss tetti `löunõ tuulega, et sis saava `pehme `erne Nõo; rügä küüvä tuhk`auda, kaar küüvä `porri Kam; sulanõ toonu maruhaina seemet, `küülnü ussaia pääle Kan; maa om jo kõrrat, siss nakatass `küülmäde; kuiss küüvät nii `leikat, mia uma käsi käänd, tyy uma kaal kand Har; kolm kot`ti küü`b timä `kaaru `maahha; Tyyd pidi nii `küülmä nigu? õks `ül`ti, hobõsõ sääläst (höredalt) Rõu; kae_ku inemise_saava är^o ellä?, ei olõ_`küüdmist ei_`küülmist Vas; Suurõmb jago `küü`ve niisaadõ kost sai, kas `paängist vai ka küülealotsõ `rõiva päält Räp; kaar sai ar küü`betüss Se; kesva `d`äie küü`mäda; peremiis küü`u un poiss küü`nd Lei; rüki küü`betäss nuorõ `kuuga, saa ol`g `kangõp Lut || fig Kis tuuld küülib, leigab tormi Emm; [lennuk] `küüvas selle tee üles, kuuli`pildujaga ülevalt `läskis Nis; mes sa suuss `väl`jä küüväd (ütled), kõik on tiätä Kod || (eostamisest) ma nään juba seda `vilja, mis isaisast on küüvatud, et lastelapsed ei ole pahad Kei; ku mijs ei taha sedä seemet `sinna `küüva, lästi läbi `kintse maha Krk; är jo küü`bet (rase) Lut

2. maha puistama, laiali laotama eit `küüvas `jälle `tuhka ja `suola kõhe `ninda et krabises `tõise `jälgidelle Lüg; küülitasse tali nesode ja rukide `peale `tuhka, et see siis rammo teeb Mar; kaali `soola küülitasse põllu `peale Tor; `läskis einama keik `väetist täis `küüva Saa; ma pian minema eenamale `kuütsi küülima Juu; tuli`mulda küülitasse maa pääle Äks; `ipsi küüväve naiste`rahva kik`k puha Hls; mehed küülinuva `suula `sinna aena pääle Ran; no_`leki küü`vke kiips maha ristikhaina pääle Har; seeni küülvama ~ küülima (äikesevõi vihmailmast) lüüb `suoja `välku, siis `küüvab `sieni, siis välk `küüvab `sieni VNg; kui `pilved ei õle ja `taivas lüüb `välku, siis `taivas `küüvab `sieni Lüg; `pärtle päe pidi `seena küülitama, vihm küülib näid Aud; siene välk `küüvab `sieni VJg; pal`jas välk `küülmä `sijni, kui soe on, `välku lüüb aga ei müristä Kod; `üüse, kui pillup `väl`ki ütte luku, siss om seene küülimine Kam; sügüselt ku `vihma satass, siss üldäss et `sijni küüvetäss Har; nigu küüvetäss siini, ku `pälkõss Plv; `välki lei inne, `pik`ne es müristä?, `sijni küüb Vas || küüvuma vili on kauaks põllule jäänd, akab küülima (varisema) Jäm; Seapiimarohi oo üks eieti kange küülija rohutaimes Kaa; malts on ka väga küüliv taim Plt || raiskama [ta] küüv raha Kod

Vrd küüvitama

küüve|luu `küüveluu linnu rinnaalu – VNg

küüvi- küüvi- `põllumies ke `küüvab on `küüvimies; sie on `küüvi põld, tuleb rukkis `küüvata Lüg; Küülimeheks oli änamasti ikka peremees ise; Mul oo sedakord viis vakamaad küülimaid; Küülikünd tehti vanasti ikka meitel seanina adraga; Sii salves oo kevadine küüleseeme Kaa; Me läksime just küülima, esimene küüli päe oli, kui kukkus lättima (lund sadama) Põi; küüvikünd oli siis, kui suivil`la seemet `tehti maha LNg; küü`vikuu (august), siis pidid rugi seemet küülima Tõs; nüid paras küüvi aeg, tema viidab selle ää Ris; ku ma olin `mõisas küüvimes, mul oli põll ies Kos; peremiestel olid nabra ladumise päävad ja küüvi päävad (mõisateol) HJn; küüvimies pidi seitse `korda `süüma `enne `küüvamist JõeK; põllumees pidi `õiged küüvi `aega `tiadma Trm; küüli küünd, seemelt sisse küünetse Hls; [kevadine] küüviaig nakas siss, kui mõts nakass `lehte minemä Kam; pal`lu sul taad

külvü `põldu `omgina Har; Mõnõl ol' tettõ_perüis külvü põll ja `hoise tuud alate aad'ah vilä salvõ veere pääl Räp; õga_ss külvüaig viil `müüd'ä olõ_i? Lei

külvü|anum külimit – T V külvü anum `olli `puune, periss tettu külvü jaoss Ran; külijäl `olli sedulga rihm üle õla, ja `olli külvüannum sääl pääl Nõo; külvü annum om kaalan kui külüma minnas Ote; ku sa tulõt, siss võta aidast tuu külvüannum kah; külvüanumadõ lätt puul `siika (kuuendik vakka) Har; Külvüanomal ol' rõivanõ põhi, küle? ol'li_puust, ol' hõõrik Rõu; külvüannum aidan, t'era? zien Lei **Vrd** külvü|nõu, -painand -esi külvüvirind kui suure `püuga mees oli siis oli lai küli esi ka Khk; tule väl'lale, tõmma -- külvüiesi `kriipsusi Pee; külvü esi oli kolm samu lai Sim **-hein** põldhein meil oli `terve `hektar suo `peldu, `külvü `heinä `pieti siel Kuu **-hitse** hri pl külvükriips küli `itsed Pär; külvü itted Hag; külvü `itsked Lai; küli `itsmed veetasse jut'ti mulla pial SJn; külvü hidsa Se **-kook** konks külvükriipsude tõmbamiseks küli kooguga `väetse [külvü]rinnad ette Muh

külvü|kord külvüamise järjekord **a.** maatükkide järgi teine `aasta sis, rukis läks `jälle sõnna suivil'ja maa `piale, ja suivilä läks sis jälle `kartulemaa `piale, ja `kartulemaa läks, `sõnna kus rukis ära leigati, `sõnna rukki `kõrde, nii oli külvü korrad Koe; kui põld `ol'li viien nurmen, siss `ol'li külvü kõrd nii, et edimäne `aasta rügä, tõene `aasta ristikain, kolmass kesi ja `kartul, nelläss kaar ja lina, ja viiess `aasta kesä Ran **b.** külvüaja järgi külvü kord oli iga vil'jal oma ajal, kevade ja sügise ja -- nüüd põle külvü `ühtegi `korda, ikke vara maha Trm; enne tetäss kesv, perän kaar, om nüu ärä, om külvü kõrra lõpetedu Kam

külvü|kriips külvüvirinna piirjoon Isa `külvü, mina `tõmmasin `külvü `kriipsu IisR; sai küli kriips `väetud Mär; `itsmed oo külvü riipsud, jalaga tõmmatse Tõs; küli riipsud Khn; konksuga `tõmmas küli kriipsud Rap; külvü `kriipsude vahel on külvü rinnad Kos; [kui külvüates] tagasi läks, siis sai külvü kriips `vietud Sim **Vrd** külvü|hitse, -rada, -rida, -riipse, -sitke **-kurg** (soo)kurg Ei enam näe sügise `külvü `kurgesi ega kedagi IisR; küli kured, sügise `lähtväd Tõs; Ku külikured lähavad, sis tuleb rukkiküli teha, sis tuleb kõige parem vili Hää; ommiku nägin, et külvükured juba põllul -- rukki külvü aeg nad tulid `põldudele JJn; külvükured, viietõiss `kümmendal augustil akavad inimesed vana `sümmegä rükiss `külvü, siis kured akavad `ul'kma Kod; meil kui nüüd kured keerutavad, siis `üeldasse et on külvü kured Äks; küli kured varemalt lähavad, siis on mõni nädäl vahet kui nad kõik minimä akkavad KJn; külvü kure lääve, rüä tegemise aig kähen Krk; vanast kutsuti külvü kure, ku kure lätsivä, siss `tulli rügä tettä Nõo; Rüä külvü alost sõss ku sügüse lätsivä? edimätse? külvü kurõ? Räp **-külimit** külimit Peremies `külvü külimituga, puukilimit, `üiti külvükilimit Sim **Vrd** külvü|nõu **-lind** (lind) külvü|lind, nõnda tihase aruline al' lind, puu `otsas; küli lind kisab kevade küli tegemise `aegu Khk; külvü|lind Iis

külvü|maarja|päev rukkimaarjapäev neli `maarjabad oo `aastas, üks o küli `maarjabe Muh; küli `maarja päeval -- kui tali `vilja tehatse, ruki seemet tehatse; küli `maarjapäeval, ruki küli `aegas niideti [lambaid] Var

külvü|masin külvük `külvü `massin, õli `küljes suur rattas ja pisike rattas Lüg; pärast siis `mõisa `tuodi juo `külvü `massinad, `nisked puu `massinad Jõh; Niitsel ajal tehakse külid keik külvümasinatega maha, meni aru (harv) viskab eese aiamaa peel käsitsi Kaa; Külvü|masin

tieb iäd riaskülü Khn; pärast siis lõpupeäl me `ostsime koa küli masina Juu; tõi kül`vimasina, külv vil`jä maha Kod

külvimatt → külimatt

külvi|ninn pl *kül`ünini*? (lill) – Lei **-nõu** külimit – M nüid ei ole kellekil kül`u nõud äm (enam), nüid külvitse masinteg Pst; külünõu olli vana sõgla keru, `rõõvast põhi ala pant Krk **Vrd** külvi|anum, -külimit, -painand, -vakk **-nädal** (iga) nädal jüri- ja jaanipäeva vahel külviaja sees `külvinädalad akkavad `püöri`päivast `piale, `jaaniba nädal on `kõige `viimane Lüg; `külvi nädäläd õlid, `ka`lenderis õlid kõhe Jõh; külib ikka pärast küli nädalid see Ans; külvinädalid `lueti tagurpidi, `kümnest akkas `peale, `jüripäevast `peale akkas `kümnes nädal Han; kaerad [tehti maha] kahesma küli nädala sihes, kardulid `tehti ka änameste sel aeal Mih; kaheksas kül`vinädal peab ube tegema, siis `tulla kaksikud kaunad Juu; vanas kallendres oli kõik üleval, millal kül`vinädal `algas ja millal nad lõppesid Kos; kuuvvendel ei taha `külvä et kuuvves külvinädäl on rohonädäl Kod; jäi kõik `ildast si tüü, ei `saagi kül`vinädalate `järgi tiha Äks; esimesel kül`vi nädalal, kas külvati kedagi või, aga siis vahetati moonamehi, kolisid ühest kohast `teisi, uue koha `piale, teisel nädalal akati `põldu tegema Lai; nüid ei vaade `kennig külünädäl, nüid olli jo edimeses maiss maha tett mõnel Pst; üteltõiss `kümnel külvi nädälil kül`veti nisu? Har; kon om `lämmäb maa, ku tulõ kolme `tõismess nätäl, sõss om d`oo külü nätäl Lei **-pael** külimitu pael painand oli küli pailaga `kaelas Kär; Külipaelaks oli mulle sageli telkarehm Kaa **Vrd** külvivöö **-painand** külimit – Sa küli painand oli külemitune, kümme üks teisend `toopi suur Kär; Külimehel oli külipainand külipaelaga kaelas, kõhu ees Kaa **Vrd** külvi|anum, -nõu **-rada** külvikriips mees `külvab ning laps tambib külvirada Khk; vago möödä `külväd, need `üitässe külvi rõjad Mar **-rida** külvikriips `külvi riad one oraksest `tunda (näha) VNg **-rind** – R eP 3–5 sammu laiune riba, kuhu külvati mina ku `läksin `külvi`rinnaga üle `väljä, sis tuln tagasi, seda sama äärt `müödä ja akkasin `jällä siit `õtsast `päälä Jõh; teine keib külimihe kõrval, vaadab kohes küli rind, pistab pulgad ede Khk; kui külirind käsile jääb, sis jääb surma aud `sisse Jaa; küli rind o samma kus ta (külvaaja) läheb, mõedets `sammega, `ühte pidi kolm `sammu Lih; üks külve rind jäi mul külida viil Tor; mõni ei `soandki `eäste külitud sis jäi sedäsi külve rinna `kaupa [näha] Juu; ühe külvirinna olen paksema `külvand Amb; `külvaaja `tõmmab kriipsu põllu piale, siis ei külva teise külvirinna piale, ta näeb kus jaar on Koe; oras `näitab ära kus kahe kül`vi rinna vahe on Sim; ühe vuoriga mene, üks külvi rind, teine kõrd, teine külvi rind, nii kavva, kui põld täis Iis; siuksed jut`id jah ol`lid, `üeldi külverind ehk külirind SJn **Vrd** külvi|esi, -rinnats **-ripse** pl küli`ripsmed külvikriips – Pha **-rinnats** külvirind `Teibast `teibani `veeti siis `põllule ee `kriipsud, `külvi`rinnatsi `laiuse märkimiseks IisR **-siig** taliviljakülvi ajal püütud siig Liivamälas, seelt sai ästi külvisiiga, nee olid ästi rasvased Khk; Külüsiig, sie oli rugikülü `aõgas Khn **-sitke** külvikriips küli `sitme vahe Kär; külvi `sitmed Ris || külvirind Kahe `meetri `laiuselt visati `korruga käsitsi `külvates ja seda nimetatigi `külvi`sitkeks, seda `laiuse kaart Kuu

külvitama kül`vita|ma, -ta külvama eina seeme tuleb kül`vitata Pal

külvi|vagu vagu, kuhu külvati `külvi vaod `aeti neli samu `laiad, nied õlivad siis `külvi sikkandused Lüg; kui küli vagusid `aeti, siis pidi nii anniti ajama, et äs lehe `arja; `tuhli vagumise ning küli vagude ajamiseks pannasse nuut `kurku Khk; `väeti külivaod, vanasti

oli `aetud adraga Lih **-vahe** külvirinna vahe mina käisin ies ja tegin `jäl'ga et jäeks kül'vi vahe VMr; külvivahed one õege laiad Kod

külvi|vakk 1. külimit küli vakk tehasse `ölgedest Khk; pane külivakk `kaela ja mene külima Muh; tyy sij külvivakk `järgi `mõtsa Krk; külvivakk, poolõ seega osa Har; `Külvamise jaoss ol'l kül'vivakk, t'ää ol'l pähnäkoorõst tett ja ol'l üte `taoline nii alt ku ka päält Rõu; Nii kavva võõse keväjä põllumiis `kylvä?, ku riüä `häelmo kül'vi vakka sattõ, sõss pidi kül'vi vaka kummalõ `käänmä (külvitõõ lõpetama) Räp; külivakaga mine tyy `jauhõ Se; peremiis võtt kül'vivaka un alg `pillu `maalõ Lei || veerand vakka (mõõduna) – Võn Ote

2. (seen) `Enne ku `sirbiga sai `viljad `lõikada, sis nägid `kõrres, maa pääl `külvivakkasi; `Külvivakka teräkeste (eoste) järäle `einostati `vilja `saaki, mittu terä `külvivakkas, `ninda mittu `siemmet pidi põld `andama Lüg; külvivakk - - kasvass kus liiva maa ja ruusa maa pääl; külvivakk ku tühjä või poolik, siss tulep kehv `aaste Krk

külvi|vares künnivares küli varese olevet musta Hls; külvi varõss Plv **-vöö** külvipael Küliõõd kojuti möögaga, kude takusest, lõimes kanebisest lõhngast Khk; ma `antsin oma vöö külbi vööks Mar; mõni `külvas kül'vi `vüega, mõni rihmaga Sim; kui lähäd `külvmä, kilimitu `sisse teräd, külimit külvi `vüügä `kaala Kod; kui `külvas, oli külimat't kül'vi `vööga kaelas, see oli mõni rihm ja mõnel oli `kootud vöö Plt

küläb → küllap

külält → küllalt

küländ, külänt → küllant

külät → küllät

küläti külakaupa vanast olli küläti õidsil käünü Krk

külü- → küli-, külvi-

külümet, külümüt → külimit

kümblema `kümble|ma, kümme|da Muh Var, -mä, -dä Khn; `kümläma, kümmelda Muh Kse Var Tõs Aud (veega) loputama, uhtuma `laudul vihelse, sis pestasse ja mennasse `kümläma; sead `ollid punasid näsu täis, siis kümmeldi külma `veega ja `pandi massina eli `peale Muh; läks rehale `kümläma Kse; üks `kümlä kaokülmä `veega Var; Mõni võib omalõ `saunõs `külmä vett `kaõla `aada, aga mia ei või sedäsi kümmeldä Khn || suplema – Aud Vrd kümmeldama

kümm küm g kümma Emm Rei, `kümma IisR Istk külm `Lapse `kännud on `kümmad IisR; Ema, mool [on] küm Rei

kümme kümme g `kümne (kümme) eP eL(k' - Se Lei Lut Kra); n, g `kümme R

1. num **a.** põhiarv `kümmele panema `kümme `juure, saab kaks `kümmend Lüg; kümme kümme, sada täis Kod; ta ei mõista kümmend lugede viil Krk; `kümnele kümme manu om kaits kümmend Nõo; kat's kõrd viis om kümme Har **b.** (kellaajast) `kella `kümme ajal `ohta mina olin viel sääl `kohtu ies VNg; `tulga nüüd `omme `kello `kümmess `seie Lüg; kella `kümmeni, üheteist `kümmeni [nüideti], siis läksime keskkommikulle VMr; kellä `kümmess jõus kodu Puh; `kümme üt'sät (10 minutit üheksal) Lut **c.** hulk, kogus `kümme last oli, meil oli suur pere Kuu; sie kuok on `kümmest `raasukesest `lõigetü Lüg; ei tule `kopkagi, `ammus `kümmes viel Vai; laev, mis oli laev, see oli kümme `jalga pikk Põi; `kümne mehe `kohta `olli üks püssi nõnn Muh; `kümne obuse ramm Rei; [linasugemisel] keeratasse kümme piu `nuusti Vig; võta vali siält `kümne ulgast Tõs; `särkisi on kümme ku ma surma särgi `juure

`arva Hää; `kümneks aastaks `pañdi `vangi Ris; viis `rupla ja kümme `rupla, saba raha, lehma pialt [anti karjasele] Kei; kümme `käsku Koe; tämal ei õle kümmandki `lehma Iis; isä juba kümme `uassad `surnud Kod; [talle] `anti `kümne vaka maa säält Kirilä talust Nõo; rübe suppi nigu kümme miist Urv; mi_sai kümme `kruuni `põrsast, `müüki mi es alambahe uñmi `põrssiid Rõu; kümne küünega ~ sõrmega oma kätetõoga ma pea ennast `kümne küünega `toitma Khk; sel `põldu ega muud ei ole, temä piat `toitma ennast `kümne sõrmege Hel **d.** (vanusest) keik on `alla kümmand `aastad alles Krj; aga ma olin siis viel `alla `kümnet `aastad KuuK; ei ole viil kümment `aastet täis Krk **e.** (järgarvsõnana) kümnes üheksä sae, `kümned käib Kod; `kümnest akkave [külvinädalad] ja lääve iki `allapoole Pst

2. määramata hulk (täh palju) mei ikke omal kulul `läksimme ja tulimme, `palju `kümnenid inimesi [käis Suursaarel noota vedamas] Hlj; `randa tuli `miinid `kümnete `kaupa Khk; `kümnest kuhast ka'ti Kär; tuul laseb `kümnete `kaupa puid maha, kui tormid oo Muh; Miestel üks kaks `mütsü, aga naõstõl rätikusi `kümnete `viisi Khn; tekk seesäb `kümniid `uassid Kod; ma sulle kümme `kõrda ütelnu Trv; ta_m `kümme `kõrda toda juttu kõnelnu, ike alustap ja lõpetap Nõo; sa tulõt `õkva_siiä mino `ainukõist `ot'sma, võta_kos `kümniit om Võn; `kümniit `aastakku lät's ku timä `kuuli Vas || fig mul om esi kümme tüüd ja üt's tõiskmess om näl'g; siss mut irmudide kige `kümne kül'le `järgi Krk

3. kümmand, aastakümme `Seitsmes `kümme olevat `surma `kümme Kuu; kes `teismete peal oo, nee `lootvad ikka mehele `soaja, kes `kümnetesse soab, see_p looda enam Muh; egä kõik saa ju kahessad kümnet nähägi Vig; akkass kuvvedet kümment `käimä Krk

kümmekeste `kümmekeste kümnekesi `Lapsed `läksivad `kümmekeste `kuali Jõh Vrd kümnekes(t)e

kümme-kond `kümme|kond g -konna S(`k- Kär; g -kona Khk) spor L KPõ, Iis Äks VIPõ; `kümme|kond g -konna Jõe Kuu(-kund) Hlj (arvuliselt) umbes kümme ma olin sis sie `kümme`konna, kaheteis`kümme `aastane Jõe; Neh `Loksale on igä `kümme-kond `virsta, saab `vantsida küll jala; [jää] `krunnid olid sama `korged kui sie `Mohni maa, võib`olla `kümme-kond `mietri Kuu; kalu_s ole midagid, `kümme-kond oli Khk; ta ikka moost `kümme-kond `aastad vanam Kär; Raiu õks (lepavõsu) äe, `kümme`konda kaks tuleb asemele `jälle Kaa; `suuri kevadisi `räimid paar `kümme-kond Pha; `kümme-kond `tuhlimi `aetud pahla `peale ja `pandud leeme `sisse Muh; `kümme-kond pöö `paikas, siis on linad kärus (hakis) Käi; `kümme [lina]piu `pandi unikusse, `üiti `kümme-kond olevad Vig; selle männa raisid ka `kümme-konna `aasta eest maha Vän; suur pere oli, `seitse kaheksa või `kümme-konna `vaemu peret Ris; Pal'luks seda `põldu oli, `kümme-kond vakamoad Kei; kirikus oli `kümme-kond inimest Koe; pime kangas, põle `kümme-konna `märki Pil; `napras on `kümme-kond akk`jalga SJn Vrd kümme-kond, kümme-kond

***kümmel** kimmel (-l) g -i Krl Rõu Röp Vas; g `kimle Plt kõõmneviin vanast tetti piiretusõst kimmelit Krl; kimmeli viinal es olõ? `tsukrut sisen Röp; kimmel ol'l `küümne `mauga? ja vallus Vas

kümmeldama `kümme-kond Muh Kse Var Mih Tõs, -ämä Khn, -eme Hel (veega) loputama, uhtuma; (vett) valama, viskama sellele `kümme-kond vesi üle; `kümme-kondab ennast ikka alles, teised juba ammu `valmis Muh; `kümme-kondas `piuga üsna vett `peale; kui `vihtlesid, siss `kümme-kondasid vett `kaela Kse; `kümme-kondan enese koa soja `veega; vett

kümmeldatse keresel Mih; `kühvligä kümmeldäb vett Khn; mis sa kümmeldet `kül`mä vett
`kaala Hel Vrd kümblema

kümmeldis|vesi too `mulle kümmeldisvett (loputusvett) Tõs

kümmeline `kümmeli|ne VNg Lüg, -le|ne Plt, g -se kümmeline õberaha on
`kümmeline, vaskraha õli `viiene Lüg; mul oli üks `kümmelene Plt

kümmendik kümmendi|k g -ku Mär VJg Iis Plt Krl Har Plv; `kümmendi|k Lüg, g -kku
VNg Jõh, -gu Kuu, n -kko Vai kümnendik `kardulimaa oli igäl ühel, kaks `kümmendikku
`ektari; `Kortsmik saand `viina `müömäst ühe `kümmendigu omale Kuu; se on vaid
`kümmendikko osa Vai; kaal oo `õige kümmendiku naela pial Mär; kümmendik osa
einamaad Iis; üt's kümmendik `kaalu mant `puuduss Krl; pal'luss ma taast `porknõst sai, üte
kümmendiku Har

kümmene `kümmel|ne g -se Kuu Lüg Jõh Kad VJg

1. s kümmeline `kümmesed `jäiväd pidämä ja `viiesed Lüg; `kümmene oli punane Kad

2. kümneühikuline a. kümneaastane tüttär õli vist `seitsmene ja poiss õli vist `kümmene
Lüg b. `niskesed plekk `lambid õliväd ja, `viie`liinised, `viiene õli sie `kõige pisemb, siis
`kümmene Lüg

3. (kellaajast) puol `kümmesega [läks tööle] Kuu

Vrd kümnene

kümmes `kümmel|s VNg VMr, g -nda Jõe Kuu(-ne) Jõh Plt, -nde Lüg Jõh(-ndemä) Vai
kümnes `kümmendal `aastal ei `oldki ülepia meres jääd Jõe; isa suri `kümmenda `aesta
`jaanuaris ärä Kuu; Tie `ääres `sõisas `kümmes kilu`mietripost Jõh; üeksa `vihku
[rukkihakile] `alla ja `kümmes `piale piast VMr; ühessa tööd ja `kümmes näl'g Plt

kümmetämmä kümmetämmä "kümmet korrutama" mi_sa tanh kümmetüt Har

kümmik → kümnik

kümmugune kümmugune kümmekond kümmugune `aastad tagasi Jäm Vrd kümmune

kümmune kümmu|ne Jäm(-na) Ans Khk(g -se) kümme(kond) teisel kümmuna vakka ja
sool pole üht Jäm; kerstud olid kümmuse, kahe`teisme, viie`teisme vakased; nii suure
[hunniku] tegid kui arvati `suutavad kainus ää viia, kümmune `vihkusid Khk
Vrd kümmugune

kümmek `kümmel|k g -ku (mängukaart) – Se Vrd kümnik

kümnekeisi, kümnekes(t)e `kümmel|keisi Emm, -kese, -gese Har, -keste Nõo kümnekesi
läkst `kümnekeisi Emm; vahel ollime `kümnekeste säääl aenal Nõo; a_mi lät'si `kümnegese
viil' `Harglõ pääle kah pidulõ; ku_meil vanast konhki pulma? `õlli, siss leimi mõnikõrd
`ütsemägese vai `kümnekeese kokku, ja lät'simi vaadiga? Har Vrd kümnekeste

kümmeline `kümmeli|ne Vai Põi Iis Trm Krl/-lõni/ Rõu Plv, g -se Jäm VII Mär Trv Krk
Puh Nõo San, -tse Har; -le|ne g -se Emm Mar Tor Hää Koe

1. raha mingi kümne ühiku väärtuses üits õbe `kümmeline om viil Trv; lättede visati
kate `kümne `kopkiline õbe raha, ehk ka `kümmeline, nii kudass kellegi jõud kañd Nõo

2. kümneühikuline mool pole `kümmelist raha Jäm; `kümne margane Tor; kuuõ,
`säitsme, `katsõ, `ütse, `kümmelitse, nyu `õlli länigu? Har

Vrd kümmeline, kümnene

kümnendik `kümmendi|k Põi Muh Mar/-dek/, g -ku Jäm Khk VII Emm Kse Hää JMd
Koe Trm, -gu Trv San; kümnendi|k Hls, g -ku Tor Har Vas kümnes osa See on vaevalt

`kümnendik, täpe selle varanduse `kohta Pöi; sai kümnendiku osa Tor; ei sua `kümnendikkugi sellest omale JMd; kümnendiku osa maad a`nd sulasõlõ Har Vrd kümnendik

kümnendiguline kümnendiguline a < kümnendik kümnendiguline annum Puh

kümnene `kümne|ne g -se Vai Jäm Khk Kär VII Pöi Muh Mar Mär Kse/g -tse/ Tõs Tor Kei Juu JMd JJn Koe Kod

1. s künneline Ma pole so `künnest näind Pöi; panin kõik `künnesed isepänis - - kolmesed isepänis JJn; tämäl mitu `künness Kod

2. a kümneühikuline a. kümneaastane sai pealt `künneseks JJn b. (muud juhud) `kümnene raha Vai; `künnesed õbe rahad olid enim, pärast olid `paprist Kär; `andis `moole kaks `künnest raha Tõs; `künnesed paberossid Tor; võta `kümnene raha Kod

Vrd kümnene

kümmes¹ `kümne|s Vai Pöi Juu JõeK Sim Iis Trv Hls, g -ma Ans/-me/ Kse Han Tõs Tor Saa HMd Kos HJn JMd Trm Kod/-mä/ Äks Pil, -nda Jäm Khk Kär/-nde/ VII Mar Mär(-mme-) Vig Khn/-ndä/ Koe VJg, -ndama Muh Emm Käi LNg Ris; `kümne|ss Puh Rõu Lei Kra, g -dä San/-de/ Krl/-da/ Har Plv Lut, -ndä Ran(-ndämä) Vön Har Plv järgarv miä olin `kümmes mies Vai; `kümmemel `aastal, siis sai krundid `möötu Ans; [9-aastane] keib `kümmet Khk; ühessa ametid ja `kümmendamaks nälg Muh; `kümmes pää maas `aige Mär; külvinädalid `lueti tagurpidi, `kümmemast akkas `peale, jüripäävast `peale akkas `kümmes nädal, `kümmemal ei `tehtud `ühtegi seemet Han; jäi pooleli `kümmema lehekülje `piäle Tõs; teesed `kostnaga majad tulid `piäle `kümmemad (1910) `oastad Kos; vanasti Kõo laata oli `kümmemal `oktoo-brel Pil; ma olli ütessä `aastane, `kümmess `ol`le pääl, siss lät`si mina võõrast `tijnmä VÖn; `kümmess näätäl` ol`l haina näätäl`, siss aja haina vil`lä `sisse Har; `bul`bit pandass maa `sisse nii maie `kümmedäl Lut Vrd kümmes

kümmes² → kümmis¹

kümmnik `kümmni|k Jäm Hls Krl, g -ku VNg Lüg(-mm-) VII Emm Mar Mär Kse Tor Saa Ris Juu VJg I Plt Har Rõu, -gu Kuu Khk Rei Trv Puh Kam San Plv Röp; n, g `kümmniko Vai

1. külakubjas; vallaametnik `moisa puolt `pandi `kümmnik VNg; [külas] `käiväd `kümmnikud, `annavad `käsku Lüg; `kümmnik on valla käskjalg Saa; igäs küläs oli üks `kümmnik Juu; `kümmnikud tuavad `käsku, käeväd kõik talud läbi Kod; vallal `seätäss `kümmnikkõ kis `asju? ajavõ? Krl; külä `kümmnigu? ol`liva nu `kohtu`mõistja? Röp || esindaja `kümmnigu valiti egä `kümmne sulase mehe `pääle üits, nii kitiva sõss oma mehi vallavanemase Trv

2. järelevaataja `kruonus on `kümmnikud, `tõine `soldat `pandi `tõise üle `kümmnikust Lüg; olin töö `juures `kümmnikuks Mär; laada kubiad `üiti enne `kümmnikuse Tor; sae `veškil ol`li oma `kümmnik Saa; suurema silla tegemise juures oli ka `kümmnik, ja metsa `töödel Lai || fig veisesita `kümmnik (karjane) Jäm

3. kümnendik üks `kümmnik osa Mar

4. (mängukaart) `parti `mängimise `juures, nii mittu `silma õlen juo saand, `kümmnikust akkas lugemaie `ninda `kaua kui `ässäs `saate Lüg Vrd kümmek

kümmis¹ `kümmni|s Vai Jäm Khk spor L, JMd Kod, -e|s Käi Rid Mar Ris Koe Plt Hls, -e|ss Krk Nõo San, -ü|ss Urv Krl Rõu/-ü|s, g -sõ/ Röp, g -se

1. naturaalmaks (algselt kümnes osa saagist või varast) ühekorra `möisnigud `vötsid kala `kümnist, üks `kümnest Khk; `enne `köidi külast kiriku `kümnist `aamas Kse; ilma `kümniseta nad (möisnikud) ei luband `noota tõmmata; õnge ja mut`ipüik ol`li `lahtine, ilma `kümniseta Pär; möisale makseti `kümnese `vil`ja igast seltsist Koe; `kümnised õli vaja `möisa viädä, lammas ja kana Kod; õpetejel ja `köstrel `viiti `kümnest, `vil`lä, `einu Krk; vanast pidi `kerkule `kümnest `anma Nõo; `kümnüse massu manu_käve iks `ketrüss kah Urv

2. tasu; meeleheha ma massi sepä `kümnese ärä, egä obese päält olli üit`s `ruubel `massa Krk; herr tegi viina - - sõss `ánti `kümnüse pääle `väl`lä, kümme rubla är möit, sõss said rubla kasu Röp

Vrd kümnus

kümnis² → künnis

kümnise|parras meresügavik `kümnise `pardal olime juba Emm **Vrd** köönis-, künnis|parras

kümnus `kümmu|s VNg Tor Kad VJg Trm, -u|ss Trv Ran(g -sse), g -se

1. naturaalmaks, künnis kas sai `palka vai sai `künnust kaladest vai `kuida VNg; [ta] maksab `kümnuse omanikule Tor

2. tasu kaupmes suab iga rubla pealt `künnust VJg; sepäle, niiduvahile `viiti vanast `künnust Trv

kümnüs → künnis¹

kümp¹ `kümp Lut, g `kümb|i Emm(-a) Rei, -u Rei Phl Hää, -ä Tõs

1. küür; muhk kümp on `selgas Emm; mo jala piäl `sohke kümp Tõs

2. kungas vanasti oli rüñjete ja `kümpude taga palju `untisi Rei

kümp² `kümp g `kümbä

1. pikkusmõõt (pöidla esimene liige või nimetissõrme kaks liiget) suka veert ike mõõdamä, kümbäge, mitu `kümpä om lai; üits kümp olli päiel, naistel suka ja `kinda `mõõtmise jaos, tõine kümp olli edimene sõrm; kuus `kümpä suure inimese suka tall Krk

2. sõrme liikmekoht sõrme kümbä valuteve; mea lõigassi sirbige väikse sõrme kümbä pooless Krk

Vrd kömp⁴

kümplik `kümpli|k g -gu künklik, mättane `kümplik einam Rei

küna küna (-ä) R eP spor eL

1. piklik (puu)anum `tiema `ämbri sia `süömise ja valama siis künä Lüg; siad `lähväd `jalgoga kohe künä Vai; vere rohi, sellega tuleb pesta künad ja kihad `puhtaks kui õlut tehakse Jäm; käia vänt ja käia küna Khk; Pal`k raiuti sihest tühaks ja oli küna `valmis Pöi; sigadel `olli kivist küna Muh; virre küna, virre jooseb säält `sisse Emm; künä oli - - päris ühüst puust `tehtud, nüid `viimse ajal `löödi `laudest; `põrsal oli mold, `väike, aga vanasial oli küna Tõs; põrsas läks jaluli künässe; künä koabe (abinõu küna puhastamiseks) Juu; luomad jäid küna `äärde `juoma Amb; veke küna on mol`d Kad; peksivad kurikaga vanast `rüdid küna õtsa pial Iis; vede triitsiväd ärä ja paks jäeb `künnä (põrsastest) Kod; suur küna kos `sisse sai libe ja liiv `pantud [puunõude küürimiseks] Äks; istup padja pääl nigu künä enne, aga mitte üless ei tule Nõo

2. väike paat, lootsik `ilma `purjudeta küna on, kenega `ranna ääres `laiva saab `kartuli vedädä VNg; jõe peal `sõitsid künaga, järsk ots oli, alt ikke ümmargune Juu; poisid

`sõitsivad `veški tamme pial künaga Kad; künada tõrvatasse ka, siis ta pidab vett Trm; kaks künä `aeti kõrvi kokko, `vankri tõesed rattad `tõisi künässe ja üle jõe Kod; künä oli `õige põhjaga, tagumine ots oli lai ja `kañtis, esimine ots oli terav Lai; künä pikkus `ol'li õhessa või kümme `jalga Vil || pej (kehvast paadist) `Sõukse künaga äi lähe `kuskile, tuul lööb `õmber Pöi

küna|kirves kumera teraga õõnestamiskirves Küna kerves, pisike kõver kerves, lapiti varre `otsas, sellega raiuti küna sihest tühaks Pöi; künä kirbes, neoke ümmärgune Vig; künä kirves, `sohke kõver Tõs; `Lašti puuriga augud ette ja siis küna `kervega tahutakse seest `õensaks Kei; küna kerves on jüst nagu mu peo, se ear on terav, raiutakse ikke kauh ja kauh Juu **-närija** fig ihnuskoi Künänärijä neh, `leikab `ounagi `müües `puoleks Kuu; `ahned inimest `üiti künanärijaks Khk; Künanärija oo naa ihnus, et ei raatsi oma kaust (kaevust) vettki juua Han; Künanärija -- ei rat'si isi ka õieti `süia, närib `tühja küna, `seuksi künanärijasi on küll Hää; tema on nisuke künanärija et ära ullemat ot'si VJg; `näl'gi ise, aga tõistele anna täitsa, siis ei saa su `kohta künanärija `öölda Lai; Kõrtsimüis om peris künä närija, temä käest ei saa üttegi pudelt pairist (õlut) võlgu Hls **Vrd** künänärik

küna|puu|kakk künabo kakk kaapekakk – Käi

künd künd Kaa Rid Kul Mär Tõs PJg Röp, g künni Emm Rei LNg Plv, `künni Hlj VNg Lüg Vai/n `kündil, künnü Kuu/`k-/ Krk Kam; künd g künni spor Sa, Muh spor L, Ris JIn Koe Kad Rak Trv Hls/g -ü/ Puh Nõo Rõn San Krl, künni Mär Tor Kei Juu Kos Jür KuuK JMd VJg Sim I Äks Plt KJn

1. kündmine, künnitöö sügisesed `künnid [tehtud], siis oli maa kevade `audund Hlj; kevade vara on `karge künd, siis on kare veel murus ning `kerge künda Khk; Märjaga `küntsüd, see künd pole midagi, teeb moa `raskeks Pöi; maretabe künd `olle kõege param, see oo sõnniku eest Muh; obosega künd oo keega kääga Kul; lina maa tahab kohe eäd sügäväd `kündi Vig; kui esimene künd oli, siss võttis `kintrad `aiges Kse; ku ater ja ägli põllu pääl `viitass, on künd käsil Hää; kuind kõhna olen küll, aga `kündi teen küll Juu; ärja künniga pidi param ja sügavam künd `soama Kos; obused `tülpisivad künniga nõnna ära, et ei tahand enamb kudagi paigast `minna Kad; sie põle mette kellegi künd kohe, mud'u maa ä tongerdand Sim; vana `mihkklipääv kõik künnid õlid künnitud Kod; see ader olli roovi künnis saadet Hls; `küündlepäevast kümme nädält `kündü (künnipäevani) Krk; kui keväjätse künni ärä künnit, siss neid `juuni peo pääl es tunnegi, peo `olli sile nigu üits klaas Nõo; laisk mijs ai kesvä `kõrde kaara `sisse, ilma künnütä Kam; Vana inemise^o õks üt'livä^o alate, et parõmb sügüsene t'siat'suñg ku keväjäne meehe künd Röp

2. küntud maa Kelomättäd on `künni pääl, `uudismaal Lüg; `ätsed kasusid põllal künni sihes Mih; tuleb möda `kündi JMd; mitu vakamuad one `kündi Kod; eläjä lätsi künni pääle San

künde küüsi Aga kui nüüd `Suome vai `Iesti `piiri `valve `künde `jäämme, siis olemme `jänniss Kuu

kündimata `kündimata Koe Plt hoolimatu; ihnus `kündimata inime, kis ei soovi teisele iad ega `alba Koe; `kündimata inime -- kes teesele ei tai `anda Plt

kündma `kün(d)ma Jõe Hlj eP(-mä spor L, Juu Kod KJn), `kündmä San(-me) V(-me Krl; -ñ- VId), `künmä M(-me) T Plv Röp(-ñ-) Se, `kündama Kuu/-ämä/ RId(-ämä) Lüg Vai, -ema VNg Jõh[-äma]) Jäm Khk Kaa Muh, (ma) künnä(n), -ä(n) R/k-/ eP eL(künä) Lei

1. adraga pinnast ümber pöörama `Künnä sügüsell kas vai `siaga, ige on paremb kui `künda kevädell Kuu; kie `mulda ei `künnä sügäväst, sie kõrt ei `löika Lüg; `lahke maa, üväst on `künnetü Vai; ader `katki, nüid äp saa künda änam Khk; naine pole mitte põllu `kündija Jaa; ma ole `ärgedega künnund Pöi; sahadega `künta maa `ümber Rei; selle aua juurest kakkümmend `meetert küla `poole `künti üks puu kašt rahadega `väl'la Vig; vakama oli söömavahes künda Han; kui sulass künnad, siis üks kord, `rohkem pole `tarvis `künda Lih; Pöllud `terven `kündmätä; `õuni kündässe (kartuleid mullatakse) Khn; `Küntagu mul või obusega pää otsast ära (öeld oma sõnade kinnituseks) Hää; olen künn, olen külvan ka HMD; Künnid `künti varakult ää Kei; obune tül'bib ää `kündmisest Jür; rukki kül'v tuleb `sisse `künda Sim; [rukkipõllu] madalamad kõhad `künti kuke `arja (vagudeks) Trm; [ta] õli väl'jal `künnän Kod; kahessakümmend vakamaad, kraavitasin ära, obestega kõik künnin üless Äks; ma `kaalusin nad (hobused) `jalgupidi `väl'lä ja `küntsin [heinamaa] `ümmer KJn; liivamaa om `kerge künda, lase ku sosisess Krk; kolm `kõrda künnetse kardulid enne kui neid rahu `jäetse, ku neid võtta saab Hls; ark ader `ol'li söödi `künda Ran; miä ei tiia, kas na (härjad) `kuurmat ka vedäsivä, aga olliva `künnuva küll Nõo; es olõ obest, kes `kartuli üless `künde, käsitsi võt'ime ja kannime `kuhja Võn; kui edimäne kõrd `künnset, tuu ol' jilt `künnmine Kam; taa maa ol' neil ulga `aiga `kündmäde San; obõsõlõ üteldäss `künden vagu Urv; ala sa pennart `kündü ei?; õhukõsõlt `kündse, ai kaara seemend `mulda; ubina (katulite) hafja? omma nii väl'lä `külmänü?; ei_saa ü'ess kündägi viil' Har; kandõ maa seest `väl'lä `võetaki es, muku `künti noidõ vahelt õnnõ Rõu; kae_ku inemise saava är? ellä?; ei olõ `kündmist ei `külbmist Vas; ku om põld kokko künnet, siss om kuhi kesspaigah Se; `sieme? vaia kündä? maa `sisse Lut

2. fig a. vagusid, uurdeid tegema, uuristama ratas on põllu üsna ära `kündand Jäm; kõva põha peel `ankur jooseb `järke, künnab `põhja `mööda Khk; `vanker künnäb `moanded [kui ratas katki läheb] Juu; kanad räsivä `pendrit, siga ei räsi, tuu künnäb üless Ran; ütsikut t'sikka ei saa `väl'lä `laskegi, ta künnäp maad, nii et perse `pal'lald paštap Rõn; ku ei olõ? hää `ankri, siss künd edesi, ku om hää `ankri, siss võtt kinni?, `ankri künd, ku ta ei pia? Räp b. ei `künnedä ega `külvädä, ise `lollid `ilmale sigineväd Kuu; (meresõidust) Ta `kündis kõik oma mehe ea merd Pöi; (suguelust) egä siis egä kõrd ei või seemet `külvä, künda või küll Krk; ta künt küüd'sil ja päk'il pää toit (elatub kätetööst) Se

3. jalgadega teri viirgudeks lükkama `künti `jalgadega, `tehti `suuri vagusid, et pee seljad (viljapead) `jälle `peele `kerkisid Khk; Rehekünnimine oli lastele lõbuasi Kaa; Kui rehi rabat ja pitk põhk vilja peeld ee `riisut, siss et vilja seest veel päid ja põhu puru käde `sooda akadi palja jälu vilja sees `kündma Emm

künerikko künklik see on künerikko `einama Vai Vrd künärik

küng¹ küng Lut, g künge Plv Vas; küng g künge Urv(n -k; g -ä) Rõu, künge Har Se puujuurestik puu ol' kõgõ küngägõ maha_kaaldunu Urv; pal'lo `küngi maahn Rõu; [puu] küngega üless tulnu? Plv || küng um sääne laisk inemine Lut

küng² → künk¹

künga → Ls kinga-künga

künganõ künklik künganõ maa Rõu Vrd künkane

küngar küngar Khn/-är/, g `künkra Muh meremadal lae `olli testel `vastu küngart joosn Muh; küngär ehk rava, üks koht ond liivanõ, teene ond kivi unnikas Khn

küngas küngas g `küinka VNg/n `küñjas/ spor Sa(küñjas VII), Muh Emm LäEd spor Pä, Ris Juu Kos Amb Tür Koe spor ViK I, Plt Pil; küngäs Mär Vig Tõs Juu Kod KJn Kõp Vil, küngäss Trv Hls Krk Puh/n -ñ-/ Ote(n -ñ-), `küngäs Kuu RId(`künges g `künke Jõh; pl `küngäd Vai), g `künkä (väike) kõrgendik *one juo `aljaku maas, nüüd `sündi `lambad `künkale `lassa VNg; `neie `küngäste `õtsa on majakesed `tehtud Lüg; tuuligud ehitasse ikka küngaste `pæele Khk; küngas mere sees Emm; see oo ea lausaldane põllumaa, `künkid ega `känkid põle Kir; Kus mägi, sial mõisa, kus küngas, sial kõrts Han; juba `küinka all (surnud) Vän; küngaste vahelt ei saa kud`agi `eina `niita Saa; ússid igä `künkä `otsas Juu; ei ole `kõrgeid `künkaid, ühe tasane lodu mets Sim; siin oo küll `künkid, mitu küngäss Kod; `kañtsime eina suurema küngaste `piaale Plt; ei ole küngäst egä ei ole muud `põõsid kah Vil; `künkä taga pagesime ärä Hls; mõni ütél küngäss, mõni ütél keñk Ote; (k o n n) k ü n k a o t s a s fig (heast elujärjest; upsakusest) jõun paramale järjele, `arvab oma elavad jo `küinka `otsas Tõs; nüüd on ta nii `uhke - - nagu konn `künkä `otses; kaua sa seal `küinka `otses ikke oled, `varsti kukud `alla Juu; kui `vaene inime suab natuke varandust siis `arvab ta `küinka otsass olema Koe; konn jo `künkän siis kroaksub, [õeldi] `niskese tññja `kõsta, kes sae perenaesess, ja õli orjadelle kuri Kod; nüüd om `künkä otsan üleven Hls || takutomp linases koelõngas `Künkäd sies, sis `ilge Lüg*

Vrd kengas, kingas², krüngas, kõngas¹

küngastik küngasti|k Mär Juu Koe Iis Trm Plt Pil, küngästi|k Kod/-s/- Puh/-ñ-; g -gul Võn, `küñjasti|k VNg, g -ku; `küngästi|k g -kku Lüg; `küngästikko Vai künklik (maa) ühest `küngästikkust üle, `tõise mene Lüg; oo üks küngastik koa, irmus paha `niita Mär; seal põle muud kui `pal`lad `künkad, seal on nagu küngastik kohe Juu

küngiline küngili|ne g -se künklik kui äkega `äästata, siis jääb maa küngiliseks Kad
Vrd küngäsline, künkline

küngä küüru ma naka `küngä `jäämä San **Vrd** kõngä

küngäsline küngäslil|ne g -se = küngiline küngäslised põllud, pali `künkid Kod

künima künima karpima `Juused olid `liiga ära künitud Jäm

künk¹ künk Põi Hls, g küng|u Ans Khk(g kü|nga, -ñña) Kaa(g -a) VII Muh Tõs, -ä Khn(n küng), `küinka Kse; g künga Rõu

1. kõrgendik, küngas kus üks `sõuke küngu koht üheskohas, et säääl pidavad Suure Tõllu oud olema Ans; küngud `kartvad kuiva; selle `kõrbend künga pæel ep kasva midaid Khk; `ümber `ringi on soo ja künk oli `keskel VII; küng (madalik meres) Khn; mede mäe künk om är künnet Hls || fig tä pidi jo maa künga ala minemä (surema) Rõu **Vrd** kink¹

2. kühm, küür ninal oo künk peal Muh; tõmmati künk `sel`gä Khn || `Siokõ vana laõ oli, et künk oli `selgäs Khn

künk² → küng

***künkäline** `künkäli|ne Vai, g -se Lüg; `künkäline Plt künklik kus on `künkäline maa, säääl on lühem reha Lüg; mones kohas on `niisukaine `künkäline maa Vai **Vrd** künkline

künkane `küinka|ne Vai, g -se VII Mär, `künkä|ne Kuu Vai, g -tse Puh/-ñ-/ künklik maa on `irmus `künkane Vai; sii `kañtis oo kõik `künkased maad Mär **Vrd** künganõ

künkä|pealne kõrgendik `Künkä `päälised õlid neid (usse) täis Jõh; metsa jääres einamaal on üks künka `pialne, nisuke `kõrgem koht Sim

künkä|susi `küinka susi euf uss – Pil

künkligone `künkligone künklik `künkligone maa Vai **Vrd** künklikane

künklik `künkli|k Kuu Pöi Muh Kir Iis SJn Krk Ote/-ń-/ , g -ku RId(n -ko Vai) Jäm Khk(g -gu) Mär Tor Lai Plt Pil künkane `ninda madal maa, ei õle `künklik IisR; `Künklik, nõnda kudas sügise sahati nõnda jähi Pöi; see oo `künklik põld, põle ühetasane maa `ühti Kir; `künklik maa, kungäss ja org Krk **Vrd** känklik, künkline, künkälik

künklikane `künklikane Ote/-ń-/ San künklik kannistikku `künda `olli `ärgigä `väegä ää, nigu mõtsan, kos `künklikane `olli Ote **Vrd** kinklikanõ, känkligane, künklikane, künkligone

künkline `künkli|ne VII Pöi Mär Kse PJg Saa HMd Kos JJn Rak VJg Sim I Hel/-ń-/ Puh/-ń-/ Urv, -le|ne Mar Han Tõs Aud Tor Hää Juu Pee Koe Plt Pil, g -se; `künklin Krk künklik `künkline eenama, sañt `niita Mär; `künkline ja `mätlene maa, ei saa loomalgi `eina Hää; linnus on old, ei ole midagi `jäl'gi, `künkline maa HMd; pia nagu `küntud põld, `künkline JJn; kui alvast oli `küntud ja `äästatud, `õeldi et `künkline Lai; `seante `künklin ja mägiline maa Krk; konnõr om `mätlene, `künkline, sääl kasuss karvakit Urv **Vrd** kinkline, künkline, kungiline, künkaline

künkus konksus see oo nõnna `künkus nenaga Muh **Vrd** künkus

künkä-känkä künklik maa on `künka `kanka Jõh; siad on `tohnind kaik `künkä `känkä üles Vai

künkälik `künkäli|k g -ku künklik `künkälik ja `mätlük maa Hls

künmis `künmis Rei, künmis Käi, g -e soon lävepakus, süvend ukse künmis, kus uks `sesse käib Käi; soone õõliga `tehta nee `künmised Rei **Vrd** künmis

künnap künnä|p HJn Ksi ?San, g -pi spor Sa, Muh Kad/-rn-/ , -pa Var Vän Tor, -pu Saa Hag JMd/-ñn-/ Koe Trm Lai Plt Pst, -pe Krj Hää, -bi Khk; künnä|p Kõp TMr, g -pä Var Tõs Juu Kod KJn(-pa) Nõo, -pu Saa Trv Hls Krk; `künnä|p g -pi Lüg; n `künnape VNg; künnä|p g -bä, pl künnäpä? Lei

1. kõõlus, soon Jala `kanna tagant üläss `puole on `künnäp Lüg; künnabi sooned oo irm `sitked Khk; suur `valge `sitke soon looma kaela peal, kutsutakse künnapeks Krj; Ajas jala vikati `otsa, `tõmmas künnapid moha Pöi; kahe künnapuga obune, kellel on pailu `rammu Koe; künnäp lähäb sel`jäluid pidi, kõva `valge nagu süyn Kod; loomal on künnap `vintske, muidu ei `saagi `süia, kui kisu `kiududest Lai; Künnäpad pidid tüdrekud `süüjä, siis pesevad `valge pesu KJn; ega karu muud inimese liha ei söönä, ainult künnäpät Nõo **Vrd** künnepa, künnipä

2. künnapuu jalakast ja künnapast saab `looka Vän; künnape puu on kõege sikkem puu Hää; suur künnäp kasvab a`lliku kõrval `mõisan Kod; jalaje õigats künnäpuss Krk; k`ünäbä luuk (loog) tu_m kal`liss luuk Lei **Vrd** künnäpuu

Vrd künnäpää¹

3. ree painard noored saared läksid keik ree künnapides Saa; riijl käib neli künnäpäd Kod; riij künnapu kannave riij `põhja Pst

Vrd künnapas, künnapuu

künnapas künnä|as TÜR KJn, g -a spor L(küüna- Mar) Ris Kei, künnä|äs Vig, g -ä Mar Tõs Juu, künnä|äs g -ä Khn

1. kõõlus künnapas kõib jo sabasse koa, sel`laroost läbi Mih; ku kõva künnapas, siis kasse `ammad ei akka peal Ris

2. künnapuu künnapas, see oo `sitke puu, ei ole `kerge `katki minema Var; künnapas on kõege `rohkem `keslik, kisub `süidmid `sisse teisipidi ja teisipidi Vän

3. ree painard vanašti `käändi puust, nüüd on raud künnapad; Kõred - - rii jalaste `otsas künnapate pääl Hää

Vrd künnap, künnapuu

künnapuu 1. kõõlus `künnapul on kiud Jõh; loomal on kõnnabu kaala sees Käi; Künnapuud - - näri ja näri, aga `katki äi lähe Rei; obune on kahe künnapuga VJg; nigu tapad looma ää, siis on kõva künnapuu, `valge Trm; siga pannakse künnaputega rippu Plt; künnäpu ei lähä `kijtmisega `pehmess, ei küd`sämisega Nõo

2. künnapuu `künnäpu on jalaka `kuorega ja jalaka `lehtiga Lüg; Künnapuu on suur kena puu Pöi; obuse loogad teevad saarest, jalakast, pajost ja künnapust Vän; jalakad ja künnapud vist kellest nüüd [äkke]pulgad ol'lid Äks; kasvat' `uibuaian künnäpuud Har Vrd künnärpuu

3. ree painard – Hää Vil Pst Hls

Vrd künnap, künnapas

künnapää → künnäpää¹

künnatu künnatu g -tu(ma) kade, ihnus sie on nii künnatu inime, tema ei anna teisele Jür Vrd kunnatu

künnealune u küünealune `Ilge ku `künnealused `musta täüs on Kuu Vrd küüdsealune

künnel → küünal

künnepa `künnepa künnap `künnepa, lia sies kova suon Vai

künneruss künnaru/ss g -se lohisti adra põllule viimiseks lüü ma adra `vasta maad, künnaruse `vasta `kõivu rhvl Lut Vrd kõnõruss

künneviha küüneviha mes sa `künsid, `katkist `kohta sidäsi, `lähte jo `künnevia sise Kuu Vrd küüdseviha

künni- künni- `viidi ka üks ärg `moisa `künni`ärjast Hlj; `künni `ärjad tahid `üöse `süütä Lüg; kajakad `käiväd `künni vaos Vai; `sõuke ju parass künnivaim (kündja) Muh; mõesadel oli ike paelo künni `ärgi, egä sis põlnd obosid künni taris Vig; künni ärjad, kaks tükki olid ees Pär; Ammuks obune künni loomaks sai, seda `enne olid ikka ärjad Kei; künni vaod alles, se (põld) põle äästatud ega kedagi Juu; künni ärjad olid kabu ärjad Jür; `ärga õpetati, üks vana künniärg kis mitu `aastad oli künd, sie `pañdi teinepuole ikkesse nii et ta vao sies käis, ja nuor `pañdi väiläpuole Koe; niikaua õli ta kõrremua, kui ta `künnmata õli, kui `küñti, siis õli künnimaa Trm; künniärjad õlid `taltsad, kohiärjad Kod; künnirooma om kablust Trv; künnü `kinda olliv `paklise lõngast Krk; sji Kerkmägi `olli pal'lass, `olli künni maa, aga nüüd kasvap mõts pääl Nõo; künnü maa, mis `kõlbass üless `küñdä; küñnü väli (põllumaa), kas `tul'li sinnä kesvä tetä vai kaara Ote; mul om kõik' küñni maa, karjamaad ei olõki; vanast `ol'li küñnihärjä?, ega `nuidõga is veedä `joht, nõu ol'li `küñdmise jaoss Har; sõoh veereh hüvvä küñnimaad oleki_i? Se

***künnilene** pl künnilesed kündja – Mar

künnilind (lind) a. õõbik künnilind laulab ikka, `kirju `kirju, `kiutu `kiutu, laksutab oma `suuga Muh; künnilind teeb kirikiut, kirikiut, too piits, too piits, plaks, plaks Tõs; õõbik või kirikiut, künnilinnuse ka `üiti Aud; küñnilinnud, ilus laul neil KJn; vana nimi om

künnilind Ran **Vrd** künnitsirk **b.** löoke `künnilind akkab kevade jo usina `laulamaie, kui jo maa ja `väljad akkavad `paljast menema Lüg

künni|mees kündja `künnimies ka kui esimist kord läks `kündama, seda ka `kasteti VNg; vilets künnimees olnd, nii madalaste künnund Mar; olin `kange künni mees, see võt' tis jalad ää HMD; sel aal kui mina akkasin künni meheks, siin ei `tuntudki obuse `kündi HJn; pärast siis pakkusid künnime,ele [märjaks kastmise eest] lepitusest kiedetud mune VMr; künnimehel oli kolm söögivahet Pal **-poiss** künnitööd tegev nooruk `Seitsme `aestane siapoiss, kaheksa `aestane `karja poiss ja `kümme `aestane `künnü poiss Kuu; sul juba paras künnipoiss majas, mis sul viga Juu; [naisterahvas] kodo peris künnipoiss õligi Kod; `ütsä `aastane üvä karjuss, `kümne `aastane künnipoiss Ran; künnüpoiss es olõ? kuuba `mängja, tyy `kañde joba `atra Röp

künnipä `künnipä künnap `kaula `künnipäd on ikke mida `kaula kova pida VNg **Vrd** künnäpää¹

künni|päev 1. kündmispäev mul õli tänä `künnipäiv, `kõikse `päivä `kündäsin Lüg; meitel oli künnipää Khk; Kiriku `mõisas `tehti kiriku `maksudeks künni päevad Kei

2. 14. aprill, kevadiste põllutööde alguspäev rahvakalendris künnipäe on apri-l'li kuu sees, nel'la `teiskul apri-l'il Saa; künnipäeväl alusseti `kündi, künnipäev õli kalenderin Kod; `künnlapäeväst kümme [nädalat] künni `päevä, künni päeväst ühessä `päevä jüri `päevä KJn; ku künnipäe om, siss sañt sorgip savvage maad, maa om sula Krk; künnipäeväl tõstab laisk mijs adra aia `pääle, kui testel ammu tettu Ran

künni|raud adra sahkraud `miandsi kul'li küüdsekse nagu külä künnüraua Pst; kohepoole `küñjä toda vagu tahab `laske, tolle künniravva pääle tõstap `luška Nõo; künnüravva tõmbäss lännü, tahava teritsädä, ei lää maa `sisse Kam; pluga man raud kiä lätt maa `sisse, künniraud Lut **-rästas** künniriastras (lind) – VJg

künnis künni|s (-ñn-) Phl KuuK Rak, g -se Kaa Iis Plt, -sse Vig Trm Kod, -kse HlJK Kad; künniss MMg/-ñn-/ Ksi, `künniss Lüg Jõh, g -e; `künni|s Jõe Hlj, g -kse VNg(-se) Vai; `künni|s g -kse Kuu Vai

1. lävi; lävepakk mies saand sest `luugi `künnüksest siis `kinni ja jäänd `sinne rippuma Kuu; üle `künnükse aja sitta `oue [laudast] VNg; mäne üle `künnükse, älä `kombastu maha Vai; `rüista künnis ka kenast sõnnikust `puhtaks Kaa; ämm istub künnise pial Iis; istu künnisse `piale Ksi || fig `korge on kodune `künnüs `toista `kerda `kerduessa (abielus tütrele on raske isakoju naasta); külä süöm jääb `künnükselle (ei täida kõhtu); külä and on `künnükseni, `sengä sa `kaua ei elä Kuu

2. soon lävepakus künnis, mike `sisse uks käib Phl **Vrd** künnis

3. (mõrra, nooda osa) pera künnisse peal on paar argiga `lauda Trm; alumase künnisse kül'jen one kivid, `piälmäse künnisse kül'jen pullod; mõrral alt süld muad ja piält puultõiss on künnis Kod

4. (koht rabas, kust on turvast lõigatud) sinikad ja `poolgad `kasvasid all künniste peal, alumine raba jagu, kust juba raba oli `väl'la `võetud Vig

künnis|laud laud rehealuse väravate all rialtse väravatel keib künnis laud all, et värava alust katta Khk **Vt** künnispuu **-pakk** lävepakk palk jääb ikke `künnispakkust Lüg; künnispakk one ukse all, kos üle astutasse Kod **Vrd** künnispakk **-pard** = künnisparras läksime homigu `lamba, siis `ööti, et ärge tei mette künnis `parda menge Phl **-parras**

hauakoht (meres) läks üle künnis`parda, äkine parras ja lige põhi all, huppusked `senna Phl **Vrd** köönis-, kümnise|parras, künnispard **-puu** puu rehealuse värvate all Künnis puu `pandi ikka tamme või törvasest männi puust Kaa **Vt** künnislaud

künni|taosed pl (künni)rangid aja `künnitaosõ hobõsõlõ `kaala Har; künnitaosõsidiga kündäss `põldu, ni äestädäss, ni riht pestäss Lut **-tsirk** ööbik `pernaanõ üteli et künnitsirki joba `laulav Har **Vrd** künnilind **-vahe** künniriba mõõdeti künnivaheste üte laiu, obese es tohi `astu künnetu `pääle Kam **-vares** (lind) `Künnivares -- kui `künnad, käib `künni vaos ja `künni pial IisR; künnivaresed oo pahurad linnud, söövad kõik `põõsad tühjas Var **-vatuk** (jalats) künnivatuk ka `riidest, tald läbi nõõlutud Khk

***künnähutma** ipf (ta) künnähhut' küünitama künnähhut', haard õnnõ, sai üte pudsaja kätte Se **Vrd** künnähütma

künnäpuunõ künnäpuunõ künnapuust riile pandass kah künnäpuudsõ kaušspuu? Har

künnä|pää¹ künnäpää Kuu/`k-/ Har; `künnä-, `künnäpä VNg

1. kõõlus vasika lihas on `künnäpääd VNg; karh kisk kah inemisel künnäpää kõkõ enne `ussõ ja_süü vällä? Har **Vrd** künnipä

2. künnapuul jallai om `hõlkse, ei olõ nii kõva ku künnäpää Har

Vrd künnap

künnä|pää² konks tüüri kinnitamiseks tüür pandass künnäpää `külge, mõnõl ravvast, mõnõl traadist Röp

künnär → küünar

künnär|puu künnapuul künnärpuust paenuõdass hobõsõ `luykõ Plv; künnärpuul oma? tsõõriko?, suurõ? lehe? Röp **Vrd** künnap, künnä-, künnärt|puu

künnärt|puu = künnärpuu künnärtpuu – Rõu

künnütämmä künnütämmä küünitama – Se

küns küns g `künn Kuu Vai(n küünss), pl `künned Lüg

1. a. küüs `Leika `künned `sormild lühemäks Kuu; kui `saadi [täi] kätte, siis `künnegä vajodetti `pääle; tuli `miule `küünssigä `kallale Vai || fig `Künned kiheleväd, `üöldi inemese `kohta, kes tüüli `etsis; `künned oma `puole (kitsi) Kuu; oigel künnel väga palju, kõvasti Täna oli igä kalu `oigel `künnel, ei `joua `toistest üle `olla; `Haugudin `vierast `poissi kohe `oigel `künnel, neh tuli `oue `vargale; kus nüüd iga `tuiskab kohe `oigel `künnel Kuu b. küünis Ka vana kass võib `künsi `näütädä (vastu hakata) Kuu; `linnu `künned Vai

2. sälk Sa poiss ei `oska viel [puunõu] `vitsale künt `leikada Kuu

Vrd küüds

künsik `künsi|k g -gu, -gü krõõnija, kitsipung Sie `künsik `kuorib kedä vade saab; `rohkem oma `puole `kiskuja vai `jüskü `künsik Kuu || Ei `neie `künsigüiegä saa `kuidagi `pienrusse keväjäll `siemni maha tehä (kanadest, keda lahti peetakse) Kuu

***künsiline** pl `künsilised küünistega (loomadest) – Kuu **Vrd** küüneline¹

künsimä `künsimä kratsima, kraapima; sügama `künsib `ninda, et veri `väljäs; Kass `künsib kaik `ukse piida `vinnule; Ei `tiie kas oo `lapsel täid pääs, `ninda `künsib; `Künsi `masti (siis tuleb tuult); [pagari juures] sidä `taiginast `permandu `täüdünd küll alade `künsidä Kuu || fig Paneb `korvatagust `künsimä (järele mõtlema) Kuu || krõõnima `Künsib küll aga egä `sendä `karvasemmaks saa Kuu

Vrd künsitama, küüsima

künsitama `künsitama Jõe Kuu/-ämä/ Vai kirvendama kui `tulla `külma käest tuppä, siis käed akkavad `künsitama Jõe; Küll nee `varbad ja `sormed sis `künsidid `talvel merel `kääess; ku sa `pistäd `külmitävä kää `oite `suoja vede, sie otta kääd `künsitämä Kuu; kovast käed `talvel künsitad, kui `külma on vottand Vai || küünistama – Kuu **Vrd** künsimä, küüsitama²

***künsklema** kas `vihma saa vaih, eläjä? `veiga `künsklese? Se

küns|lauk küns lauk küüslauk – Kuu

künt künt Jäm Khk(-nt) Krj VII Pöi, künt Hi, g kündi

1. sõrmenukk; sõrme esiosa; sõrm sõrme kündid `lammu, nahk marraskili peel; `pöila künt, kündi ots Khk; anna sule `küntide `pihta (vastu näppe) Krj; Vanus on see, kes kündid kõverase kisub Pöi; annan `küntide `pehta, pole se nüki `kohta `üksi end Käi

2. osa, jupp Oks saeti puu küljest ää, umbest üks künt jähi järge Khk; Tämal (lillel) on sõuke käe või käpa `moodi juure künt all Pöi || kündid (jalakõndid) `vetsime otsast äe Krj

Vrd könt¹

3. kühm, küür künt `selgas Emm; Mis künt see sool sii `selgas on Rei

küntas kõveras, konksus külmaga [sõrmed] üsna `küntas Ans **Vrd** köntas, küntis

küntel(i) `küntel(i) g `künteli küünal `lühteri pääl `seiso `künteli; `küntel `palla lattermus Vai

künteli|päivä küünlapäev `künteli `päiväl `süvvä sia `jalgo Vai

künti `künti Sa Rei Plt/-ń-/ kõverasse, konksu pisine sõrm juba nii `künti vädand Ans; külm tõmmab sõrmed `künti, mette_p saa nina nuusata Khk; Kingad on `liiga pisised, `varbad jäävad `künti Rei; terviss on ära, `viavad `künti sõrmed Plt **Vrd** könti

küntima `küntima Muh Rei aeglaselt käima; sörkima läks `küntides karja aa taha; läks `teise perese nõnna `küntides et, pool `jooksu Muh; Jo ma vähe aaval `küntides liigu Rei **Vrd** köntima

küntis `küntis S konksus, kõveras; (külmast) kohmetunud kääd `küntis Jäm; sõrmed on külmaga nii `küntis Khk; mis sa sii vahid sõrmed `küntis `otsas ja nina lipe peas, tule akka `tööle Muh; See elupeevad sõhune `küntis olnd, pole ma teda paramed näind; nüid olen küirakas ja `küntis Käi; `Varbad `küntis kinga sees, kingad on lühised Rei; Ise külmast `küntis, aga suusadama `minti Phl **Vrd** köntis, küntas

künt-künt deskri vana läheb ise künt künt, teeb tegud ää Muh; Ise nii kõver, aga läheb ruttu künt-künt Rei

künä|närik ihne nõid on `niskesed künä näriked Kod **Vrd** künanärija

künärgunõ künärgunõ kõver vana künärgunõ puu, ei `kõlba? kohegi San **Vrd** künärine

künärik künäri|k Ote, g -gu Nõo konarlik; künklik `väega künärik maa, sääl ei saa kudagi `kõndi, mine vai pikäli Nõo; künärik -- tõru (tõrv) pääl, es ole sille Ote **Vrd** könärik, künerikko, künärlük

künärine künärine kõver mõni puu om künärine Ote **Vrd** könärine, künärgunõ

künärlük künärlük|k g -ku künklik `mätlik maa om `sände künärlük, sata vai pikäli Nõo **Vrd** könärlük, künärik

künä|roodsun = künäräädsun `Eidä `sängi magama, mes sä sääl pengi pääl künäroodsun tukut Rõn -räädsun kõveras, kagaras mõni om `aigusest kah künäräädsun

Ran; jala suresiva ärä künäräädsun, es saa `jalgu sirutada; `poiske `olli künäräädsun koti taka Nõo **Vrd** künaroodsun **-räätsi, -räätsu** kõverasse, kööku egä üüts võib `endä künä`räätsu `kisku Ran; mul `kangede kõtt valut, kissi `endä künä`räätsu Nõo; ta om kah künä`räätsi jäänü`jo[?] Kan **Vrd** könäräätsu **-räätsükala** kõveras, köökus `kõnsõ üt's vanainemisekene künäräätsükala Kan

küps¹ küps Jäm Põi Ris, g küpse spor L, Jä VJg Sim IisK spor TaPõ, `küpse R(g -ä Jõh; n, g `küpse VNg Vai[-ä]) JMd VMr Kad Iis Trm Ote; n küpse Jäm Kär HJn, g `küpse VII Ris Kei Ann Kad Plt; n, g küpse Põi Muh L Juu Kos KuuK spor Jä, VIPõ, `küpse Sa Hi

1. valmis **a.** valminud (viljadest) lina kui oli küps, siis sai üles kisutu VNg; kui rukki iva on jo kõva ja kõrs on `valge, siis rukkid `küpsed; ega mari `enne maha kukku `ennegu `küpsed saab Lüg; `küpsäd omenad; nüüd `onvadki `küpsed Vai; Rugi oo küpse, nisu äherdab ka pudisema akata Kaa; Vili küpse küll, võib `lõikama akata Khn; kui rukis küpse oli, katsuti järele, kas iba on kõva Juu; mõni [murakas] on `pliekjas punane, kui ta täieste küpse on HJn; kui need `kuprad pruunid on, siis on lina küpse Ann; `pähklad on tuppe sies ikke, kui `küpsed suavad, siis kukuvad `välja Kad; õdra akkab `küpsed `suama, kollasest minema Trm; püül `mütsi õli `küpsi muasikid Kod **b.** küpsenud (toidust) `miestel ei `oldki [pulmas] muud ku olut said ja `viina ja, `küpsi kalu viel `pääle Kuu; ei sie ole `küpse viel, verel on joh VNg; liha on nüüd `nõnda küps, et on üva `pehme `süia Lüg; tühä `leibä just ku `määmi, ei ole viel üväst `küpsed Vai; kui meni asi pole nii `küpsed, siis `eetasse, jo kõht keedab veel; kena `küpsed maiguga `tuhlid Khk; Pani küpsed sibult [haava] peale Põi; pudro ühnä rahes alles, oleks tahtnd veel `kiia saha, alles kõba, siis tä põle veel küps; räägi mis tõsi ja söö mis küps Mar; ninä otsaga katsutse, kas leib küpsed on Var; põle seda mekki mis küpsed leival Kad; kui liha on küps ja `lõikad `noaga läbi, ei õle vett; supi vedel õli küps (keenud) Kod; ennem või põlegu, mina sellest ei küsi, aga küpsed piab leib olema Pil; räemed on küpsed, liha on küpsed, aga vili on `val'mis SJn || Ärä `küpsed `juuress `külmidä (ära liialt kõhkle) Kuu **c.** millekski sobiv, kõlbulik; valmis Kui tohu loppes, oli ka merevesi küps Kuu; [seep] tab `kaua `kieta, üks kolm `tundi juo, `enne kui saab kieb `küpsed VNg; `ninda `kaua siis põletetti [lupja], kui sai põletettust, kui iast `küpsed sai; piab üheksä `kõrda `lehmä `lüpsämä [pärast poegimist] siis on piim juo küps Lüg; Nahk ligunes `pargi sies `küpsed IisR; maa on selleks küps, et võib vil'la `piaale visata TÜR; Kui õli veel läikivad osa [pargitaval] nahal näha, siis ei õlnud veel nahk küps Trm || (kuivanud heinast, puust) loog koa küpsed juba VII; Mis täitsa kesanenud ja küps kuiv puu on, see ei karda tuld ega `tõrva Trm; vaja kuarutata `lüygu tõiss ja kolmat kõrd, siis oo küps Kod

2. fig **a.** väljakujunenud, -arenenud `Noorelt piad `plaanisi, vanas ias oled küps, jättad kõik `tühjad `plaanid IisR; pole küps jutt, sedissi `teadmata sõnu ajab Jäm; ise vana obu aga varsa mõtted [õeldi kui] pole `küpsed mõtted mette`nd Khk; küpsed olemisega mees; `küpsed sõnaga mees Kaa **b.** selge, otsustatud see asi on nüüd `küpsed Khk; nüüd on kaup küpsed, nüüd on kokku lepitud Juu; asi on küps, kui ta on läbi riagitud Koe; tieme kaup `küpsed Iis; Tehnud kõhe asja küpsed, oot see asi õli nii, aga mitte nii Trm **c.** kurnatud, otsas; pehmeks tehtud, muserdatud siis old mies küps Jõe; õlen `endast nüüd `küpsed `ehmatand kõhe, kõik kõhad `aiva värisevad Lüg; Elu ole `küpsed tehend, nii `pal'ju muret ja `leina old IisR; ma ole üsna küpsed nende juttudega Mar; suure irmuga lähäb inimene

vahest küpses, `kohkub ää Tõs; inimesed olid küpsed ta (paruni) ies KuuK; sie äda on mind juba küpsesest tehend VJg; lei iho küpsess ehmätämises ja `pelgämises Kod **d**. surnud suri ka viina `surma, `lämbus okse `sisse kuni oli küps Noa

Vrd küts¹

3. a. terav, kange (maitsest, lõhnast); küllastunud, sügav (värvitoonist) `türnbu edremetel on nii kena ais, suur `küpsse ais Khk; küsis vehvermentsi `lehti, neil on nii kena küpsse ais; küpsse kārakas (kõva viin) Vll; Ta (piiritus) on ikka nii küps, just kut tuluke suus Põi; kibid `tehti nii punaseks na tuled, `lasti õlle `sesse, küpsse mekk pidi sees olema Mar; võtab `viina, kõhe küps suutäis; [rauroostega värvides] õli nõnna küps punane, lilla Kod; punakas kõrb, küps kirsi obune; ei ole täitsa küps roheline, on kahvatu Lai **b**. (väga kõrgest või madalast temperatuurist) täna `küpsse kül'm väljas Khk; Uied [kerise]kivid `andvad kohe kenad `küpsed `sooja Põi; küps kül'm - - kõva kül'm, nagu küpssetab kohe Tõs; ea küpsse kül'm, se paneb kõik kohad `kanma Juu; olivad `küpsed, palavad ilmad Ann; küps, no sji one kuum, kuevatab kõhe ärä Kod; `talve on küpsse kül'm ja `tuiskab Pil

Vrd kütse

küps² küps g küpsi Jäm Jaa Muh(-ps) küpsemine `raske küpsiga, `tainane leib, pool näis Jäm; Napi küpsiga, tä (sai) nii murejas Jaa; `leiptel oo ikka küps nõrk oln et nad nii `tainaks jäen oo; seal `olli poole küpsiga `marju Muh

küps- küps- Kūpstuhlid kalalaaga aa mähkad `pista Emm; Küps `leiba `tehta sedasi, et `panta leiva viiluk pliida `alla süte `pääle; anna `mulle küpskalu Rei

küpsakas küpsakas küps kaer on üsna küpsakas Amb

küps¹ `küpsse panema Ris Juu Kod Pal Lai = küpssele panin karduled `küpsse Juu; leib `pañdi `ahju `küpsse Pal; pane kaalid `küpsse Lai

küps² → küps¹

küps- küpssetatud tuha siest `saama üvi `küpsse `kartuli Lüg; paneb villile küpsse sibulast `peale Mär; küpsse liha ja keedetud liha, mõlemad iäd `süia Tõs; küpsereäimedel `pantaks kuurt pääl Hää; söin täna umiku küpsse `silku Ris; Küpsse koalikas oli ia magus `süia Kei; teevad õle tuld, siis panevad `sõnna õle tule `sisse, `tahtsid nihukest küpsse kala `soada Juu; [karjas] sai küpsse `kartulid teha, tuli oli üleval JJn; `küpsse liha ja plaškuga `piimä ühen Kod; ämmaeeded ja küpsse kaalid `piavad sis iad olema, kui nad kül'mas lähvad; Too küpsseõõnad kereselt ära SJn **Vrd** küps-, kütse-

küpsel küpsel Ris, `k- Plt küpsemisel on ta (leib) `ahjus, on ta küpsel Ris; karduled on `küpsel Plt

küpssele küpssele panema Mar Kir Ris(`k-) Amb Pai/`k-/ Koe Kad küpssema (panema) pannasse kerissele küpssele, see oo sis kerisse liha Mar; [leivad] `pañdi `ahju küpssele Kir; pane `karduld `küpssele Ris; veke `paaga `pañdi `ahju küpssele Amb **Vrd** küps¹

küpssema `küpssema VNg Vai spor Sa Hi Lä, Ris Juu(-mä) Jä ViK Iis Lai, `küpsma Jäm Khk Põi Muh spor L/-mä Khn/, Koe spor TaPõ/-mä Kod/, VIPõ/-mä KJn/, (ta) `küpsse(b) VNg Vai eP(küpsseb)

1. küpsseks saada, valmima **a.** (viljadest) rugi jo `küpsse Vai; vili `küpsseb, põld akab `valgeks `lõõma Jäm; kolm `aastad `küpsseb kadaka mari Kaa; ärjapea seeme tahab veel `küpsa Muh; rukis kaks nädälid `õitseb, kaks nädälid kasvab, kaks nädälid küpsseb Juu; tuamikad - - kui küpssevad, on magusad marjad Kad; odra luob verele, siis akkab `küpssema

Sim; *laps võtab sinise õõna mes tuares one ja `küpsmätä Kod || kuivama pala `päike, ein `küpses ruttu ää Ris; mis kaarest `lahti `löödud, siis on ta (hein) `val`mis ja kuiv ja `küpsnud Ksi | maa küpseb ja maa `val`mib Äks b. (toidust) levad `küpsesid kenasti ära Jäm; Võeras äi `tohtind `leibu enne `ahju panemist nähja, võlub äkist ää, levad `küpsed õieti ää Pöi; ma pane `tuhlid `küpsma Muh; `tihled `tahtvad kaua `aega `küpstä Tõs; Kuõgid `jästi pruuniks küpsn Khn; `paistekook, keeratakse paa koane peal, seal palavas küpseb ää Juu; `kartulid `pañdi `küpsma, ja kaalikad Lai; ma `pañnin sõreda tuha `sisse `kartlid `küpsmä KJn || küpsetama `leiba `küpsma Koe Vrd küpsendämä*

Vrd küdsämä, küpsenemma

2. fig a. kõrbema, janutama süda küpseb sees, tahab `juua `saaja Khk; mu süda küpseb sies VJg || päevituma tõmmus `küpsend päevaga PJg b. ehmuma tä `küpsi peris ärä, läks näöss `valges, nõnna ehmätäs Kod

küpsendämä `küpsendä|mä Kuu, -mmä Vai küpsetama `tuhli `tuodi, tuha sies `küpsendetti; `küpsendin `pliidi all, hüä liha on küll Kuu

küpsenemma `küpsenemma, -ä Lüg Vai küpsema, valmima `õtra lüüb verele, `kasvu aig saab täis, akkab juo `küpsenemmä Lüg; siis `panna `lapja `pääle [taigen] ja `tougeda `ahju `küpsenemmä Vai

küpses täielikult `itleme ta (sõna?) `küpses `väl`la Jäm

***küpsestama** da-inf `küpsestada küpsetama nii `suured pered, kus sa `nindapali `joudasid `küpsestada VNg

küpsetama küpsetama (-ämä) eP(-dama Khk Emm Käi; `küpstama Emm Rei Ris); `küpsenam(m)a RId(-äm[m]ä Lüg Vai; `küpsätama Jõh)

1. toitu kuumuses valmis tegema liha on `küpsed, midä tamast enämb `küpsedäd Vai; kala, saab `pahla pistetud - - süte peäl ära küpsetud Jäm; ma küpseta mak`ka Muh; Kui rehe oli ee kütnd, siis akkas rehetoa ahjus tuhli küpsetama Emm; küpseta `kärpse seent kärbeste `tarvis Kul; Lõuna ei ole saan muud kui küpsetän kaks `räime orgi ots ärä Var; Ahõ üsä pala, küpsetäb levä ää küll Khn; Rihi `ahjus küpsetadi `kaalisi, sijj `ol`li juba täädü pruuk Hää; tegid tuluk, akkasid kala `küpstama Ris; ahju liha saab `ahjus küpsetud, vanasti sai kerisel, kutsuti keriseliha Kei; tee `lehte ja küpsetud sibulat pannakse [villile] `peale Amb; porutuha sies suab `ästi kardulid küpsetata Kad; ei tiä, kas küpsetäb ahi leeväd ärä Kod; ahju rinna pial küpsetasime kakku Lai; karjalapsed vussitavad `kartulid küpsetädä KJn || *suul küpsetäb kala ärä Kod || fig tugevasti mõjuma, praadima (päikesekuumusest) Ta on ikka nii pala, et õsna küpsetab Pöi; pää küpsetab su üsna ää Kse; pala päike küpsetas mu käsivarred ää, küll nad `kõõmasid Juu Vrd küdsätämä, küpsendämä, küpsesama*

2. küpseks, valmiks muutma (viljadest) `päike `küpsetab ja `kuivatab `vilja Lüg; Pala küpsetab selle (rukki) seaste enne `aegu äe, ta_b saa täis kasuda Pöi; külm võtab ää, pala küpsetab Muh; `päike paistab, see `küpstab ikka vili `val`mis Ris; vahest sügise aal lööb `kuiva `välku, see küpsetab sui `vil`la `jälle küpsmaks Juu; sijj kuum ja tuul küpsetäb vil`jä ärä Kod || külm küpsetäb (suretab) kõhe ärä, kaarad lähväd al`liss Kod || kuivatama Parred olid õlal, nende päel küpsetati `vilja Pöi; nüid küpsetab eena ää Muh; kas meil `soabki `enne kottu ää `menna, [peame minema] eenamale kui ristikein `valmis oo, tä küpsetäb jo nüid ruttu Tõs

Vrd küdsämä

3. fig a. nõrgestama, kurnama vilu `aigus küpsetab sind nõnna ää et kole Muh; `kange valo oo ta ää küpsetand Mar; irm küpsetab üsna läbi Ris; nied sõjad on mu vere kohe ää küpsetand; sie oli jo minu vere küpsetamine (ärritamine) VMr; irm küpsetas mu nõnna ä_et VJg b. (ravimisest) `kange rohe küpsetab aava ää Tõs; rohi küpsetab (summutab) valu ää VJg; jodovorm küpsetab uava ärä Kod

küpsetus küpsetus g -e Tor JMd Kod küpsemine mis küpsetus see oo, liha alles `sitke Tor; vili on al`jas, on viil vaja küpsetuss Kod

küpsik küpsi|k Pai Muh HJn Kad Kod Äks Lai Plt, `küpsi|k Jõe Kuu(g -ge, -gü, -ke, -ki), g -ku

1. küpsetatud toit a. küpsekala (harvem -liha) `üidasimme `küpsikuks, ega `sinne `rasva ei old, `mutku [ahju] `olgede `pääle pane [räimed], pienjahu ja munasoust `piale Jõe; nied olid `küpsed `räimid `jälle `küpsiked, `kuuse`okste `piale `lauti ja `õlgede `piale -- ja siis `pandi `ahju Kuu; kis sedasi panni või piisi peal kalu või liha keedab siis `üetse et ta teeb omale küpsikud Muh b. küpsekartul või -kaalikas küpsikud on ahjus küpsetet kartulid Kod; küpsikute kõrvale `antasse kohu`piima ja võid Äks; kaalikaid `viskasime kerisselle, sial `audus `pehmest, need olid ka küpsikud Lai

Vrd küpsis¹

2. linnase Leib või kakk kal`la auet `tehti, linnastest `tehti, `paandi `ankrusse kuevalt se küpsik, siis einamal sai vett `peale `panna, see oli `juua Pai; kal`ja aue mis `kal`ja tehase, küpsikuid sai [sellest] teha, `veikesed `kuklid Kad

küpsi|künsi kokkuhoidlikult `Anneti `karjatselle liha `ninda `küpsi`künsi; Eks täü `küpsi`künsi elädä Kuu

küpsis¹ küpsi|s Khk Pöi Tor, g -se Jäm VII Vig Tõs Hää HMD Juu, g -sse Muh Trm küpsetatud toit mis suurt küpsist või `praadi sool säääl ees on Jäm; liha küpsis, `räime küpsis, pannase levä `sisse `räimi, `ahju `küpsma Tõs; tahad sa meie küpsist koa, meie küpse kardulest Juu || maiustus küpsiseid - - ma neid `oskasin väga tiha HMD **Vrd** küpsik

küpsis² küpsis Plt, g -e Nis Jür ihnus, kitsi inimene küpsis -- ei anna enese kääst kellegile; ta ei toemeta teese `assa, ta niisuke küpsis Nis; sie on üks igavene küpsis, ei sie oma näpu vahelt midagi anna Jür

küpsus `küpsus Trm Kod, g -e Plt valmimine Enamast pealt õli juba vorsti nahast tunda kuda küpsus õli Trm; kõik ei tunne `kiisli `küpsuss Kod; kes ta (leiva) `küpsust `sisse teab, pealt näha on küll küps Plt

kürbes → kürvas

kürbiss, kürbits → kõrvits

kürbä `kürbä Kuu(g `kürvä) VNg/-e/ Vai; kür(r)pää Lüg peenis `kürbädä `tiedäväd igäuks, et se on `meste`rahva oma Vai

kürbä|luu (kala luu) `kürbä luu, `kõhu all Jõh

kürlliline `kürlliline = kürniline kroboline ehk `kürlliline jää, ei õle sile Lüg

kürnap → türnpuu

kürniline `kürniline g -se krobeline, ebatasane Tie aer hüäst silejäksi, ärä `kürniliseks jäädä Kuu **Vrd** kürlliline

kürpmä `kürpmä, (ma) `kürbi lürpima Kürbi no_sa ka taad `piimä, vai süü_midägi?; Oi_ma võisõ viil `kürpi? [head leent] Urv **Vrd** körpmä

kürpämä `kürpämä rüüpama ma `kürpse üle veere Ote **Vrd** körpämä

kürss kürss g kürs|a Vil, -ä Trv/n kürss/, kürssä Pst leivakannikas `lõika leiva kürss minule Vil; otsa kürss Trv; noore inimese tahave `kürssä närive Pst || lõhenenud leiva külle levä kürss külle pääl, kos lõhenu ja ragunu Trv; levä kürss, ärä kujunu, sisukest ei ole Pst

kürsäne kürsä|ne g -tse kühmus, küürus kürsätse om vana inimese, et küür om sellan, maa om nõnda lähüksen, kui sa kõnnid Hls

kürv kürv g kürva **1.** leivakannikas leval on kaks `kürva; meil leib `praegu viimatse kürvani `otsas Hää || pakatanud leiva serv Leva koorike pakatanud, niid on kürvad Hää

2. (teat kirves) Vanašti kutsuti päris puuraiumese kirvest kürv Hää

kürvas, kürves `kürv|as, -es, hv `kürbes adv < kürv leib on `kürvas; leva ääred kõik `kürves Hää

kürvits → kõrvits

kürütämä → kirjutama

küsima küsi|ma, -da R(excl Kuu; -maie Lüg) eP(`küskima Plt; da-inf küsta Kse Vän Plt, `küsta Jäm Pil Plt/-s-; [ta] küssib Muh L Rap/-s-s-;), -mä, -dä Vig Var Tõs Kod(da-inf `küstä) spor T; küsü|mä, -dä Kuu Vai Khn Võn Ote, -m(e), -de Krk San; kü(ü)sümä, da-inf kü(ü)süüdä?, küs(s)üü?, kü(ü)ssüü? V(k- Se Lei; ma-inf küssü- Rõu, k'üzü- Lei; da-inf küstä, `küstä?, küüstä? Lei); `küskmä (-s-), `küski (-s-) Vil Trv; `küskme, küstä Hls Krk

1. küsimust esitama, pärima pää valutab kolejasti, ärä nüüd küsüki midägi; [teen] Küsüjälle `perse `pulka (vastus küsimusele mida sa teed) Kuu; nääd midä tama ei küsi Vai; küsid midad, räägid, ta p lousu eid ega jaad Jäm; küsi ee, siis süda rahul Khk; Küsi sa selle kääst (mõistlikku vastust ei saa) Kaa; Muudkut teevad lapsi, kes nee kasvatab seda_b küsita `õhti Põi; ma `küssi mis seal taheti Muh; nee olid `kanged mehed küsimas Rei; eks isames siis ikke tuleb tuppa, see ikke küssib ja jutustab Vig; küsitse ja uuritse Tõs; Suab ju küsüüdä, kui ise tiä_mte Khn; `küskis `seoksi sõnu Hää; lapse `keeli küsüib Rap; [kosjas käies] küsitud ikke et meil on kirju kana kadund, kas ehk tuli `teile `varju VMr; `küsse kuda ma õlen sugulaane Kod; kui lähete `Põltsamale, sealt `küske Plt; ma pia `sinna `sissi tünd küsüm mineme Krk; ma_i tiia kes täl `olli naesen, ma_i ole küsinu Ran; tyy poiss mõist pääst `aste rehkindäädä, nigu küsiti, nii üteli; mõni inimene tulep tünd küsimä, siss miä jälle juhata; miä `küsse, mis te olete tennu onte sij päiv Nõo; mijs `kaenu_kürvitsit ja küsünü, mes muña nij omava Võn; sa võit eiss tiä käest küsüide San; nuid põra? `keäki õi küsüü? Krl; ma_küüsü, kas tulõt mullõ, kas jäät mullõ vai jäämäldä?; küsümise ja `kostmise raamat Har; `väegä halva? omma_latsõ_kah, küsütäss tünd, a juhataõ `võl'ssi Vas; küsüiti (uuriti) `süüdõ Röp; äi taja (oska) küüstä? Lei; k a v a l u s t k ü s i m a tagamõttega pärima; uurima ta tahap sinu käest teedä, küsip kavalust, ärä `üteli Nõo; tiä tiid küll? eßs (ise), tiä küsüss kavalust Krl || küsitama, teadmisi kontrollima kuol`meister on `lapsed küsind läbi Lüg; küül`meister küsk, lai's kost Krk; sa pidit jo `kostma, ku küül`meister `küsse Puh; vahel `olli pääst rehkinduse küsimine Nõo **Vrd** küsitama || küsimus (teonimena) sie on küsimine, midä sie süüb säl Lüg; lähvad `sõnna kus tahvad, ei sest ole küsimest, kas on kodus kedagi teha Juu; kas see (karp) `ültse annab `lahti teha, on küsimine JJn; Kas [ta] `lainab raha, on küsimine Trm; kes si on, kes seda unenägu nõnna ette toob, vat see on küsimine Plt || vastus tarbetule küsimusele Mis ta sest obusest väravate vahele käerpukki ajas? – Küsi kuradi `lollu IisR; Kas sa seda `laulu tiad? – Küsi `lollu, mitte ei mäleta;

Kudass sa nii iljaks jäid? – Küsi `lol'li, jäin kauaks magama Jür || fig (nõutusest) Midä sest `mütsialusest alaldi `kratsid, `kärnäs pää vai, `teine `ütleb siis, küsin `kõrva tagant nõu Lüg; küsib kõrva tagand nõu, kis pæed nakitseb kui midagid `asja on Khk

2. taotlema, paluma, tahtma küsin `endast sest tüöst vabast; sie kaupmies `õskab `õige iast raha küsida Lüg; Nüid lapsed küsi änam kellegi luba, `lähtvad `sõnna kus ise `tahtvad Põi; ta küsis raha, ma ole koa küsin Muh; nad (mustlased) küssivad `käsä vaadata Mär; laps ei taha küsida, võtab ise Tõs; ku miis `rohkem `palka `küskis, `pantu kohe soldatiss Hää; ta küsis ennast mõneks päävaks prii Ris; ei taha seal ammetis enam `olla `ühti, küsis enese `lahti Juu; ära selle tüüri kääst mine küsimagi JMd; piäd sañdile `anma, kui ta küsib; obess tahan küsida, kas tämä annab Kod; mis sa aga `oskasid `küsta, `kõiki oli laadalt `soada puha Pil; ma pian `küskma oma anuma kätte Vil; oma volige tege, ei ole luba `küsken Hls; kõrdsin küsiti sang `viina Ran; kasä `näogub usse man, küsip `väl'lä; küsi raha `endä kätte ja anna tälle arvuld Nõo; kää `kõiki mant küüsüss (nurub viina) Har; võõrass riik` nakass rahu küüsümä, et tek'ke rahu; `korjaja sañt, jumala nime perält k'üüss Se; lät's `küsse tuu vele käest süvvä? Lut || Ega küsijä suu `pääle ei `lüüä, vade `varga näbi `pääle `lüüä Kuu; kes küsija suu `pihta lööb Jäm; küsija suu pääl äi pane `kiskid kätt, aga isevettija kää `pihta `panta Emm; küsija suu pääl ei lüü `kiigi, aga võttaea käe pääl lüüdass Hää; ega_ss küsijel suu `pääle ei lüvvä Krk; küsijä suu `pääle `kessegi ei lüü Ran || fig nõudma ega asi `süia küsi, mis on `õssetud, sie `õssetud Lüg; see asi ikke küssib raha koa, ega sa mudu seda kätte saa Mar; sie tie küsib raha VJg; ega amet `leiba küsi Lai; reha pulgad ülespidi, reha küsib `vihma Plt; lehm `aelõss häril, `härägä k'üüss Se; põld küüss ravvi (sõnnikut); põllutüü um kõik mitä põld küüss tetä? Lut || jumalat paluma inemisel jumalat vaia `küssü?; pühä jakapit küüss rahvass et `andnuss `suuri jeki Lut

3. hoolima `Aigus ei küsü `aiga egä viletsus `päivä Kuu; ei see (lehm) küssi ajast ega kedagi, kui `lahti pääseb, siis otse põllale Mär; tä oo nii toõrm, et ta ei küsi sellest Vig; mudku lääb isi edasi, küsi testest kedagi TÜR; võttis õige pilli `lahti, aga kessi sellest küsis Kad; ei sest ei `küstud, töö pidi `tehtud `saama; kaur sellest ei küsi, kas ta (pesaalus) on kõva või vesi Äks; karjapoisile `añti narmak `sel'ga, kes karjapoisist küsib Lai; `vihma jooseb taevast maha, aga temä ei küsi, temä muud kui lääb Hel; kalgi süd'ämega inime om `üülmada, tõesest temä ei küsi; surm es küsi, võt't ärä Ran; ku nuur olõt, ega siss küll ei küüsü? kas `tervüst rikut vai ei? Har

küsimus küsimus g -e Kuu/küsü-/ VNg Vai Khk VII Muh Emm spor L, JMd Koe Kad VJg Iis Trm Kod; küsimu|ss Nõo, g -se Puh San; küsümü|s Khn, -ss Krl(g -se) Har/küü-/ küsimine küsi ehk midä `toise kääst, se on küsimus Vai; mo küsimus jäi `vastamata Mär; Lastõl ikka paõlu küsümüsi Khn; pani küsimusi ette JMd; temal olid kierulised küsimused VJg; tuu om üits rasse küsimuss, miä ei mõesta tolle pääle midägi `kosta Nõo; opetaja `pandse mullõ küsümüse ette, kas ma mõista üteldel Krl || probleem `raske küsimus, ei tiä, kudass see lähäb Tõs; sie on üks suur küsimus Iis

küsitama küsitama Lüg IisR VJg Plt, -ämä Puh, küsütämä Kuu küsima, küsitama veneläsed tulid küllä, küsitasid kie tegi `jaanitule Lüg; Tahab `teisest midagi `tiada, siis akkab küsitama IisR; küsitama kohe järele kes sa oled VJg; küsitas üht ja küsitas teist, `keegi ei teand Plt

küskima, küskmä → küsima

küss *küüs* Khk Kaa, *küss* VNg Hi int **a.** (loomade keelamisel) *küss* `karja, *küss* `lauta VNg; *küüs* koju ää Khk; *ut'e küüs, ut'e küüs* Kaa **b.** (lapse kussutamisel) *kui laps karjub, siis küssutase küüs küüs* Khk; *küssudamise sõna: küss-küss* Rei

Vrd kuss, kõss

küsetama *küsetama* (loomi) tõrjuma [ta] *Küsetas* `lambad värava tagant `kaugemale Kaa **Vrd** küssitama

***küssitama** *küssi|dama* Rei Phl, *-tämä* Rõu

1. kussutama *küssitab* *münu lapsed tudu* Phl **Vrd** küssutama

2. (loomi) tõrjuma; hirmutama *ära küssida* `lambud Rei; *Küssitäge kannu* `pindrõ päält är^o Rõu **Vrd** kõssitama, küsetama

küssu *küssu* Kaa Muh int (lapse uinutamisel) *äiu äiu, küssu küssu* Muh

küssutama *küssu|tama* Khk Kaa/*-ss-*/ Muh/*-ss-*/, *-dama* Rei; ipf (me) `küssüdime Kuu kussutama *Kiikusime neid* `küga pääl ja `küssüdime *magama* Kuu; *kui laps karjub, siis küssutase* Khk; *küssuta laps* *magama* Muh; *küssuda last, et ta vaid jääb* Rei **Vrd** küssitama

küsu *küsu* ahne *Egavene küsu, egalt poolt tä* `küistaks ja *ahnitseks* Jaa

küte *küte* Khk VII Põi Emm Mär Kse Tõs Tor Hää Saa JMd Koe Kad VJg Trm Plt Trv Ran Puh San, *küte^o* Plv Krl, g *kütte*; n, g *kütte* Kuu VNg Lüg Vai küttematerjal; kütmine *ei old juo* `metsä, *ei old kütet* Kuu; [kui] `läksid `kartuli noppima, *s_said kütte lua* Lüg; *Oli ikka ka seda kütte* `värki, *pitka* `talve jäuks *ikka vähe* Põi; *tarvitavad* `turblid *ahü kütteks* Mär; *ma pea uut kütet* *muretsema* Kse; *sauna ahjul kütet* `vaega Hää; *kui me kuolis käisime, siis iga lapse vanem tõi siis neid agu sialt, kuoli kütteks* Koe; *külm, kui kütet ei ole* Plt; *neil olli teedä, kui pal'lu ahi kütet* *tarvit* Ran; *tinavo tul'l küttest* `puudu San; *kõik küte^o om otsal, ei olõ^o* `minkagõ `ahju kütä Krl **Vrd** kütis, küt¹, kütus

küten *küdemas oh* `taevake, *leib ärä* `kerkinud, ja *minul ei õle ahi küten* Kod **Vrd** küöl

küti- *kütte-* *kasepuu on* `kõikse *paremb küttipuu* Lüg; *jäävad küti puudes* Var; *es sij pik'k tal'v alv ei ole, kütikraam lähäb läbi* Puh

küti|mees *kütt kütämies* Lüg; *seda aegu põle küti mehi mette, tohi* `loomi `laska Muh; *küt'imees käib* `metsas `lindusi `lasmas Mär **-nõu** küttematerjal viis *söögi ja kütinõu* `liina; *ku kütinõu* `otsa lõpep, *siss* `kül'mä vai *saena* `kül'ge `kinni Puh; *tuy om serände abrass puu, tost ei saa midägi muud kui kütinõu; prõlla tulep tal'v, kost ma kütinõu saa* Nõo

kütis *küti|s* (*-t'*) Jäm Muh SJn, g *-se* VNg Pha Põi Muh L(g *-sse* Mär Vig) HaLä spor Jä, VMr Rak, *-sse* TaPõ(g `kütse [*-t'*] ILõ), *-kse* Kos Amb JMd VJg Sim; *kütiss* (*-t'*) g *-e* Hää VJg Iis Trm Plt KJn Vil Trv Hel spor T; *kütti|s* g *-s(s)e* RId; *kütüs(s)* (*-t'*) g *-s(s)e* M(g *-ssa* Trv) Kam Ote San V(*-ss* Rõu Röp Se; *küd'üss* Se); *küdü|s* g *-kse* Kuu Vai

1. mätastega kaetud puude ummuksis põletamine *Juurikuid* `juuriti üläs - - ja `maeti mättästega *nied* [puu] `riidad `kinni, *siis* `pandi *nied* `juurikad säält *alt põlema, siis mõni kütis põles* *nädälä* `päiväd Jõh; *akkame kütist ää* `laotama Muh; *kütisest jäi tulimuld järele* Kul; *kütist ei segätä, see pannasse vel õte* `eäste `ümmert `ringi kinni, *et tuli ja suits* `väl'lä *ei saa mete* Vig; *oksad* `alla, `turvad `piale, *siis põlema, siis* `väeti *laiali, õöti küt'iseid* `laotama Tõs; *vahest läksid perest* `mitmekisi `väl'la, *läksid küt'iseid tegema* Juu; *olivad neid küt'ikseid teind kadakatest* Amb; *Ale oli* `lihtsalt *aukuod põlema, aga kui mättad* `piale, *sie* `üiti *kütis* Sim; *läksid terve peregä küt'iss* `matma, *raiu puid ja* `õksu, `süütä

tuld piält tuule ja mata - - kui mättäd õlid ärä põlenud, siis `lästi `laatama küt'iss, labidaga `aeti tuleasemed laiale ja korjati puukaandid `väl'jä; `este `pantse puu maha, sij one `kütse piäalune Kod; ema tegi küt'ist `kapsa ja kaali `taimedele; `loome oli vähe, sõnnikud ei old, siis `tehti küt'isega rukis Lai; lääme kütüst `kütme Krk; periss küt'isse tegu om uvvõ maa tegemise `aigu Ran; kütissit `olli kõik maatik'k täis, tuli läits edesi, õhass sääil mitu `päivä Puh; ku kütist `kütisit, ega siss elu tuld es ole, `pal'lald suedsass `enne, ja `õõgusi Nõo; `vintske kammara and kütissess tetä; kos `raskõmp maa, lepä `kasviva, sääil tet'i kütist, `raoti võsu maha, ao `pañti kuppu, kuy kääneti `keskelt `vitsuga kinni Kam; tetti mõlembit, `sõõrdu ja küt'üst Ote; hüdse? korati, tuhk pilloti `lapjoga? `ümbrē kütüsse `lak'ja Plv; kütüsse? kütetõvvä jah, ja puu rajotovva ja lõõgutovva Röp; soo ilma `aigu küd'üst inäp ei tetä?, muni vil aiah innõ tege Se || (võrdlustes) Särk `selgas nii must kut kütis Põi; vanames old nagu va küt'is seal [ahju] taga Juv; juaksevad `müüdä tjjid, nõnnagu tolmo küt'is Kod; istub nagu küt'is maas, kis tjjid ei taha tehä KJn; vana suur kana istuss ku kütüss pesä pääl Kan; mi_jõõhn ol'li_väikese_ja_verevä? [vähid], a_Mustan jõõhn suurõ? ja musta_nigu_kütüse? Rõu

2. küttematerjal kütis pannasse `alla (ahju), et pala oo Muh; kütis sai `otsa Kse; Kõik oli küt'is, mis aga `ahju `aeti Jür Vrd küte, küt¹, kütus

kütise- küt'isseater õli nagu kartuliat, on `sahkegä `kurge vahel; `kütse õdrad lõegati sirbigä, mätläline mua, et vikatiga ei sua `aada Kod; minge `laotage kütüsse tuhk lak'ka Trv; ku ma keväje viil manu kütä, saa kütüse `kesvä tetä; kütüse suidsul om tõist müüdu ais man, maa ais Krk; kütüse kesev ol' õigõ ää Urv; kütüse `turba? `olli ärä kuiunu? sõss `pañti [haokoo] pääle; `laotõdass `lapjuga tyy tuhk lak'ka, siss võit kütüse `villä pääle tetä? Har; Kütüsse unik tet'i näet nii, et `turba_`säeti ilustõ põhja pääle är?, kubu `pañti sinna_pääle ja matõti `turbidõga kinni?, mugu_mulk `jäeti innõ, kost perän tuli `sisse tsusati; kütüse kesvān kasusõ magusamba `nakrõ? ja hoolika imä põllõ vařon tegüsāmbä_`tütre? Rõu

kütise|maa (uudis)maa, millel kütist tehtud kütisemaa sie on `uudismaa Lüg; kütise maa, kus kütist `tehti Tõs; Kuideti ikke, et kütisse mua taimed on kõvemad vastu panema ja ei löõ söõdikud kua nii kallale Trm; mis küt'isega põlluks `tehti, see oli küt'isse maa Lai; kütise maa `piale ei tule räga `rohto Pil; `naari `kasvi kütisemaa pääl suure Krk; kos kütiss olli ärä palutedu, tyy ol' kütisse maa, tyy tsärgiti adraga üless Kam; `vahtsõnõ maa, mis tetäss värskest põlluss, sõõru maa vai kütüse maa Rõu; tyy [kütis] suidsašs sääil mõnõ nädäli all ja_ss `tyuga `pal'li tyy turvass är? vähāmbāle ja sõss - - sai kütisemaa Plv Vrd kütismaa

kütis|lava kütisepõletamisega tehtud taimelava me tegima küt'islava, siis tegima `kapsa `taimed `sinna `piale Amb; aud `pandaks põlema, muld `pandakse `piale, sie on küt'islava, `kapsa `taimed alati `tehti Rak; `tehti `taime küt'islavasi Sim -**maa** kütisemaa küt'ismaa oo põletud maa Lih; isa tegi küt'is maad, `juuris kevade `puole kuused ja lepad - - kadakad ja - - eina `aeges pani põlema Sim; esimesel `aastal annab küt'ismaa ia saagi Plt; kütissmaal `kasvi teräne ja suure `pääga kesi Puh; sügüse künneti kütissmaa üless, sõss tõnõ suvi külveti Krl

kütistama kütistama (küt'i-) Mär Ris Kos Amb Ann ViK Iis Trm Puh/-ämä/; kütistam(m)a RId(-ämmä Lüg Vai); küdestamma Vai, küüstämä Kuu kütist põletama rida

`lasti puid maha ja akketi alet põletamma, alet küttistämmä Lüg; küttistatti, kolm `algu puid, mättäd `pääle, siis `pandi küdema IisR; maa tahab küt'istada Mär; küt'istati, `tehti loomist Ann; Pannakse `prahti kokku ja küt'istakse ära, siis jääb paremb koht Sim

küiti|turvas kütteturvas `turbasuost `võeti `turbaid, mulla turvast ja küt'i turvast Sim

kütke, -s kütke g `kütke (`küt[k]me) eP(-t'- Pal); n, g `kütke R; kütkes Pär HMD Kei, g `kütke Emm(`küt[k]me) Käi; kütmes Hi Mar Kse Var Tõs Nis/n `k-/ Juu(n kütme) Ann/n `k-/ küte Pha Kse Han PÄPõ, g `kütme looma kinnitusvahend, köidik, ohelik `kütke, kellega lehm `seina `küljes `kinni käib Jõe; `rused `luomad `eina `kütkes, sie tähenda jovigad VNg; `Kütked olid kanepist ja `niine `koorest, `silmuse ja puust `pööraga `teises `otsas IisR; nüüd on kettist kaik `kütked; `lehmäle `panna `ohta `kütke `sarvi Vai; veis `kütmega seinä `külges Khk; Ketid, nee `üiti siis uie ilma `kütked Põi; kütkes oli aasas `kinni ja pand oli `kütmes `kinni Emm; kütke oo üks suur puu, teine auk `teises `otsas, puuvõrod olid `otsas, üks oli seinä `külgis, teine panna `külgis Mar; ei punu (punik) saand kütet ka'ti `ühti Kse; `kütke võrud `läksid alati `kat'ki ja luomad `pääsesid `lahti Ris; `kütmes käis võruga seena `kül'gi `kinni, `teises `otsas oli pang, see oli looma `kaelas Nis; lehm pannasse `kütke, või `kõide JMd; puu võrudest oli `tehtud, `üiti lehma `kütkeks, `ümmer `sarvede Pai; värss ole tõmmand `kütke `kat'ki, kütke old mädand Kad; kütket pidi vedin; lehmad one `kütmen Kod; `tehti linast ehk kanepist `lehmadelle `kütked Lai || fig (inimese kohta) ega inimest jo vägise saa `panna `kütke, ku on midagi süüd tehnd Lüg; sa tahad mind õige `küttesse `panna, sa suavitad `mulle `kütke `kaela VJg; vägise ei või kedagi `küttesse `panna Plt Vrd kütkä, kütkü, kütküne, kütküt, kütküv

kütkendama kütkendama küttesse panema – Mär Vrd kütkestama, kütketama

kütkestama kütkestama Krj Muh Pal, `kütkestama VNg IisR

1. küttesse panema `lähma `luomi `kütkestama VNg; tulgu aagu ää [loom], siis põle omal kütkestamist mitte Muh || nad oleks kütkestan veel sii (inimesi kinni võtnud) Muh || fig kui ta alvast õppab teist, on nagu `kiinni kütkestanud Pal Vrd kütkendama, kütketama

2. (ülejo) pingutama kütkestab neid neid kivisi põllalt vädada; ära akka üksi rattud rihala kütkestama Krj; `lähtvad nõnna kütkestes `vankriga (veavad ise) Muh Vrd katkestama

kütketama kütketama küttesse panema – Plt Vrd kütkendama, kütkestama

kütkä `kütkä kütke – Jõh Vrd kütkü

kütkämä `kütkämä (liiaga, kuhjaga) panema Oled `kütkänd `oite `mannat pudrusse, no on nüüd nii kova, et ei saa lusika sise; Ärä sa nüüd `kütkä nii `palju neid `heini `kerraga `lehmäle ede Kuu

kütkü `kütkü kütke `lehmä on `kütküis `kinni Vai Vrd kütküne, kütküt, kütküv

kütküne `kütküne, p `kütküst = kütkü – Vai

kütküt `kütküt g `kütküve = kütkü Lehm `tembas `kütküve `katki; `Kütküt on `liiga lühügäne Kuu

kütküv `kütküv g -e Kuu, n `kütküve Vai = kütkü `Täüdüb tugev uus `kütküv `olla igä `talvel, ega `muidu `luoma pea Kuu

kütma `kütma u IisR, (ma) kütä(n) eP(-mä, pr kütä- spor L, Kod; kütama spor Sa); `kütmä u Jõh, (ma) kütä eL(-me Hls Krk San; -t'- Rõu Vas Se; `k'- Lei); küttämä (-ama), (ma) küttän (-an) R(-maie Lüg; [ma] küdän Kuu VNg Vai)

1. küttekoldesse tuld tegema, puid vm kütet põletama *ma küttäsin tämä`ahju tulisest* VNg; *`eigä igä üks`oska`leivä`ahjo küttä* Vai; *`Pöide mehed`kütvad turlastega* Khk; *kes se tormiga kütab* Muh; *sihuke pliit, mis puudega`kööti* Kse; *`talve said [haod] ää`küötud* Ris; *sügise kui rehed üleval on, soab iga pää kaks kord`ahju`köötud* Juu; *Sooja pärast põleks old enam lugu`ahju kütta* Amb; *`suitsu ja märu on ahju`küttese aal tuba täis* Koe; *siis küt'ti sij`ahjotäis ärä`õsta poale* Kod; *lubja`ahju`kööti kolm ööd ja`pääva* Plt; *ahi om poolest saadik är`kütet* Krk; *kui rehe`ahju küteti, siss kerness kivi`lätsivä vereväss`õkva* Puh; *nüid ta ei kütä`ahju mitte sugukina, loodap miu puie pääle* Nõo; *akkega rihe`ahju ei küteta, jämme puu iks olliva* Ote; *mõnikerd ku ahi om kavva`kütmäldä? ja ku sõss kütetäss, sõss aja säänest`karmu* Kan; *kas ahi om jo kütetüss saanu?* Har; *ahi ei ole kõvaste kütet* Röp

2. soojendama, (ruumi) soojaks muutma *`ilma küttamatta on tuba külm* Lüg; *Ta kütna kaks korda päävas eese tuba* Kaa; *kiretse kivid`kööda`sounas soojaks ja`viskada`külma vett`pääle* Emm; *ma pole elusid (eluruume)`kütndgid* Rei; *igä`lauba`õhto`köötasse`sauna* Mar; *rihisid kütame jämeda puidega* Var; *aava puudega`sauna es`köeta* Saa; *toa jõuab küll sojaks kütta* Juu; *täna`küeta`sauna* VJg; *meie küt'imä`rijidi saana ärä* Kod; *nüid`küt'sid selle ruumi sojasse ja val'mistasid söögid* Vil; *talul`ol'li`tüü'rigu, kütivä`puulba`sanna* Ran; *sann taap küttä* Rõn; *ei olõ julõnugi`kiäk'i inäp minnä? riht`kütmä* Urv; *noorõ`poisi?`käävü`muidõ`Liisa poolõ nigu`sanna`kütmä, üt's tulõ, tõnõ lätt* Har; *visaku`ui`siss lõunat, ku keress viil kuumass kütet olõ`õi?* Rõu; *mu imä iks küt't`Pañkjavitsa sañdilõ sanna, et är`täietädäss* Vas; *ma šündže sana`kütmise`aigu* Lei; *ilma soojaks kütma (tarbetust kulutamisest) egä`s`ilma jõua soojas küttä, pane ahe ruttu`kinni* Tõs; *toa jõuab küll sojaks kütta, aga kes`ilma ikke sojaks kütta jõuab* Juu; *pane ahi`kiñni, egä`ilma ei jõoda`ükski sojass küttä* Kod; *ega`ss`meä`sedä`ilma ei jõvva`lämmess küttä* Krk; *ku mi mõtsan puid raki, pedi ossa vällä palutamma, tul'l külämiis sinnä?, üt'el, kas ti no`ilma lämmäss jouat küttä?; mašsinist üt'el`mullõ, kas ma jouda`ilma`lämmäss küttä?* (mitmes kohas korraga reht peksta), *ma`lähä`säält kost mu kõrd om* Har || (küttekoldest, päikesest) *päe kütab tua sojass* Hää; *`päike oli sojast kütnd, oli kole soe vesi sial`loikus* Lai; *päe kütäp kuumas* Hls; *ahi kütäp kuumass`katle, ahi küt't`sedä`kammert* Krk || *kuivatama tõuvili kikk küteti turvastega, aga levä vili küteti puiege, et [muidu]`turba maik läeb leväle manu* Trv; *mea käisi kodun rihet`kütmen, mul om rihe üleven kujumen* Krk; *kui lina`äste kuivass olliva kütetu, siss lätsivä ürsiga luu`kat'ski nigu`üits`prõgin* Nõo

3. kütist põletama *sai küttada labane* [kütis], *`jälle polema`panna sie muld* VNg; *põletati ja küteti`metsa ja selle küt'ise aseme`peale`tehti`naerid* Trm; *ku kütüist oli kütet, siis kadujal kuul olli võsa raiut; ku ma keväje viil manu kütä, saa kütüse`kesvä`tetä* Krk; *Kütist tetti, küteti sij`maa läbi* Puh; *rahvass küt'ti kütüsseid ja tek'ki maass* Har || *tõrva põletama tõrva küttajad* Mus; *Metsast oli siis oort puid käe pärast võtta kui`tõrva sai`köötud* Kaa

4. fig peksma, nahatäit andma *Küdän su naha`kuumaks* Kuu; *küttas läbi; eks lasi enne`jalga kui kütta sai* Lüg; *Sul vaja`kõrvad üles kütta, sa`muidu`i`kuula* IisR; *lapsel`köötase selg soeaks, kui ta`koerust teeb* Khk; *Muudku`köeti nahk palavaks`jälle* Hää; *ku*

sa[?] muidugi mu sõnna ei kuulõ[?], sõss ma su[?] naha kuumass kütä Krl; muidogu küt' inne `säl'gä (malgaga) Plv || küt'tis enesele ea kasuka (teenis nahatäie) VJg

5. midagi intensiivselt või palju tegema **a.** (kiiresti) käima, jooksmata *pani küttades minema* Ans; *kütab edasi nõnna pal'lu ku jalad annavad* Plt; *rahvast kütäb kirikuse* Trv; *Kütä mineme oma ullu jutug* Pst; *no `väikene miis, kohe poolõ sa no_kütät* Har; *küt' minekit* (lasi jalga) Plv; *kütt edesi* Vas; *Küsü asi, kütä kodo* Se **b.** ajama, panema *Kui iaga ei suanud, no siis küteti kõik küla vanamoored jalule* Trm; *ku vaim om kadunu, sis ei ole [enam] inimest, mutku kütä (aja) `auda* Hel; [ta] *paänd tule pliidi `alla, nüid mugu kütä tuld `alla ja las `kivvä (keeda) Nõo; liivak om `vaene maa, kütä sinnä sitta niipal'lu kui tahat, ei anna üle katõ kolmõ `sijmne* Kam; *sügüsene undsõ_lask lämmind, keväjäne kütt `külmä Rõu || (seksist) muud ku küteti periss tjj raa pääl* Krk **c.** tossutama, kimuma *küt' inne taad `piipu; `suitsu, `tossu küt' inne `väl'lä* Plv

kütmes → kütke

küts¹ *küts (k'üt'sü) g kütsü (k'üd'sä) Har; p küt'sü Lut; n, g kütsü Hls küps*

1. valmis **a.** (toidust) *juba om kütsüs saanu, leib om kütsü* Hls; *Mia `pihme kütsü[?] `ol'li, nuu `korssi `korvi (küpsekartulitest) Har b.* (viljadest) *kas [maasikad] jo_ `kütsü omma[?] Har; ku peremiis um tühälene üldäss ni, t'äl olõ_ji[?] kodoma sieh küt'sü jüvvä Lut || fig ma ol'li nigu küts ja keef' ku ma mõtsast läbi sai Har*

2. fig otsustatud, selge kaup ol' küts, tegimi kauba maha Har

Vrd küps¹, kütse

kütse *kütse Har, g kütse Puh Nõo/n, g -t-/ Võn Kan Urv Plv/n, g -õ/ Vas(n -e[?]) Räp(transl küdsäss), `kütse San Krl Rõu Plv Se(n kütseh), küdseda Kam, küdse KodT; küds[e Trv Kam(g küdseda) Rõn, -ä Hls Krk Hel/-d'-/*

1. valmis küpsenud **a.** (toidust) *õhiku sehen muna küd'säsiivä ärä, olliva ää küd'sedä; ku leib `ol'li sehest toress ja pääl küts'e, siss üteldi, leeväl om poig sehen Nõo; kokorgid saava küdest KodT; rääbisse kala ja `tat'rik om väega `kerge `küt'isega, lüü tulitukiga `otsa, om kütse Kam; kartuli[?] umma[?] `kütse[?] Krl; edekindsu liha om -- `pehmp ku tagakindsu liha, saa innembä küdsäss Räp b.* (viljadest) *mustike ei ole vjil nii küd'sedä, et korjata võib Nõo; marja saava küdsedass ~ kütsedass Kam; ma sei aial `kütsiid `marju Krl; maasikõ iks saava_kõkõ innembä kütsõss Plv; `kütse[?] jo omma[?] vislapu marä[?] Se || kõnele tõtet ja süü kütset Puh*

2. küllastunud, sügav (värvitoonist) *edimäd [juuksed] olliva `valge, siis lätsivä kõllatsembass, pruunembass, perän olliva küd'sedä pruuni, tumedat pruunid Ran; kõrb obene võib olla val'semb, aga võib küd'sedämb ka olla Nõo; kül[?] om illoss elläi, ta om ni kütse verrev Kan; kütse pruum Rõu*

3. tugev, intensiivne **a.** (temperatuurist) *küdse kül'm, käre kül'm Trv; sääne kütse[?] (kerge, kuid käre) kül'm Vas b.* (lõhnast) *küt'se lõhn Rõu*

Vrd küps¹

kütse- *küpse- Sügüselt sai rehepessu aig küdsä kardulid Hls; ei ole kotu muud, kui küt'se kartul kasta soola `sisse, `rüipä `kül'mä vett pääle Nõo; teeme `täambä kütse `kartlit õdaguss Kam; kütse liha San; kuum ku_küd'si kartol' Rõu*

kütseldama *kütseldama ahnitsema võtaks keik omale, kütseldab siit ning säält Khk*

kütt¹ *kütt* g *küt*|i Rei Var PJg, -u Mar(-o) Kse Var Mih Plt, -ü Rõu, *kütti* VNg Jõh Vai, *küdü* Kuu; *küt't* g *küti* Sa(n *kütt* Põi) Han Jür Amb Ote, *küt'i* u IisR, Mär Vän K I(n *kütt* Kod) TMr; g *küti* Muh, *küti-* Puh Nõo, *kütü* Krk; p *küt'ti* Aud

1. korraga köetav küte; kütiskord `Liiga `veike *küt't* sai IisR; *sai küttada kaks iad kütti*, *siis sai vili `kuivast* Vai; *kolm kütti `andsid*, *siis oli kuiv rehi* Ans; *mitu kütti `peavad lihad* [suitsetamisel] *ülal olema* Muh; *mol üks ainoke kütt puid veel järel* Mar; *märjaga sai mitu küttu teha* [reheahju] Mih; *õhö küt'i jäo tõin puid*, `rohkem mitte Juu; *Kus selle küt'i ots*, *mis ühe rehe piale läheb* Jür; *üks küt't `peergu `tehti* [õhtuga] `val'mis Amb; *paar küt'ti suab kütta lina `kupradele siis on kuivad* Sim; *Ma tõin ahju `alla kaks küt'ti puid* Trm; *rehe kütti puiege olli alu iki üte pikutse* Krk || fig nahatäis *Kust ta selle küti sai äi tea* Põi

2. kütmine *Kui küt't on vilets*, *ega siis iad `sauna ei tule* IisR; [rehe] *kütiks `vööti jämed alupuud* Ans; *Leib oo seda korda seike lintsis olemisega*, *ju küt't püsut vähe oli* Kaa; *Saunad olid ilma `korssnata*, *suits tuli küti `aegu `sisse* Põi; *leib lähäb ahus imalaks*, *kui jahud sahidid*, *pärm vilets või küt't vähä* Mär; *küti `aegas `tehti* [paiste] `kooki PJg; *sui põld ahju kütti koa*, *aga `talve*, *ega siis suits majalt `väl'la ei läind*, *uks `lahti* HJn; *iga omingu ahju küt'i aeg `loomade vesi sai koogu `otsa süte `piale `sooja `panna* Pai; *leib one `nätske ku küt'ti vähä* Kod; *ega [rehe] ust `kinni es või panna edimätsse küti `aigu* Ote

3. küttematerjal *va suur saun*, *läks kole pali kütti* VNg; *suve aig*, *pali siis seda kütti kulub* Jõh; *mõnel pool põle talvel küt'ti `soada* Kei; *suurt küt'ti `senna* [reheahju] *ei pand*, *sai pikkamesi sedamodi tuluk ahjus üle pääva `pietud* Amb; *lahuta* [kambri] *ää küt'iks* Ann; *suur mõisa võt'tis pal'lu küt'ti läbi* Pee; *läksin isaga `metsa*, *küt'i `leikasime kahekeisi sügisest ära* Kad; *Küt'ti ei ole vjil muretsedu*, *kül'm joba käen* TMr **Vrd** *kütis*, *kütus*

Vrd küte

kütt² *küt't* Põi Kul Röp Se, g *küti* Jäm Khk VII Muh Kse Hää Plt M Puh Nõo San Krl Rõu Plv Vas(-ü), *küt'i* Mär Tor Saa Juu JMd Koe VJg Iis Kod/n *kütt/* Har; *kütt* g *küt*|i Emm Rei Mar Tõs Khn, -a Trm, -ü Har, *kütti* VNg Lüg(-a, -ä), *küdi* Kuu; n, g *kütti*, -ä Vai(g *küdü*) jahimees *küttad ajasid `põtra taga* Lüg; *küädä kuuse `oksist tekkod `putkad `sinne jää `ääre `pääle* Vai; *küt't püiab jänessi*, *rebassi* Khk; *küt'id paugutavad `metses* Mär; *kütid `aelevad `metsa kauda*, *paunad `sel'ges* Hää; *küt'id ole ned jänesed ää noppind* Juu; *luyum `õiges juakseb küt'te ette* Kod; *küti `lasknava siss `sinna uniku sek'kä*, *kos soe purelnava* Nõo; *küt'i pini om `marru lännü?* Har; *küt't tul'l* (õeld poisslapse sündimisel) Vas || fig *õnne kütad* Trm **Vrd** *kütimees*

kütt³ *küt't* g *küt'i* (lind) *järve jääres on `jälle üks*, *mis laalab küt't ja küt't `lõpmatta - - `üeldakse küt'iks - - must lind*, `kõrge jalaga KuuK

küttama *küttama* Trm, da-inf *kütata* VJg *küttima läksid `metsa küttama* VJg; *küttab metsas `linda* Trm

kütte adv *kütte* Lüg Rid Tür JJn Sim I Äks Ote *küdema pane ahi kütte* Lüg; *kui ahi kütte sai* Tür; *Ootake*, *las ma panen piibu kütte* Trm; *paned saana kütte* Kod; *ahi kütte ja mutku* [leib] *`ahju* Äks; *ahi `pandi jälle kütte `õkva*, *et atuss kuivass sai* Ote

kütte- *sai küttepuu `innaga üväd `palgid* Lüg; *mis pole `tarbline*, [on] *küttepuuks `mööltud* Khk; *kased on paremad küttepuudeks* Kul; *kevade turvas sie `kuivas nagu kõvemb*, *sie `võeti siis kütte `turbast* Rak; *männid leigati suuremb jägu kütte puudest* VJg;

kütte `kraami küll Trm; lõegassime mäda puud kütte `puudest Äks; Me ollime terve nädäl säääl endile kütte turvast lõikaman Nõo **Vrd** küti-

küttima küttima, (ta) kütib Khk VII Pöi Muh Emm Mar Kse Tõs Hää Plt(-t'-), küttib Lüg(-maie); küt'tima, (ta) küt'ib Mär Tor JMd; küttimä, (ma) küdin Kuu; `küt'me San, -mä Rõu([ma] küti) Se jahtima täma on küttind küll aga `ühki `luoma ei ole saand kätte Lüg; kass on läind `iiri küttima Pöi; `ülged [neid] -- `ruhnlased `peavad `keimä küttimas Mar; mõni käib iga pää jäneksid küt'timas JMd; `küt'mäh kau Se || fig käib `naisi küt'timas, ühe kui teisega Plt || euf jänest küt'tima (põit tühjendama) Mär **Vrd** küttama

kütt|silm küt'silm fig ühe silmaga inimene – Mar

küttä → kütt²

küttümä küttüm(m)ä V(-t'- Se Lei; k'- Se Lut; küt'tö- Röp) küdema Ku ahi oll' är_küttünü?, sõss pühiti tuhk aholuvvaga ahost `vällä Rõu; puulpäävä õdago `pahte sann `varra küt'tömä Röp; läüdatäss ahi k'üttümä Se || fig Sul ka_taa [piibu] nõšo mugu_küttüss nõna all nigu_mõni `korssna Rõu

kütus kütus g -e Pöi L(g -se Mih) Ris Juu Kos JNn Ann Tür Plt Pil küttematerjal mis kütus see oli_s, `toored lepad, agad Kul; ega kütusest `puudu põle, suured riidad agu ja puid, aga tuba oo külm Mär; `noores kuus ei võta kütust, see ära ei kuiva Var; `ostnud vana lauda ära kütussess Mih; kuuendiku mies sai kütuseks aenult agu Kos; kütuse `puudust ma ei tia elupäiviski JNn **Vrd** küte, kütis, kütt¹

***kütäk** in kütäkun = kütäng päiv om sanna ahu kütäkun (st kell kuus õhtul) Kan

kütäng k'ütäng kütmise aeg `vahtsõss `aastagass saa virga naasõ aho k'ütäng (aastavahetuseks on päev virga naise ahjukütmise aja võrra pikem) Se **Vrd** kütäk

kütüse- → kütise-

kütüss|rügä küt'üss rügä kütisemaale külvatud rukis – Ote

küägu küägu sõim kohe sa lähäd kuradi küägu! – küll ma `näitan sulle küäguda Kod

küägäk küägä|k g -ku kipakas pink `niiske küägäk, jalg käib alt ärä Kod

küämik küämi|k (küö-) g -ke saamatu one üks küämik -- pelgäb obsess `kiinni võtta; küömik ei lähä jala edess ärä Kod

küämäkali kõveras, küürus `Kartasid, et `kiegi nääb vai, tulid `ninda `küämäkali Jõh

küän ppl `küäni külg Sai mu kääst pikki `küäni Jõh

küänäkil(le) kõveras(se), küüru(s) kana lähäb küänäkil ärä, kiänäb sel'jä ja lähäb küürän; küänäkille laheb, periss kõhuli kõhe Kod

küätsärdama `küätsärdama (poriste saabastega käimisest) `Alles ma sain selt põrandalt `suurema sitta `vällä, kas nüüd akkab sie `küätsärdamine `jällä Jõh

küöbel `küöbel g `küöb(e)li Lüg Jõh(`küöbäl; `küäbäl g `küäbli) rehepeksumasina veomehhanism `küöbel kie `ümber käib, `massina `juures on `neske `trummal; Meil õli `küöbel, puust `amma rattastik `reie`pekso`massina `käimä panemiseks Lüg; `Küäbäl oli sie suur `ammasrattas `õue pääl. Kaks puud, `teine `teisepual kust obused vedasid Jõh **Vrd** kööpel

küögäsesti meelsasti `Küögäsesti lähäb `aida `süömä Kuu

küöksti deskrt ratas ku tuleb sij rehev piält maha, ku `küöksti `langeb `kuyrma `alla Kod

küöl küdemas linaahi oli küöl VNg **Vrd** küten

küönar `küönar kronu obuse `küönar VNg

küöpimä `küöpimä, -ämä, (ma) `küöbin (muidu) laiali jagama `küöpib `teistele kaik Kuu

küöpä, -s `küöpä Kuu; `küöpäs Lüg, `küübäs(s), `kööbäss Kuu kõveras(se) *Siest `ninda valut, et vedi kohe `küöpä; `Küübäs ja koveras `nindagu obuse luok Kuu; küöp jalg, `kõnnid jalad `küöpäs `ühte `puhku Lüg Vrd* kööpi, kööpis

küü küü Jäm, küi Jäm Kaa Krj VII vaskuss küü on pime; küi, al'jas kulla `näoline, mis [löömisel] juppideks lihab Jäm; küid on kollaste `lõugadega, `kangesti vihased räägitse olavad Krj; ma pole `ilmaskind küid ää tappand VII Vrd küdi³

küü- → küi-

küübik küübik (lind) Küübik elab `metsas, `laulu pole, sirtsuub `peale Krj

küübikas küübik|kas g -ka Mus madal riuliga töölaud küübika suhklaegas oo `puhki Mus

küüdakille küürakil eit oli `küüdakille laval VNg

küüdi|hobune obone on `küüti `saadetu - - `küüdiobone Lüg; sa oled `umbest kut küüdi obu (töötad alatasa) Jäm Vrd küüthobune

küüdik küüdi|k (küi-) g -ku VNg/ k-/ Mär spor Pä(küe- Tor), HaLä Trm Kod VIPö(küe- KJn) Trv Hls Hel Puh Rön a, s küütseljaga (loom) meil on `palju `küüdikud `lehmi VNg; küüdik uss Mär; küedik `lehmäl - - sel'la pealt keib küit Tor; olid ikke küüdik ja tõmmik ja puñnik Juu; kui oo küit eläjäs, paad küüdik nime Kod; lehm kutsuti küedik, ärg `jälle küit KJn; küüdik, `valge jut't sel'la pääl Hls Vrd kiudik, küünik

küüdi|kord küüdis käimise (järje)kord Küüdikord on niid meite kääs Jäm; vanasti pidi valla küüdi `kordas `käima Hag; valla `val'tsus annab `käsku `päevi tehä ja küüdi `kõrda Kod Vrd kiudukõrd -käsk küüdikorraldus `küüdikäsk on tänasest `päivast kätte `annetu, pian täna just menema Lüg

küüdiline¹ küüdi|ne Hls, `küüdili|ne VNg VJg, g -se triibuline, jutuline `meie `küüdiline lehm VNg; `küüdiline riie VJg Vrd kiudiline, küüduline¹

küüdiline² küüdi|ne Jäm Kod Krk, -le|ne Mar, `küüdili|ne Vai VJg, küüdile|ne Ris Koe, g -se küüdimees küüdilesed kes `küüti, `voori `lähtväd Mar; suadin `küüdilise koju tagasi VJg Vrd kiuduline², küüduline²

küüdi|mees küüdiskäija; küütija, sõidutaja kui tahi (tahtis) siis `palkas `lieripoiss `endale ka `küüdimehe Lüg; keis teisel küüdimeheks Khk; lihunik võt't kõhe küüdimehe raha peräss, tämäl obess es õle; küüdimiiss vei nigrudid `linna Kod; saadeti küüdimiiss `vällä Hel Vrd küütmees

küüditama küüditama Vän VMr Kod/-ämä/ SJn Nõo/-ämä/, -dama Emm Rei; küüditama Ans/-dama/ Tõs HMd Plt Nõo/-ämä/, küe- Tor; `küüditama Kuu Lüg/-mma/ Vai/-ämä/

1. sõidutama, kohale viima sain `vallast käso ja lähen nüüd mehi `küüditamma Lüg; kõis oma autuga neid küüditamas Tõs; küeditab valla `vaesid Tor || küüditä (aja) `lammad tanumid `müüjä Kod

2. (Siberisse) välja saatma tämäl üks tüttär `küüditatti Vene`maale Kuu; sie `küüditamine `muidu ei tuld ku `kaibeti alande üks `toise `pääle Vai; `kõstri poiss küüdideti ära Ans; Mool seisab iga `aasta see küüdidamise pääv `meeles Rei; kul'akuks `tehti ja küüditadi `väl'la Plt; ku küüditamine `olli, siss vanamuti `perrä ka `minti Nõo

Vrd kiudutama

küüdi|voor `enne `käidi `küüdis, olid `küüdi `vuorod Vai; meid `aeti valla küüdi `voori Mär

küüds küüds (-d's) g küüdse (-d'se) Trv Krk Vön San V(küüd'ž, k'- Lei Kra; köüds, k'-, k'ööd'ž Lei); küüds (-d's) g küüdse (-d'se) Trv Hel T(g küü-)

1. inimese sõrme- või varbaküüs `päidle küüds om `umbsi üless ajanud Trv; Mõne kõnelese, et avvan ka vijl küüdse ja `juusse kasvasse Hel; `kargab kas vai `küüdsiga näkku; `väike `valge täpik lüüb küüdse alt üles - - küüds `äitseb Ran; kas sa toda valu jõvvat `väl'lä kannatada, ku_sa pinnu küüd'se `alla `suskat Puh; nuu salatäi söönävä nii `irmsade et, sa lahu küüstega kas vai puruss `endä Nõo; taal küüdsse_pik'ä_ku?, kul'li küüdsse? Urv; küüst tohe ei_kaarihn är? lõigada? ja minemä visada?, nu_küüdsse_ `korjass vanajuudass ja tege `hindäle küüd'sist kübärä Rõu; Esi eläs vanõmbass, küüdsse kasusõ noorõmbass = ahjuluud Vas; `küüdsiga `krampas Lei || mitte midagi musta küüdsse väärt es anna mulle Trv; küüdsse väärt ka ei tää ma sest; ma ei tää nõndat pal'lut ka, ku must küüds `valge küüdsse otsan om; ta ei anna küüdsse suurust `asja kah, `seante kidsi Krk; oless ta mulle `niigi pal'lu annu, nigu küüdsse all `musta Ran; kisup `endä poole ja tñjb ülekohut, temä_j anna mädä ka küüdsse alt sulle Puh; musta küüdsse väärd ei ole ta mulle ääd tennu Nõo; ma ei tiü tüüst musta küüdsse väärt kah, jätä minnu rahu Har; mul ei olõ? küüdsse `võrdki maad Plv; taal mehel es olõ_küüdsse suurt ka `süüdü Vas; ma olõ õi musta küüdsse võrd varastanu? Se || fig palub küüdsse `püsti (väga) Trv; keelega libe, küüstega tige (kahepalgeline) Ran; mul küüds'sil `kümne, päkil pää `toitmine Plv; küüdsse? ei naka? `külge (nõutusest, jõuetusest) Vas; k'ull küüdsse_küünisse? ja `hamba haarusõ?, kost vähägi võimalik [midagi saada] Se; k ü d s e e n d a p o o l e (omakasust) egäl küüds'se `endä poole, sika sarve sällä poole Ran; [tal] olliva küüdsse alati endä poole Nõo; Inemine om jo? `sündünü sääntsess, et küüdsse õks `hindä poolõ Vas; k ü m n e k ü ü d s e g a 1. oma kätetõõga kes oma `kümne küüdssega alustava, nuu `näevä tulist `vaiva Nõo; kõik olõ ma oma `kümne küüdssege `rääpenü San; kõik mia sa esi näet om mul `kümne küüdssega teenit ja_tett Har 2. iga hinna eest kaabib `kümne küüdssega [endale] Trv; küüds'sil ja käpil ~ küüds'sin ja käpin ~ küüste ja käppiga ~ küüds'si ja hammastega iga hinna eest, kõigest väest [ta] pallel miu iks küüds'sil ja käpil; temä lasep nüid seräst ilma `orja ärä, temä piäp küste ja käppiga temäst `kiñni Nõo; Hoit vijl elust küüds'si ja_hammastõga_kiñni? Rõu; timmä sai koolitõdus küüds'sil ja käpil Röp

2. küünis ka's kisk `küüds'si, ei tää ka (kas) ilm sadame lää Krk; karu `suuge ei võta, temä küüstege kisk `lahki Hel; jähess lei siia kõtu pääle küstega Puh; ka's küstega kisup miu `ündrigust, et anna `sivvä Nõo; karu ol'l tõmmanu kõik taguotsa maha tõesel (tantsitajal) küüstega TMr; võt't kul'likõsõ hää peräst `piiu, a tõnõ pit'sit' küüdsse_käe `sisse Har; kurivaim, sul umma_nigu `hauka küüdsse? Rõu || sõrg `lambal omõva? köüdsse? tõvitsõ? Lei | kabi `val'ksidõ `köüd'žiga opõn Lei

3. sälk, sisselõige, soon vitsa küüds's Krk; looga küüds olli üits ase tettu, mes `vehmre `külge jäi, jäi vehmer sinna pidämä parembide Ran; puuanuma vitsa? lõigatasõ `küüste, siss aiass pääle Har; Vits mõdõdõti inne `ümbre anuma är?, sõss lõigati küüdsse_ `sisse ja_ `pañti otsa_ `vaelikku Rõu; sinno panõ? vai looga küüste (õeld kui vankril enam ruumi

pole) Plv; *käüse pää`pistü kui hüäl hobõsõl, nõna tõmmat looga`küüste* (uhkest inimesest); *pañti kell looga`küüdsi* Se

4. *silmakae silmä pääle küüd's kasunu* Krl; *nigu küüd's kasvass silmä pääle,`tuhtre lõikass vällä?* Har; *kelme? um sääne õrnakõnõ, küüds um paks,`valgõ* Plv

5. (taimedest) *ua küüdse* (idukohad) *om musta, siss om uba`valmi; küüd'slaugal kasvav küüdse* (sibulad) *all* Krk

Vrd küns, küüs

küüdse|alune küünealune *küüdsealotsõ? omma,`mulda täüs lännüvä?* Kan
Vrd küünealune

küüdseke dem < küüds *`väikse sõrme küüdsek om katik lännu* Krk; *kassil terävõ küüdsekese* Puh; *taa`väikese sõrmõ küüdsekene om pik'äss kasunu?* Har || *killuke`täempe saa ta* (kuu) *täüs ja ommen om joba küüdsek är lännu veerest* Krk || *konksuke`šita viglal`oll'i pant`särtse köödžekse`otsa,`särtse rauaksõ* Lei

küüdse|lill kerolilli *nimetetas mõnõl puul kah küüdselilliss* Räp **Vrd** küüslill **-madu** *küüdsemadu* vaskuss – Lei **-piirjä** (küünehaigus) *ku küüdse`piirjä om sis võtt`ümbre* [küüne] *vallalõ, lätt`lahki ja juusk verd* Se **Vrd** küüdsepiird **-pilv** pl *küüdsepilve* kiudpilv – Ran **-pird** (küünehaigus) *küüdsepiird, nakass sõrm`haiglõma, küüd's nakass`ümbre`tsõõri`haiglõma* Lut **Vrd** küüdsepiirjä **-raan** = küüdserand *küüdseraan, nigu`lahkõss veerest* Se **-rand** küünevall *küüdse`randmede pääl om rao puha* Krk; *kui siin* (küünevallis) *nahk nigu`kat'ski lääb, ribasit üless aab, siss üteldäss et, küüdse`randme`vastava* Ran; *lei küüd'se`rande`kat'ski* Kam; *ku rükä käänat, siss läävä küüdseranna,`kat'ski* Har; *küüdse`randõ`kuurdusõ?* Se **Vrd** küünerand

küüdse|viha küüneviha *sul jala üless aanu, sa olet`süüten, sul küüdseviha jalal`sissi lännu* Krk; *küüdse viha ollõv tuu`jihvt* Krl; *Tuu kahru küüdse viha oll`pää`sisse`tüknü ja tuuperäst timä är,`kuu`li* Rõu; *nakaás`kakma ne lei küüdseviha`sisse* Se || *fig ärä aa küüdse viha`kül'ge* (ära puutu mind) Ran; *must sinine hal'l mõsu, küüdse`viha`sisse lännü* (halvasti pestud) Rõu; *Är? ajago küüdsevihha mano* (ära tule kätega kallale) Räp **Vrd** küüneviha

küüdsi *`küüdsi* Krl Rõu/-d-/ küüsi, *kätte tuu`pernani um nõia`küüdsi sadanu?*, *tiä loomõl ei olõ?* *edesi minekit* Krl; *Ei sõss`valgõt`päivä inäp näe?* *ku,`nood'e* (tontide) *`küüd'si satat* Rõu

küüdsin *küüdsi|n* Har, *-h* Rõu Plv küüsis *küll sa üt'skõrd mi`küüdsin olõt* Har || *timä um jo? surma küüdsih* Rõu **Vrd** küüsin

küüdsine *küüd'si|ne* g *-dse* Har; g *küüdsidse* Vas *küüntest kas kaasi ihugi küüd'sine om, et ta süüä ei taha?* Har; *vanahalv pagõsi`vällä ja jä't tuu küüdsidse lakadsi sinnä?* Vas

küüdsist *küüdsist* Nõo Plv küüdsist, *käest ku näil peigmijis`olli, siss na`ss lase enämb küüdsist`valla* Nõo; *mino küüdsist sa ei pääse?* Rõu

***küüdsitama** *küüdsit|eme* Krk Hel, *-õmõ* Krl; *küüd'sitäm(m)ä* Urv Se; *küüdsitama* Ran

1. *küünistama* *ma karassi näkku, küüdsiti, mujald jagu es saa* Ran; *Latsõl omma`küüdse`pik'äss kasunu?*, *ta küüd'sitäss vai nõna pääst* Urv; *kaás küüdsit`kana`poigõ* Krl; *kaás küüd'sitäss,`tuisku saa* Se

2. välja kraapima; *kitkuma mis sa* (koer) *neist`kirpest maha küüdsidet; mia ei jõvva neid* (umbrohtu) *ärä küüdsite* Krk

3. villa lahutama villa küüdsidets lahess Krk

Vrd küüsitama¹

küüds|kagaril käsipidi (koos) `latsõ umma_küüd'skagaril kyyh, `kakva[?] inne üt'steist nigu maru kaási[?] Plv **Vrd** küüskabali

küüds|lauk küüslauk küüd'slauk om mõrrep kui periss sibul Krk; ega ma nii lähikesi es lähä `tälle nõna manu, mia pe'llässi et ta küüdslaugu `aisu nakap `tunma Puh; mõni ütless et küüds'laugaga hõõru_`tõnni inne, muidu saa ku'gi kyyr' `väega_kõva Plv

küüdsmä `küüdsmä (-d's-), da-inf `küüdsi[?] Har(küüdsädä[?]), (ma) küüdsi Rõu küünistama, kraapima kaás `küüd'se äsä tuult; mul ol'l nü_suur' halu vai `küüd'snü maad `küüd'siga Har; No kiä su näo om är[?] `küüdsnü Rõu || harkadruga küüd'siti maad Har **Vrd** küüsima

küüds|varbil kikivarvul ma käve küüds `varbil Plv

küüdu küüdu riidetäi juba üks küüdu on pihun Kod

küüduline¹ küüduli|ne TMr, küüdole|ne Mar, küedule|ne Tor JMd Plt/küi-, g -se triibuline, jutuline küedulesed ärjad Tor; ússid on küedulesed JMd **Vrd** kiuduline¹, küüdililine¹

***küüduline**² küüduli|ne g -se Puh; küüdulõ|ni g -sõ Krl küütija küüdulõni vii käsusiid `valda `müüdü laiali Krl **Vrd** kiuduline², küüdililine²

küügerdämä `küügerdämä küürus käima – Kuu **Vrd** küügäelemä

küügistama `küügistama Lüg(-mma) Jõh kõssitama kana `küügistab `põõsa all, `vihmaga, on `märjäst saand, ehk kui on `aige Lüg; [vihm] Tieb su `märjäst, `kaua sa säääl `küügistad Jõh

küügäelemä `küügäelemä = küügerdämä – Kuu || jalus olema Mes siin ies `küügäeled Kuu

küükimä `küükimä, (ma) `küügin küürutades minema Ühed - - `küükisid `mennä Kuu

küümeldama küümeldama Mus, küi- Khk Krj rohust paljaks närima loomad küümeldasid se maa nõnda ära, et ei `kasva midad enam Mus || ahnitsema mis sa üksi keik `eesele küümeldad, jäta teistele ka Khk **Vrd** kõõmeldama², küümimä

küümimä `küümimä ('küi-), (ta) küümib (küi-) Sa rohust paljaks närima nõnda on [maa] ära `küümind, et pole seel mitte midad Jäm; `lambad `küümivad õue puhas rohust `paljaks Khk; loomad küümivad säääl maa ära Mus; Obu `küümis põllu`peendra üsna kuumaks Kaa **Vrd** kõõmimä¹, kõõmimä², küümeldama

küün¹ küün (küin) g küüni (küüni) eP(g küüne, küi-, küe- L spor K, köeni Juu Kos) T(g küünü Võn Ote); küüh (-n) g küüni M V(g -ü), `küüni R(g -u; n küüni Vai) heina-, põhu-, viljahoidla `vilja `küünid on kuhu `vilja sise `panna Vai; tuul `viskas küüni katuse peelt ää Khk; Panavad omal [vankri] küüni `alla Põi; sii soos es ole `küüna, sii `tehti kuhjad; teine `olli õle küün, teine `turbla küün, nee põlesid maha Muh; küün tahab `vaoda, eenäd `küüni `panna Mar; mis saad kuiv oli, se `küüne läks Han; Maõsõmal vädäväd eenäd `küünesse Khn; lehmä on küüne taga ket'tis Vän; läks `küüne `einu `tallama Ris; küüne juurest sai `piale akatud et `küüne `soada `einu Hag; köeni katusel Kos; mõni mees aeas [heinu] `küüni ja naised `võt'sid `vastu TÜR; vaja küttä ahaju, tuba külm nagu küün Kod; mis `metses, si on küün, mis siin (kodus), si on sara Ksi; küünt tetti lavvust, nellä tulba `otsa `olli katuss tettu, `lauduga `ümbre `lüüdü Ran; vanast ku reht pisseti, siss loogustega kanneti `õl'gi `küüni

Nõo; ütēn küünün magasime `ainu sihen Ote; taa pini noidõ küünü ala_tekk puja²; tiiivahi küünih ol'l `mustlasõ Tooña uma mehega_`paossih Vas

küün² → küüs

küünal küünal (-üi-) g `küün(d)la (-üi-) eP(-äl spor L, Kod Vil; küenal Vig/-äl/ Tor Juu/kõe-/ JMd Ann Tür SJn); küünäl g küündle (-tle) M(n -el Krk), `küindle spor T(küünäl g `küünlä TLä); küünäl g `küündle San V(-l; -el' Har Vas Se Lut, künnel' Se Lut[-l]); `küün|äl g -dlä R(-al, -dla VNg, -el, -dle Jõh; `küinal g `küindla Jõe Lüg); küünäl, k'öünel' Lei

1. looma (hrl lamba) rasvast valmistatud tahtsüdamikuga valgusallikas `küündlaid ei old muul ku `joulu ajal oli `küündlaid VNg; `kastetasse `ühte`puhku `niiti vähe`aaval `rasva `sisse - - nõnda `kaua kui `küinal on `valmis; `vaisembad panevad `niidiga `küündlad `kuuse `õksade `külge Lüg; poe `küinlud pole olnd, rasvast sai suladut Khk; Pitk `sirge poiss noagu küünal Pöi; pitk `küinla putk `olli, viis küinalt `olli pahla peal, tahid `pandi pahla `peale ja akati `sisse `torkima Muh; `sirge kut küinal Emm; `jõuluks `tehti `küündlad, `lamba rasvast `tehti, sea rasv pole `aitend Käi; nüid tehä `küündlud änäm `ühti, nüid põle `küündlud tariski, nüid oo eli Vig; sui ei saa `küinlud tiha, sui oo pala Mih; kui `küinlad kirnu sees teha, siis nad põle siledad, `seoksed pinku-jänkulised Aud; `Sirge ku küinal, sji niisa-mma jusku püssiraud, `sirge sel' laga Hää; uue `aasta `küünläd olid jälle kolme arulesed; mine `nuuska `küinla nina (lõika tahti), nää, tuli jääb `veikseks Juu; sai kümme `korda `kasta, siis oli `val'mis küinal Amb; `tehti ise oma kääst `küünlad VMr; `küinlid ike valati `lamba rasvass Kod; [jõuluõöl] leib oli kah laua pääl ja küinal põles juures et puudust ei tules Äks; aralise küüntle `paanti jõulu aig põleme; küüntlid tetti `lamba rasvast ja eläje rasvast ka Hls; ku ma tõese sil'mägi poole `valla saass - - näess iki minnä `koeki, sil'm om jo ihu küünäl Ran; mõtsa veeren `õkva nigu `küündle tule `paistnuva, nõnda sil'mä `läikunuva sutel Puh; sul ei ole konagi `aiga, sa käid nigu küünält `kastman, tuled ja lähäd Nõo; ku `joulu`aigu kuust palutat, siss om `küündle hais Har; Küünäl massa õi_vaka ala_`panda õi² (teadmisi jaga teistega) Rõu; terveh inemine nigu küünäl, `tolmu ka täl vika as olõ² Vas; ta ei `kõlba² kuradelle roobiss ei jumalallõ `küündless Räp; künnel' palass, `rasva tsilguss `maahha Se; k'öünel' om lukturin (lühtris) Lei; är² palass tam̄m, ei hütsi, ei `tuhka = küünel' Lut; k ü n l a l k ä i m a last õnnistada viima ku naise `küündlel käüsiive, siss käüsiive käär `kambrin, kuvve nädäletse latse `viiti kirikuss Krk || fig `Küünläd rippuvad nenä all (nina tatine); `Kassil `küünäl `hambas (poisike suitsetab) Kuu

2. küünlapäev `mihkli`päiväst on kaks tõist`kümme nädälä `tuoma, `tuomast kuus `küündlä Lüg; küinal veel `kaugel Ans; `Küünla vanas kuus `lõuke akkas ikka `lõõrima Pöi; jõõluss kuus `küünlä Kod

Vrd küntel(i)

küünar küünar (-üi-) g `küün(d)ra (-üi-) eP(-är g -rä Rid Mar Tõs Khn Juu/-õe-/ Kod Kõp Vil; küenar Vig Kir spor Pöpõ, Juu/-õe-/ JMd Äks); küünär g `küün(d)re, -rä eL(-üi- TLä Rõn; -r' V; k'öü- Lei; künnär g `kündre Lut, künnär'- Se); `küünär Jõe Lüg, g `küün|drä VNg Jõh Vai, -(t)rä Kuu Lüg/-üi-/-; `küünar g `küünra VNg Vai/-üi-/- endisaegne pikkusmõõt (u pool meetrit) `Küünär õli mine järele pikkust sai `mõeta Lüg; `Küünrä pikkus on `ümbär pia mõõt Jõh; see `riies üks `küünär on `laia Vai; särgi `sisse leheb viis küünart riiet Khk; Mõni tegi kevade sada küünart kaņņast Pöi; mõni `ütleb, et mo pæe on küünar Käi; küünar on veerand `sülda, `meeter on kaks küünart Rid; vanaste `tehti suured

laiad seelikud, kahessa ühüssa küenart alt laiad Vig; palgas `anti moole koa kakskümmend viis küenart `anti seda pesu riidet Kir; küenasnuki otsast sõrme `otsteni oli üks küenar PJg; rõõvast `müiti `küinraga Saa; sada köenärt on kõege pikem kangas Juu; Tüdruku `aada oli `õhta poolid ja kaks küinart kududa kua Amb; kümme küinart oli iga sein pikk VMr; mua `mõõdja `küinrän one kakskümmet neli `tolli Kod; kudasime iki `kangid, iki sadasid `küindrid ärä peris Kõp; mõnel oli kaits küünärd tanu änd pikk Trv; küünär karust, peotäüs pal`last = viht Krk; pandass säedsekümmend küünärd üless, sina `vehkle kätega ja sõku nii et kindsest võtap `aigess, konass sa jõvvat tolle `kanga ärä kodada Ran; vanast olli serätse laja särgi, aluvijrd `müüdü `mõõdta kuus küünärd lağa; sääl `ol`li mõni mitu küünärd toda kihäd täl (ussil) Nõo; vanast ol`l naistel `küündre mõõt `ümbre pää Har; ja üt`stõis`kümme `kopkat `võtsõ `küündre kudamisest Plv; nuu? osti_mullõ `t`si`si rõõvast paari `küündrit Vas; kuslapuu om `küündre piu?, kuur` nigu? suurõl lepäl Rāp

küünar|lõng küünrapikkune lõng kanga mõõtmiseks köenarlõng nõelaga `kanga `kül`gis Juu; küünarlõng kue `piale jäi pidama, sellega sai `mõeta kui pal`lu kangast sai kududa JJn Vrd küündrelang, küünralõng

küünar|nokk 1. küünarnukk `kiera `varruksed üles, `kiera `küünarnokkast `saadik Hlj; mool oli kidi küünarnoku sees Aud; naistel olivad ka pika varrukatega särgid kohe, ja kohe ikke üle küünarnoki KuuK; kohe oleks lükand `ümber küünarnokaga VMr

2. küünarnukikoht varrukal `varruka `küünarnokkid on `katki VNg

Vrd küünasnokk

küünar|nukk 1. küünarnukk oh ku ajas siit koledast päält_pold `küünarnukka `paiste VNg; `Küünarnukk kihub, sis saab `võeras kõhas magada; `Küünarnukk on ligi aga `ammustada ei saa (kõike, mida silm näeb, endale ei saa) Lüg; `küünarnukka kõhast `läksivad `varrukad `kitsast Jõh; lõi oma küünarnuki ää Põi; ää ole järjest küünarnukkidega laua peal, määrid `puhta särgi ää Mär; akkas mind küünarnukiga `muk`sma Tõs; sul põle kedagi keret, perse nagu köenarnukk Juu; küünarnukist annab käsi `painduda Sim; küünarnuka lein ärä Kod; küünarnukki ei tohi leeva `piale `panna, see on patt Lai; `pañdi küünarnukid `vastameisi Plt; mia vähä küünarnukage putu Hls; Mõni tek`k `käise_ka_küünarnukini? õnnõ? Rõu

2. küünarnukikoht varrukal kui küenarnukk `katki, siss koa lihunik `voatab rätsepa `aknast `välla Hag; `lihtind ää kuue küünarnukid Pil

Vrd küünar|nokk, -nupp, -nutt, -nukk, -pea, -põhi, küünars-, küünas|nukk

küünarnukkikalli küünarnukkidele toetudes mõni `istub `laua `ääres `küünarnukkikalli Lüg Vrd küünärpõhjakalli

küünar|nupp küünarnukk – Käi Phl -nutt küünarnukk Kätt saat küünärnutist kõvõradõ tõmmada? Har Vrd küünässnutt -nukk küünarnukk siis ikke lükkänd ühe `küünärnügügä `jälle tied omale `rahva `ulgass Kuu; virutab kohe sula pekki `süia, möda küünarnüki `otsa jooseb rasv maha Mär; `müksis küll küünarnükiga Koe; küünarnükist saadik olid varrukad Kad

küünar|pea 1. küünarnukk Lühükäste `varrukuiega `särgid on sen puold hüäd, et ei ole `küünärpäa kohal `varrugast kulumas Kuu; käisse küünarbest saadik Hel; küünärpäa lei är?, küll ol`l halluss Kan; Ma sattõ maha_ja lei ummõtõ küünärpäa kõik` verivallalitsess Urv; ku mul käe? ramõhhusõ ar?, siss siist küünärpäa jakust hõõrahuta, sõss tulõ joud

tagasi Rõu; muidu_{gu} tüüñ inne tõist, `tsurmass künnärpäiega ijst Vas; Tol ol'li_käe_küünärpääni rasvaga_kuuh Rär; leeväküdsäjäl võiva_käe_künnärpääni lavva pääl olla? Se

2. küünar lõng pannasse pea `ümmer ja `võetasse naa`moodi mõõt, see oo siss küenarpea mõõt Vig; kas linad one küünärbä pidused Kod; künnär`pääga mõedõtass; kuustõisskümmme jakku (sõrmejätk mõöduna) saa künnärpää, kol^p künnärpääd saa süli Lut

3. küünarnukikoht varrukal `paikan õla õtsad ja küünärpä õtsad ärä Kod

Vrd küünarnukk, küünaspea

küünar|puu(-) 1. küünaripikkune mõõdupuu `küünarpuu tehasse puust, senega `mõedetasse `riiet Lüg; `küünar puu on kolm `vierand `arssin Jõh; sel nägu kut küünar`puuga mõõdetud (laiast näost) Jäm; pool küünarbu täit kanhast jähi üle Ans; küünarpuu -- rippus sii meitel alati naela `otses Vig; küünarpuuga mõedeti, mõedeti kangast ja `lõnga ja Tõs; `kangru küünarpuu on kakskümmend kaks `tolli; sa ei saa ju mudu küünard `mõõta, ku küünarpuud ei ole Hää; vaest kui ei old küünarbud kääs, et pane -- `ümber pia, et pia on üks küünar Amb; Ka_{gu}`kikstu poiss, astus ku_küünarpuu kõtun (tikksirgest hoiakust) Rõu **Vrd** küünarpuu

2. a. küünarnukk, küünarnuki- küünarbu nukk Khk; küünarpuu õts Iis; küünärbuni `kät'sed one lühikesed, küünärbuss suat Kod; küünarpuu luu Plv **Vrd** küünaspära(-)

b. küünarnukikoht varrukal kõik küünärbud paegatud, sedä tä piilossas; juba kuhti küünärbu õts `kat'ki; `paikan jaki küünärbu õtsad ärä Kod

Vrd küünaspuunukk

3. a. kaitse- või tugipuu küünarpuu käib küini värabadel, kuuril ja, rihaluse värabal koa; rihaluse värabal on kahed küünarbud Nis; sarika küünarbud Pai; [voki] küünärpuu ~ küünärbu Kod b. käsipuu trepi küünärpuuss oiad `kiñni, et maha ei kuku Kod c. lasipuu obesed one küünärbite kül'jen `kiñni Kod

küünar|põhi küünarnukk lein `küünar `põhja `välla, ei nüüd saa enam kätt `sirgest pidada; `istun käsipõsekalli, `küünar`põhjad `lauva pääl Lüg; `küünar`põhja käis `vasta `lauda, `irmus valus oli Vai **Vrd** küünäspõhja **-sirge** tikksirge Ta on küünar`sirge Kul **-sirgelt** tikksirgelt Seisab küünar`sirgelt Kul

küünars|nukk a. küünarnukk Võta `eese küünarsnukk siit eest ää; Küünars nukist `olla [käsi] paigast ää Põi b. küünarnukikoht varrukal Juba so [kuue] küünars nukid on `katki `jälle Põi

küünas|nukk küünarnukk kui kidi oli küünasnoku sees või `kuskil `liikme `kohtas, siis `kästi teese ahu luud ää varastada Aud **Vrd** küünarnokk

küünas|nukk küünas-, küünas- Jõe/`k-/ spor S, L(-äs) Ris Äks KJn/-äs/ SJn San, küenas- Mih PJg Kei Vil/-äs/; küünäs(s)-, küi- M Ran TMr Krl Har; künnas- Aud Ris Rap, -äs Var Tõs

1. küünarnukk särgi `käised küünasnukist saadik VII; tüdrugud `pioga `laotamid [sõnniku] laiale -- aga sis küünasnukist saadik olid sis `paksu sitta täis Mär; Küünasnuki `sisse löi `kange valu Han; küünasnukkude peal akkan sedasi pool`vilta ronima Mih; oli neid peremehi kua, kis `oitsid leva oma küünasnuki all, peremis isi siis `lõikas perele `leiba Tõs; Käsiküünar on sõrme otsast küünasnukani Hää; küünasnukk sai äda Kei; Jalaga löi

`rummi ja kora käe küenasnukaga löi `trii-ngelt Vil; küünasnuka lei ärä Krk; küenasnukast sõrme otsani om üits küinär Ran **Vrd** küenas|ots, -pea

2. küünarnukikoht varrukal *kampsuni küenasnukid ka inaraks kulund* Khk; küenasnuki otsad villerdavad Mär; `peetud jakk, künnasnukad juba `katki Tõs

küenas|ots küenas- Khn, küinas- Emm küünarnukk

küenas|pea(-) küenas-, küi- SaLä Khn Krl/-s-/ , küünäs(s)-, küi- Trv Krk T Krl Lei(-ss-, k'öü-); künnas- Var küünarnukk, küünarnuki- löi küinaspä nuki ära Ans; küinaspä nukad; küinaspä ots Khn; kui käe kõverade `tõmbad, siss si teräv nukk `ommege küinaspää nukk; sõrme otsast küinaspää nukani `loeti üits küinar Ran; käsi küünässpääst valutab; nigu ma `suikma jäi, nii temä paänd küünässpää nukiga `mulle kül'leluie vahele Nõo; mul omma? käe küünäss `päani `aigõ?, säält maalt kos küünäss pää, küünässpääst saani saa `liiku? käsi; küünässpä luu; küünässpä kotuss (lohk küünarnuki kohal) Krl **Vrd** küünaspära(-), küünärspää

küenas|pesa küenas-, küünäs- San Krl Har(-ss)

1. küünarnukk küenaspesa `otsast om `katski San **Vrd** küünärpesä

2. lohk küünarnuki kohal – Har

küenas|puu|nukk SaId Muh **a.** küünarnukk *mis inimesel on küinaspu nukk, loomal koet* Kär; *Ma löi eese küinaspuu nuki vastu ust ää* Kaa; *sa `tullid just mu küinaspu nuki ette* Muh **b.** küünarnukikoht varrukal *Jökil oli küinaspu nukk katti kulund* Kaa

Vrd küünarpuu(-)

küenas|pära(-) küenas- Tõs, küinas- Pöi, küünäs- Var Khn(-ü-) M(-ss) San, küünäs- Kõp Vil Hel küünarnukk, küünarnuki- küinasperi nukk Pöi; *Mia lei küünäspäri otsa `vasta lava `servä ää* Khn; *lei küünässperä ärä* Trv; *Sõrme `otsest senigu küünässperäni om küünär; küünässperä nukk; küünässperä liige* Hls; *küünässperäde mant kisk `viltu; küünässperä luu* Krk **Vrd** küünarpuu-, küenaspea-

küündimä `küündimä Nõo, `küi- TLä; `küündü|m(m)ä V(küünümä Plv), -me San Krl; `küünmä Ote Rõn/-üi-/; nud-part `küündin Hel; (ei) küüni Plt T, küün|ü, -ü? V(küünü? Se)

1. ulatuma; ulatama (millenigi) *sügävä ange, jala ei küünigi `põhja* Ran; *minu käe ei küünivä pää pääle; miu võim ei küüni sinna, olgu kudass ta om* (vihma kätte jäänud viljast) Nõo; *päävigõl olli pik'k, et `küündü `ainu üles `anma* Kam; *käsi küünüss nika `laeni* Krl; *taa vigla hand om lühükene, sa ei küünü taaga `olgi lauda pääle `andma* Har; *ku_päiv jo_kahru `persest `sisse `küündü `kaema ja kaasi_ravvõl `naksi_`käümä, naaßs peremißs `atra `kõrda `sääd'mä; tjuu jutt küll kohegi_küünü üi inäp* (ei jõua sihile) Rõu; *sääl ol'l üt's tükükene lihha, a es `küündü_kätte* Plv; *ma_`tahtsõ akõnd vallalõ `laska?, a es küünü? mano `taahha* Vas; *`ljuhku uhakõsõ, kavvõndõhe künnüse = silmä? Se* **Vrd** küünähütmä

2. jätkuma *ku_küünüss, `ankõ no mullõ ka üt's [põrsas]* San; *hää ol'l, ku `piimä `küündü, ku es küünü?, sõss tet'ti rüü jüvvä* Räp; *kau_kus künnüss tubak, `jaksä tõmmada?* Se

Vrd küünduma

3. suutma, võimeline olema *ma ole ninda pal'lu vastanu, ku miu `mõistuss om `küündin* Hel; *avitap küll egä üits ja annab mes täl küünip, a `antuga iki ei saa elädä* Ran; *esß ol'li nii `väike, et es küünü_lugõma `kuigi* Urv

4. täima, raatsima *ei küüni kellegille* `andma Plt; *kas sul küünüss* `anda mullõ külealutsõ rõõvast Plv

küündlema → küünlema

küündra- → küünra-

küündraline `küündrali|ne Vai/-rä-/ Jäm Iis Trm/-üi-/, `küündreli|ne Krk Puh/-üi-/ San Plv Vas, g -se; `küündrelõni Krl küünrapikkune *see on kolme* `küündraline tükk Jäm; *kolme* `küündreline `rõõva tükk; *miul om* `katsme `küündrelise käärpuu Krk; `küündrelõni pail ol'l juussõlõ pant Krl

küündre- → küünra-

küündre|lang = küünarlõng *siss* `panti `küündrelang *kah - - mitu küünärd sa pääväl jõvvat kudada* Kam

küündreline → küündraline

küündrus(s) → kiindrus

***küünduma** `küünduma, (ei) küüni Hel TLä Rõn

1. küündima, ulatuma *siss nakassi* `kangit kudama, *kui jalad joba jalglavva* `pääle `küündusiva Ran; *esäkahepi olli pikä*, `küündusiva üle pää Puh; *kui suga ei küüni* `rõiva ligi, *siss tulep rabanduss sisse* `rõivale; [noa] *terä es ole nü pik'k, et tä leeväst läbi oless* `küündenu, *ta* `küündusi `puulde `leibä Nõo; *sinu arm ei küüni tälle* (lapsele) *manu, ta lätt iks sul käest ukka* Rõn || fig ärä ikke `lendä kui su siiva ei küüni; *temä* `amba küünivä egä üte `kül'ge Nõo

2. jätkuma *kui* `küündusi [pruudi kinke] *siss sõsardele velledele, ku es küüni, siss* `anti esäle emäle Hel; *kui* `küündusi, *siss* `anti pihu peeniksed `kartulid ka sigadele Ran; *ku emä* `elli, *siss* `küündusi `rasva niikavva *ku uus rasu* `tulli Nõo

küüne|alune küünealused `mulda täis, mussad Kod **Vrd** küüne-, küüdse|alune **-amet** fig (näppamiskombest) *sellel on se küüne ammet* Jäm; *tal see va küüne amet ikka* Khk; *mõnel oli küüne amet* Plt **-kramm** küünevall *kui küüne kramm viga saab, ei parane* Plt **Vrd** küüne|ramme, -rand

küüneline¹ küüneli|ne Kod, -le|ne Aud Plt, g -se küüntega *kaäsi käpad on küünelesed* Plt **Vrd** künsiline

küüneline² küüneli|ne, küi- g -se kalavastaline küünelised *said nimetud, kel pole omal kalameest,`neile* `anti kala; küünelised, *kes* `aitasid kala `võrkusi puhastada (said tasuks kala) Pha

küüne|must küünealune mustus *Küüne must läks* [haava] `sisse, *akkas alt* `valvama Põi || fig (millestki vähesest) *ma saand mette küüne* `mustagi Mar; *tämäle ei anna mette küüne* `mussa Kod **-piire** küünevall *küüne piire aab siis ülesse kui kisud uhakid* Plt **-pära** küünevall *kartuli panemise või võttamise* `aigu akkavad `küüneperäd `vassama, `kierab naha `raasukesed üles Lüg; *küüse pärad vastatavad, löövad naha otsad üles* Khk; *Kui* [naisterahval] *küüne pärad* `vastasid, *siis* `kästi mehe püksi `perse `vastu `pühkida, *see pidi ää* `kautama Põi **-ramme** küüne ramme küünevall – Plt **Vrd** küünekramm **-rand** küünevall *tokk sorgas nii valusaste küüne ranna* `alla KJn; *küüne ranna narmenteve puha* Pst; *küüne ranna puha üles tullu, katik* Hls **Vrd** küüdserand, küüne|kramm, -piire, -pära, -ramme **-raud** tööriist puunõude vitsutamiseks *küüne raud, kellege* `vitsu pääle tõmmats Hls

küüne|viha 1. küünealusest mustusest tekkinud põletik haavas [kui haav mädanema läks] `ööldi kohe et nad on `küüne vihad säl sies VNg; Ää kisu seda villi küünega, ajad küüne viha sisse Kaa; kui sool aab oo ja sa küinetega kisod, siis lähäb küüne viha `sesse Mar; `Kratsida ei tohi, küüne viha lähäb `sisse Han; Ää süelütäg kärni, küüne viha lähäb sisse Khn; messa süväd sedä `aiged, küüne viha lääb `sisse, akab punetama ja valutama Kod; ärä kista ega `süütä, küüne viha lääb `sisse Hls

2. fig **a.** (halvasti tehtud tööst) Juo senel pesol `küünevihad sies, ei pese `öiete, vähä lodistab vade Lüg; `enne olid puu nõud, need pidid nii kriit `valged olema, mud'u `ööldi, et köene viha on paelu `sisse jäänd; kui obose raud on kabja `sisse `kasvand, kauaks `rautamata jäänd, siis on meste köene viha `sisse läind, ei ole `viit'sind oost raudata Juu **b.** Küll ma saa sellega ise akkama, ää sa aja aga äkist küüneviha sisse (ära sega vahele) Kaa; Kui [poiss] püiab mõnda jälle käperdada ja tüdruk ei lase, siis - - keegi ütleb: ära aa küüne viha külge Trm

Vrd küüne-, küüdse|viha

küünik küüni|k Saa/küi-/ , g -ku M(g -gu Krk; küi- Hel) küütseljaga veis küüt'sel'lage lehm om küünik, `valge jut't sel'lan Trv; olgu ta punane või must, ku tal teist `muudu jut't, om küünik; jut'tsälläge olli küünik Hel **Vrd** küüdik

küünima `küünima kohmitsema Tule juba, mis sa `küünid nii `kaua, mina `uotan siin Jõh

küüni|maa rohumaa, mis andis küünitäie heinu Küüni maa, sealt sai küüni tääve `einu, kuhja maa pealt sai kuhja `einu Põi; Maade jagamise aegu sai oma kohakesele küünimaa einamaad juurde Mar

küünis|pakk lävepakk vanad inimesed `ütlesid küünispakku; `istus küünispaku pial Lai **Vrd** küünispakk

küünistama küünistama (-üi-) Khk Põi spor L K(`küünis- Ris), Trm Kod(-ssämä) Lai, -eme Hls Krk; `küünistamma Lüg; küünestama (-üi-) Jäm Kaa Muh

1. küünite või küünistega tõmbama, kriimustama sie on rumal kass, tahab `ühte`puhku `küünistada Lüg; läksid `riidu säääl mehed, üks teist küünestasi; ära küünestag Jäm; Va kassi riu küünistas last Põi; kui kaß küünestab et küüned kohe `põhja oo, siis tuleb põhja tuult Muh; tüdruku kurat küünistas Mär; kaß küünistab kui ta tige on Juu; lapsed küünistavad `ühte teist Koe; küünistas nigu kaß, `tõmbas näo puru küüntega; lapsed on ned küünistajad, ega suured ei küünista Sim; laps ku vihane on, küünissäb tõiss kõhe vihaga; meie poißs kua rabas küünissätä Kod; kaß küünißt käe ärä, küünitege kißk Hls || fig (lohakast põllutööst) just kui küünistand ää, [öeldi] kui alvast õli põld `küntud; Ei suanud suurt arugi, kos õli äkkega üle `käidud vai ei õlnud, mõnest kõhast aga vähe küünistas Trm; adraga küünistati kui ei old `õiged adra Lai; nigu ära küünistand selle maa - - kui põle korrapärast `tehtud Plt **Vrd** küünitsämä

2. käega leiba murdma isa `kuulis selja taga et ma seda `leiba küünestasi Kaa; ää küünestag `leiba mitte Muh; ära küünista `leiba, siis obuse kaelad lähvad kat'ti Hää; ommiku küünistasin kaßsile `sahvrest natuke `saia JNn; küünistad sedasi lebast ära, küünistand nagu koer närind ära leba Pil

Vrd küüsima, küüsitama¹

küünistamma `küünistamma küüni panema see `aasta on `einad `varsti `küünistettu Vai

küünistus küünistus küünistamine Kassi küünistus on valus küll, küüned on irmus vahed Pöi

***küünitsämä** (ta) küünitsäb küünistama ta (kass) varsi küünitsäb Kod

küüni|tõra küünipõrand – Har

küünitämä küünitämä (-üi-) TLä TMr; nud-part küünitanu Võn; küünitäm(m)ä San(-eme) V(-eme) Krl; köünü- Lei, küünü- Lut)

1. välja sirutama (millegi järele); ulatama küünit koeva pik'äld `väl'lä, es `pääse `müüjä Ran; küünitä mulle tuu kauss kätte Nõo; karjapoiss `istnu kannu otsan, söönu pruukoosti `leibä ja susi `vahtnu `otsa - - ja [karjapoiss] ol'l küünitanu `leibä väätsega Võn; Taa ei olõ_sukugina hää, et sa nii üle `rindu küünütät ja hinnäst vinütät, peräkõrd `viskat poja är[?] (rasedast) Urv; nii ku ma kätt pañgi manu_küünüdi, nii [koer] puri Har; küünüdä_mullõ tuu pruunts (seelik) säält vaja otsast Rõu; nigu ma lät'si tuud vähä `kauhha küünütämä nii sattõ vette Plv; ma küünüdi käe Lei **Vrd** küünähtäm(m)ä, küünähütmä

2. ulatuma Rõõgu hari `pañte viglaga[?], tuud es küünütä[?] üsägä_`panma Röp

küünla|anne|päev päev pärast küünlapäeva, 3. veebruar eila oli `küünla päe, täna `küünla annepäe Ris

küünla|jalg küünlahoidja, jalaga küünlalühter puust `tehti `küündla jalg, `enne vanast õlivad `treitud Lüg; `Põõsas õli nagu üks `küündlä jalg Jõh; Suur õbe `küünlajalg, mis säras kõik Pöi; vanass õlid puuss `küünlajalad, puu ratas nagu lambipõhi, plekk toro keskpaegan Kod; `küündlejala[?] mia `ülhen omma[?] kerigu laen Har **Vrd** küünla|lüht, -lühter, -piip **-joul** jõulupühade lõpp `meie emä hois `joulust `saia viel `küündlä `päiväks, siis vei sidä `kambrisse `hoiduma `kuskile `kastisse et siis oli sie oli `küündläjoul, `viimine joul Kuu **-kirn** kõrge kitsas nõu küünalde kastmiseks iga perel oli `küünla kirn, metu orgitait `tahtid kasteti kirnusse Mih; `küünla kern oli nagu koore kern, aga vähäkene pikergune, alt oli laiam, peält oli `kitsam Juu **Vrd** küünla|putk, -tori **-kräss** küünlalühter kerigus on ka `küünla krässid Phl **-kuu** veebruar `küündla kuu on `kõige `külmemb kuu Lüg; Küünlakuu oo see põhitaline aeg Kaa; `kassidel `küündla kuu suur taga`aemese kuu Emm; küll o kül'm `küünla kuu, seda val'lem `vastla kuu Mär; Kui `küünlakuus saab ärg `räästa alt juua, siis paastukuus ei saa kana nokaga vee `tilkagi (kui veebruaris on sula, on märtsis külm) Han; `küünla kuus `tehti `lamma rasva `küünlid Ris; kui `küünläkuun oo tilad `riässän, suab `õtru Kod; `vastlapääv oli külmal aal, ikke `küündla kuus Lai; `küündlekuul lääb katik kül'mä sel'g ja temä üits sil'm akkab vett `juuskma Hel; `küündlekuu, siss olna sutel joosuaig, siss olna neil sji pulmatamine Ran; ku `küündlekuu saa häräle juuva[?], sõss paastukuu saa ai_kikkalõgi Vas; kaäsi[?] `räugva `küindle kuuh Se **-küüp** lükandkaanega küünlakarp – Hi **Vrd** küünlaputk

küünla|laat veebruaris peetav laat ikke `Rakveres - - `küündla laat oli VNg; `küünlalaat, `küünlapäeva `ümmer`ringis oli Tõs; `küünla laadal muud es müia ku linu Saa; `küünla laadalt `tuudi `pange, `panges olid silgud SJn; `küünla laada pühaba, sis makseti palk Vil; miä lätsi `küünle laadele põrst `ostma Nõo; `küündle laat ol'l kolm neli `päivä Röp **-lang** `küündle lank = küünlalõng Se **-lõng** tahiks kasutatud lõng `küündla lõng kedrati takkudest, kahekeene ja Mar **-lüht** küünlalühter miul om üits vanaemä `küünle lüht Nõo **-lühter**

küünlajalg `Küinla`lühtrid `sõisavad kumudil Lüg; `Küinla`lühtrid olid vanasti puust, siis tulid tina `lühtrid Pöi; `küinlä`lühtrid, üks suur jalg oli all ja kolm aru oli piäl Var; `pulmas olid oma`tehtud puust `küünla`lühtrid Mih; `küinla`lühtred olid laua `kohtes, ega `lampi põld Juu; il`la aa iest oli veel kaks `küindla`lühtrid Sim Vrd küünla|kräss, -lüht

küünla|naine "armulaua käija naine kuus nädalat peale sünnitamist" `küüntle naise lätsiv `küüntlel ku kuuš nädält [sünnitamisest] `müüdä; nijj olli `küüntle naise, õpetaja pañds käe latsel pää `pääle ja õništ last Krk **-pahl** puuvarras küünalde valmistamisel `küinla putk ja `küinla pahlad olid vanaste Käi; `küinla pahlad olid orgid, kus viis küinalt `sisse `pandi, kasteti `sisse ja viidi `väl`la `jahtuma Kse **-piip** küünlajalg ahela `otsas olle kaks `küinla `piipu Phl **-puna** küünlapäeval joodav (puna)viin või õlu `Küünla`päival `võisivad `naised `kõrtsi `menna ja mekkida `küünlapuna, sie õli punane viin Jõh; `küinla puna on õlut, mis `oitud jõulust `küünlapäevani Khk; `Küünlabe oli vanasti `viimne jõulu püha, siis `joodi `küünla puna, siis oli sui punane, sääsed äi tulnd kallale Pöi; `Õlut ja viin `ongi see `küindla puna Kei

küünla|putk – S

1. küünlakirn rasu pannasse `küinla `putku ning siis kastetase taht `sisse Khk; `Küünla `putku `pandi `küünla teu ajal vesi ja rasu Pöi; `küinla putk `aeti `keeba vett täis, pala rasu `aeti `peale ja; meil `olli `umsest puust `tehtud `küinla putk, olegid `vitsu peal Muh

2. küünlakarp `küindla putk oli tuas naila `kaelas, saand küinal ää puhutud, `pandi `putku Khk Vrd küünlaküüp

küünla|päev küünlamaanipäev, 2. veebruar `Küünlä`päivä sula ja maret`päivä poud on `nälja emä Kuu; `küündlabä `naised ei `ketrand `eiga midagi, pidasivad `küündla`päivä VNg; `küündlä`päiväl on puol `talve `õtsas, `talve südä tehä `puolest; `rentnik `maksas `küündlabä ajal `puole `renti, `puole `maksas jüri`päiväl Lüg; mütuks kevadese änam `aega on, `küinlabe juba selja taga Khk; `küinlabäst `pandi `kangad üles Pha; `jõuluks `tehti üks tegu `selged `leiba, üks `hoitud `küindlabeks Phl; Päräst `küünla`päivä minnässe `ülge`vällä, `ülge`püüdü Khn; Kui `küindlabe omiku ärg soab `räästa alt `juua, siis `moarjabe ei soa kana koa nokaga vett kätte Kei; `küindlapää oli naestepüha -- siis ei kedratud ega `kuotud kangast Koe; `küindlabä -- siis olid peremehed juba kõrtsis kuos -- siis kaubel`di sulaseid ja tüdrukuid Kad; `küinlapäevä aal karu kiänab tõiss `külge Kod; `küindlapäeval pidi `keetma `kapsa suppi ja sia pia, pool piad oli `oitud `küindlapäevast Lai; `küinla päev oligi `teenijate `kauplemene -- see oli kohe `teenijate `kauplemese `õhta, `küinlapäevä `õhta Pil; kui `küindlepäevän niipal`lu `päevä paistab, et miis obese `sel`ga saab karate, siss saab iki `einä tetä; naese käesive `küindle päeval kõrtsin puna jooman, punast `viina, et põse punatsess lääss Hel; `küindlepäeval lüvväss kül`mä südä `lahki Ran; pääld `küindlebävä siss om päevä pikä, siss naka kangast kudama Puh; `küündlepäevä käänd kahr tõsõ küle Kan; `küündlepäevä mindäss `kõrtsi `lep`mä ja veret `juuma Har; `Küünlapäevä tuudi kangapuu? `sisse ja naati kangit kudama Vas; Ko, `küindlepäeväh illos ilm o`l, siss -- saa hää rüä`hätsemine ja hää `kartohka `aastak Se; `küindlepäiv, selle kutsutass et maarahvass vei? `kündlit pühändämä Lut Vrd küntel-, küntli|päev

küünla|rasv rasv küünla tegemiseks; põlenud küünlast sulanud rasv `Küünla rasu oli puhas `lamba rasu; `Lamba liha supil oli `kange `küünla rasva maik sihes Pöi; `küindla

rasp oo `lamba ja looma rasp, kellest `küindlud tehässe; `küindlal sulab ühä sorinal rasp kui põleb, see `üitässe koa `küindla rasp Mar; `küinla rasu oo `lamba rasu, sia rasu ei `kõlba Tõs; `küindla `rasva pääl tilgutanu Hää; `küündleid tetäss hobõsõ ja `lamba rasvast, tyy o'l siss tyy `küündlerasv Har **-raud** (küünlaalus) `küinla ravad `pandi õrre `külge, aas `olli ammaste taga; `küinla rava torude sihes `ollid `küinlad; `küinla ravad `ollid `pulmas - - `küinlad `pandi sõnna põlema, kumb (kas peigmehe või nooriku) küenal enne ää põles, see `surri enne ää Muh **-sula** küünlapäeva aegne sula Suur `küindla sula, sie on `näljä ema Lüg; `küindla sula, ja kadri sula Lai **-tori** küünlakirn – VII **-tuli** küünla põlemise tuli Lattunid pole oln, `küünla tulega `käidi rihal `loomade seas Põi; `küindla tuli oo ikke `valgem kui piiro tuli Mar; mitu `lühtert oli [pulmas], suur pikk laud, kõik oli ikke `küinla tule valul Juu || fig `põrgus otsitasse sind `küinla tulega takka (oled sinna üliväga oodatud) Muh **-valge** küünlavalgus Vanasti põletati ikka `piirgu, jõulu pühade `aegu `oldi `küünla `valgel Põi; pühade aal oli ikke `küinla `valge Juu; `küinla `valgel koa ea `istu Tür **-valgus** küünla põlemise valgus `lampi ei `ondki, `küünla `valgusel sai õppida Mih **-vorm** küünla valmistamise vahend `küinla vormid o'lid `varnas, plekist olid `tehtud, siuksed torud olid SJn

***küünlema** `küin(d)lema külmast kirvendama ku väl'las käed kül'metavad, tuled tuppä, akkavad `küünlema Ris **Vrd** küüslema

küünra|kont `küünra koht küünarnukk – Rap **-lõng** küünrapikkune lõng kanga mõõtmiseks Kui kanjast kojuti, siis oli `küünra lõng sihes - - kui `küünra jägu kojutud oli, `pandi `jälle edasi Põi; ku `küindra `lõnga oli vaja tiha või `küindra `mõetu, siis kohe [võeti mõõt] piast Äks **Vrd** küünarlõng, küünra|niit, -pael **-mõõt** Kanga kudumise aeg tehti keeratud lõngast küindra mõet; Küindra mõet on küünarnukist sõrme õtstesse Trm; `küünrä mõõdud one ike `kangal, siis tiäd mitu küünärt lähäb `seinä Kod

küünrane `küünra|ne VII Mär, `küünra|ne Kse/g -tse/ Tor, `küünrä|ne Mar Tõs Kod KJn, `küünra|ne Kuu/-rä-/ VNg Mar, `küünra|ne Lüg(-rä-) Khk Rid spor K(-üü- VJg Plt), g -se küünrapikkune `Ümbär pää `pandi `riie `mietajes ja inimise pää `üeldi olema `küünräne Kuu; mis sest paari `küünrasest riidetükist saab Khk; `asvled on koa kõik mõedetud, mõni on nel'la `küünrane `asvel ja mõni on viie `küünrane Rid; kahe kolme `küünräne sea künä Mar; kuue `kümne `küünrane kangas on ülesse `aetud Juu; minu pea mõedab `küünra Kos; `valged `kangad olid ikke kuue `kümne `küünrased Amb; viie `küünrane `asvel oli asveldada JJn; `küünräne oo `küünrä pidune Kod; Kerilauad `o'lid kah nel'lä `küünräsed KJn

küünra|niit = küünralõng kui akkasid kuduma, panid `jälle `küünra `niidi `sisse VNg; `Küünrä `niidiga `mõõtas pali `päiväs kudas Lüg **-pael** = küünralõng Kanjast mõõdedi kudumise ajal `küünra paelaga Rei **-pikkune** üks küünar pikk Oli üks pisike `küünra `pitkune mees, just noagu maki ark Põi; `küünra `pitkised varred oo juba Muh; obene `tõmmab `küünräpiduse tiku muass `väl'jä Kod; siss `olli serändene `küündrepikune ümärrik nui Nõo **Vrd** küünrane **-puu** küünrapikkune kanga mõõdupuu `Küünra `puuga `mõõdeti oma `kuutud `kangaid ja `riidi Lüg; `Küünrapuu oli, see oli just üks küünar pitk Põi; `Täpsemaks mõõduks oli `küünrapuu, millel olid ka tollid pääl Rei; `küündrepuu olli iki peon arjuksel, ku ta tulli Krk; kaupmijis mõõt rõevast `küünre `puuga Ran; `küündrepuud ei

`levvä, aga sil'mä nätä om täis kүүnär Nõo; meil om õks `kүүndrepuu puust, kaubmihel ol'l
`raudanõ `kүүndrepuu Har **Vrd** kүүnarpuu

kүүnrus → kiindrus

kүүns → küns

kүүnähtäm(m)ä kүүnäh|täm(m)ä, -tä[?] kүүnitama ta naarahhass ku mõnikõrd kapi ala
kүүnähhät, et no kas kapi all ka kiä kõnd Vas

kүүnähtäm kүүnähtäm kүүnitama; ulatuma Kүүnähhüdi k'jull a saa as kätte; Kas no
kүүnähhüt vai Vas **Vrd** kүүnähtama

kүүnär|pesä kүүnarnukk ma sattõ ääsä_hommugu maha[?] ja lei uma kүүnärpesä
`väega halusadõ Har **Vrd** kүүnaspesa **-perä** kүүnarnukk ma lõin kүүnärperä ärä Saa
Vrd kүүnaspära(-) **-põhjakalli** kүүnarnukkidele toetudes `istun `kүүnär`põhjakalli,
`kүүnär`põhjad `lauva pääl Lüg **Vrd** kүүnarnukkikalli

kүүnär|pää kүүnärspää kүүnarnukk – Lei **Vrd** kүүnaspää

kүүnäs|pohja `kүүnäs-, `kүүnes- kүүnarnukk `oige kovast löi `kүүnäs`pohja `vasta
`lauda; molemmad `kүүnes`pohjad Vai **Vrd** kүүnärpõhi

kүүnäs|nutt kүүnässnut't kүүnarnukk – Har Plv **Vrd** kүүnarnutt

***kүүnüss** g kүүnüsse (mõõtühik) kolmõ kүүnüsse pikunõ Rõu

kүүnütämä → kүүnitämä

kүүp¹ kүүp (-üi-) g kүүbi (-üi-) Krj Põi Muh Hi lükandkaanega karp Kүүp `tehti lepa
puust, sihest raiuti tühaks, `rihvli karbi `moodi lükatav kaan `pandi `pääle Krj; pane nõel
[õmblus]massina `küipi Muh; abene küip oli, abene nuga oli sees ja vahu toos Käi; too mo
raha küip ää; kihya küip; `kүүnla küip; Senne kүүbi sees pole `ültsegid `vardud, ainuld paar
sukanõõlast Rei; ühe sees on prellid, prelli küip, pea sees mes tahad; rätigu küip Phl

kүүp² kүүp g `kүүbi raudkonks laevatrossi kinnitamiseks ühe `kүүbi `külge `käivad
mittu `trossi `kinni, sie on `laeva `reilingi `küljes Jõe

kүүpima Kүүpima kokku koguma, kraapima – Kaa

kүүpjalg → kõõpjalg

kүүr kүүr VMr Rõu Röp, g kүүr|u Jäm Kaa Vll Põi Emm Rid PJg Iis, -ü Khn, -a
Saa, -ä Hls Krk, `kүүrā R(n, g `kүүrā Vai); kүүr g kүүru spor eP(kүүro Mar, kүүro Kul Ris,
kүүru Vän Tor Kei JMd, kүүru Juu), Nõo(g -üü-), kүүra Hää Saa Kad VJg Trm Ksi
Lai(-üü-) Plt, kүүrā Hel Ran TMr Rõu, kүүrā Kod Ote Kam Rõn Har(-öö-)

1. suurem kühm seljas **a.** (lülisamba moondumisest, tööst või vanadusest tingituna) sie
on `kүүrāgā mies, jumalast jo `luodud kүүr `selgä; [õeldi et] kes omaga jäi `viimäsest
[rukist] `lõikama sene `seljas õli `kõige `välja kүүr (samal põllul lõikajate kүүrud) Lüg; eks
vanal ikka tule `kүүrā Vai; poisil on pisisest `pæele kүүr abussis Ans; Suur kүүr oli `selgas,
selgroog oli lapselt viga soand Põi; kүүr suurem kut mees Emm; kүүr kui lammas `selgäs
Rid; `aigus tegi suure kүүru `selgä Tõs; kүүr `sel'gas, sepik `sel'gas kui sa kõber oled Nis;
pikk `sirge mees, aga -- kүүr `pihtas Juu; `juoksva `kiskus kokku mõnel seilast, kүүrad
`sel'ga Kad; lähäb õtsetu kүүr sel'jän; mõni one lapsel (lapsena) kukunud, kүүr sel'jän Kod;
kүүr om sellan, maa om nõnda lähükseen kui sa kõnnid Hls; mea ole selisspidi, miul `kүүrā
es ole sel'län Krk; mõnel om kүүr sāl'län, kas `lүүdu vai viga saanu Ran; vanal inimesel iks
tulep kүүr `sāl'gā Nõo; `väike viil, täl ei saa sinna `kүүrā nii tulla, täl om sāl ütenuyyn kõik,
sāl'g ja külle Rõn; taa om nigu kaamõl' katõ kүүrāga Har; Kүүr ku kott sāläh Röp || fig

(sobimatust, väärast asjaolust või teost) *Kus sa sene küüruga lehed, et levakoti kuju jätab Emm; Üks saloo-ga (puhkepaus) teise `otsas, no `kaugel sa selle küüruga lähed Hää; kus sa selle küüräge läät, sedä ei või me kudagi tetä Krk b.* (kartusest, alandlikkusest vms) *Kaás `tõmbas küüru `sel'ga kui `koera nägi Kaa; Poiss `tõmbas küürü `selgä, losiga (peksku) kui `tahtvad Khn; Tõmbab küüru sälgä - - siss viab ennäst minemä Nõo; kaás tõmbass kõörä `sälgä Har*

2. (inimese või looma) selg, turi `tassib kotti `küürä pääl Jõh; *kas sa selle `eese küüru peel `siia `tassisid Khk; `Õhtaks on ikka küür nii `aige (peale kartulivõttu), kas soab änam `sirgele Põi; Kui ärja karaga korra oled üle küüru saand, siis teist änam äi taha Emm; kui soab otseti `tõttada, siis küür jääb `aigeks Kei; kaás peseb `sil'mi, küür küla `puole VMr; lehem `tõmmab aga küürä `püssi ja lähäb Kod; `aigus murds küürä kõveres Hls; `anden `seantse nähvi `küürä `müüjä Krk; ku vanast aenal sai `käduss, siss võtit aenakoti küüru pääle Nõo; Rää `põimmine `ol'i iks kõge kibedamp tüü, siss tõmmati nii et küür valut Rõn*

3. kühmjnas moodustis looma turjal muistel (mõnedel) `veistel on ka küür `selgas Rei; *kammelil on kaks `küüro `selgas Kul; `kaamel üteldi kate küüruga oleva; `kaamelil om küür sällän, mõnel om kaits `küüru Nõo Vrd* köerus

4. kõrgem koht **a.** kumerus, kõverus, kühm *Tahutud said `roikad ikka küüru peelt Kaa; varamise `juures tõmmatakse pal'gile kriips `peale, all küür, `teisel nõgu `jälle Kei; ninal on küür peäl (kongus) Juu; [ratta] vitsal on küür siden, tule lüü `õigemass Kod; palgil küür, sõj taht är `raiu Krk; nõna pääl om suur küür Ran; mina `iste sinna kõjo küüru pääle Nõo || Amme kaalduke lõigati ka `roopi, kui lõigatse küür (kaar) `sisse Saa **b.** (pinnavormidest) `seaste äi `kasva nõguskid `rohtu, mis sa mää küürust räägid Khk; maja oo kohe mää küüru peal Kir; `kalda küüru peal sai `istu Vän; kui suureks sain, vähe `küürusi oli viel, määd olid kõik kadund JJn; Savika küüruga põllud, need õlid kõvad `künda Trm; `küinka pial ehk küüra pial, see on pia üks. küngas on `veiksem, aga küür on suurem, laiem, võis `minna üle `mitme põllu Lai; väegä terräv tu mägi, tu nigu küür, et sääl ei saa `kõndigi tolle küürä pääl Ote; mäe küür siäl koh pik'k mägi johuss olõvat Rõu Vrd* kõör¹

küüra `küüra Lüg, `küira Trm Lai, `küürä Kuu Vai M San VLä Rõu, `küürä Kod (`küürä) Ran küüru `aigus on `murdand mehe `nõnda `küüra Lüg; mõni on küll, kes `küürä jäänud, pia etepuale; uss `tõmmab `küürä (kõverasse) ennäss kui lähäb edesi Kod; `kange `tõõga `küüra jäänd Lai; naine jäi `küürä rõugu ala Pst; mõni oiap `küürä Hls; looma kisuv `küürä, `kõnksi kokku Krk; Tädi ol' ka nii `küürä ja `väikesess jäänü?, `õkva nigu `sangukõnõ Urv; `tõmba_hennest `küürä, siss ku kõtt valutass Har; Ku_tul' tyy lina `laotamine, sõss `tõmpsi jäl' uma mitu `päivä, `küürä võt' jo? Rõu || krookesse `emptin (pluus) tsit'si `rõivast, takast pruündsi ala pant, `küürä pant Har Vrd küürässe

küürak → küürakas

küürakalli `küürakalli Hlj Lüg(-rääk-) Jõh küürakil Kükkakalli, `küürakalli, vahest `nelja `tõllakalli rhlv Hlj; *kui tämal siest midagi valu on, siis kui on `küürakalli, `annab siest valu tagasi; `küüräkälli `kartuli noppib Lüg*

küürakas küüra|kas, küi- eP(-gas, -ga Khk; küera- Tor, kõerä- Juu; küürä|käs, -kä Tõs/-üi-/ Kod KJn), `küüra|kas R(`küürä- Lüg Jõh; n, g `küüräkä Vai), g -ka; küüra|k Saa VJg, k'uura|k Plv, g -ku; küürä|k g -ku Kõp Vil M TLä(-üi-) Kam Krl, -gu Krl Har

1. a, s kүүruga (inimene) `tarvis `anda `kүүraka mehele `raasuke `leiba, `kүүraka `miestele `anneta `leiba Lüg; kukkus noorest pēest obuse `sel`jast maha ning jähigid kүүragaks Khk; Sellel oli juba lapsest kүүr abus, nüi`ta on ju tükki kүүrakaks jäänd Pöi; olen vana ja kүүrakas, äi saa änam mette vigadid käde vettaged Käi; üks kүүrakas läks siit `mööda Kse; kirjutaja on `kümne `aasta pärast kүүrakas Vän; vanaduses jäävad keik kүүrakus Saa; Mudu tragi inimene sie kүүrakas, aga õnetu, kүүr sellas VMr; kүүrākāl oo kõhe luadud kүүr `selgä Kod; ega ma noorest sihuke kүүrakas ja kühmakas old Plt; ma ole kүүrākus ja kõverigus jäänu Hls; tullu kait`s vanamiist ja perän üt`s kүүrāk vanatüdruk Krk; om serätsit kүүrākkit, et nõna maa `kül`ge putub Ran; kүүrāk ja `kõvver nigu looga paene jälle Nõo; kүүrak `rätsep Plv || fig (inimese pahedest) kүүrakud ja kõvert parandab ainult aud Saa; üks on ühtviisi kүүrakas, tene teistviisi Plt

2. kühmus, kõver `Sendä pidid `vergukived ilusad silejäd ja `pikligud olema - - `keskeld `kүүrägäs kivi `lengi siess ei `seisund Kuu; lõuk `olli `sõuke kүүrakas Muh; va `väntrikud puud oo kүүrakad Tõs; Siajala puu - - oli `keskelt kүүrakas Kei; miul om kүүrāku sõrme Krk; s_`ol`liva kait`s `kõivu kõrvu, tõne ol`l siss väegä `sirge ja illus, tõne `ol`li kõvver ja kүүrāk Kam

3. künklik mägelist maad on siin vähe, teine koht vähe kүүrakam Sim

Vrd kүүrāk, kүүrik, kүүrāliline, kүүrāts

kүүrakil kүүrakil Pha Pöi Rei Aud Sim Plt SJn, kүү- Khk/-gil/ Emm LNg PJg Tor/küe-/ Juu/kõera-, kõerä-/ JMd Ann Trm Pal, kүүrā- Pst Hls, kүүrā- Tõs kүүrutades Õsumise `aegu sai nädalite `viisi kүүrakil `oldud Pöi; Ära seisa sedasi kүүrakil, `viimaks su selg jääbkiid `kүүru Rei; rugi lõegatse kүүrākil Tõs; ma ikka kүүrakil võta `karduli Aud; keib kүүrakil madalast uksest läbi Tor; kardule `võtmese `aeges koa peab olema nii kõerakil Juu; kes vana inime on, käib `kүүtsus ja kүүrakil Sim; sirbige `lõika rügä, nädäl `aiga `lõika kүүrākil `mүүdä maad Pst **Vrd** kүүrakalli, kүүrakile, kүүrakili, kүүraksil(e), kүүrakul, kүүrekile, kүүrikille, kүүrukil, kүүrākun

kүүrakile kүүrākil|le (-üi-) Jäm Pöi Mär Kse Nis JJn, -lle VNg/`k-/ Amb Koe VJg Iis Pal Plt; kүүrākile Kod(-lle) Trv Vön/-lle/ Rõn, kүү- Puh Kam/-lle/

1. kүүrakil käib kүүrakile Jäm; kүүrakile maas `kookudega sai kõik need odrad üless katkutud Pöi; `terve päeva sai kүүrakile `oldud Mär; oled kүүrakile - - ja `ristlud teeb `aigeks Nis; `enne leigati viel sirbiga rukist kүүrakille Amb; kui üst päris kүүrakile, siis on ka `kergem [tööd teha] JJn; tuli kүүrākile komps sel`jän Kod; ole kүүrākile ja kuus `päevä `aiga `lõika rügä Trv; kõnnip periss kүүrākile Rõn **Vrd** kүүrākille

2. kүүrakile; pikali `laskis ennäst kүүrākile Puh; nii suur `kuumuss om, et ei jõvva ärä kannatada, vaja `puhma `alla tükki kүүrākille Kam || viltu Kudas see [maja ots] kүүrakile jäänd on, see vajub `viimaks ää tükki Pöi

Vrd kүүraksil, -e

kүүrakili kүүrākil|li Kaa(-üü-) Muh, -lli Ann Koe kүүrakil Lina kiskumine oo seike va tüütis kүүrakili töö Kaa; kui ma noor olin, käisin rukist `leikamas, siis leigati sirbiga, kүүrakili maas Ann || viltu Kuhi oli kүүrakili vajund Kaa **Vrd** kүүrākeli

kүүraksil, -e kүүraksil Vig Aud PJg, kүүraksile PJg

1. kүүrakil põlbe kõrvast olid püksid veel `lahti, kui olid kүүraksil, siis `aantsid järele Vig; pidi kүүraksil olema kui tä [süllapuuga] `mõõtis Aud

2. kүүrakile `lassin kүүraksile maha, `vaatasin tänavast kui `keegi läks, nii pisike aken oli PJg

Vrd kүүraksil

kүүrakul kүүrakul Hls, küi- Hää kүүrakil tansitass ju kүүrakul ja kükakul Hää; kindsu luu valuses jäänu, kүүrakul piat sa sääl oleme Hls **Vrd** kүүrākuli, kүүrākun

kүүra-käära kiira-käära jõgi jooseb kүүrā käära Tõs; Üks `juõnud mies läks kүүrā kiärā tied kaudu Khn; tee läheb küera käära Tor; Lae jeerib, ku otse ei roolita, käib küira käära Hää; `jooksis kүүra käära Iis; jäness jooseb kүүrā käära KJn **Vrd** kүүra-käära

kүүra-kääraline a < kүүra-käära kүүra kääralene tee Aud; kүүra kääralest `ol'lid sedasi kirjad sehes Hää

kүүras `kүүras Hlj, `kүүrās Kuu(-ss) Lüg Vai, `küiras Hää Pal Lai Plt

1. seljast kumaras, kühmus Ega `tuhli saa `muidu ottadagi kui `kүүrās Kuu; [vilja] `leikasime käsitse, olime `kүүras Hlj; `kүүrās ja kõveras `kõnnib juo Lüg; poiss oli nii `kүүrās, et käppile käis Vai; külmaga lehmad väl'jas konutavad - - seisavad `küiras Lai; mees on ka juba nii `küiras, nina künnab teisel `varssi maad Plt

2. kõveras, lookas (puust) `Kängu jäänu puu, vesise maa pääl kasub, `küiras ja kõver Hää

3. ebatasane, kühmjas kui tie on vajund `alle `puole ja jäänd vähe `tõine kõht `kõrgemast kui `vihma on sadand, siis `ütlemä et siin on tie `kүүras Lüg

Vrd kүүrān

kүүrbe(s) `kүүrbe(s) viga lõngas, kui üks kee on lõdvem, teine pingumal Enä, kui rambast sia kengä `nüeri tied, kolõ paelu `kүүrbesi siss Khn

kүүrbine `kүүrbine a < kүүrbe(s) üsä `kүүrbine lõng, puha `kүүrbed siss Khn

kүүrdu keerdu lõng on `kүүrdu `lānnu Saa

kүүrekile kүүrakil `Kartulinoppijad võttasivad `kartuli kõik `kүүrekile Jõh **Vrd** kүүrikille

***kүүrendämä** da-inf `kүүrendädä kүүrutama Kebi `otsas oli `tuhli kouk, neh et tämä (kubjas) ei `huolind `kүүrendädä Kuu

kүүrik kүүri|k Iis Kod Kam Kan, `kүүri|k Kuu/g -gu/ Rld(-üi- Lüg; `kүүriko, `kүүri|kõ g -gõ Vai), g -ku

1. kүүrakas (olend) `kүүrik poiss Lüg; jäi `kүүrigöst Vai; tämä one kүүrik tütar, küir seljän; üks kүүrik one sji lehem, ei õle tämä eljä `mүүdu Kod; tyy om kui vana kүүrik kokku jäänu Kan || fig `Kүүriku ei paranda muud, ku aud Lüg

2. künklik, ebatasane kos ol' iks org ja mägi, org ja mägi, sedä maad kutsuti kүүrikuss; tasatse säll'lägä mägesit om vähä, enämbide omma iks kүүriku (kumerad) Kam

kүүrikille kүүrakil mene `kүүrikille, `eigä siä `muidu et `pääse läbi Vai **Vrd** kүүrākille, kүүrekile

kүүri|küna küna puunõude kүүrimiseks `kүүri künäs `kүүriti kaik `riistad, `liiva pidi ikke `kүүri künäs olema Vai; Sauna ees vöi kau (kaevu) saadavas oli raudkivist `tehtud kүүri küna - - seal kүүriti puu nõud `puhtaks; Suurem jägu kүүri künasi oli puust, see oli mõne üksikul kellel kivist oli Pöi; kүүriküna, neli `jalga oli all ja, `tuhka ja `liiba, mes `sõmma `sesse `pandi Mar; liivaküna vöi kүүriküna sees õeruti puu nõuesi `puhtas Aud **Vrd** kүүri-, kүүr|mold, -pali

küürima `küürima (-üi-), (ma) küüri(n) (-üi-) eP(-mä Tõs Khn; `küürma Mar, `küürmä Kod; [ta] küerib Tor, köe- Juu); `küürimä, (ma) `küürin Kuu RId(-ma); `küür|mä, (ma) kööri Plv, -me Hls Krk

1. hõdrudes pesema, puhtaks nühkima *lau`päeväl `viedi `rannale `putru`nuiad, puu järüd ja, siis `küüriti juo `liivaga nie `valgeks Kuu; põrand on jo `küüritu Lüg; `küürimise tüöd oli `paljo Vai; `jõuluks küiritasse keik ukсед ja augud `puhtaks Khk; Pane `seepi koa ja küüri ennast kenast `puhtaks Põi; akati `riistu `küürima, muud ei küirit Muh; tuhaga ehk kivi rõhaga, puu piima pütid said keik nii küirit Rei; kibu jäeb `küürijäd küsumä rhvl Khn; parand tahab `küürida Ris; puu `nõusi sai köeritud nõnna et Juu; ilusad kadaka puu püt'id olid, iga `laubä neid küüriti -- liivaga said küiritud, et nad `valged olid Ann; vaja põrandad ärä `küüri Kod; miul olli iki nõu `al'le, `puhtess küürit Krk; kōik kotusõ^o `umma^o `musta `täüs, vaja är^o `küüri Plv || kaś küürib `võeraid, istub ja lakub kǎppa -- kus `poole küür on, sialt tuleb `võeraid Lai*

2. vähese rohuga maa peal sööma lehm küürib pal'last maad Pee

küürimold küüriküna *kehasid sai küüridud küüri `mollis Khk; küeri `mol'dis küeritase `nõua Tor Vrd küürmold -nuustik(as) küürimisnuustik iga `laupa küüriti [puunõusid] küürinuustikuga Kaa; Rugi `õlgedest `tehti koa küüri nuustikud; Sõrg `rohtudest -- küüri nuustikas oli, sõrg rohu juured olid `pärssi `keertud ja oligi nuustikas `valmis Põi*

küüristama `küüristama Jõe/-üi-/ Vai, -ämä Lüg küürutama `Terve `päivä pidid sa tegemä ja `küüristämä `mõisa `väljal `ninda, et selg õli `kange Lüg || küüru või kõssi kiskuma `küüristab ja `külmetab, [kui] lähäb `kerge `riidega `välla, siis saab `pallu `küüristada Jõe

küüristik hv küüristi|k g -gu põdsastik küüristik om Emajõe veeren Puh

küüritama küüritama Sim Iis Trm(-üi-) Vil/-üi-/, -ämä Kod, -eme Hls; `küürit|amma, -ämä Lüg küürutama, küürus olema eks `kartuli võttamise `juures jo `kõige `rohkeb piab `küüritamma Lüg; küürita kõik pääv, küür jääb `aigest selle küüritamisega Iis; küüritäsin sāngin Kod; ei saa küürita Vil; ku tal [vikati] terä üleven, siss ta piap küüriteme Hls

küüritlemä küüritlemä ekslema Mia küüritlesi tüki `aõga põdsastõss Khn

küürimold küüriküna `enne olivad puu noud, küür `mollis `pesti Hlj; küürmold on sie, kus sies `riistad `küüritasse Lüg; iga `lauba oli suur `küürimene -- suur küürmol'd oli, `sõnna `pañdi `liiva `sisse, `tehti tuha lihelest ja Ann; küürmol'd oli nagu pesukünagi, aga `järskuste otstega Kad Vrd küürimold

küüroh küüroh, k'uuroh küürus ta käüse k'uuroh Plv

küür|pali küüriküna Pane püdüd ja kabad küürpalisse Kuu -selg küüruga või kühmus selg kuhu se küürselg lähäb Vän; meil ol' üt's põrss küürsälläga, `mõtli, et taa om õks sälläluu `kat'ski `murdanu, et ta `küürä om kasunu^o Har Vrd küüräselg

küüru¹ küüru sõim küürakas kuradi küüru, ei lähä ets ärä Kod

küüru² `küüru VNg Emm Khn/-ü/ Saa, `küüru Khk Käi Mär Juu Tür Sim Hel Nõo Se/-o/ seljast, pihast kühmu, kooku `tõmbas ennast `küüru Khk; Tuhlietmine teeb selja üsna küüru Käi; Külmägä kjõsub vägisi `küürü Khn; vanadus kisub meid `küüru Saa; kaś tige, kisub `küüru Juu; tõmmassi ennest `küüru Hel; mõni inime ei ole õgu, ta_m `küüru

kasunu Nõo; minage olõ `küüro jäänü? Se || kõveraks (puust) mõni kõjo om ka `küüru kasunu Nõo

küürakil küürakil vahel `võtsi küürakil `tihli (kartuleid) Tõs

küüruline küüruli|ne g -se VNg/`k-/ VII Plt/-lenel, küi- Kse Puh a < küür `kaamel on üks `küüruline luom VNg; küürulene mägi Plt; küüruline inimene Puh **Vrd** küüräline

***küüruma** da-inf `küüruda küürutama aga ennem ei saan [masinaga niita], kõik tuli käsitse `küüruda Aud

küürus `küürus Kuu VNg Jäm PJg Saa, `küürus Muh Mär Var Hää Juu Jür Amb JMd VJg Sim seljast, pihast kumaras, kühmus isa oo nõnna `küürus ja kõveras Muh; päris `küürus, kahe kepiga käib Var; `küürus käib mede Leenu Hää; eks `küürus inimesi ole küll, vanad kõik `küürus Juu; `küürus ja kõveras jüstku saht JMd; küll ma tirisin ni_et selg `küürus VJg || kummis `kohver, kel `küürus tekkel on pial Amb **Vrd** küüras, küüroh, küürän

küürus|pakk täisnurkse õnaraga palkide tahumise pakk küüruspakul oli ammas sees, `senna vahele `pañdi talbaga pal`k `kinni kui tahuma akati Nis

***küürustama** küürustama Khk Jaa, küürüstämä Khn kõssitama, konutama; küürus olema küürustab aea taga, äi tohi `püsti tõusta Khk; lehmad küürustavad `räästa all; mis sa sii küürustad, äks mine tuba `sooja Jaa; Sai tükk `aega `randõs külmägä küürüstä; Terve nädäl oli tuulpios küürustet, kui viimes tulõma saõmõ Khn

küürutama küürutama Jäm Kaa Põi Mär Mih VMr VJg Plt Iis Trv TLä(-üi-) Har, küüro- Mar Plv/-mma/, küüru- Muh Käi Rei/-da-/ Kse Tõs Hää Kei JMd Koe, küeru- Vän Tor, kõeru- Juu; küüruteme Hls Krk, küürütämä Trv Ote; `küürutama Hlj VNg IisR(-üi-), `küürütämä Kuu Vai(-mmä)

1. kummargile laskuma `eigä miä_n `muidu saa peranda `pessä ko peän `küürütämmä Vai; tä ei viisi ennäst küürutada Tõs; peäb kõerutama, kõberasse `laskma, mud`u ei soa kätte Juu; ma ei sua kudagi nii pailu küürutata VMr; minu vanaemä ei ole saanu maha küüruta Trv; sälg om `kangess jäänu, ei saa küürutada Ran; kes ei taha küürutada, `tõmbap kraabiga aena `pendre vaheld ärä Nõo

2. küürus, küürakil olema Eks ole rukki`väljal küll saand `sirbiga `küürutata IisR; Ösumise `aegu -- omikust `õhtani küüruta palava päikse kää Põi; Tuhlivetmise juures küürutamine teeb selja aigeks Käi; Küüruta aga sirbi taga, katsu mis sel`g `ütleb Hää; Vikatid tulid siis `väl`la, kui inimesed laisemaks läksid, kui `keegi änam küürutada ei `vitsind (viitsinud) Kei; küürutate kõik pääv tüö juures Iis; sel`g jääb nõnda `aiges küürutemisest Hls

3. konutama, kõssitama küürutab aja ääres Jäm; mes sa seal külite küürotad Mar; sedasi kõberas siiss küürutab Mih; [loomad] õige külmäge küüruteve, `kõnksi `kiskun Krk

4. alandlik olema, lipitsema `enne oli seda `muodi et ku akka peret `eitama, käi `moisas palumas ja `küürutamas Hlj; Käib `äia ies `küürutamas, `luodab `krunti oma nimele `saada IisR

Vrd küürendämä, küüristama, küürutama, küürustama, küürämä

küürä → küür

küüräkeli küüräkeli (-üi-) TLä küürakil rüa põim, sijj `olli küll üits väegä vilets asi, pidid ütte lugu küüräkeli olema Ran; aia `vil`lä `olli `pal`lu, mia `kitski ütte `viisi küüräkeli;

`panti rõevass [põhku] nii täis et, küürakeli roni Puh; kuus `päivä peräside ole küürakeli, käperdä maa pääl, lahuta toda sitta (sõnnikulaotamisest) Nõo

küürakun küürakil `mõisa teorahvass olliv lõiganu rügä, küürakun nurme pääl Krk

küüräline küüräli|ne g -se künklik küll on `irmsad väl'jad, küürälised ja `mäelised Kod
Vrd küürakas, küüruline

***küürämä** `küürämä, küürätä Kod; da-inf küürätä Trv; (nad) `küüravad Hlj küürutama kisuvad ja `küüravad (vilja lõigates) Hlj; mia ei saa küürätä, ei saa `kõndi Trv

küürän küürän Kod Trv Pst Hls Ran(-üi-) küürus vanad inimesed jäävad `küürä, one küürän Kod; kannap kotti ninda ku küürän om all Hls; käib küürän nigu `kaamel jälle Ran
Vrd köörän, küüras

küürä|nenä `küürä nenä kongnina – Jõh -selg küürselg oh sa vana `küürä selg Lüg

küürässe küüru, longu Hein vedäb vade `hendäs vigastimme ies `küürässe ja `kiitab, ku vigasti üle on juo mend Kuu **Vrd** küüra

küüräts küürä|ts g -dsi küürakas kohess sa tuu küürädsiga lähät Har **Vrd** kööräts

küürükala küürakile lašk `hindä periss küürükala Plv

küüs küüs g küüne Jäm(g -se) Khn ViK I(küüs; g küüse, -üi- Trm Lai) Hls(-s), `küüne R(g -se Jõh); küüs g küine S(g -se Khk Kär Mus Rei) K(g küe|ne Kei Kos JMd, -se Äks, köene Juu); küin g küine spor S(g -se Kaa), L(küüne, küe-) Ris HMD Tür VIPõ(küene); küün g küüne Jäm VII Põi Rid Mär

1. inimese sõrme või varba küüs `küüsib `teise näo `küütega `katki Jõe; mina ei taha pikki `küüsi VNg; vahel `lüöväd `valged plekkid `küüne `külge, ku `küüside `küljes on `valged plekkid siis `küüned `õilevad Lüg; sõrm küine päralt `aige Khk; Küüned nii pitkad just kut kullil Põi; kibu läks `varba küide `alla (külmvalust, kui sooja jõuti); pühabe ei lõegata `küüsi, siis `lõikad oma õnne ää Muh; küüsel kild `lahti Rei; `leika mo `põila küüs ära Phl; kui täl `kuskist sügeleb, siis tä `tõmbab küünetega Mar; närrib sõrme `küüni Mär; lõin küüne `lõhki Mih; kui küünte peal on `valged tipsud, siis küüned `õitsevad Kei; puhastas `küüsa Rap; teene akata kohe kõendega teese `sil'mi `kiñni Juu; kikerpuu oli pist küüne `alla VMr; õles sial küüned, siis tä lähäs puu `õtsa, aga [on] sõrad (vastati oleks-üttelejale); kopoteti vasta sõrme küüt; lahe ma aan kua küüned `külge (katsun) Kod; üeldasse et piab rišti küünele `piale tegema kui küüne ära `lõikad, et siis ei saa vanatoht võtta Ksi; `nuaga ei tohi lapsel `küüna ~ `küünesid lõigata, sest `saama `kiskuja, `kakleja; sinu küüned `mulle `külge ei akka (ei saa minust jagu) Plt; küüne äidseve, `valge täpi küünte pääl Hls || (sõrmedest) Küll sai `kraabitud, kas vai `küüned verel, ei tüö `otsa lõppend IisR; `tõmba ää küüdega, mis see si narmeldab (rohi kivide vahel) Muh; Ää ming `küüsipidi piimässe, teesed ju `tahtvad sedä kua `seüä Khn || väga vähe; (üldse) mitte midagi ma ei tia mitte üks `sõrme küüs sest `asjast; mina ei õle mitte `musta `küüne `võrdki midagi võttand Lüg; ei `andand `miule mitte `küüne `verdki Vai; sa pole mitte küüne `väärkid teind Jäm; mette pole niipalju, kui see must küüs sõrme `otsas Rei; ma ei tea mette `ühte sõrme küüne `täitki sest Mar; tä ei tein küüne väärt iäd Tõs; mul ei ole mitte sõrme köene `otsagi Juu; mitte üks sõrme küüne võrs ma i tea sest asjast VJg; Mõnes talus õlid jälle peremees kui perenaine nii kinnise kätega, et sialt ei veerenud musta küüne viart saanarahvale Trm; küüne võrd põle sa seda teind Plt || fig (isekusest, riikusest) sellel teravad küüned, tikub teiste kallale Khk; Kui Miina kuulas, et tast ka juttu tehti, kus siis ajas küüsed välja Kaa; Nuõrik lähäb

`julgõks, akkab juba `küüsi `näütämä Khn | (vargast, vargusest) ei minu `küüned küll ei akka kuhugi `kinni; sel mehel õlivad `õige `pitkad `küüned Lüg; läheme küüste viha tegema (puid varastama) Khk; küüsed taha `viskand, ära virutand selle asja Mus; Ju ta ikka küüned sügavase ajas, mis seal muud oli Pöi; täl oo -- pikad küüned, näppäb kust suab Tõs; ta laseb ikke kõened `käia teese vara üle Juu; sie on küünte peal väilas VJg; Uuel kambamehel pidid pikad küüned õlema Trm; k ü ü n e d o m a p o o l e (omakasust) `küüned igäl mehel oma `puole, nied `sitked inimised ja `ihned Lüg; Sel alati `küüned oma `puole -- vahi ette kui tāmaga akkad `kaupa tegema IisR; Eks need küüned ole igalühel omapoole kõberas Han; tema kisub ikke kõened oma `poole -- kes teese `poole neid `küüsi laseb `minna Juu; `kõikidel on küüned oma `poole Plt | eks vana Jaen ond ka üks `kõrbend küüs, `kangeste oma `poole `tõmbaja Mus; küünte ja hammastega iga hinna eest, kõigest väest `Kauva_s mina `üksi `jõudasin `küünte ja `ammastega `vasta sõdida, vanames oli jo `poisiga ühes nõus IisR; kitsipung ei taha kedagi `anda -- küünte ja ammastega oiab kopekast `kinni Lai; k ü m n e k ü ü n e g a 1. oma kätega, oma tööga Isa oma `kümme `küünega kogusid, pueg `laskes kõik läbi IisR; ma pea oma `kümne küünega `teenima Jäm; oma `kümne küüsega piab `toitama oma peret Khk; Pole ma kohegilt midagid muidu saand, keik oo oma kümne küüsega tehtud Kaa; mõni üksik inime toedab oma näpu `tööga, oma käte varal, teeb oma `kümne kõenega Juu; `kümne küünega piab `leiba `teenima Plt 2. iga hinna eest, kõigest väest On üks `täitmata luom, `kümme `küünega `krahmaks igalt puolt kui saaks; Täma akkas kohe `kümme `küünega tüöst `kinni IisR; sügisene püid on ka kehva `poole -- siis pead nii `kümne küünega `väljas olema Krj; k ü ü n e d k ü l g e (lõõma) enda valdusse (hankima) läks paar `päeva `aega, tuli `vastus, et nüüd `saame `küüned `külge Hlj; Kuhu küüned `külge lõi, sealt pidi tükk tulema Trm; küüned püsti tungivalt, härdalt (paluma) palus kohe kõened `püsti Juu; kisendäs ja palus käed küüned `püssi Kod

2. küünis `kassil on jo `nõnda kõverad `küüned, teravad `nõnda kui `niula `õtsad Lüg; kullil vahed küüned Khk; kui kul'l kana oma küüde vahele saab, ega ta_p lase naljalt `lahti Muh; `juhtus kulli küüntesse Rid; kana varvastel ka vahedad küüned `otses Hää; undil on suured küüned Ris; koer ja kat't oo `üste `liiki eläjäd, küüntegä Kod || sõrg kui [vähk] küüned ikke `sisse pitsitab, ikke vere `väl'lä Äks

3. eseme kisk, teravik `ankru küüs akkab mere `kinni, küüs akkab panga taa Khk; `ülge rava küüs Mus; Ankrul on `sirge säär ja kaks kõvert küünt Pöi; ne suured lestad on tal `otsas, ne on `ankro küüned Emm; adra raua küüned LNg; agurid -- nellä viie küünega, küünte taha jääb kui on merest kedagi `otsida Rid; ahengal oo küll küüned, küündel kisud `küllgis Tõs; Seina rihv `tehtaks ikki, `seuke kašs on, kahe araline küünedega Hää || kuusirbi teravik kui kuu on selite, `küüned üles `puole, siis tuleb `selge Lüg; `kõrge kuu, kõened ülesspidi Juu

4. sälk, soon, sisselõige `luoga `küüned `jäavad `aisa `külge -- `aisa õts `panna `küünde, rihm on `küüne sies, siis ei libise `lahti Lüg; look es seisa `küüsis, tuli maha [hobuse] kaela `peale Khk; Vitsa puu `aeti `lõhki -- küüned lõigati `sisse, `pandi `küüne ja `aeti riistale peale Pöi; puu `nõule aeti vitsad `peale ja, lõigati `nõule küüned `sesse Mar; puu nõue vitsal oo küüned -- lõegatse `väiksed nukad `sisse, pannase kokku, need oo küüned

Tõs; looga küis, aesa soon seal sees Juu; [vitsa] küüs tuleb pialt puolt `sisse toppida, siis õtsad jäävad vasta `lähkrit Trm; luaga küüned one kõhe õtsa piäl, paned aga luaga `külge ja paned ruama `ümmer Kod; riistal vits `kat'ki läind, küis on ära - - ei saa vahelite `panna Lai; vitsad pannasse `küinde, siis seesäväd piäl KJn; kate `kõrdine vits om paremp, temä käib üle küüne, sis temä ei `saaki küünest `valla minna Hls

5. a. Vaat kui `suured `küised mu küüs `laukudel Jõh; [põldmurakal] küüned (tupplehed) suuremad kui maasikal VMr; rukki küis (tungaltera) Trm **b.** leivaots Leiba pole änam kut see va kuivand küis Emm; Leib on otses, üks pisine küüs on veel järel Käi

Vrd küns, küüds, küütsakas

küüsakil küüsakil Kaa Põi poolküliti Ise olnd küüsakil säääl `juures ja magand Kaa; Oli tee kena, sai ise küüsakil [kuhja] `otsas `oldud Põi **Vrd** kiisakil, küüsakili

***küüsakili** küüsakili = küüsakil mis sii tee `ääres küüsakili viga `olla Krj

***küüsel** `küüsel aganahang – Muh **Vrd** küüsik(as)¹

küüsi `küüsi IisR Põi, `küisi Aud Hää Saa Juu Ksi kätte; võimusesse Ega ta kogematta `teise `küüsi kukkund IisR; Kes teab, ehk on teine (lind) kassi `küüsi sattund Põi; kis tema `küisi satub, si änam `lahti ei saa Hää; üks külamõis ol'li varaste `küüsi `juhtund, ol'lid ta `pal'las teinud Saa; `juhtus nende `küüsi jah Juu **Vrd** künde, küüdsi

küüsik küüsi|k g -ku Juu; küüsi|k g -gu Hi, -ku Kse Juu (haigus, mis põhjustab kusemisel valu) lapsel on küüsikud Käi; küüsikud tegevad vasiga `haigegs, tulevad kubede `juure ülese Phl; küüsikud aavad üles, tapavad looma ää kua, ussid on sedäsi `ümmer põie kaela; lapsel on küüsikud, egä ta mud'u nuta, kui pissile tahab Juu

küüsik(as)¹ küüsi|k, küi- g -ku Muh; küüsi|kas g -ka Vll tuulihang täna nii kena tuul `väljas, ma katsu ete natukse küüsikuga tuulata Muh **Vrd** küüsel, küüsiline, küütsiline

küüsik(as)² küüsi|k Kul, g -ku Rid Mar Võn; küüsi|k Põi Vig, g -ku Kse; küüsikas Mär kala (hrl lutsu) siseelund siial on leespugu nagu linnul, selle `ümber pisiksed `narmad, `ütakse siia küüsik Põi; küüsik oo lutsul kõhu sees, soolika `moodi Rid; lutsu küüsik Võn

küüsik(as)³ küüsi|kas g -ka Mär Hää/-üi/-, -ku Nis; pl küüsikud Rei; g küüsika LNg (taim) Keedetakse küüsika vett ja antakse loomadele sisse LNg; küüsikas, need oo seene `taolised [taimed] Mär; Küüsikas kasvab `metses, laia lehedega jusku konna `kaapsal, aga vähemad ja roosaka õitega; Küüsikast loomad ei sõjü, tema on viha Hää

küüsi|küpili küpuli käib küüsiküpili, käib kápäkille, küürän Kod **Vrd** küüsküpuli

küüsil küüsil Rei Rid, küüsil Muh küüntega Kus `kohta see kook jähi - - aka kasvõi küüsil `karduli `kiskuma Rei || nee köisid siis küüsil (kalameestel vastas võrke puhastamas), kel `võrka ei oln Muh **Vrd** küüsili

küüsili = küüsil ta oli küüsili mo kallal Jäm

küüsiline küüsili|ne VNg/'k-/ Khn Kod, küüsili|ne Ans Muh, küüsile|ne VMr, küüsile|ne Tõs Koe Kad, g -se

1. küün(is)tega kass on `küüsiline luom VNg; küüsilisi eläjid one, karu ja unt one küüsiline, jänes ja rebäne, kõik oo küüsilised Kod || kalavastaline kellel võrgud `ollid, siis küüsiline `aitas võrgud `juhtele aada; [kui] kalad peastet, siis akati küüsilisi `üidma; `anti kamaluga küüsilistele `räimi Muh

2. hang aganate tuulamiseks pühusid `aeti üles küüsilisega Ans **Vrd** küüsik(as)¹, küütsiline

3. jooneline, jutuline küsilene `muster; tä kodus ikke `sohkse küsilese kirjaga `kindu Tõs; küsilist `kirja [sukad] Khn; küsilene kašs Koe; sadu tuleb, küsileled pil'ved `taevas Kad || (kartulisort) ühed olid küsileled, ise olid `valged nigu `pöidlal pikad ja `auke täis VMr

küüsima `küüsima, (ta) `küüsib Jõe VNg, (ma) küüsi Hi(-üi-); `küüsima, (ma) küüsin VJg küünistama, kraapima `küüsib `teise näo `küütega `katki Jõe; `kratsib ja peseb ja `küüsib sene `puhtast `selle `lamba VNg; Kass küüsis lapse keed luhki Emm; Ai mina kannada seda `kassi, kui ma ta `sisse lase, otsekohe tuleb mo `jälgu `küüsima Rei || varastama, näppama sie mies on `kange `küüsima VJg **Vrd** künsimä, küüdsmä

küüsin küüsin Kod Hls küüsis, käes nüüd oo ta jälle küüsin, ei piäse kohegi Kod; nüüd om ta miu küüsin Hls

küüsi|pidi küüntega (kinni) külmatihane oo `küüsi pidi katuse `reasta `külges Muh **Vrd** küüsiti

küüsis `küüsis IisR Jäm, `küüsis Vai Muh Tõs Hää Ris Juu Jür, küüsis Aud Saa Sim käes; võimuses, meelevallas Oled kui iir `kassi `küüsis IisR; nüüd ma ole ta `küüsis, kus ma änam pääse Jäm; nüüd sa oled mo `küüsis Tõs; kana on kul'li küüsis olnud, suled tolgendavad puha Saa; oln ebausü `küüsis Ris; nüüd on ta nende `küüsis, enam `lahti ei soa Juu; Mina [olen] `sukru `küüsis, ma pian teda `võtma kui aga `kuškill nään Jür; ma olen jugu `põrgulise küüsis Sim **Vrd** küüdsin, küüsin

küüsisit küüsisit IisR/`k-/ Saa VMr, küüsisit Aud Rak/`k-/ käest; võimusest Kuer `päestis kana `kulli `küüsisit IisR; kud'as sa nende kaabakide küüsisit tulema said Saa; päästaks ta tigeđa `rüitli `küüsisit Rak **Vrd** küüdsit

***küüsistama** küüsistama küünistama kašs küüsistab kui ta vihane on Khk || näppama – Khk **Vrd** küüsitam¹

küüsitam¹ küüsit|ama VNg/`k-/ Muh/-üi-, -ämä Khn, -eme Hls Krk

1. küünistama, kraapima oli `terve näo ää küüsitan Khn; kašs küüsit' kae katik Hls || fig küll om kõva maa ja `väike ein, kisu ja küüsitate nõnda et sõrme otsa ja küüne valuse; näppege küüsitatev Hls **Vrd** küüsistama

2. villu lahutama mõstan vanuve [villad] ärä, siss küüsitatev lahes; villa tahav är küüsitate Hls

Vrd küüdsitama

3. kalavastaliseks käima vabanikud köisid teistel küüsitamus Muh **Vrd** küüsitlema

küüsitam² küüsitama (-üi-) Kei JõeK Kad Iis, `küüsitam(m)a, -äm(m)ä R külmast kirvendama kääđ `küüsitasivad, ja kui viel panid `suoja vette, seda `rohkeemb viel akkasivad `küüsitama VNg; kui külm on ja `külmetäb, siis akkab `küüsitama, `jusku `pindusi täis Lüg; kääđ küüsitatev `kangeste ku kül'mavalu akkab tagasi `andma Kei; kül'ma valu läb küüte `sisse, siis küüsitatev JõeK; kui külma käes ole ja siis tuppa `suoja tule, siis suojas akkavad kääđ jalad küüsitama, valu läheb `luuni Kad **Vrd** künsitama, küüslema, küüsitam¹

***küüsitlema** küüsitlema kalavastaliseks käima siis `köidi `randas küüsitlemas, siis `üiti küüsitatev; nee `ollid ikka `alla iga lapsed, kes küüsitlemas köisid Muh **Vrd** küüsitam¹

küüsiti küüsiti Jäm Khn küüsipidi küüsiti kallal Jäm

küüs|kabali, -kabalud küüs- Mus Kaa Krj Muh käsipidi lasse `lähtvad küüskabali kogu Mus; küüskabali koos `kaklevad Krj || kämmalkooku nad vedasid ühna küüskabali, kummal

tugevamad küined `ollid, see teise ää vedas; akkame küiskabalud vedama Muh
Vrd küüdsagaril, küüs|kouku, -kåbali -kouku kmmalkooku vedasimma tän küüs `kouku VNg

ks|kbali ks- Pha, ks- Han H

1. ksipidi Mihed snutlesid, viimaks lksid kskbali kogu Pha Vrd kskabali

2. salaja, vargsi kskbali tahab teha Han Vrd ktskbril

ks|kbaline kskbaline kontvras – Pha Vrd kuitskpaline -kpal kontvrana
lksid pidule elma `kutsumata, kskpal Han -kpuli kpuli Tee oo seike kaval libe, ma_s
saa ette mette arugid kui oli juba kskpuli maas Kaa Vrd ksikpili

ks|lauk maitse- ja ravimtaim ks `lauko, sie on `karge `justku sibula Vai; kut kht
`aige, viina `sisse, ks-lauga `viina; ks-laugal ks ainuke pisine jun kasub ala Jm;
ks-laugid, nii `kangesti maa `peale `kerkind VII; Ks-lauk teeb makile bemata kena ergu
maigu Pi; ks-laugid akkavad ise kasuma, kes neid [ikka] maha teeb Muh; tema tegi terve
`peenra ks `lauke tis, ks-laugudega `teenis `kangesti Saa; ks-lauk piab mnis `asjas ia
arsti rohi olema Ris; kel sda `aige on, see sgu ks `lauku VJg; `kurkidele mni pani
`piale kui `apnema `padi ja vorsti `sisse `padi ks `lauku Lai; linnu magus ja ks-lauk,
siss on `ingmene `kerge Vil; mni tib veri `leib - - sibuld vi ks `lauki vid `panna Trv;
sei ks-lauga r, siss es tule rhtust es midgina No; sge_ks `lauka Plv Vrd ks-,
kds|lauk

***kslema** `kslema Ris Nis Kei klmast kirvendama kui `kl`mand kd `jrsku
`sooja paned, siis akkavad `kslema, siis pane ruttu `jlle `kl`ma vette Nis; srmed
akkavad `kslema Kei Vrd knlema, ksitama²

ks|lill saialill kslilled on natuke ora`nsikad, punakas kollased, pruun sda sees Lai
Vrd kdselill -madu ksmado (tigatedast olevusest) – Mar

kstama `kstama (-i-), `kstada (-i-) Sa Muh

1. ahnitsema, kokku kraapima see on `kange igast `poolest `kstama; `katsus aga siit
ning slt omale `kstada Khk; vana `kstaja inime Mus; Mis ta `kuskilt `leidis, kk
omale toob - - `kstab Krj; Egalt poolt ta kstaks ja ahnitseks Jaa; see oo `kstajaks
`loodud Muh || `kstama, see sii `varguse nime all ka Khk

2. vedama mis sa kstad hest kohjast `teise ome `asju; mis sa sest koerast oma jrel
kstad; vana tuleb juba `peale `kstes he `koormaga Muh || kditama nid akkasid
inimesi  `kstama Muh

***kste** kste spor Sa, Muh ahnitseja, kokkukraapija; varas ks kste inimene, vtab
kust saab Jm; kste inimene - - piab kk omale, mis ta ktte saab; see va inimese kste
kes egalt poolt kppab ning `tmbab VII; va `Mihkel oo elu aa ks kste oln Muh

kstel(I)em kstel(I)em Har Se, kstellem Plv, ktlama Lei ksitlema
kat`s ttrlast `tul`li laada ple, `naksi sl `rahva kest kstellem, kas `kiki mi es
nk`k Har; n[?] ka_kstelliv[?] Plv; sa viad nu tula ktlama Lei

kt¹ kt Pi VMr Iis Trv, g kdu Kaa Mar/-o/ IisK Plt Pil, `kdu Kuu/-i/ VNg,
kdi VJg; kt¹ g kdi Hls Krk; kt Hlj Jh Muh LNg Ts PJg Vn Rap HJn KJn Hel
TMr, g kdu Hi(-o Ki) Rid(-i-) Mar(-o) Mr Aud Saa Juu(ke-) Jr KuuK Amb Koe Lai
Pil Puh No, kdi H Ris Hag Sim Trm, kdu Tor JMd, kdo Kul Kod

1. triip, jutt, joon sel`la pealt `valge kt kb lbi Rid; `pealmesi siilikusi `ktusi plnd
Mar; `kangud tegid, `metmed `setmed kdud said `tehtud Aud; usil kt `sel`gas Ris; iir on

`väike all ja rotil on must küit `sel'gas Rap; punane veis, `valged köedud joosevad üle sel'la Juu; põld iired on vist suuremad, ele allid suured mustad küidud sel'las Amb; loomal om küüt' üle sel'lä Krk || kanga pinnast kõrgem jämeda lõnga jutt kangass ninda `küüt'e täüs; küüt' om `seante, mis `kõrge pääl om Krk

2. jutuline, triipudega küit kapp ja küit kann, teine `olle tammebu laud ja teine kuusepuu laud, siis ta jähi küit Phl; põlled kujoti koa, need olid küidod Mar; alussiilikud olid `neoksed köedod Juu

3. s, a küütseljaga (veis) Toid omale `küüdü `lehmä Kuu; Pugud ning küidud `aeti väl'lale Kaa; `ruske küit Rei; kui ma alle `väike ol'li, siss ol'li meil küit; küidul ol'lid laiad sarved kaksipidi `kõrva Saa; need va küidud on ikkã kõige ees, ei lase `teisi `loomigi `süia Juu; küit, must ehk punane, `valge triip üle sel'ja sava`ruoni; uemal ajal väga vähã on `küütusi KuuK; `Rohkem tia `luomi `otsa `suama, kui üks küit lehm jäi tümässe Amb; meil on mitu `küüti `lehma VJg; kui ta küit sel'jägã one, paad küit nimess. oo `musse `küite ja punass `küite Kod; vanal aeal oli neid `küütusi pal'lu, küit oli nigu nimest kohe Lai; küit kel on `valge sel'g; mõni on punane küit, mõni on must küit KJn || tã poiss `nühkab siit ja sealt, poiss sai tüdrukute juurest küidud IisK

4. pikitriibuline seelik – Hi küit oli `selgas; koid on mo `viltse küidu nii `aukust täis söönd; medel olid `vildest tehet küidud Käi; küidu änd Phl Vrd küütkuub

Vrd kiut¹

küüt² küüt g `küüdi Kuu(-ü) RId, küüdi Jãm Põi Mar Khn VJg Iis; küüt' g küüdi M(-üi- Hel); küit g küüdi spor S L(küedi Tor), Ris Hag Juu JMd JJn Koe Trm Lai Plt Vil Ran, küüdi Kod Puh

1. (käsu korras) vedamine, edasiviimine; veokohustus `vallast `annetasse käsk kätte, et piad `küüti menema Lüg; `enne `käidi `küüdis, olid `küüdi `vuorod; `küüti ei `tohtind tegemättã jättã Vai; sai `küütis küll `keia Khk; Oli `küütis mütu `päeva Põi; lähãd valla `küüti, käsu all lähãd `voori Mar; vallast tul'li käsk ja `muuku saadeti `küüti; küüdi eest es makseta Saa; üks käib `küütis üks lugu, teene ei käi Juu; ma sain küll `mitmet `korda `küüti (möödasõitjad võtsid peale) JJn; küüdin käib üks, vujur on pal'ju Kod; küüdis `käimisi oli ikke, kas mõni ametnik oli ära `küütida või; kõvad `pääva see küit ei `võtnud, aga pool `pääva käis ära Lai; vallavanemal tuli ka valla küüdis `käia Plt; läit's `küüti, oori `pääle Hls; tahetu iki küll `küüti võtta toda obest, aga temã ei ole `annu Puh || fig mäess saen prii küüdigã (ilma vaevata) `alla. prii küüdigã tuled, ei õle vaja tallata ratass Kod || hoog Siis panid hobused edesi `suure `küüdigã, `ninda et `selge `kellu je parin oli; Ans `paadile `nindasuguse `küüdi sise, midã `arva sai Kuu Vrd kiut²

2. sõiduk või selle juht küüdid saadeti `vastu; ma oli küüdiks müdu `korda Khk; talud pidid sõa aal `küüti `anma Saa; küüdigã `veeti inimesi Lai; joba küüt' läve ehen jo Krk || kui varass `võeti `kiñni, saadeti küüdigã minema, `linna Lai

-küüt Ls kakelküüt

küütama `küütama (metstuvi häälitsemisest) `Kühkilane `küütãb küü-küü Lüg

küüt|hobune hobune koos sõidukiga küüdiks küüt obosel on `kutsar ka Jõh; odavam [inimene] peab isi `käima, suurem elokas, siis peab `jãlle küit obone olema Juu; egãss taluss `võeti küit obessid `kõrdapidi; küit obessigã vedeti nigrutid `linna Kod; kümme küüt' obest olli `vãllãn Hel Vrd küüdihobune

küütima `küütima Jäm, (ta) küüdib Mär VJg Iis, `küüdib Kuu/-mä/ Jõh IisR Vai; `küütima, (ta) küüdib Jäm Khk VII Rei Kse Tõs/-mä/ Tor/küe-/ Hää Hag Juu JMd Koe Trm Plt; `küütma, (ta) küüdab Mar, küüdib Trv/-mä/; `küütma Saa, -mä, (ta) küüdab Mar, (ma) küüd|in, -än Kod; nud-part `küütin Krk

1. (küüdimehena) sõidutama a. vedama, (kohale) toimetama `Küütisin `lambad valuga kodu`randa tagasi Kuu; `Küütisin oma `võerad `vaksali IisR; Pidi keik palgid teisse kohta küütima Jäm; keis `saksu `linna `küütimas. ma neid vallamajase küll `küütind Khk; `enni `keidi paegal inimesi `küütmas, `aeti valla poolest Mar; ät` käis valla kasakud `küütmas, `vastu panna es saa, `muuku pane obene ette ja mine `küiti Saa; ennemuiste sai iga sügise niekruteid küüditud Hag; mina `küütisin soldatid VJg; tämä jala ei lähä, alate küüditässe Kod b. sunniviisil kuhugi toimetama ma lää `vangi `küütimä Tõs; mede isa on `küütinu vald vallald `vangisid Hää; nevad `küütisid `vangisi VJg || (seljas) kandma sii Uuetoa Liisa küüdab `rohto koju Mar

2. a. ära ajama, minema kihutama Ma `paergast just tulin neh `ouest `kulli `küütimäst, eks se tule `jälle kanu `vaanima; Küll sai `marja `piesastest suvel külä`lapsi `küüdituid Kuu; `Küütinud [mehe] `jalamaid `uksest `välja Trm; minä õlesin `niiskese mehe ammu ärä `küütinud; `küütsin lapse kodo minemä; õma `koera küüdän minemä, teen ukse `lahti ja ajan `õvve Kod || euf `tämä `küüdib oma jänäst, tämä on oma `asjal Jõh; läks venelast `küütima (asjale) Kse b. taga ajama Kes sinu `küüdib et `ninda `lietsudad kohe Kuu; `poisikaised `küütiväd ükstoist taga Vai c. (sisse) ajama, pressima Just `laeva ja `paadi vaheld hakkas vett tugevast sise `küütimä Kuu; põhjatuul akab iätuss `küütmä Piirisuare puale Kod; mia ole küllält kápäge `küütin `üskit `sissi Krk

Vrd kiutma, küdima

küüt|kuub pikitriibuline seelik – Hi **Vrd** küüt¹-**kört** pikitriibuline seelik [kihnlastel on] küit kört `selgas; kihnu kiudu kõrdi tükk oli lapsel `ümmer Tõs -**mees** küüdimees ma võttasin omale küütmehe ja küütmehega `läksin Jõh; tule `mulle küütmehest VJg **Vrd** küüdiline¹, küüduline²

***küüts** Täna ma sai alles küütsu (sahmaka) vihma, varba all pole ka änam kuiva kohta; Poiss sai vale eest isa kääst kena küütsu (nahatäie) Kaa **Vrd** kööts²

küütsak(as)¹ küütsa|kas (-üi-) Jäm Kaa Põi Muh, küütsa|k Pha, g -ka

1. küüs; küünis; fig sõrm küütsakad külmetavad Jäm; Poiss, oia eese vaad küütsakad vagusi; Menel on `seiksed pitkad küüned kut kulli küütsakad Kaa; Egas pool olgu tämä küütsakid pidi sihes, korra küütsakate pihta saand on, [küll] siis mõistma akkab; keigil olid küütsakad õieli [kui pulmas andeid jagati]; Aas küütsakatega teise silmnäo segamini Põi; ma ole `katkun teta küütsakatega; pane aga koa küütsakad `külge (töötgemisele) Muh || Kui lääne alt küütsakad õles ajab, tuule küütsakad, `sõuksed küünde `moodi pilved, tuleb `jälle alba ilma Põi

2. viglaharu See oli enne ea kook, aga nüüd on üks küütsakas `katki läind Põi

küütsak(as)² küütsa|kas Mär Iis, `küütsa|kas Hlj IisR, küütsa|kas Jäm Kse Tor/küe-/ VJg Trm, g -ka; küütsa|k g -ku Saa küürus, kõver (olend) `niisukene `küütsakas mies ta oli Hlj; `Küütsakast jäin vanas ias, ega ma `enne old IisR; küütsakas inime, keib küüts-küüts Tor; küütsak on seante [seljast] kõver inimene või loom Saa; küütsakas lähäb küütsa, küütsa

VJg; *küütsakas vanamis* Trm || väeti, kõhn *see lehm oo kui igavene küütsakas* Mär
Vrd *köötsak(as)*

küütsakil *küütsakil* IisR/`k-/ Mär, *küi-* Jäm Kse Han Tõs Trm, *küe-* Tor Juu(*köe-*)
kõveras, küürus `Pienikene `teine nigu `piibuork ja `küütsakil IiR; *mis sa nokitsed seal nii*
kaua küütsakil maas Mär; *kõib küütsakil* Tõs; *kardule* `võtmese `aeges *koa peab olema nii*
kõerakil ja küütsakil; mis sa istud sedasi kõütsakil Juu **Vrd** *köötsakil(e), küütsakile*

küütsakile *küütsaki|le* Jäm Mär, *-lle* u IisR/`k-/, Iis Kod/`tsä-/; *küütsakile* Jäm Kse
Lai, *-lle* Trm *küüru(s), kõveras(se)* Selg `aige, `sellepärast jäi `küütsakille IisR; *küütsakile*
maas Jäm; *tuli küütsakille laada juures; lähäb küütsakille; issub küütsakille* Kod; *see käib*
nõnna küütsakile, pia rinnus Lai **Vrd** *köötsakil(e), küütsakil*

küütsakili *küürakil* Sii *oo nii madal, et peab pool küütsakili olema* Kaa **Vrd** *köötsakili*

küütsa-käätsa (vaevalisest käimisest) *küütsa käätsa käib sie mies* Iis || segane, ebaselge
`küütsä `käätsä juttu, ei saa `tolku Vai **Vrd** *köötsa-käätsa, küütsa-küütsa*

küütsa-küütsa *deskr* `Tõmmab `küütsa `küütsa kõik `marja ja `siene `metsad läbi IisR;
Kes käib `küükus ja kõveras, nina `vasta maad -- sij on küütsa küütsa `käimene Hää; *vana*
inimine lähäb küütsä küütsä Kod **Vrd** *küütsa-käätsa*

***küütseldes** *küütseldes* *küürutades* [kui] `otri ösuti, *kaks nädalid kulus küütseldes ära*
Khk

küüt|selg *juttuselg; küütseljaga loom küütsel`läga lehm* Saa; *küüt oo ärg -- kui ta*
küütsel`jägä one; küütsel`jä müis ärä; küütselg iir, kis kot`ta lõhub. küüt`selgä kat` (kass) kua
ei süü, al`li iire süäväd ärä Kod; *küüt`sel`lage lehm om küünik, `valge jut` sel`lan, muidu*
punane vai must Trv; *küüt`sel`läge obene, kel küüt` om sel`län; iire`karva obene, must sel`g*
ja kül`le om kõllatse, nagu nii küütsel`läge iire Krk

***küütsiline** *küütsili|ne* g *-se* *aganahang küütsilisega tõsteti kurna `sisse `vilja, mis*
obused *ε* `tampind *olid* Khk **Vrd** *küüsik(as)*¹, *küüsiline*

***küütsima** *küütsima* *küürus* *käima vana inimene tuli kepiga `mulle `küütsides `vasto*
Mih **Vrd** *köötsima*

küütsis *küürus* *Keib nii küütsis ning kõssis* Pha **Vrd** *köötsis*

küütsitama¹ *`küütsitama* *külmavalust kirvendama* `Küümetand `sõrmed *akkavad*
`suajas tuas `küütsitama Jõh **Vrd** *küüsitama*²

küütsitama² *`küütsitama* Jõh IisR, *küüt`sitämä* Kod; (ta) *küütsitab* Trm *küürutama;*
kõssitama *Mis sa `küütsitad sääil `külmä kääs* Jõh; *Vares küütsitab aja peal, vuatab, kas*
suab kedagi noka vahele Trm; *lina `kiskjäd küüt`sitäväd, küüt`sitäsid `terve päävä* Kod
Vrd *köötsutama*

küüts|kääbäriil *hum sa küüt kui küütskääbäriil* (kiirustades) Plv **Vrd** *küüskääbali*

küütsu¹ *küütsu* (küürakast) *Just kut vana küütsu* Põi

küütsu² *`küütsu* Saa, *`küütsu* Jaa Vig *küüru, kühma* Sa *akkad koa nõnda `küütsu joba*
vädama Jaa; *`oidis eese madalasse `küütsu* Vig; *vanad inimesed -- tõmmavad kepi najale*
`küütsu Saa **Vrd** *köötsu*

küütsukas *küütsu|kas* g *-ka* *küürus loom* – Jäm

küütsus *`küütsus* Jäm Kaa Saa Sim, *`küütsus* Jäm Khk Jaa Muh Mär Vig(-os) Tõs
PJg/-os/ Plt *kühmus, kõveras sõrm* `küütsus Khk; *see oo nii `küütsus et Muh; läks `küütsus ja*
kõberas Vig; *`küütsus jüst kui vana ronk* Tõs; *`küütsos vanamees* PJg; *lehm seisab ikki*

`küütsus, on vist seest `aige Saa; kes vana inime on, käib `küütsus ja küürakil Sim; `küütsus ja `küüras Plt **Vrd** köötsus

küütsutama küütsutama Kaa, küi- Jäm Muh küürutama, kõverasse tõmbuma; kükitama Küütsutas aja taga, es taha ennast `näita Jäm; [ta] *Oo ju seike pugija, ta küütsutab igaihe ees; Mis sa sii küütsutad* Kaa; venelane `tulli nõnna küütsutes Muh **Vrd** köötsutama

küütsälle küütsakil on `justko `küütsälle, puol külite Vai

küütsämä `küütsämä küürus käima Vanamies `küütsäb `mennä `iemal `kaugal Kuu **Vrd** köötsama

küü|uss küü- Pöi, küi- Ans Pha Krj VII Pöi vaskuss küi uss `öeldakse `kangesti vihane olema, kui see nõõlub, paistetab üles Pha; küi ussid, vase `karva, muist on mustad; küi ussid lihavad päris tükkideks vahel VII **Vrd** küdi-, tüi|uss

küüvits küüvits Hää spor M, Kam(g -ä) V(k'- Har), küivits Saa Hel TLä, g -a näsiniin, küüvits kui küivitsa oksa murrad ja `amba õõnesse paned, siss võtab valu ära Saa; närisi kõtuvaluga küüvitsa `juuri Trv; küüvits `äitsnep õige vara keväde periss külmäge; vanast [hambavaluga] näriti küüvitsa kyyrt, kole mõrru, võtap suunaha maha; küüvits, temä om puie kuninkess, tõise puu `piave temät `varjame Krk; obestel `võeti `kuuljaluud küivitsaga, `pañti kaabet `pääle Ran; ku ammass valut, siss `tuudi küivitsa kyyrd Nõo; küüvitsit lövvät väegä `arva; küüvitsäl om `väikse verevä `äitsme, äste `val'kja Kam; ku `amba? valutõsõ, sõss tsusitõss `ambiid `küüvitsagõ Kr1; küüvitsa_kasusõ `Laandura syun, nyu jüripäävä `aigu `häitsese?; meil korjatass nuid k'uuvitsa, nuil omma_musta marjakõsõ_manh Har; küüvitsa? umma? `väikese? puhmukõsõ?, puu `karva - - talvõl roosa? `äitse? küleh Rõu; kui tuu küüvitsaga `hambit tsusit, sõss purustass är? `hamba? Plv; küüvits, nigu lumi lätt, nii `häitsess Räp **Vrd** köövits, kühivits

küüvitsa|puu küüvits `küüvitsapuu kasvap paksun mõtsan, sireli puu `muydu Hls; k'uuvitsa `puuga t'süsitätss `hamba igimeid, ku `hamba `haigõ omma? Har

L

I ell g elle Sa Muh Käi L spor Ha Jä, SJn, `elle Jõe Kuu VNg, ella Hlj/'e-/ KPõ IPõ SJn Vil Hls, ellu Aud Pär Saa HJn JJn VIPõ Pst Krk Hel, elli Hi HJn, `elli Lüg Jõh IisR; n, g lee spor Pä, Äks Ksi Lai Plt, lii (lij) van Hää Saa, ILõ Ksi KJn eL(el' g el'li Har; õll g õllõ Lei) l-tähe nimetus `suured `ellad Hlj; leib `algab `ellega VNg; nime ma kirjuda suure ellega Ans; kallis keib kahe ellega Khk; kaks `elle ning kaks `enne Kaa; kolm `elle LNg; leel on `lõhkine jalg all Tõs; see kirjutatse kahe elluga Aud; kirjutat `ella Kos; eks lumi `alga elliga HJn; ellal on kõrvad piass; ahha konks, ega muidu ahh põle, läheb ellaks TÜR; sie sõna on jo kahe ellaga siin Kad; kirjutatse `veikse `lijgä Kod; lij täht Ksi; imä opass `tähti kij lij mij rij Kr1; kat's liid Räp

laaba laaba lohakas muni inemine om sääne laaba Se **Vrd** laapa²

-laaba Ls leeba-laaba

laabak laaba|k Kam, g -ku Räp, -gu Urv lohakas, korratu välimusega; laisk ta kää niu_vana laabak inne Urv; laabak, üteldäss ütte `lontrust, ütte rumalat inemist Räp || `ainu ol'li veedi, siss sai kuhi matal, ja alt laga nigu laabak Kam **Vrd** laabakas¹

laabakas¹ *laaba|kas* Jõe Jür(*loa-*) TÜR, g *-ka* Kse Mih Tõs; pl *laabagad* Emm

1. suur, lai, lahmakas *See*l (laevatekil) *aa roostet et ermus suured laabagad tulad maha* Emm; *pastli laabakas* Kse; *nii_ga `valvas kui sai kul'li kätte, küll oli suur laabakas* TÜR
Vrd laabakune

2. korratu, lohakas *on üks laabakas oma riietega* Jõe; *igavene loabakas* Jür

Vrd laabak, laaban

3. (vimma taoline kala) *laabakas oo lai kui vimma ja ea kala, laabakad oo õhukesed* Tõs

laabakas² *laaba|kas* Jäm, *-gas* Khk lahke, sõbralik *laabakas inime, lõbus ning `lahke* Jäm; *ta va laabagas mees* Khk **Vrd** laabe

laabakil *laabakil* Mar Ris Juu/*loa-*/ laiali; lääbakil, röötsakil *`lauas `seisab kaik* *`laabakille* Kuu; *magab laabakil maas* Ris; *kana loabakil moas, tiivad lohakil; aed loabakil* Juu **Vrd** laabaksil, laavakil

laabakili lohakile *laabakili jät'tis kõik asjad* Kir

laabakille *laabakille* Kuu/*l-*/ Jür Amb JJn TÜR VMr, *lua-* Amb JMd Kad lääbakile, röötsakile *laabakille vajund, ta põle päris `püsti; kus on -- sabrikuid `põesaid, oksad* *laabakille laiali* Amb; *`viskas enese luabakille asemelle* JMd; *`uoned on kõik laabakille* JJn; *traat' ein -- tema ei jäänd siis laabakille ega kedagi, tema jäi kohe `puhtalt `püsti* VMr; *uksed olivad laabakille `lahti* Kad

laabaksil *laabaksil* Mar Ris(*-el*) = laabakil *tuul `laotand kõik ruki akjalad ää, vihod* *kõik laabaksil maas* Mar; *rukis laabaksel maas* Ris **Vrd** laavaksil

laabakune *laabaku|ne* g *-tse* (laiast ja madalast kuhjast) *mõni tegi suure mao, aga `ainu* *ol'li veedi, siss sai kuhi matal ja alt lağa [siis öeldi] laabakutse kuhja tennü* Kam
Vrd laabakas¹

laaban, -d *laaban* Lüg, g *-i* Jõh Kaa Nõo(*l-*) Lei; *laaband* Kam Ote, g *-i* Kan/*-n-*/

1. (lohmakast rõivast) *`naistel kabuti `kuuved -- kesk`paigast õli kokko `nüõritud,* *alumine õts lai nagu `laaban* Lüg || *temä_m igävene lağa ja suur, nigu igävene `laaban, ku* *astup, siss ihu rappup säll`än* (väga paksust inimesest) Nõo

2. (lohakalt riides inimesest) *suure `rõiva säll`än, lätt nigu vana laaband, särgi siilu* *omava lak'ka* Kam; *sa_lõt nigu vana laaba`nd inne* Kan **Vrd** laabats

Vrd laabakas¹

laabas *laabas* g *laapa* ankruharu *kahe `laapaga `ankuri; `ankuri `laabas `murdus* VNg **Vrd** laapa¹

laabastõ lohakalt *laabastõ astuss ja k'au* Se

laabatamma *laabatamma, laabata*² tagant sundima *imä ta no vahel laabat' õnnõ, ku* *vihm tulõkil; imä laabat' üt'el, teke_ruttu, teke_ruttu* Vas

laabats *laabat's* g *-i* (lohakast inimesest) *ta om ku vana igävene laabat's inne* Kan
Vrd laaban

laabats(-) → labats(-)

***laabatuma** pr (ta) *laabatuss edenema, laabuma panõ taha laemb laud, siss laabatuss* *ennembi* (aiategemisest) Har

laabe *laabe* Muh, g *laabe* Hää

1. sõbralik, lahke *laabe tüdruk; nad aasid nii laabe juttu et* Muh **Vrd** laabakas²

2. vaikne; peegelsile veepind meri on laabe; viil laabe pääl; Laabe on nõnda, et tal ei ole virret ka pääl Hää

laaberdama *laaberdama* Jäm Khk Pha Muh Emm spor L(-tama Saa), Juu/loa-/ Jür/loa-/ Koe Rak Iis Kod/lua-/ Ksi VIPõ Trv Puh, -deme Hls Hel San, -teme Hls Krk; `laaberdama Kuu VNg IisR JMd VJg; *laabõrdam(m)a* San/-õmõ/ V(-õmmõ Krl)

1. korratult liikuma **a.** jalgu järele vedades käima *mis sa laaberdad - - lõhud jala`nõusi* Koe; *mõni inime ei kõnni ilusti, laaberdab* KJn; [muudkui] *laaberdõss enne, ei viisi`kõndi* San; *mis sä laabõrdat naad'e kakõno tsuvva tük'kega?* Röp **b.** taaru(ta)ma; lonkama läks siit *laabertes`väl'la* Saa; *hani ja par'ts laabõrdasõ?*; *mi lat's`naksi ka no`käämä, no`jo laabõrdass nigu hani; kää laabõrdõn, tujul omma`mõlõmba jala`haigõ?* Har; *kunass ta laabõrdass peräle* Se

2. ringi ajama, ringi hulkuma; prassima *joobagad poesid, laaberdavad küla kaudu* Khk; *Joi ja laaberdas, varastas ja riidles ühtepuhku* Emm; *Mis sa laaberdad, akka juba tööle* Tor; *laabertas kammert mööda* Saa; *mis sa loaberdad alati õhõst kohast`teise* Juu; *loaberdas siin Vaõsjala küla vahel* Jür; *ega laaberdaja kedagi ei tee, laaberdab`ringi, tolgendab ühest kohast`teise* Plt; *laaberdab nõndasamati`ringi ja aab sehest`tühjä juttu* Vil; *Temä om pättege ärä laaberteme õppin, ega temäst ämp kõrralikku miist ei saa* Krk; *kõik üü? laabõrdass`maahha* Se

Vrd klaaberdama, laagerdama, löõberdama

laaberdask *laaberdask* laaberdis – Kuu

-laaberdi Ls looberdi-laaberdi

laaberdis *laaberdis* g -e laaberdaja oo üks va maailma laaberdis Kse **Vrd** laaberdask, laaberdus, laabert, laabõr, löõberdis

laaberdus *laaberdus* Kuu IisR, *laabõrdus* Se laaberdaja *Oli neid`laaberdusi`sinna kokku tuld mina ei tia kust* IisR

laaber|jaht fig (lõbutsemisest, kärarikkast koosviibimisest) *mis kuradi sur laaberjahi pidamine sii on Põi; Nüid tihatse`sündimese`päivi - - tantsi ja laaberjahiga* Han; *igavene laaberjaht oli koos Tõs* **Vrd** klaperjaht

laabert, -s *laabe|rt* g -rdi, -rti Krk; *laaberts* g -i Saa Pst Hls laaberdaja *mis sa sest laabertsist`sisse`laõssid* Saa; *sij kää ku laabert - - kõiguts`seesi; Ega`säitse laaberdi näpu`puhte ei ole, sij`tõmbap, kus saap* Krk; *om üits laaberts, joob täis`enda ja ei tää mihastegi* Pst; *mä lei laabertsile`vasta* (loomast) Hls **Vrd** laaberdis

laabits *laabits* lavats – Har **Vrd** lavits

laabitsama *laabits|ama* Rõu, -õmma Kan Vas

1. pühkima; riisuma *ma nakka morro laabitsõmma; Mis sa? taad põrmandut laabitsõt, tuu puhas eski* Vas **Vrd** laapima

2. ahmima *ta lüügellness ja laabitsõss`hindä täüs* Kan

laabitsema¹ *laabitsema* sõbralikku juttu ajama *tahtsime oort tulema akada aga - - akime laabitsema`peele, kus Mare jutu ots* Mus **Vt** laabjutt

laabitsema² *laabitsema* Krj VII siblimä kana *pojad laabitsevad liiva sees* Krj; [kana] *laabitseb oma`jalgadega ning öörub mulla sehes* VII

laab|jutt sõbralik jutt *aab laabjuttu;`sõuke laabjutt pääsis`lahti* Khk **Vrd** laapjutt **-kuub** *laabkuub* ülekuub – Khk **Vrd** laapkuub **-mantel** *laab`mantel*

tolmumantel – Khk **-müts** endisaegne naistemüts *laab müts, nee olid suured laiad naiste mütsid olnd, pæest oli lai ning sihandune lai änd oli taga* Khk **Vrd** laapmüts

***laabrak** pl `laabrakud Jõh, kom `laabrakuga IisR lai, lohmakas riietusese *nisused `laiad `laabrakud `paltud Jõh; Mis sa talukuhas nisukese `laabrakuga tied, jäeb `jalgu IisR Vrd* laabruk

laabruk *laabru|k* Jür(-kas) Kad/-ua-/ Krk, g -ki Hag JMd; `laabru|k Kad/-ua-/ , g -ki Hlj Jõh(-ka), -gi Kuu; n `laabruka Vai; `laabru|kas g -ka Jõh IisR; *labru|k* Saa Ris Plt SJn/-kas/, g -ka Ksi Lai Pst(-ku), -ki hv Krl; *laabu|k* g -kse Krk; *laabro|k* Amb Puh, g -ki Khn/lab-/ Juu; *laapro|k* Trv, g -ka Han, -ki Hää suur avar (üle)rõivas *Hakkas `saule, sain sield ühe `laabruki üle kui kuo tuln; Sa lähäd sen `suure `laabrugiga `mardiks va Kuu; Pikk maass `saate ulatas, `vüäga õli `ümbärt `kinni, sie õli `laabruk Jõh; kui nihuke lai ja suur riie on, põle nõnna iluste `ümmer `ühti, siis öeldakse laabrok Juu; ull lai kuub nagu luabruk; tuli `vasta, üks `luabruk oli seilas Kad; oli pagana ia `käia ärmak seljas, nisuke lai labruk oli Ksi; labruk nigu tuleb teste riiete üle tõmmata Lai; Ilm om lige, labruku piab ümmer võtma Pst; laabruk on `sakstel, ümmer õla `siante; laabuk `pääle aet Krk; sij rõõvass oo lai ku laabuk sellän kunagi; om üt's laabuk tett, ei oole moodun Krk || öökuub `Sakstel olid `õhta ja omigu laaprokad `sel'gas; Tahuinimestel ei oln laaprokki Han; laaprokid on `sakstel, kellega magama `lähtass Hää **Vrd** laabrak, lahvrok*

laabruk|kuub = laabruk `laabrok kuub käis kasuka pääl, `tõmmati `vüöga `kinni Lüg; `talvel õli pikk kuub `seljas, sie `laabruk kuub, suur maass `saate; laabruk `kuuvel, `laiad, õli ia kasuka `pääle `tõmmata Jõh

laabu¹ *laabu* (ree osa) *laabu olli `riiksel pääl* Ran

laabu² *laabu* laokile, lohakile *laabu om jäänü tjuü; maia vaja kohenda[?], maja lätt `laabu* Se || *laabu* (ülekatte) *lännü[?]* Se

laabuk → laabruk

laabuma *laabu|ma* VNg u Vig, Nõo Ote, -m(m)a V(`laabo- Urv Röp), -me San Hel San, -mõ San Krl

1. jõudsalt edenema, ladusalt minema *`üitsegi tjuü es `laabu täl, `olli nigu kana pakalden Nõo; kas sa_ka `mõtsa saat tulla[?], siss `laabusi_tjuü `rohkõp edesi San; Küll sul iks laabuss ta kodamine, tan saman alusti[?], joba puul sukka valmis Urv; mõnõl inemisõl `laabuss jutt; kel pikä[?] kindsu, minek `laabuss Krl; ma[?] osti laadast `põrsa, no_tjuul jo `laabuss `süümine; taal ei `laabu ega lagunõ ta tjuü, `väega `aiglanõ Har; suvõl' pik'ä pääväga `laabuss tjuü Rõu; Tä käeh laaboss kõik Röp; k'ul munõl `laabuss tjuü tegemene, muni om ku kammõtsah Se*

2. sobima *tämä akkab juo `meiega `laabuma* VNg; *timä inämb ei `laabo[?] ja lätt är[?]; ei `laabova[?] `kokko Röp*

3. laostuma; lohakile, laokile jääma *elo um ar[?] `laabunu[?], kõrrast ar[?] lännü[?] Rõu; taa talo om küll jo kõik' no ar `laabunu[?]; tjuü om kõgõni är `laabunu[?] Se*

Vrd laapuma

laabus *laabus* g -e = laabusk *laabus oli vihmaks `ümber võtta; võta see va suur laabus seal^t `ümber* Hag

laabusk *laabusk* g -i Saa/-s-/ Puh **a.** lohmakas riietusese *just ku suur laabus'k kunagi ümmer* Saa **Vrd** laabus **b.** lohmakate riiega *suure `rõiva sällän - - va laabusk inimene* Puh

laabutama *laabutama* juttu ajama ää *laabutag seal nõnna palju üht* Muh

laabõr *laabõr* g -i laaberdis *tu om sääne laabõr noorest jo?* Se

laabõr|jalg laaberdis *va laabõrjalg, laabõrdass õnnõdõ* Har

laabõrjan *laabõrjan* g -i laaberdis *Taa m̄jiss üldäss ollõv sul ka_sääne laabõrjan* Rõu

laabõrus *laabõrus* lonkur – Lei

laabõrusõkõnõ dem (hädisest inimesest) *ei joud?* `käivü?`, *olõt enne laabõrusõkõnõ* Har

laad¹ *laad* Mih, g *laadi* liR/`l-/ Rei, *lae* Rid Mär Vig PJg Hag(n load); *laad* Mar Mih(pl laadud) Amb Lai, g *laadi* Mär Krl, *lae* Mär Kir Juu/n -oa-/ JMd/n -ua-/ Koe Iis; *laed* g *lae* Mar Ris; g *lae* Kei Pai VMr; p `laadi Jõe Kad kangalaid; (seeliku) paan `säitsme laadiga kleit Rei; *siilikusse* `pandi neli `laadi `sesse, *ja kui üks laad* lagos ää, *siis* `võeti üks laad` ää Mar; *pinsakul oo eest õlm, takka laad* Mär; *naistel olid laadudega mütsid - - teene laad* mustast, *teene punasest kalevist* Mih; *kolm ehk neli* `loadi, *siss soab sieliku* Hag; *sielikul* `siilu vahel põld, *liht laed olid ja vol`litud* Koe; *kodo* `tehtud `sirge `laega sielikud [olid], *ega tema old viilati leigatud ega kedagi, sedasi otsekohe* VMr; *võtan ühe lae riidet* Iis; *mõnel olid laiad [püksid], kolmas laad* oli viil koa Lai; *tiä tek`k* `endäle katõ laadigõ undriku Krl

laad² *laad* g *lae* Kuu Lüg Kse Tõs Hls, *laadi* VJg Trm; *laad* Jõh, g *lae* IisR Mär Tor Hää Koe KJn; n *laed* Muh Mar Ris, `laadi Vai püssipära *tegi ise* `püssi *lae* Lüg; *kui* `püssü `lassa, *siis* `panna `laadi `arde `vasta Vai; `pañni (lõi) *püssi* `laega pähä Tor; *laad om püssi taga perän* Hls **Vrd** laad²

laad³ *laad* g `laadi kast, *laegas nabagu laad* (korjanduskarp) Lei **Vrd** laadik¹, laad³

laad⁴ *laad* Tõs; *laad* g *lae* Mär Nis Juu/n -oa-; g *lae* Plt

1. *värava põikpuu värava laad, see oo põigiti pulgad* `postide sees Mär; *värava laed* käivad *värava* `samma sisse Nis

2. *soaraam soal oo koa laad, kus suga sees oo* Tõs; *süstikuga visati lõng läbi, laega* `tõmmasid lõnga `kiñni Plt **Vrd** kload, laad⁴

laada¹ → laad¹

laada² → laata²

laada- *laada-* õli `laada `platsil `niisikene `lauakene, `müisid sääil `kompvekki ja pient `asja; *Kaul ku* `laada `ärjäl (jåme) Lüg; *mul ei old* `mieleski seda enåmb, *oligi* `laada `viina (leitud pudelist) Vai; *Kõht lahti kut laada ärjal* Pha; `Suilisele, *sulasele* `anti *ikka laada raha, peremees* `andis Põi; *nüid* `kündis jälle selle mua üles, *mis enne laadalatsi all oli* Var; *Sulasõd said luada päävå* *ikka priiks* Khn; *luadal* `tehti kohe suured eina kuhjad, *luada* `plat`si, *kus osteti linad kokku* Koe; *Mees luada pulmas, aga obune põrgus, pool söömata ja joomata; Mõisa moonameestel* õli küll *luadapåevad palga juure välja kaubeldud; Luada raha anti luadale minejale nii palju kui ta küsis, see kuulus teenijatel ikke palga juure* Trm; *eilå* olli *luadapåe, `täempe sellipåe; mis laadaraha mea tal anna, tal esiki kalliss palk* Krk; *ma_maSSI* `õkva *laadaplat`si pål sullõ raha kätte; `anti õks meile kah mõni kat`skümmend kopikat laadaraha* Har **Vrd** laado-

laadagalla *laadagalla* (korratult) laiali `Palgid olid `estegi jua `liiaks `kaua `olled `laadagalla `niiskumas `müödå *maad; Kull oli kana* `seljås kohe `siived *laadagalla* Kuu || (lamandunud heinast, viljast) *Kaik o* `laadagalla *maass, no* `kuida *sidå* `niidåd Kuu **Vrd** laadakil

laadak *laada|k g -ku* KJn Trv, pl n *laadaku* Hls hunnik, latakas *suur lehmäsita laadak maas*; linnumagus *vajob laadakusse* KJn; [sõnnik] *laadakuse* (panka) *jäänü* Trv || *kiri lääb laadakuse, ei näe enämb lugeda* Trv

laadakil, -i *'laadakil* VNg Jõh Hel/l-/-; *laadakili* Krj laiali, laokil *kõik nied 'asjad siin 'onvad 'laadakil* Jõh; *kõik tuba laadakili 'raami täis* Krj || lahti *'sahtli om laadakil* Hel **Vrd** laadagalla, laadakilla, laadakille

laadakilla *'laadakilla* Jõe Vai = laadakil *'laadakilla maas, pole ära koristatud midagi* Jõe; *kaik lehed olivad 'laadakilla* Vai

laadakille = laadakil *'riistad 'laual 'laadakille; lao veräväd 'laadakille* (lahti) Vai

laada|kubjas *laada kubjad 'üiti enne 'kümnikuse* Tor; *laada kubjass 'vuatab et tüli ja pahandust ei ole* Koe; *Õhta poolt päeva läks kaklemisest lahti, siis õli politseidel ja luadakubjastel tööd* Trm

laadalaine *'laadalai|ne g -se* laadaine *'laadalaine tuli toro täüs kotta* Vai

laadaline¹ *laadali|ne* Jäm Khk Rei Mär Kse Khn/-ua-/ Tor Saa Amb JMd VJg Iis Trm(-oa-) Kod/-ua-/ Trv Hls Krk(-lin) Har, -le|ne Muh Mar Lih Tõs Hää Ris Juu JMd/-ua-/ Koe Plt Pil KJn, -lõ|ne San, *'laadali|ne* Kuu VNg Lüg, *laadeli|ne* Puh Ote, *laadõli|ne* Ply, g -se; *laadalõ|ni g -dsõ* Krl laadalkäija, laadaline *üks 'laadaline juo lähäb* Lüg; *ma tuli laadalistega tükk maad 'seltsis* Khk; *laadalised tulevad Emaste laadald* Rei; *laadalisi tuli paelu 'vasta* Kse; *ku suur laat, laadalesi ju sadade 'kaupa* Hää; *laadalesi oli küll möda tee 'ääri ja 'me'si kui sa läksid* Pil; *laadalest tulevad kodo* KJn; *laadalise tii veerest 'eimu varastanu* Trv; *vangerde larrin mugu, laadeliise läävä* Ote; *ma? sai laadaliisiga üten tulõma* Har **Vrd** laadalaine, laaduline

laadaline² *'laadaline* laidne *'kolme 'laadaline -- sielik, kolm 'laida eli all* VNg **Vrd** laadeline²

laadam¹ *'laadam* lade *olõ_ 'pañti 'laadamõhe ja_ 'naati 'kuütõga_ 'peśmä; Laadमित pešti nel'ä vai kuvvõ koodiga?* Rõu

laadam² *'laadam* g -i suur kogus, hulk; koorem, last *Mehel oli suur 'laadam kotiga 'sel'gas; 'Laadam maad; 'Vankril oli 'laadam pial* Han

laadan¹ *laadan* lademes *tuul' om mõtsa lagess tennu, puu laadan mahan* Krk **Vrd** laadnal

laadan² *laadan* viiruk *Uma umadsõ_ 'pañniva_ 'kirsto, kerikost 'tuude laadanat, 'tuuga savvutidi* Se **Vrd** laadun

laade → laat

laadeline¹ → laadaline¹

laadeline² *'laadeline* laidne – VNg **Vrd** laadaline², laadiline

laademann *laademain* keskmise sõrme nimetus – Juu

laader|maa raiesmik *mets raiutase* ee, *see on siis laaderma* Khk

laades *'laades* suurel hulgal, üleni *see oo 'rõugid täis üsna 'laades; 'laades 'kärnu täis* Muh **Vrd** laatas

laadeva *'laadeva* laisk *sie on 'oige 'laadeva tüttö, ei 'viitsi omi sukki 'neulo* Vai

laadi *'laadi* Kuu VNg Lüg Vai Jäm Khk VII Mär Tõs Tor Ris JMd Koe VJg Trm KJn Hls Krk Puh, *'loadi* Põi Juu, *'luadi* Kad Kod liiki; moodi *Mul oli ka ühe 'kerra sama 'laadi palitu ku 'sulgi* Kuu; *'ühte 'laadi 'luomad* Lüg; *sie on sedä 'laadi just kui 'meie obone* Vai;

minu `laadi mees Khk; [vasikas] *On vähe seda (vana lehma) `loadi küll Pöi; tä teeb kõik asjad ikke teist `laadi Tõs; nad `peagu `ühte `loadi, `ühte `moodi Juu; tema on teist `laadi inimene kui mina JMd; nõnna `aiglast `luadi - - nõnna tohletand nägu Kad; ma tahan ka seda `laadi riiet VJg; obesed `üste `luadi, mõlemad ühesuguse kõndiga Kod Vrd laati, laida*

laadik¹ *laadi|k Saa, g -ku Hls Krk Nõo Krl Plv(-ko), -gu Rõu Vas Lei; `laadi|k g -ku Kuu Jõh IisR; laa'tk Võn Rõn hoiukast, karp, kirst, sahtel, laegas Ennevanast ollive kirstu vil maailmatu laadiku, tappege ja puulukuge; Mede kooli laadik olli ravvated `nurkeg ja kaanege Hls; arjukse laadiku olliv kik'k pärnä koorest Krk; temä panep endä raha laadikude; Enämbide iks taluden olle leivä laadik kos leibu oiti Nõo; `Luška ja `kahvli väedse omma laatken Rõn; `kerkoh um `vaestõ laadik Plv || fig russakul om suur laadik perän Krk Vrd laad³*

laadik² *laadi|k g -ku Trm Kod(-ua-) Pst*

1. lauake **a.** võrgu kalasi kõrd kábiga `ümber laadiku, siis saab silm tämast; saagitud lauast ei õle laadikud ead; `ühte`puhku laadiku pääle võtad `silmi Trm **b.** võrgu ujuk mõrral on ka kivid all, laadikud pääl Trm; [nooda] Märgi luadik tehasse suuremb, sis paastab `väljä Kod

2. vöömöök sij one laadik kellega vüüd kudotasse Kod

3. (ree seljatoe osa) – Kod

laadik³ *laadi|k Lai Plt Hel, g -ku Tõs Iis Pal KJn Krk Puh, -gu Rõu Vas Lut, -ke Kod (laupäeval sündinud) lehma nimi laadik ikke lehmä nimi oo Tõs; `laubane lehem õli laadik; laadiked ei õle `koski Kod; `laube olli laadik Krk; laadik, säne lagja, lajä kõtuga [lehm] Lut*

laadiline *laadili|ne g -se laidne – Jäm Vrd laadeline², laadne*

laadima¹ *laadima HJn, (ma) laadi(n) spor S(-oa- Pöi), Mär Han Ris Juu/-oa-/ JMd/-ua-/ VJg IPõ(-oa- Trm) Kod(-ua-), `laadin R(-maie Lüg), lae(n) spor L, Ris Kei Koe Lai Plt; `laad'ma Khn/-d-/ Kod/-ua-/ Kõp, (ta) laeb Saa(laadib) KJn; `laad'me Hls Krk, `laa't'ma spor T([ta] laa't Võn) V([ta] laa't Kan Urv), `laa't'me Krk San Krl/-mõ/, (ta) laadib*

1. mingit kaupa, materjali laduma, lastima siis `laeti nii `kaua ku laev täis, nii `palju kui `kandamise `joudu tal oli Hlj; `laiva on `silmist `saate vede `laaditu VNg; pae `virnad `laaditi ja siis `puiega `kaeti päält `kinni Lüg; `laadib vagunid Vai; `laadun laaditi `peeie Mus; Jähid `sõnna autu `juure `jälle, ju nad `loadima akkasid; `Loadisi asjad puhas `teise tuba Pöi; suur unnik `laetas iga pää vaguni Lih; `Laadimene kõib täie `ooga Han; Laevad purjutasid kivä `laadma; Kivä `laadmõs piäväd olõma tugõvad mehed Khn; laev on igavesti maha (täis) `laetud, ta ei saanugi tormiga edesi `sõita Hää; olen puu vagunid küll `laad'nud Saa; `luadis `vankre pialse täis JMd; puid laadits vagunis Hls; Tyykõrd me `laa't'seme vagunide kartuld Rõn; läts linnu `kuurmalõ `laa't'mõ Krl || fig `laadib `tõisele pali `kraami `selgä, nagu oboosele Lüg; `sel'ga `laadima (peksma) Koe

2. **a.** relva laenguga varustama; padrunit haavlitega täitma jahi püss, `otsast `laetav oli Hlj; `püssi varb on sie `miska `püssi `laaditasse Lüg; me `laeme kohe jämedamad `aavled Noa; mool oo takka `laadi püss Mär; ää kisu `püssi, püss `laetud Tõs; püssid oo `val'mis luaditud Kod; vaadand, et kohe kui suurtükid tühjäd, piab kohe `jälle ära `laadima Plt; püss om ärä laet, täüs laet Krk; püss om täüs laadit, võit `laskma minnä?; otsast `laati püssäl om varb Har; tagant laetud 1. (seltskonnatants) – Kuu 2. tagant `laetud tark

(väga rumal) Hää **b.** piipu toppima kui `piipu laeb, sis sõrmega topsutab, sis paneb põlema Kei; siis laaditi piibud täis Ran

3. fig kõvasti sööma või jooma *Mis sest tiest `vasta `õhtat `nindapali `laadid Jõh; [koer] `laadis kere täis ning `tõmbas ennast päeva käde `rõnga Khk; Üks loom võib ennast nii täis `loadida, ta on kohe pinevil täis Põi; Oo oma kõhu vedelad täis `laadin Han; Laeb ennast ku vana laev täis Hää; kui ia supp, lapsed `laadisid `süia; kui `väl'ja läksid -- siis pidi olema täitsa `laetud Lai; Ku_tia innäst täüs laat', sõss mugu_makass nigu_larrin inne Urv*

laadima² `laadima, da-inf `laadi, (sa) laid, `laa_id Vai; ipf (ta) `laadis Muh; tud-part laedetud Aud

1. sättima, seadma; korraldama `laadisimmo üvast sene `assa; tänä akka `vihma `laadima, kugod `laulad Vai; `laadis asjad ää Muh; see oo nii ette laedetud (määratud) Aud

2. juttu ajama, seletama älä lai nii `pal'lo; küll sie `oskad üväst `laadi; midä sääl `laa_iti Vai

laadine `laadi|ne g -se laidne `Jupka oli `puale`teise `laadine; `Kuuved `tehti `rohkemb kui kahe `laadised IisR **Vrd** laadne

laadi-, laadis|paat lastimispaat ühe laadipaadiga_p jõva neid `ropsisid `pæele viia Mus; Vähämi kivä vädäsid ju mõnõd `laadis `puütõga kua Khn

laaditama laaditam(m)a Vas, `laat'amma Se korraldama, seadma Naakõ? no? kõik laaditamma, ehk saa viil asast asi Vas; mi? no_laadida pakko minnä? Petserehe Se

laadna → ladna

laadnahe ladusalt nii lät's meil `laadnahe tüü kah Rõu

laadnal `laadnal korratult laiali, lademes tuul oo `metsas puud maha `murdand, puud puhas `laadnal maas Mus **Vrd** laadan¹

laadne `laa|dne Vig, g -dse Mih, -tse VJg; `laad|ne Kir, g -se JMd(-oa-), `laatse Koe; pl `laatsed Jõe JJn Pai laidne kahe `laatsed linad, talu `laņņad on `kitsad Jõe; kolme `laad'ne linane särk oli all, siis oli viie `laad'ne alus Kir; vanasti `tehti `kümne `laadsid sielikuid; kahe `load'ne riie, topelt lai JMd; paks kalevine alus [oli naistel] seilas ja sie on moani, üheteist ja üheksa `laatsed JJn **Vrd** laadiline, laadine, laene²

laado- laada- *Laado pää otsah* (purjusolekust); *no_kas laad'o`viina ka võtame Räp; üts latsõkõnõ ol'l -- mutko kirmašket pite õnnõ lašk kui hüä laadohobõnõ;* [tüdrukut] *Kukutadas ja kul'latadas kui laado hobõst Se*

laadsak → laatsakas

laadsakeli laadsakeli laatsakil – Ran

laadso laad'so lohmard *Tõõne om sääne laaja kihäga?*, *suurõ sammuga?*, *ül'däss laad'so Se*

***laaduline** pl laadulise laadaline *Suur hulk laadulisi lät's jo? inne `valgõt Vas*

laadun laadun, `laadun Se, ladun Lut, g -a viiruk `sautamisõ `laadun; laadun nakass palama; laaduna sau Se; ladun sääre `minka `sautadass; ma sal'le_i tuud laduna `hõngu, olõ_i? miilt pit'ih Lut **Vrd** laadan²

laadung laadu|ng Jäm Khk Pha Muh Rei spor L(-ong Han), Ris u Nõo, `laadu|ng Kuu Hlj Lüg VNg Põi Phl Var/-ong/ Tõs, ladu|ng Tõs Khn, g -ngi; `laadun g -i Mus; g -laaduni Emm

1. koorem, last *Toi* `laevaga `suure `laadungi `suola Kuu; `läksima siit -- `kartuli `laadungi venega Lüg; kui sa selle laivaga oled kala laadungiga tulnd, siis tühjendasse lae ää Khk; üks paadi laadung kalu Pha; kis sala `viina vidäsid, neil oli ikke viina laadung peal Mar; `Rasked liiva laadongid Han; kui nüüd `laadong `paatis oo, täidab lainetega paadi ära Var; ku pool `laadungit oli maha `võetud, siis tulid alles `jõese Tõs; `Laatsimõ ladungi puid Khn; `lihter on `sõuke `väike laev, kellega suurest laevast laadungid `tüydaks Hää || fig suur kogus Teab `mütmed `laadungid [marju] nee juba metsast ää toond on Pöi; Sa tiid omale terve laadungi võileibu Nõo

2. laeng püssil on laadung sees Rei

3. laadungis 1. koormaga varustatud, lastis `laadunis äi lähe [laev] nii `kergeest küljeli kut tühi Mus; Ruumlaadunis laevad lingerdavad merel ikka rohkem kut tekklaadungiga Emm; Kuiõ või viie tuhniga, siis oli lae ladungis; kõik puadid oln ladungis Khn; laev on täies laadungis Ris 2. laetud Ää jättüg ladungis püssü lastõ ede Khn 3. fig (rasedusest) Laadungis on -- tal on juba tublisti näha, et `tüymas on Hää; (purjus olekust) Kui ta laadungis on, `õeldaks: täis kui tina vile Hää

laadus `laadus Kuu Lüg Vai lahke, sõbralik isä oli `niisugune `vaikne tosine mies, igä (ikka) emä oli `niisugune `riemus, `laadus ja laul ja Kuu; `Niisike `laadus mies, et lase `käia; `laupane (laupäeval sündinud) on üks `laadus inimene Lüg **Vrd** ladus

laadusast `laadusast ladusalt tämä `rääki `laadusast; [jutt] `lähtõ `ninda `laadusast et `kuule päält Vai **Vrd** ladusast

laadutama laadutama Kan, -õmmõ Krl, laadotamma Plv

1. raiskama, priiskama naa[?] omma_ka kõik[?] är[?] laadutanu[?], es mõista_raha es varra `hoita[?]; laadutaja[?] omma[?], no om kõik[?] varanduss är[?] laadutõdu Kan

2. lobisema niä ajavõ `tühja juttu, laadutõsõ õnnõ[?] Krl

-laaga Ls luaga-laaga

laagama `laagama Emm Käi kajama Lapsed tegid karjas sihantsed ermust kisa, et keik karjama mets laagas vastu Emm

***laageldama** (ta) laageldab looklema metsä tii luogeldab ja laageldab, ei õle `õige Kod

laagema `laagema Mus, `loa- Pöi

1. lagunema kui lõng o lame keeruga, siss muudkut `laageb teine kää; vee sehes ää ligund paper o nii `pehme ning vedel, et ää `laageb, kui sa käde võtad Mus || laiali minema, hajuma Pilved loagevad Pöi

2. lakkama, vaibuma See asi loages nõndasamma ää, jähi muidu jutuks jälle; Mo sur seljavalu akkab koa vähe nagut ää loagema; viha `loageb ää Pöi

3. väsima, roiduma Sij irmus pala paneb juba ise enesest inimese `loagema; Ma `loage ikka `õhtast ää Pöi

Vrd laagama

laager¹ `laager g `laagri R(g `laageri Vai) eP(`loa- Pöi Trm, `lua- JMd; n `laagõr Khn), `laagre spor Pä, Nis Juu spor VIPõ, M Ran Puh; n, g `laagri Ote San V

1. peatus- või puhkepaik soja `välja `laager oli siin VNg; `mustlased -- `talvel õlivad kus õlivad, tulivad `üösest, aga suvel õlivad `laagris Lüg; `soldadid `läksiväd `laageri Vai; jääme `ööseks `laagri Khk; Olid sii `kaskede all `loagris, just kut suur `mustlaste `laager oli, `keetsid ja sõid sii Pöi; Mustlased lõid endid metsa ääre laagresse PJg; soldatid lähvad

kasarmade sehest suve `laagress Hää; mustlaste `luager JMd; laagrin käeväd õppusen Kod; laadaleski oli küll möda tee `ääri ja `metsi - - sial `seisid nad `laagres ja pidasid sial öö; [laadal] oli `sañtide `laager, sañdid olid `ühte `kohta `eñdid `ringi kerind sedavisi Pil; lää `mustlise `laagert `vaatame Hls; `lүүidi `laagred üless, rõevass tõmmati üle, vari, kelle all toit olli Ran; no Varssavi liinan `ol`limi sääil `laagrin Ote; `mustlasõ ollõv sääil mõtsan `laagrin Har; `laagrin omma? joba kõik' kuun, kõik' väe liigi kuun Ráp || vangilaager eks `laagris ja liini tüödes seal oli väga se `toitlus tegi kibedad Kad || hulk asju, olendeid koos, ühes hunnikus (ka laokil, laiali) kanad on õvves ühes `laagris (kobaras koos) Lüg; asjad `laagris maas Mär; puud oo `laagris maas, kui tuul nad maha aab maru `aegas Aud; tat'ikud kasvavad ikki `laagre `viisi; einad on `laagres puha, lööme einad `laagrest laiali, siss kuivavad paremine ära Saa; [vili] põle õieti kokku `pandud, pisike unik, `laagres moas nagu va mügamus Nis; nüid on üks ia `laager `teisi koos, tea mis nad nüid arutavad; võt'is puid `laagrisse maha Juu; [asjad] jäävad keik `laagris `seia maha Ris; tuul on puud justku `laagrisse maha `murnud Ksi; rebäne `murdis seetse tükki (kanu) õue `piäle `laagrisse maha KJn; siin om seene `laager puha; vanast olli sij müüd, rüä kanneti ütte `laagress kokku Krk; kes kokku kannab `laagride aki, sel om ää `karja `laske rüä `kõrde Ote || ladu temä pidäs õlle `laagert Krk

2. võlli või pöörlevat telge hoidva seadme osa `Muoturi vell oli `kinnidettud `paadi `kaarie `külgil viel `kolmest `neljäst kohast `laagriega Kuu; kuulid oo `laagrite sihes `lahti (jalgrattal) Khk; Kui massina laager pole paras, siis saaberdata senel saabriga natust maha Emm; `laagridega vokid LNg; voki `laagred on kulund Juu; lina `aamise masinal on `laager Koe; kos vesiratta võll juakseb, siäl tapi õts juakseb `laagri `piäl Kod; [veski] Pil'li all otses olli rauast laager, kus pil'li alumise otsa tapp sijis käis Vil; mutter es pia `kinni, siss ta tei nahast `laagre `mutrel `sissi oki keeril Krk; tuust (paakspuust) tet'i vanast vesiratta `laagri? Har; rehe `pessmise maásina? käävä? `laagridõ pääl Ráp

3. a. tala, tugipuu paranda joompuud, nüid oo `laagrid Khk; `laagri piäl veeretse `pal'ka Var; Akkamõ nüid `laeva `laagri piält maha `lasma Khn; `laagre pal'gid või paranda `laagred o need pal'gid paranda all, kus `peale lauad saab `pandud Aud
b. laiendusraam `laagri vai `vooška `pañti `reele `pääle, `kuurmat vitä hüä Vas; `laagri? ol'liva `kuurmategemise `tarbiss, mudu om regi kat'skümmend üt's `tol'li lağa; `pal'ke vido pääl ol'l regi ilma `laagrida hää Ráp; pan `laagri? pääle, laki? `hainu `tuuma Se

4. (õllesort) `laager om nõnda lahjamp, tuleb ku pinsenäär ärä jooseb Hls

laager² `laager, p `laagert vallatu, alp; vallatus sij on üks igavene `laager, ikki teisel `ambad `pal'lad; Tjib `laagert Hää

laagerdama laager|dama Muh Rei Phl L HaLo JMd Koe VMr Lai Trv Puh Nõo, -deme San, -teme Hls Krk; `laagerdama Jõh; (ta) `laagerdab Lüg

1. pillama, raiskama ta oo üks laagerdaja inime Mär; Vanaste laagerdasid `mõisnikud kaardi `mängis `terved mõisad kääst ää Han; laagerdab oma kraami ära Var; mind oo kasvatet kokku `oidmesega, mette laagerdamesega Tõs; Laagerdab kõik ära, pärast `kopkut põle Hää; laagerdab kõik toedu kroami ää Nis; laagerdas raha ää, nüid on ilma Koe; niikaua laagerdab kui on otsas kõik Lai **Vrd** laakama, laakerdama

2. ringi hulkuma (ka loomast); logelema; laaberdama *luom* `laagerdab ühest kõhast `tõise Lüg; *Tämä aga* `laagerdaks vade `müädä `ilma `ringi Jõh; see laagerdab aga `peale, *joob ja lakub* Muh; *jöid* `purju, *laagerdasid, kisasid,* `panti `kenni Rei; *laagerdab ühest kohast* `teise Phl; *laagerdaja mees* Han; *laagerdab na_sama* `ringi JMd

3. (valjusti) *juttu ajama oli laagerdamise pial väl'las* Lai; *naise laagerdava* Trv; *las na laagerte* Hls; *mehe laagerteve* Krk; *temä laagerd ja larimits niida et, külä elisi käen* Nõo

4. u laagris olema *Lapsed laagerdavad ilusas* `kohtas mere `ääres Han

5. seista laskma *Koduõlut lähäb laagerdades paremas; Sau seistes laagerdab, see oo ia* Han || *liisuma õlu on ää laagerdand* VMr

laagerdis *laagerd*is Han, -es Ris pillaja; laaberdaja *Laagerdis oo üks* `raiskaja, *lööb läbi kõik raha* Han; *va laagerdes* Ris

laagerdus *laagerdus* Lüg/`l-/ Puh

1. lobiseja *õled üks kuradi* `laagerdus -- `räägib, *ei* `tiägi midä `räägib Lüg
Vrd laagerts

2. säääl oli suur *laagerdus ja müllamine* Puh

laagerts *laagerts* tühja jutu ajaja – Krk **Vrd** laagerdus

laagi n, g `laagi keerd ketti või vaierit ümber pelirulli *kaks* `laagi ketti juo mere `lastu VNg

laagliist *laagliist* aknaliist – Var Nis Krk

laagri|puu 1. tuulemurtud, metsakuiv puu `metsas tehatse `laagre puid, *koristatse vanu puid kokku* Tõs; `laagre puid saa odavaste `osta Aud; *mis tuul maha ajab, need oo* `laagre puud Tor; `laagre puud, *kuevad ja mis seoksed* `murdund puud, *need* `tehti sügise poole ära Hää; `laagre puu, *mis ärä kujunu ja* `murdunu Krk

2. virna aluspuu *laagripuud oo teiste aluspuud* Var

laaguma `laaguma Krj Muh(-oa-)

1. laiali minema, hajuma *loomad* `laaguvad *karjamale ära* Krj; *omingu* `olli kena piline, *aga see pili* `laagus ää Muh || *vaibuma peavalu* `laagus ää Muh

2. selgima *taevas* `laagub `viimuks ära, *ilm* `laagub Krj

3. nurjuma, luhtuma *see kaup* `laagub *nendel* `varsti ära Krj; *asi* (kosjakaup) `loagus ää, *ei tuln* `väl'la midagi Muh

4. lahtuma *õlut on ää* `laagund, *saa täda nõnda* `kinni oida, `laagub ära Krj

Vrd laagema, loagima

laagutama `laagutama Jõe, *laagudama* Rei valjusti seletama *mis sa* `tühja `lougutad ja `laagutad -- *moni* `irmus `palju `räägib, *siis* `üelda nii Jõe; *Kui nee* (naised) *juba korra akkavad, siis on* `terve küla *laagudamist* täis Rei

laag|vesi (ravim) *kes on* `ehmatand, *sie vottab* laagvett, *sie puhastab verd ja lahutab* Jõe; *laagvesi, ia rohi* `kõigi `aiguste `vasta Hlj

laagõskõllõma *laagõskõllõma* (vahelduvast ilmast) *mis taa ilm tah laagõskõllõss; mis naa_pilve_tah laagõskõllõssõ?* -- *pilv tulõ ja lät* `jäl'ki ärä?; *mis taa viheme tah laagõskõllõss* -- *sado tulõ ja lät är?* Plv

laagõss *laagõss* g -õ musta-valgekirju veis *mõni laagõss um ilosidõ* `val'gidõ `sarviga? Plv **Vrd** laak²

***laajaline** ppl `laajalisi liiki, moodi muttukesi on jo mõne `laajalisi; läks `puodi ja tõi `kopvekkid ja `präänikud ja `kringlisi midä `enne õli jo mõne `laajalisi Lüg

laak¹ laak g laagi Khk Hää Saa (laua-, palgi)virn; hunnik laavad keivad `laakis; sae laavad pannasse `laaki; `metsas sedasi puud `laakis maas, suur torm olnd ehk maha `saetud Khk; `Randa vidada änam ei saa, `pantaks sii_sammas tji `ääres `laaki Hää; kui lauad tulevad kut'siku alt, siss visatse `laaki; laagi tegime saeraami `kõrva kohe Saa

laak² laak g laagõ musta-valgekirju veis laak om `musta ja `valgõt `kirja elläi Krl Vrd laagõss

-**laak** Ls uruslaak

laakama `laakama raiskama, pillama – Kei Vrd laakerdama

laakerdama laakerdama = laakama Ta laakerdab oma varanduse kõik ära Sim Vrd laagerdama

laakima `laakima Hlj Kad/-ua-/ ohtralt jooma või sööma mis sa sest `paljast viest ikke luagid; vasikas `luakis ulga `piima nädalas keresse Kad

laaksima `laaksima, (ta) laaksib Hää Saa laasima Laaksiti ära, `lүүidi oksad ära Hää; lepä oksad on `pehmed `laaksi, kase oksa `laaksimine on `raske Saa || oksa langetama, laasuma Puud laaksivad ennast isi alt ära, kus väga paksult kuus Hää; Mudu lepp laaksib alt ära, aga emalepp ei laaksi Saa

***laakuma** (ta) laagub liikuma üks purre ehk tel'lingud `pantse üless, liigub ja laagub, `piäle ei või `minnä; liigub laagub, maha ei kuku = suits Kod

laam¹ laam Kuu Hlj Mär Amb VJg, g laama Kaa Kad(-ua-) Sim Hls Krk, `laama Jõh, laami KJn; n, g laama VNg/'l-/ Aud

1. lai, avar pind või ala; suur tükk või kogus suur `sõnniku laam Hlj; `põllu `laamad VNg; üks karjama laam oli; [aletegemisel] soab korruga üks laam põlema `pandud Amb; nii `kaugelt kui aga silm ulatab, on ta kõik üks metsa luam; ei tia mis ta selle ma `ilmama põllu luamaga `piale akkab Kad; sie mets lähäb `väl'ja Uo `nurme, Tudusse ja Kivieli, üks ja siesama laam kõik VJg; suure vie ajal on nied einamad kõik lausa vett täis, üks luam puhas Kad; `Lõuna pool on üksainus suur metsa laam Sim; küll sel sial ol'id suured rasva laamid KJn; seeni mõts täis nõnda ku laam Hls || kord veepinnal laam, kord vie pial, suos ja vabrikute juures eli ollused Kad || lai jutt Öues oli seike igavene laam lahti Kaa || (suurest laiaist leegist) `kangesti suur tule laam Mär; tule laama Aud; mõts palab, ei ole muud ku tule laam Hls Vrd laamakas

2. selgusetu, ebamäärane kujutis Ilma `ril'lete mea näe ainult `alli `laama, `tähtest ei saa `ültse aru Krk

laam² laam Aud Hää Saa Juu/-oa-/ Nõo, laam Hls Krk Hel San Har, g laami

1. laiendusraam ree laam Saa; `vankre loam pannakse `piale kui tahetakse suurt `koormat teha Juu; nüüd tetäs laamige ree; ku `pal'ke veets, siss võets laam ärä Hls; laam pannass ratta `pääle, üle `vankre veere välän, mud'u ei saa `kjuurmat tetä Krk || lai veovanker laamidega `veetass `vil'la Hää Vrd laamik, laamits, lahm²

2. ajutine kate, katus (laadal) laamid olid ülal, inimest kõisid laami alusid kauda Aud; avitõgõ kuhja laam üless `tõsta[?] Har

laam³ *laam* g *laami* halvatu(d); halvatus *ei saa kätt ega `jalga liigutada, sij ju laam; mul oless ka teene kül'g `laamiss jäänu; jäi laamiks, ei saanud ennast enam liigutada, täiesti laam* Hää

laam⁴ *laam* Kuu Krk (nahahaigusest, lööbest) *Kui se laam `korra nahale tuleb, ega `sellest nii ruttu `lahti ei saa Kuu; nõgese `aiguss, ku peenikest `laama ihu täis* Krk

laam- laus- *kui õli laam tulukene `lahti; pali vett kuos, ei õle mättaid, laam vesi* Jõh; *peris laam suo* IisR; *meil `onvad pae `päälised maad, vesi võttab `vilja `välla, laam vesi võttas kõik `välla* Vai; *kõik üks laam väli* Iis **Vrd** *laama-*

laama¹ → *laam*¹

laama² *laama* Kad(-ua-) Hls Krk

1. *ühte tükki kokku sadu pani einamad `viega `ühte `luama kõik* Kad; *nõste lääve ütte kokku, `laama* Hls || *Vägev rukis oli, vihm aeas teise `laama maha* Kad

2. *hägusaks, ähmaseks; laiali Mea `ril'lega iki näe vjil, ilma lääp kik `sil'me ehen `laama; Ega sis tindi liitsige vihma kähen kirjute ei saa, tähe lääve `laama* Krk

3. *laokile, korrast ära elu järq om `laama lännu, kik'k om tegemede; ärä aia `asja `laama käest* Krk

Vrd *laamas*

laama³ *laama* "räpane, must" *laama elläi* Se

laama- *laama-* Muh Vig Tõs Tor Trm Hls, *laama-* Lüg Jõh Vai laus- (tuli, vesi jne) *maja on `laama tule sies; kevätse `laama vett kõik maa täis* Lüg; *jätab laama (lahtise) tule `õhta sõnna ja lähäb ise kojo* Muh; *laama põld; [maa] kõik vee all, laama vesi peäl; laama `vihma nämäd ei tunne* Vig; *tulekahju vöi, suur laama tuli paestab* Tõs; *taevas laama `pilves* Tor; *maja oli juba laama tule sees, enam midagi `piasta ei saanud* Trm; *tulekahju man välän sis om laama tuli* Hls **Vrd** *laam-*

laamak(as) *laamak|as* g -a Khk; *laama|gas* Saa, *laama|k* Krk, g -gu; pl *laamaku* Hls *lahmakas, latakas lehmä sita laamagas* Saa; *tõpra sita laamaku om `põrgu avvan `muuten kige parepes söögis* Hls; *üits suur mõtsa laamak* Krk **Vrd** *laam*¹

laamalt *laamalt* Lüg Jõh Vai

1. *hoogsalt, laialt; hulgana, palju tuli põleb `ahjus juo `laamalt; `laamalt `lindusi täis* Lüg; *laamalt inimesi kokku mend; Tuluke põleb `laamalt, siis `annab `ästi `suoja* Jõh; *tuli `palla `laamalt* Vai

2. *hooplevalt, julgelt `laamalt tuleb ärä* Lüg; *kõhe `laamalt `ütles `vällä* Jõh

laamama¹ *laamama* Khk Kaa Krj Jaa Muh Amb

1. *suure leegiga põlema, leegitsema tuli `laamas põleda; kõik see õue `laamas tule sehes* Muh

2. *valjusti rääkima, latrama üks vana ladral inimene `laamab, larab nii pailu; pisine laps `laamab (karjub), ise silmili maas* Khk; *laamas, suurt kära ja `läarmi tegi* Amb || *ringi hulkuma `laamab laialt läbi, poiste `kohta ika sedasi augutakse* Jaa **Vrd** *laamendama*¹

laamama² *laamama* (õlist, rasvast) *läikima vesi `laamab, siis on tal `niisuke `laame `rasva kord peal* Jõe **Vrd** *laamendama*²

laaman *laaman* Hls Krk

1. *ühes tükis, hunnikus koos ärjä `sijini om laaman* Hls; *käe om käsnätse, üten laaman nij käsnä; enne olli üten laaman (ühes tükis) - - nüid om ärä äräldet (mõisamaa); üits suur*

ladermu kannedi kokku, `panti [viljavihud] nõnda kudass sai, üten laaman puha Krk || [taevas] al'l, üten laaman, ei pašta ütteki `sel'ged kotust ämp Hls || raamadu tähe om puha laaman Krk

2. korrast ära egäl oma ammat', mud'u om sij asi laaman Krk

Vrd laamas

laamane laamane ühetaoline ma pane musta räti pähä, mud'u om üte laamane - - al'l leit ja al'l rät't Krk

laamas `laamas Kuu(-ss) Hlj Jõh IisR JIn Kad(-ua-) Sim, laamas Amb

1. suurel maa-alal üheskoos, ühes tükis ühes laamas kõik kuos, ei old `aedasi vahel (karjamaadel) Amb; siitküla einamad on kõik ühes `luamas Kad || Kui ma `seia tulin, lugesin Valgeristi mäelt kõik puud Kadriinas ära, aga nüid sil'm ei võta, kõik on ühes `laamas Kad

2. üleni, lausa Põld on `laamas suurvee all Hlj; Meil on madal einam, sie on `kaua kevadel vett kõik `laamas täis IisR; suur vesi aas kallastest üle, kõik einamad olivad `luamas (lausvees) Kad; rohumaa on võsa `laamas täis, `varsti on mets Sim

3. suure hulgana (korratult) maas Torm oli nii `kange, et nää puud on kohe `metsäss `laamass maas üks `toise `otsass Kuu; Ein on kõik `laamas maas - - ei tia, `milla saab üles võttada Jõh; Tuul [on] puid `murdand, `kaske ja `kuuske kõhe `laamas maas IisR; vili on `laamas maas, ei ole tükati maas, kõik vili on maas Kad

Vrd laama, laaman

laame laame Jõe/`l-/ Jür

1. läikiv kord veepinnal `rasva `laame ~ eli `laame on vie peal Jõe || (vahukihist) Vanad inimesed ütlesid jah, kui peale vihma loigul vahu tipud pial olid, et laame kord on vee pial Jür

2. vaikne, sile vesi on `laame; vesi jääb `laameks, tuul jääb ära Jõe

laamek laame|k' g -gi rumal Taa_m jo_sääne laamek' määnest tõist ei olõ?; Taa näge jo_päältkki sääne laamek' `vällä Rõu

laamendama¹ laamen|dama Jür Rõu/-õn-/, -teme Krk; (ta) laamendab Kad(-ua-) Rak; `laamendam(m)a Kuu Lüg praalima, laiutama Ära `laamenda siin `toiste tüliks Kuu; Kui `palka saab, siis kukub laamendama Jür; `juunud mies laamendab Kad; Vaade, et sa kõrdsin laamenteme ei akka; Ku purjun om, sis laamendes et maailm sellän Krk; Käve pääle `Rõugut piten laamõndõn Rõu || üle kallaste ajama vesi laamendab kevadel; kevade sure `viega jõgi luamendab, kõik `kaldad on üle; sie nisuke luamendaja vesi, aga küll sie kaub ära Kad **Vrd** laamama¹, laamerdama

laamendama² `laamendama Jõe Hlj Jõh

1. läikima, helkima vesi - - `laamendab, kui sel on `rasva kord peal Jõe **Vrd** laamama²

2. vaikseks jääma (veest) kui `Suome `läksime, siis meri `laamendas Hlj

laamer → klamber

laamerdama laamerdama Kuu/`l-/ Var Hää VJg Sim KJn Hel/-eme/ Rõu/-õr-/ laaberdama, pläräma `juobuned mihed `rüödägällä ja siel siis `laamerdavad Kuu; ta muud ei tii ku laamerdab Hää; ää laamerda mud'u, riagi paremb mis `õige Sim; laamerdab aga pääle KJn; Noorõ_poisi_ka mugu_laamõrdasõ? Rõu || ei sie luom püsi puil ega mail, aina laamerdab nagu kit's `ringi Sim **Vrd** laamendama¹

laami *laami* moodi, plaani *tää oo oma isa 'laami mees* PJg

laamik *laami|k g -ku* Pst Hls Hel, *-gu* Saa Krk; pl *'laamikud* Jõh

1. suur veovanker *'laamikud 'onvad 'linnades, 'suured 'vankrid* Jõh; *laamiguga on ea linu lekku viia* Saa; *laamiku, 'mõisa 'vankri kate obesege* [veetavad], *kellege 'vil'la 'veeti* Hls; *pane kait's obest laamigu ette* Krk

2. (ree, vankri) laiendusraam *'vankre laamik om 'laudest kokku lüüid; 'vankrel om laamik pääl, ilma laamikuta om rüütsregi* Pst **Vrd** laamits

Vrd laam², laavik

laamik|regi laamitsregi *puha olli laamikregedege; kus ma lää laamik'rijge* Krk

laamim komp *laamim* Rid Mar *selgem jo nääb, milla ta (ilm) laamimas akkab 'jääma; kui akkavad tuuled tormid järele 'anma, siis ööldasse - - laamim* Rid || *fig oli rumal ja nüid läks natokse laamimaks* Mar

laamima *'laamima*, (ta) *'laamib* Kuu Lüg *riisuma Mies üttäl, et 'kanna sa 'eini, küll ma 'laamin* Lüg || *Subi siest on lihatüüid kaik ärä 'laamitud* Kuu

laami|puu reeraami äärepuu *laami puu om jämeme rij veere pääl; laami puu om kõvere; laamipuid kutsute ennemest siivapuides* Pst

laamits *laamits g -a* Hää Saa Trv, *-e* Hls Krk Hel (ree, vankri) laiendusraam *Kuürm üle laamitsa ääre väl'lat; Kas sa laamitsi pääl ei pane* Hää; *reel on laamits pääl, mud'u ei saa 'koormad teha; kui 'pal'ke 'veetse, siss laamitsad ei ole* Saa; *lõin laamitsa 'pääle* Trv; *laamits tahab ratastel 'pääle 'kõütä* Hls; *laamitsge regi; Laamitse otsapuu om vaja kinne lüvvä* Hel **Vrd** laamik

laamits|regi laiendusraamiga regi *laamits regi olli vanast* Krk; *laamits 'rijge kaidass kirikun* Hel **Vrd** laamik-, laam|regi

laam|jutt lai, valjuhäälnelne jutt *Naised ajavad kangast uhtudes seikest laamjuttu* Kaa **-regi** *laam'regi* laamitsregi – Hel **-vanker** suur veovanker, plaanvanker *ma ole isi 'sõitnu laam'vankrega* Hää; *laam'vankrega 'veeti 'vil'la, 'einu* Saa; *laam'vanker om suur, 'tiislege kateobese 'vanker* Hls; *egä üt's oben ei jõvva laam'vankert vedäde* Krk; *laam'vankri? omava? katõhobõsõ 'vankri? Räp -vili* (saagikast teraviljast) *Vägev kõrs, 'viljä pää pikk, 'raske terakas, laamvili 'annab ia 'saagi* Lüg

laan → laas¹

laanakas *laanakas* Ans Khk Kaa *lahmakas Sool pole_nd 'eina, omal suur maa laanakas kees* Ans; *Mis sellel äda, laanakas maad kää* Khk

laane → laas¹

laane|elläi *laanõ e'lläi* euf kurat – Se **Vrd** laanekõndija **-jänes** *laane jänese om 'valge* Hls **-kask** (puu) *lahe laane kask, lähäb 'lärtsti 'lõhki* Juu; *laane kased on lahedad, oksad ülesse 'puole* IisK **-kikas** (lind) *laanõ kikass tüü kirg ja kurisõss; laanõ kikass kirg ilma? 'muutusõ? nüüd* Har **-kukk** (lind) *laanekukk laulab* Mar **-kuus, -kuusk** põlismetsakuusk *laane kuusk - - oo pikk silakas, 'kasvab ilma oksata, 'ainult üks tukk oo 'otses, 'latvas* Vig; *loane kuusk, mis loanes kasvab, suured loane puud* Juu; *luane kuusk on luanemetsa puu* Amb; *pik'k tugev miis 'justku laane kuus* Ran; *laanõ kuusõ? kasusõ? mõtsa laanõl* Krl **-kõndija** *laanõ kõndja* euf kurat – Se **Vrd** laaneelläi **-kägu** (lind) *Vij'lohkus 'väike a'l lind 'o'lli, 'õeldi laanekägu, tiib tsah tsah tsah tsah, paksu metsade siis piab elama* Hää **-lill** võsaülane *kõllatse om lumelilli, laanelilli om 'valge* Krk **-mets** suur tihe

mets suur `laane mets Jäm; kus laane metsad, seal vahest `ilmub [laanepääsuke] `nähtavale Mär; pillid tehakse kua laanemetsa puust Amb; laanõ mõts om jo `väega suur Röp -mänd suu kuušk ja laane männ, nu rehendeti ütte `arja (on kõvad puud) Pst -part (lind) `laane part ja kodopart Lüg; tõsõ? omma_laanõparädsi?, nuu omma_vähämbä? Har

laane|puu 1. pikk sirge metsapuu kui puu kasub arutu pikk ilma `oksteta, `sirge, see oo siis laanepuu Mär; laane puu on kõva kui kloas Juu; sie on ikke viart puu, mis luane puu on, tema on ikke jõhv puu, piab `vasta Amb; maltspuu one luanepuu, tämä one `lahke ja `sirge Kod; laanõ puu - - ilusa `sirge puu? Har

2. kidur puu laanepuu oo vindsutud puu - - tämä mädaneb ruttu Kse; laanepuu on kidur `nälgunu puu Saa

laane|pääsuke kaldapääsuke laanepääsuke tjjb liivamägedes pesa, kikk mäe kül'g ol'li `auke täis Saa || (lind) kutsutakse laane pääsukseks - - kus laane metsad, seal vahest `ilmub `nähtavale Mär -**püü** (lind) `laane püüd nied vilistasid Lüg; laanepüü ütase põldpüüks Khk; tedresid ja laane `püüsid lasid Vän; laanepüü - - karjub tsibiit tsibiit kääk kääk Saa; laanepüü on teine [kui põldpüü], see põllule ei tule Plt; laanõ püvi om pikembä kaalaga ku põldpüvi Har **Vrd** laaspüvi

laanestik laanesti|k Mär Kse Ote, laanõsti|k Krl, luanessi|k Kod, g -ku < laas¹

laane|sõna|jalg laane sõnajalg (taim) – Trm KJn

laanet laanet kirumis-, vandesõna oh sa laanet, kui siis `tahtis äiata Krj

laane|virn (taim) laane virn laia `lehtege Krk

laanga → lahanka

laanik¹ laani|k g -gu (laia kõhuga lehmast) laanik, sääne hüü lagja lihm Lut

laanik² plaanvanker nad `sõitsid isi kaheobuse laanikuga, käisid `õunu `müimes ja `marju ja Pil

laanima `laanima, (ta) laanib Khk Mus L Kad VJg, `laanib VNg; (nad) laanivad Vil; `laan|ma KJn Trv, -me M San, (ta) laanib

1. klanima, mukkima küll ta laanib ja laanib Mär; kaua sa ennast seal laanid Kse; Tüdrukud on suured `laanijad; Küll see maja oo laanitud; Tööinimesel põln `aega ennast `laani Han; mis sa ennast naa paal'u peelitad ja laanid PJg; laanib peili taga Kad

2. rassima, rühmama küll laanib tegemist Pst; Laanib `niitä; mia `laandsi ka ennemb, ei jõvva ämp Hls; küll ta laands, es läpe nõna ka tatist `puhtess `pühki Krk

3. palju sööma või jooma `lapsi `laanib `ruoga suhu VNg; laanib ennast täis (joo purju) Khk; laanib kõik `sisse, mis kätte soab Tõs; laanib `vähju `süvvä mis `irmus Saa; laanib `juumist; `laanis omale õlut `sisse kõik selle joodu aja KJn; nüid om ää kõtt täüs `laani Hls; ahne luum, laan ennast täüs Krk; mis sa laanid sest veest nii pal'lu San

4. peksma, vemmeldama küll ma laani sind läbi Khk; mine laani tä kere läbi Mus; ma `laanisi tend nõnda paelu Hää

5. puid maha võtma `talve laaniti `metsa maha Khk; `keidi `metsa maha `laanimas Mus

laan|tanu kõrge naistetanu laantanu, kõva `siidist müts nagu `katlik või pott pias, `kaunis `kõrge ka, `lindid õlid taga Lüg; laan tanud õlid `liritega ja `väljä `õmmeldud ja, iest õts viel üless `puole Jõh

***laap** pl laabid laik laap `kirja veis, `valge, suured mustad laabid sihes Jäm

-laap Ls liip-laap

laapa¹ `laapa Vai; pl `laapa[?] Se

1. (vesiratta) tiib, laba; ankruharu vesi`veski `laapad, vesi `lange `sinne `laapo `pääle; `laapoga `laivo ka om; `aeru `laapa; `ankuri `laapad Vai; `jaakari `laapa[?] Se **Vrd** laabas

2. ujulest `sorsa `laapa Vai; hani `laapa[?] omma_magusa[?] Se

laapa² `laapa Se lohakas, korratu `laapa om sääne vetel' ja ilma kõrralda inemine; käüse kui `laapa, `rõiva_`rište säläh, suu ammulõ Se **Vrd** laaba

-laapadi Ls leepadi-, liipadi-laapadi

laapa|jalg `laapajalg (ujunahaga) linnu jalg – Se **Vrd** laapjalg

laapama `laapa|ma, laaba|ta JMd/-ua-/ Ran Puh, -me, -te Hel; `laapa|ma, -da Jõh; `laapõmmõ Krl; (ma) `laapan hv Kuu, (ta) `laapab Muh

1. (kergelt) pühkima, üle tõmbama sa olet `pal'lald laabanu, ei ole `pühkin iluste Hel; `laapab lavva tüts kõrd üle niisama kápäga, ta ei saa `puhtass; laabass `käega üle näo Ran; `laapass jala[?] muust `puhtass Krl **Vrd** laapima, laapsama

2. (astumisest) `Laapas `käia `varbad `sisse `puale Jõh; mis sa `luapad JMd

laapan `laapan (joodikust) kõnd kui vana `laapan Ráp

laap|höövel laap `öövel, lae `laude ja põranda `laude `servasi tõmmati sellega `õigeks SJn

laapima `laapima, (ma) `laabin Kuu Lüg; (ta) laabib Kaa Pst; `laap|ma TLä, -me San, `laapma Ote V, (ma) laabi

1. (kergelt) üle või kokku tõmbama Ei samate `laapies küll puu`riistu `valgeks saa, neid `täüdü kovasti `nühkidä; `Lauda `laabida `kerge `käägä Kuu; rätiga laabib üle näo; lak'ka lännu vai maha sadanu, laabi kokku Ran; kesk taret laabip, ja nuka ja kolga jätäp kõik `pühkmädä Puh; laabime nüüd õige valiste (riisumisest) Ote; küll ma `laapse teda, es läha sugu `puhtass San; taad tarrõ [ta] iks laap ega hummogu Kan; Laap `mijidse `käega mul náku Urv; võta_põrmandu laap ja laabi[?] põrmand üle Rõu || kammima mes sä laabit tost pääst, `juusse jo esiki laheda Nõo; mi_sa_taast pääst nii pal'lu laabit, taa om jo esiki_sille Urv || paitama, sililitama Mes sa minust nüd `laabid, ega ma sis monikane kass ole Kuu; kül minno leebitäss ja laabitass Vas || krahmima laabib `endale vara kokku Ran **Vrd** laabitsama, laapsama

2. (lonkides) käima, vantsima Küll aga `laabib edesi `mennä Kuu; `Laapis, `pastlid jalas, sene maa maha Lüg; Üks keib naksides, teine laabib Kaa; Si_i jõua jalgug tõsta, laabib müdü maad Pst **Vrd** laatima

Vrd laapama

laap|jalg ujunahaga linnujalg par'dsil ja hanil omma laapjala[?] minga nuu oiosõ[?], kanal omma_`varba[?] Har **Vrd** laapa-, laapka|jalg **-jutt** sõbralik jutt naised ajavad sæel laapjuttu Khk; aisid kaua `aega suurt `laia laap juttu; tä oo ee `lahke laap jutuga inimene Mus; kiige all oli `sõuke laap jutt `lahti Jaa **Vrd** laabjutt

laapka `laapka reekori – Lei

laapka|jalg = laapjalg par'ts lät's ummi `poigõga vette, külh `oie (ujus) kõvastõ ummi `laapka`jalguga Har

laap|kirja lapiline laap`kirja veis, isi `valge suured mustad laabid sihes Jäm **-kuub** avar ülerõivas laap kuub on suur tolmu riie, tolmuse `teega pannasse `selga Khk; pisemate riiete `pæele keis suur laap kuub Mus; laap kuub, suur lai kuub, kas pane kaks kolm tükki

`sesse VII; `enni vanal ajal meestel olid suured laiad kuued, laap kuued, alt paar `sülda lai
Mar **Vrd** laabkuub

laap|müts endisaegne naiste tuttmüts – Ans Khk Pha || ”valge põhjaga ja punaste
triipudega tuttmüts, mida kandsid vanad mehed, hiljem lapsed” *laap`mütsisi`tüüdi`Riigest*
Hää **Vrd** laabmüts

laaprok → laabruk

laapsa `laapsa Ote San V jõudus, hästi edenev, ladus *Jämme lang om`laapsa kuta?*;
nikadsiga`hää`laapsa ke`ri? Urv; *irmuss`laapsa sammuga opõn* Krl; *tiä ol`l sääne`laapsa*
jutuga mi`iss; tol inemisel um nii`laapsa käsi,`tüyka ei saa? ütten tetä? Rõu || lahke, sõbralik
siin om`äste`laapsa (mõnus) *olla, ää om olla* Ote; *tüü um väega`laapsa jutuga; tüü um*
`laapsa inemine Vas **Vrd** laapsõ

laapsade `laapsad|e Hel Ote, -õ Har jõudsalt *tüü lää`laapsade* Hel; *küll tij läits*
`laapsade (meeldivalt) *edesi ulgani* Ote; *tal om tüü häste edesi`laabunu, ta om häste*
`laapsadõ tennü Har **Vrd** laapsahe, laapsalõ, laapsõdõ

laapsahe `laapsahe Urv Rõu jõudsalt *Ku linal es olõ`vi`ndsit`jüüni seen, sõss lät`s kah*
rabamine`laapsahe Urv; [hobune] `väega`laapsahe lätt Rõu **Vrd** laapsade

laapsalt jõudsalt *tüü lätt`laapsalt* Hel **Vrd** labusalt

laapsalõ `laapsalõ Urv/-llõ/ Rõu jõudsalt *Tel lätt ta tüü nigu hol`obiga õnne, tüü tähe`nd*
et`laapsallõ Urv; *Sul lät`s ka ta kudamine õigõ,`laapsalõ* Rõu **Vrd** laapsade

laapsama `laapsama Nõo, *laabsa|ta* hv Kam, -da Urv Rõu (kergelt) üle tõmbama,
pühkima *laabsass üle minu näo kápäga* Kam; *`Laapsa`käega`ta praht`maha* Urv;
`Laapsa vi`il`vi`jga kah üle näo;`Mõskmine vai asi, laabsass lapiga üt`skõrd üle ja`val`miss
Rõu **Vrd** laapama

laapso *laapso* (lohmakalt riides inimesest) *laapso om sääne siss jal` kel`rõiva?`veiga?*
a`ndsakuhe säl`äh Se

laapsti *deskr Vid`ä naid`jalgu ka,`laapsti ja,`laapsti perän* Rõu

-**laapsti** Ls liipsti-laapsti

laapsõ `laapsõ jõudus, hästi edenev *tüü`saega om`laapsõ lõigada, tüü om`väega vaib;*
hopõn om hää`laapsõ sammuga?; *tüü tüü om nätä?`laapsõp tetä?* Har **Vrd** laapsa

laapsõdõ jõudsalt *hopõn astuss`laapsõdõ* Har **Vrd** laapsade

laapuma `laapuma edenema *tüü`laapus* Trv **Vrd** laabuma

laar *laar* Kuu/g `laari/ Kaa Vig Han Aud PJg Saa KJn Pil/-oa-/ Hel, *laar`* Saa Ksi Lai
M Ran V, g *laari* suurem kogus (sööki või jooki), tegu *Tegin`suure`laari olut`valmis*
Kuu; *Keedame täna tubli laari runntuhlid* Kaa; *Ma tegi`pulmes kaks`laari õlut* Han; *tegi*
ilmatu laari rokka`valmis;`saia ja`leiba`tehti ka üks laar` Saa; *kui kali vägä lahjas läks,*
`lasti kõik`väl`lä ja`tehti uus laar KJn; *suur laar`putru`valmi tett* Pst; *`mõisan tetti õlut*
`mitme laarige Hel; *`ol`li tennu üte laari lepiku-liisut* (puskarit) Ran; *`kõitse üte laari`putru*
Kan; *mõni kol,`laari olut ol`l last ennedä* Har; *upõ sai`peestädä?`nikagu neläpääväni?*, *siss*
`keeti jäl` laar`kapstit Rõu; *supi laar`om valmiss jo* Ráp || [laps] *om laari`sängü`laskõnu,*
no`m säng`hämm Har **Vrd** laaram

laaram `laaram g -i LNg Han Tõs PJg Hää *laar suur`laaram on`val`mis`tehtud`-`kes*
selle nüid ää sööb LNg; *Siis keedeti suur`laaram`tuhli`lohka ja liha veel* Han; *õlut tehase*
maailma`laaram`val`mis Tõs; *`Aeti`laaram`laarami järel seda va omakoetut* (viina) Hää

laarame `laara|m Krk, -me Hel raiskama, pillama *sij om* `laaraje `väege, ta `laarass ärä Krk; läbi `laaraje, *sij* `laarab pal'lu läbi Hel **Vrd** laarima

laari|katel viinaajamise nõu *laari* katlaga sai enneste `viina `tehtud Tor; *laarikatel ol'l puust kah* Ote **Vrd** laarimisekatel

laarima `laarima, (sa) *laarid* Var Saa Iis Pal Plt, `laarid Jõh; `laarima Har/-õ/, (sa) *laarit* Ote Urv

1. suuremat söögi- või joogikogust valmistama *mis sa laarit vai keedät nii pal'lu* Ote; *pal'lu `süüki laaritass* Urv; *mi `täambä `laarsime õlut* Har **Vrd** laaritama

2. kaanima *Mis seda vett niipali* `laarid Jõh; *laarib vett mis `irmus* Saa; *palju sa õmetegi laarid seda vett sinna `sisse* Iis; *kui sa vett laarid `ühte`puhku, tema `laastab sinu ära* Pal

3. pillama, raiskama *mis sa laarid - - tohi nii pillata* Var **Vrd** laarame, laarutama

laarimise|katel = laarikatel *laarimise katel, sij on suur katel* viina `keetmiseks Ksi

laari|sari (pillajast) *om üits laarisari* Ote

***laaritama** (sa) *laaritada* palju keetma *mis sa laaritada nii pal'lu* Ote **Vrd** laarima

laaritsema *laaritsema* lobisema *Naised laaritsesid küla vahel mitu tundi juttu ajada* Khk **Vrd** laarutama

laari|tõrdu *laari* `tõrdu Plv, - `tõrdo Röp õlletõrs

laaruss *laaruús* vallatu *om igävene laaruús* Krk

laarustama `laarustama Hlj; (ta) *laarustep* Krk laaberdama; vallatusi tegema *`laarustab aga `ümber `päälegi* Hlj; *laarustep pähl - - lähess ku oma naha sehest `vällä* Krk

laarutama *laarutama* Muh(-oa-) Han Kse

1. hoogsalt midagi tegema *kui sile maa oo, siis paljast laaruta `eetsi* (niites) Muh

2. lobisema, vatrama *laarutab, `kangesti pailu räägib* Kse **Vrd** laaritsema

3. laiutama, pillama *Ma pole elu`ilmas laarutan, mool põlegi kedagi laarutada oln;* *Laarutas `terve varanduse maha* Han **Vrd** laarima

laas¹ *laas* g *laane* Sim KJn Nõo/-s/ Võn, *loas* g *loane* Rap Juu/n -s/; *luas, luäs* g *luanõ* Khn; *laan* g *laane* eP(-oa- Kei Trm, -ua- JMd Kod) T(*laañ*; g *laanõ* Vön Kam), `laane R Jäm; *laañ* g *laane* spor Ha(-oa- Kos) Jä(-ua- Amb), Kad(-ua-) Plt M, *laanõ* V; n, g *laane* Mär TÜR(-oa-) VMr Sim IisK, `laane VNg Lüg IisR; *loane* g `loane Trm

1. suur tihe (okaspuu)mets *poline* `metsa one `laane VNg; *oli karusi küll, aga nied olid `suuremas `laanes* Vai; *sii `söuksi `laanesi polegid* Krj; *laan, `ulka puid ühüs `kohtas* Mih; *laanes ei raiuta* Tor; *vanasti olli siin ilm lõpmada laan; Kanaküla laan ol'li, suur männa mets, läks Vil'landi `alla `väl'la, teist nõnda suurt laant mede `ümbruses es ole* Saa; *Pal'ksaare laañ, sie oli nii suur, setse kilu`mietert* Amb; *sie oli suur põline laane; sie suurem mets oli Raeküla jägu, sie laane* VMr; *sial pool laanet on põllumaa* Sim; *kes täis tüdrik, käib kõik kõhad läbi, linnan ja rannan ja luanen* Kod; *meil ei olnd nisukest laant - - laaned on `kaugemal* Plt; *Nüid seda laant änam põle, kõik maha raiutud* KJn; *laanen eläve karu ja undi* Hls; *käüsi säääl alan laanen `sijni `ot'smen; üits kuusk kummartess, kik'k laañ lamess = kirikun ku rahvass põlvili* Krk; *mul om õge ää kõrd `latsi ja latse`latsi, neid om liinan ja laanen; läits `laande rijj vehmerd `kaema* Puh; *käokirjät lennäss ärä, kas lennäss siss liina poole vai laane poole, sääld `tulli siss mijs; laanen ma_i*

ole `ussi `nänu Nõo; õegup kui laanest (kaugelt); laanen kasvava nõgla puu, kuus ja petäi Kam; sääil Kavastun om laane, sääil om pal'lu `mõtsa Ote; vana mõts, vana kuusõmõts, kutsutass laan Krl; külh om kollõ üüid pümehest laanõst läbi minnä?; ku sinna `laandõ lähät, siss sinna õks vällä essüt Har; illos mõts om laan Röp; mul om liinah nii laanõh (igal pool) kõik' hää Se || võsa tegemätä eenäma kasvab küll laaneks Mar; kon om sääne võsustik, tyy om laan, mõni kõo pojakõnõ, mõni haava pojakõnõ Har

2. väli, (lage) maatükk `suured `laaned oli juo `vilja VNg; `Õhtast õli sie laan `saadus Jõh; suured maa `laaned on nendel kää; põllud ühes `laanes, üks suur laan Jäm; suured liiva laaned Ann; laan õli üks lagendik, üks ilus maa, sial õli `põldusid ja `sööti Trm; lähme laane `piale `mängima Lai; Laia lagõhõ laanõ maa Rõu

3. madal (metsane) maa eenamaa laan, see `seoke madal maa; laane eenamad sii samas all, `sioke maa ein oo pial Tõs; pil'lpajod kasvavad laane `maade pääl Vän; nemad (männid) madalas luane muas `ästi ei taha `kasvada Amb; luan one madal mua, mets piäl Kod; laanõh saa kari küll süvvä?, a vili saa kehv Se || madala mua mets one luan, `mändä ja `kuuski ja mõni arv kask Kod || (kõrvalisest kohast) laanõ maa, koh ei olõ? elänikka, perädu maa, soid ja kõkkõ Rõu

4. vesine madal maa; veelomp `lapsed ikka `lähvad `laane sise `plaksutama `jalgadega VNg; laane koht - - vee laaned einamade sees Var; `keegi jõua `laanesi tühas `juua; põllu nurk oli vee `laanes; kukkus laane `sisse; `ümmer on laan, `niuke loik, soo ja Tõs; Pardid `oovad (ujuvad) Ristinä `luadõs; Lapsõd `lasvad luanõ piäl `ljõugu; `Üese nda paelu satn, et luanõd muas Khn

5. metsavaheline heinamaa luan - - roho mua metsä all Kod; vanast olli laanen õidsil kääit Krk

laas² laas g laasi (lind) – Emm

laas³ → klaas

laasama `laasama lobisema sie `laasa `tühja juttu, ega sie kaik tosi ei ole VNg

laased pl `laased sasi, põhk kui `rõhved on ära tambitud, jäävad `järgi `paljad `laased Khk

laasendus laasendus g -e “kedrates korraga värtnale lastav tükk lõnga” ärä lase pikkä laasendusi Ran

laasik¹ laasi|k g -ku, -gu võsast puhastatud heinamaa; harvendatud noor mets küll om laasikun ilust `einä; aa looma laasikuss Krk

laasik² laasi|k g -ku TLä, -kõ Krl; pl laasi|ku, -gu Krk, -ku? Har peentakk tõine jagu `paklit olli laasigu Krk; laasikist sai ääd `langa tetä Ran Vrd laasikpakal

laasikanõ laasika|nõ g -dsõ Urv Rõu, -tsõ Plv; `laaska|nõ g -tsõ Kan Har Se; pl laasik|atsõ (-õ?) Kan Urv Rõu Vas(-dsõ?) Röp Se, -õdsõ? Krl; pl laask|atse Vön Kam, -atsõ Urv, -adsõ? Lut, -õdse San, -õtsõ Plv peen(takune) laaskatse `pakla omma parõmba - - kedratäss meeštele püksess Kam; `laaskatsõ_`pakla? omma? ilosa?, tõsõst harast `suiu? Kan; Ot'sikatsõ ol'li_halva_`pakla?, sai jämme lang, laasikat'sist sai illus lang, peenikene lang Urv; sui `otsmitsi `paklõid enämb ja `laaskat'si veidemb Har; Lõim kedrati laasikadsist `paklist, koe jäl? `otsmadsist Rõu; laasikanõ lang um `paklanõ lang

Plv; *laasikatsõ_`pakla? omma_peeñokõsõ_`pakla?*, noist saa hüvvä `langa Se
Vrd laasikene, laasikine, laažiklõnõ

laasike(ne) *laasi|ke g -kse* Trv; *laasike|ne g -se* Nõo Rõn; `laaskene Võn Kam Rõn; pl
laasiksed Saa peentakune, paremast takust (lõng, riie) *teise arja päält tul'liva laasiksed*;
laasiksed ol'lid nii `pehmed kui suled Saa; `amme jakk `ol'li laasikene Nõo; *sugida tulep*
`ot'skene enne ja `laaskene perän; *laaskestest tetäss kõõgi käterät'te ja linaraad'smise tüü*
põllesit Kam; *amme jakuss läits kolm küünärd `laaskest rõevast* Rõn **Vrd** laasikanõ,
laasikine

laasikine *laasiki|ne g -se* = laasikene laasikise `lõngest tahass jaku kangast kudade Krk
Vrd laasikanõ

laasik|lang peentakust lõng *laasik`paklist kedrätäss laasiklanga?* Krl **-pakal** laasik- Trv
Hls TLä Krl Har Lei(-ž-), *laask-* Võn Kam Rõn San Har Plv Räp peentakk *ku edimest*
`kõrda `suitas, om otsikuse, tõine kõrd laasik`pakla Trv; *laasik `paklist tetti peenembä*
langa Ran; *laasik`paklist tetti našte `amme jaku ja leeväkoti* Nõo; *mestele `koeti*
laasik`paklist püksi `jalga Võn; *ot'sk `pakla, laasik `pakla, kate `pakla `saava, kui `linnu*
`suime Kam; *laasik`pakla `veeti üless ja ot's`paklist `koeti `sisse* Räp **Vrd** laasik²

laasima `laasima, (ma) *laasi(n)* Muh(-oa-) Rei Mär Vig Vän Tor Saa Jür TÜR Pai(-ua-)
Sim Trm Ksi Lai Plt(-ua-) SJn Puh Võn, `laasin Kuu Jõh IisR; `laas|ma Kod/-oa-, -ua-/
KJn Kõp Vil Trv T(-s-) V(-mõ Krl), -me Pst Hls Krk, (ma) *laasi(n)*; `luäsma Khn; tud-part
`laastud Mar

1. a. tüvelt oksi eemaldama *ma akka puid `laasima* Muh; *Maha vöödut puud peab ää*
`laasima Rei; *Enä kui rambast puu ää luäsn* Khn; *puu raiutase maha ja oksad laasitase*
kül'lest ära Tor; *sai puu maha `lastud, sai tema `jälle pika`piale ära luasitud* Pai; *kuevad*
õksad vaja kül'jess ära `loasi, piänikesed lüüid `kervega, tugevad `lõikad `saega Kod; *mede*
poiss löi `kirvege `laasimise man jala `sissi Pst; *alt om puu ärä laasit, oksa ärä laasit* Krk;
`puiel laasitass ossa ärä, siss ta ei kasva nii araline Puh; *laasip [kadakal] ossa ärä, siss*
jääb nigu vars, ja tutt jääb `otsa, siss tollega udistap nõe maha Nõo; *ega puud ladvast ei*
laasita, tüvest üks inne (noorem tütar ei või enne vanemat mehele minna) Võn; *vaia ossa*
mant maha `laasi?; [tal] *om uma nurmõ veerest tu nüüf mõts alt vällä laasit* Har; `laasva?
kuusõ `ossõ ala? Plv; *laasitass alt ar?*, *puhastõdass alt* Se || kapsalehti eemaldama `kaapsid
laasitase Tor; `kapsa lehed tulevad kül'jess ärä `loasi Kod; *ega siss kapstass ei_kasu ku lihe*
vällä laasit Har **b.** *ku einämaad mätästest ja `kandest `puhtess tetäss, sõss laasits einämaad*
Krk || pühkima – Kuu

2. lehti või oksi langeda laskma *lina o juba `laasind, laasib libled alt ärä* Vig; [lina]
akkas `lehte alt ää `laasima, akkas kollaseks ju minema Pai; *linad akavad `luasma; lina*
luasib ennäss ärä Kod; *lina `laasis alt, laasib selle lehe maha* SJn; *lina om ärä `laasin,*
võip `kakme akade; puu esi oksa ärä `laasin Krk; *mõts om ärä laasnu, ku lihe maha*
lättävä? Har **Vrd** laasuma

Vrd klaasima², laaksima

3. kanga lõimelõnga otsi ära lõikama *luasin ärä õtsad kül'jess, kangas tahab ärä `luasi*
Kod; *laasi otsa `kanga päält ärä* Krk

4. laastama sõda laas Vas

5. sõnu loopima ei pühitse enese üle, luasib sõnad `välja Kod

laasjanõ `laasjanõ sileda tüvega, laasitud `laasjanõ puu, mia `laasinu om Har

laas|maa raiesmik – Sa raiesma on `laasma Khk

laasmusepäev → klaasmusepäev

laas|naat (taim) naat`haina kutsutass laasnaadiss Plv; mõni `ütless `kuul`japüdsel, mõni laasnat` Röp -**pakal** peenike takk [tiheda] arja päält tul`livad laasiksed või laas`paklad Saa; peenemad `paklad on laas`paklad Vil; niij mis viimäti suiuts, om laas `pakle; laas`pakle kootsel; Otspakaltest tetti kotikangast, laas`pakaltest suu`rõõva `kangid Hls; laas`pakaldest sai `ammit tett periss Krk **Vrd** laastakk -**püvi** laanepüü laaspüvi eläss puuhn, um püve `müudu ja`kölladsõ kõtualudsõga? Rõu

laast¹ laast g laastu eP(-oa- Põi Juu HJn Trm, -ua- Khn Rap JMd Kad; g laasto Rid Mar) Trv Hls Ran, g `laastu spor R(n `laastu Vai); ppl `laastid Pst, `laaste Krk Kam Ote

1. hõoveldamisel, raiumisel vm eralduv (õhuke) puutükk, (puu)riba ämm `kiitas, et minu poig `laiemb laast (haritud) Lüg; `pilpased laastud, mis nenda pilbastega segamini oo Khk; too rei pingi juurest sülega `laastusi VII; laps ikka änam kut laast (lapsest kasu ka) Muh; too `väl`lest `laasta tule akatiseks Mär; laastud keedavad kõege rutem toedu ära Hää; veste loastud kukuvad puu kül`lest HJn; sial (voki treimisel) midagi õppida ei ole muud kui sie laastu `võtmine KuuK; ma ei nää sial `ühtegi `luastu JMd; luastud on tule `sütuseks iad Kad; lüön ühe laastu Iis; mõnikõrd om `laaste ja `õlgi ja [põrandal], siss tyy kutsutass ask Kam; suurest laastust lõõ ma (viimistlemata või kehvast tööst) `kirvegä `raiudasse `suurest `laastust `vällä, `üövel pakkuga ei `jõvva `muidu `üöveldada Lüg; puu jo suurest laastust `lõödud, akatse õöveldama Tõs; maja suurest luastust `lüödud JMd; mis oli suurest laastust `lõödud, põld iast `tehtud ega siledast, see oli `kerve töö Lai

2. teat otstarbeks lõigatud puuriba **a.** katuselaast meil `laasta `ol`li, oleks teind saanale katuse `peale Vän; laastul ei ole soont sehes, `sindlil on Äks; siin om laastu (laastuvirm) ehen, ei käi tuuld Trm; arst tõi siit katusse `laastid, paänd käe latti (lahasesse) Pst; `laaste lõegati kui `õlgi es ole, vai taheti parembat katust Ran **b.** korvimaterjal `laastudest tehasse `korvisid ka Khk; männi loastust `tehtud korv Juu

3. puuluisk laast, puuluisk, pisike labida `muodi, piab liivaseks tegema Kad; nooremba inemese `laaste ei tarvita Ote

4. vikat on pal`ju `laastu käiatud, suur laast ees; [kirves] vähe `laastus, tera ümarguseks kulund Khk; kui väits äste lõegass, suure laastu võt`t, sai [vikat] ruttu teräväss Ran

Vrd last²

laast² laast g laastu madal, võsane maa laast, madalam maa, suure roho maa, `põesid ka ja PJg **Vrd** laastik¹

laas|takk peentakk otsa takud on alvad kedrata, aga laas` takud on iad Äks; laastakkudest sai `tehtud särge alused KJn **Vrd** laaspakal

laastama `laastama Lih VMr, laasta- Jäm Rei Vig Kse Tõs Tor Ris Kei Jä(lua-) Trm/-oa-/, lastata Juu, `laasta- R spor Sa/-oa- Põi/ L, Ris Amb VJg IPõ KLõ M/em(e) Hls Krk/ Puh Nõo San Plv, -õmõ Krl

1. (võsa, metsa) maha raiuma; maad (metsast, võsast, risust) puhastama `laastas `einämaa `puhtast Lüg; vanasti `anti metsatüükid `raiuda, laastata Jäm; maa piab ee

`laastama, muidu_p saa midagid teha Khk; mets tahab `laasta `soaja Muh; `laastet maal on palju maasiged Phl; meie `laastasime tüki karjamaad ää Mar; teed laastatse, raiutse tee äärest puid maha Tõs; Egä keväde piäb eenämuad `laastama Khn; põllu raavi `kaldad tahvad laastata Tor; võsa `laastse siss `puhtas, tehasse `põldu Saa; `laastavad omale `kruütisi Ris; teesel oli [mets] jälle ära laastatud juba pialt Amb; me oleme küll seda eenamad laastand, lagedaks teind Tür; iga `uasta, kis oolas peremes oli, `luastas [heinamaa] ää, et sile oli -- muidu sua `niita Pai; `rahnude `viisi `laastame `metsa Ksi; metsa `sisse on `tehtud koht, mets ära `laastatud Lai; `laastasin ära, `raiusin võsa maha Plt; maad `laasteme, `puhtes tegeme oksa rämbsust Hls; `kõik mu mõts om ää `laastedu, lagedass tettu Nõo || laasima tuli `laastada säl `oksad ää `küljest Lüg

2. kapsaid lehtedest puhastama `kapsaid `laastama, `nuaga `löigeta praaklehed ja `ussitaned kõhad `vällä Jõh; `kapsad tahvad luastata JMd || lüdimä `laastab `pähkliisi `puhtast Lüg

3. lagedaks tegema, rüüstama, lagastama söavägi `laastas maa ära Jäm; mehed said `umbest `jälle kasude [pärast I maailmasõda], sooh niid tuli see `irmus `laastamine `jälle Ans; tuul `laastas nõnna seal `metsa et Muh; sõjad `laastavad maa ää; `aigus `laastab inimesi, inimesed surevad ää Tõs; Sõja `aegõs `laastati mua `terven ää Khn; `rõuged ja ned `külgeakkavad tõved on `laastavad tõved Vän; iiling `laastass `metsa Hää; kui sõda üle käib, `laastab ää keik Ris; katk on moa nii `pal'laks lastand Juu; `vargad `luastasid mehe lagedaks JMd; si (Krimmi sõda) laastas ära, `piale selle nikrutid ei `võetud, kasvatadi mehi Ksi; maa ää `laastet pääle sõa Trv; vanast peninuki `laastiv ja võtiv viil äräde, mis sõast üle jäi Krk; inimese `laastive kikk ää, looma laut olli maha põletet Hls; ega võõrass ei kogu, võõrass `laastap, kannap kõik kodust `väl'lä Nõo; `aido ka `ümbre ei olõ?, kõik' um ää labastõt vai `laastõt Plv

Vrd lahastama

4. (majanduslikult) laostama `laastas selle koha ää Mar; `tüüred `laastavad maja, pojad kosutavad Amb; ei massa ennast ää `laaste Pst; nüüd om är `puhtes `laasten, ää joonu ja muu mooduge laast `puhtes Hls; laast ennast `puhtess ää, es mõista `kohta pidäde; `laasteje inimene Krk; laast kõik tolle poissmehe talu ää Nõo

laaste → laiste

laaster `laaster g `laastre "(looma) rinnaluu alumise otsa küljes olev krõmpsluu" rinna `laaster Hls

laaster|maa puhastatud (heina)maa `laastermaa oo siis, kui võsudest `laastatud, eenamaal ikke kõige juurtega Mär; *Laastermaa on laastatud eenama* Tor **Vrd** laastesmaa, laastik¹

laastes|maa laastesmaa = laastermaa – Khk

laastik¹ `laasti|k Kuu Jõh Krj Ksi Lai Plt SJn Vil Pst Krl Vas, luasti|k VJg, g -ku

1. raiesmik; rohumaa `Metsa enam ei õle, `laastik on järel Jõh; `laastiku koht, mets ära lõigatud, `pal'lalt kännud järele jäänd; kui mets maha `võeti, siis oli `este raiesmik kui kännud alles, kui edasi `töötad, teed einamaast, siis on `laastik Lai; puud on ära raiutud, `laastik järel SJn; kust mõts maha om raiut, see om mõtsa `laastik Pst **Vrd** laastermaa, laastumaa², lagastik, lagedistik, lahastik¹

2. pehme maa *laustik ei kann* `luami peal VJg; jäi `jalgu pidi `laastikku `sisse Ksi **Vrd** laast²

laastik² *laastik kirvevarn Vanemad inimesed ütlesid seda varna laastik, kohe vahele kerved pandi. Üeldi, et pane kerves laastikku Trm Vrd last*⁴

laastikas → lastikas

laast|maa pinumaa `Kirve jädin laast`maale `raiupagu `pääle; Mene vahi ehk saad mone `kuiva `kosku laastmaalt tule `süüteks Kuu **Vrd** laastumaa¹

laastu- laastu- *Loastu tuluke ja lainat leib `olla üürike Pöi; Laastutuli ja lainu leib lähleb ruttu edatsi Han; laastu tuli ja laenu leib on üks, `kumpki ei `kesta kaua Amb; laastu pakud (palgijupid katuselaastude lõhestamiseks) olliva enämbide kuusõ puust; `sindre pakud om pik`embät kui laastu pakud Ran **Vrd** lastu-*

laastu|hein (laastikus kasvavast heinast) *va kore pahn, laasto ein, põle tihe üht, luha ein Mar*

laastukaine laastukene *kaik `laastud ja `laastukaised `korrati kokko Vai*

laastukas *laastu|kas g -ka VNg/`l-/ JMd/-ua-/ Plt; `laastugas Vai laasturikas `oige `laastugas tüö, siind `tullo `pallo `laasto Vai; laastukad puud JMd*

laastu|katus katuselaastudest tehtud katus *`Mõisas oli kivi katusi, kimmi katusi ja talli peal oli loastu katus Pöi; `sindle katus peab kauem `vasta kui laastu katus Vig; Künnil o laastukatus PJg; laastukatus tehakse nii`meistrega lõegatud `laastudest Nis; laastukatus tihasse paksem, viie kuvve `kordne Äks; laastukatust, seda ma olen teind SJn; laastu katuss nakass enne, kui `sindre `lõikajit viil es olõ Ran **Vrd** lastukatus*

laastuke(ne) dem < laast¹ *põle küt`ti, `korjab mud`u laastuke si paa `alla Mär; mine tuu laastuksi `sisse Hää; sa oled nii `kerge kui üks laastuke JMd; oma laps on lapsukene, võeras laps on laastukene (ebaoluline) Koe; tuon laastuke si pliita `alla Iis; lapsed `korjavad laastuke si Trm; tuu ärida mant mõni laastuke paa ala Trv; siin om laastuksid mahan Hls **Vrd** laastukaine, lastukene*

laastu|maa¹ pinumaa *kodo `ovves on üks `kohta, kus `ahjo puid `raiuda `katki - - sie on `laastu maa Vai **Vrd** laast-, lastu|maa*

laastu|maa² madal, pehme maa *laastu maa mis vesisem oli, niidu `aegas oli kuiv PJg **Vrd** laastik¹*

laastu|niit laastatud heinamaa *Kui eenama lagedase raiutase ja sialt `eina tehasse, sis on see laastuniit Tor*

***laastus** g *`laastuse metsaraie `kandude vahel olid kevade kannu seened, vata see oli nagu `laastuse järele Lai*

laasuma *`laasuma Ote Rõn Har Rõu Röp(`laaso-) Se (alumisi) lehti või oksa maha laskma ku lina lehe alt nakkas juba `laasuma, siss ta `kõlbas juba `kitsku Ote; puu `laasuss kui ar[?] kuivass, ossa_tulõva[?] maaha; lina `laasu ar[?], um ar[?] `laasunu[?] Rõu; `Kakma `naat`e jo mõnikõrd sõss ku lina ol`l poolõtsaani[?] är_ `laasõnu[?] Röp; mõts `laasuss Se **Vrd** laasima*

laasupäev → klaasmusepäev

laasõri-, **laasõr|päiv** palmipuudepüha laupäev *urpõpäävä pyul`pühä om laasõripäiv; Laasõrpäiv om urbõpäävä poolpäävä Se*

***laažiklõnõ** pl *laažiklõdsõ peentakk Lei **Vrd** laasikanõ*

laat¹ *laat* g *laada* eP (-oa- Nis Juu Koe Trm, -ua- Khn JMd Kod; g *laade* MMg Äks Lai), g *'laada* R(n *'laata* VNg Vai, *'laada* Jõh) M San Har, *laadu* (-o) VId, *laadõ* Krl; n, g *laade* T(*'laade* Puh Nõo) kindlas kohas perioodiliselt peetav turg Ku *'laadale lähäd, ära sis 'silmi kuo jäädä* Kuu; *siin tuas one 'palju inimisi nagu 'laadal; nii paks laat et ei pääst läbi, sääl oli 'nuori, sääl oli vanu* VNg; *'selle 'kõrtsi 'juures 'piati ka 'laada; kolm vai neli 'laadat õli 'aastas Jõh; 'mihklibe 'aegu oo 'mihkli laadad* Khk; *kessel oli 'looma 'müia, viis laadale* Pha; *'laate pealt said need soad ostetud; Mine Poti laadale* (öeld ebageeldiva jutu peale) Mar; *ega laadal ei saand 'müidud, laadalt sai ostetud, laadal oli jälle odavam* Lih; *no ennem oli 'linnas* (Pärnus) *oli paelu 'laatu, 'küinla laat oli, juri laat oli, jaani laat oli* Tõs; *Sügüse minnäkse luadalõ 'põrsu 'tuõma* Khn; *'lät'lased 'enne olid alati sii laadal okidega ja 'toolega* Aud; *laadal oo paelu ilusi 'asju* Hää; *parisnik käib alati loadal* Juu; *'müitas loadal oost* Koe; *'mihkclipäva laadalt osteti 'luome* VMr; *kui luat one, Liisa ja Liena ike luadal; käis kahen luadan* Kod; *olivad laade pääl obust müenuvad* Äks; *'küünla laada pühaba, sis makseti palk* Vil; *kait's laada 'päevä 'peeti; mea lää laadal ommen* Krk; *laadelt 'tõudi 'väikse läti voki, nõu olliva 'kerged sõkku* Ran; *kui mia 'laadele saass, ma oless üü 'aiga ihu alaste ussaia päl väl'län* Puh; *laits katte laade siän ärä; ku eljä luyum koheki es 'kõlba, üteldi küll 'laadel saab ärä 'anda; ega midägi 'asja mul laadele es ole, lätsi nii sama laadet 'kaema; 'rõipe laade* (pej surnuaiapüha) Nõo; *laadel vassi 'müüjä 'müüisivä 'vassi* (kalja) Kam; *läämi 'laata* San; *perremiiss tõi laadast hobõsõ* Har; *Ku_ 'lät'läse^o õks laadulõ 'tul'li^o, sõss noil ol'l alati 'kruusli ütten* Rõu; *ma viisi t'äku 'laatu* Vas; *perremiiss lät's naasõga laadulõ* Röp || fig jutuvada, *lärm Iga 'laubä 'õhta on neil 'tarvis 'laata pidada* IisR; *Mes laata sii peeta* Emm; *kui naised koos, siis on nigu 'Laekvere laat plat'sis* Sim; *kos kolm naist kuyun om, sääl om 'terve 'Oldre laat* Hel

laat² *laat'* g *laadi* Puh San Krl Har Rõu Vas püssipära sinna laadi 'sisse kaavõtass taba asõ kah Har **Vrd** laad²

laat³ *laat'* g *laadi* Trv Har kast, sahtel, laegas ma võta laadi kaasõ vallalõ; vanast ol'l raha laat'; harjamihe laat', kon kraam sisen ol'l Har **Vrd** laad³

laat⁴ *laat'* g *laadi* Ote San Krl Röp

1. soaraam sua laat', 'tel'ged tellete man San; 'kangal omma laadi^o Krl **Vrd** laad⁴

2. reepõhi laat' om mõnõl varbost ja mõnõl lavvost Röp

laat⁵ *laat* g *'laada*, in *'laatujel* kindla sügavusega meri; laugja põhjaga (kalastus)koht meres laat, no 'niukune lame vai ühetasane mere pohi oli kus 'järsku 'muutust ei old, ja sie oli siis 'laada pääl; 'laadald 'saadi kalu; 'laatujel 'käüdi noh 'vergu ribiega Kuu

laat⁶ *laat* g *laadi* Nõo; kom *laadiga* Har laad sij om ää laadiga obene, kihä laat om ää Nõo || *poolõ laadiga inemine, tuul ei olõ 'õigõt arru, ei olõ 'õigõt 'laati* Har

laata¹ *'laata* Jäm Khk Kse Tõs Vän Hää Ksi San, *luata* Var (ühte)kokku suured rubid panid *'laata, läksid keik kogu* Khk; *ma ladusi 'ühte 'laata kõik* Kse; *'taeva pili 'ühte 'laata vaeunu* Hää || (ühtesulanud kontuuridest) *silmad änam ei näe, paneb 'ühte 'laata, ei saa vahet teha* Tõs; *loed, loed, viimäte lähäb 'ühte 'laata, must rida, ei tunne 'tähte ka* Hää; *silmä^o läävä kirevass, rinna^o (read) läävä kõik' ütte 'laata* San **Vrd** plaata

laata² *'laata* Hlj RId, *'laada* Jõe Kuu

1. tulva-, laus- `laata vesi` juokseb jues; Keväde ja sügise on siin `kalda all` `laata vesi, kuhu` `puole aga` `vaatad, kõik kohad` `laata vett täis` Lüg; `laata vesi, pali vett kuos; Iga sügise on siin` `laata jää` Jõh; `enne ei saa` `einä tehä ku` `laata vesi alano` `vällä` Vai || sügav (merest) `ennevanast` `üiti` `laada mereks seda, kus oli kaheksa` `sülda vett` Jõe; nie käviväd `laata meres` VNg **Vt** laave-

2. lai, lage `Laata maal ei õle puid ega` `põesaid` Lüg; `laata suo;` `laata puu` Jõh

laatama¹ → laotama

laatama² → laaditama

laatas `laatas` Lüg Jõh IisR Khk Kär/-es/ Pöi/-oa-/ Kse Mih Var Tõs suure kogusena, laialdaselt koos `põõsad on` `laatas` Lüg; `kala on` `laatas` Jõh; `laud puhas` `laatas` (söögist lookas) Khk; `ihu üsna` `laates` (rõugeid täis) Kär; `laatas oli täis rihalune` [viljapahmast]; `punasid` `viskid, ühüs` `laatas, kõik punane oli see` `ihu Mih; eenäd või puud või mis tahat oo` `laatas; kõik` `laatas maas` (laiali), `kohendamata, nõued ja` Tõs || millegagi koos *Jalad kõik saviga` `laatas` IisR **Vrd** laades, plaatas*

laati `laati` moodi inemise omma ütte `laati` Krl **Vrd** laadi

***laatima** `laatida` käima pitk maa, `annab` `laatida` Lüg **Vrd** laapima

laatk → laadik¹

laatka¹ `laatka` Vai Rõu(-t-) Vas Se Lut toidunõu **a.** madal kaanega savinõu ahjus toidu valmistamiseks `malmised` `pannud` `kuivatavad, aga` `laatka ei` `kuivatand` Vai; *Kruusla jooss ol'l savist` `laatka` Rõu; `laatka lät's iks` `maahha` `kõõ` `pudroga`[?] Vas; `savinõ mustast savist,` `laatka` `kutsuti` - - nu[?] `ol'li` `madala`[?], `lajakõsõ`[?], `pannõ õs olõki` `siss` Se **b.** (kaaneta) puust sööginõu `laatka om` `lavvust` `tett` - - sinnä` `hiideti` `süük` ja `pañti` `lavva` `pääle;` `napil` `ol'l` `kaasõ,` `laatkal` `ehk` `tsõõrikul` `olõ` `õs` `kaast` Vas*

laatka² `laatka` Võn Urv(-t-) Plv ree laiendusraam panõ `riile` `laatka` `pääle` Võn; `rijl` `um` `iks` `inämbüsi` `laatka` `pääil;` `vanast` `ol'l` `laatkaga` `reki` `väega` `vähä` Plv

laatka³ `laatka` lohmakas *Eiški*[?] suur naistõrahvass, siss käü ka viijl `veiga`[?] pikki `sammuga,` `sändse` `kohta` `siss` `ül'ti` `laatka` Se **Vrd** laatsakas

laatke `laatke` lame (katus) `laatke` kados, `laia` `madalukaine` kados; `pallo` `laatke` kadoksi, kaik `laatked` Vai

laatma → laadima¹

laats *deskr` obuse` jalg` komistas, komistas` laats` maha` VJg*

laatsa laatsakile *kukkus` `joonult` `laatsa` maha` Mär*

laatsajas laatsajas lai (kehas) tä `niske` laatsajas õli Kod

laatsak → laatsakas

laatsakalli laatsakil täis süünd, ei `jaks` `püsti` `seisada, on` `laatsakalli` maas Lüg

laatsakas laatsa|kas g -ka Pöi(-oa-) Mär Hää, -gas g -ga Kuu|k-| Khk; laatsa|k g -ku Saa, laadsa|k g -gu Krk

1. vormitu asi või olend mis oone see oo, justku va laatsakas maas Mär; *kõtuli` mahan` ku` laadsak;` lännü` seliti` maha` ku` laadsak,` käe` jala` laiali;` levä` `valge` ja` laia` ku` laadsagu,` lõhki` ragenu` ja` Krk` ||` lohakas,` lohmakas` Laatsakas` on` koristamata` `kohta` - -` riided` ropased` ja` narmendavad` `ümmer` Hää **Vrd** laatka³*

2. suur tükk `Korgi `laatsagast `leigati vai `saeti parajad `pullu `suurused tügüd `väljä Kuu; sai suure maa laatsaga käde Khk || larakas seante suur vee laatsak ol'i läbi lae joosnud põrmatu pääl; kana ol'i igavese suure laatsaku `paska kesspaiga `kööki pannud Saa

laatsakil, -e laatsakil IisR/`l-/ Khk/-gil/ Vig Hää Saa Juu JMd Koe Krk/-ds-/; laatsakile Pöi lösakil, röötsakil Poiss oli `Iisaku vahel `laatsakil maas, `teised `ällasid niisama IisR; laatsagil rohu peel maas Khk; Kaua sa seal laatsakile oled - - rugi tahab `niitmist, tõuse aga üles Pöi; Oli laatsakil laua ääres Vig; lakku täis mehed ol'id ikki laatsakil maas Saa; üt's kasuk olli vällän laadsakil mahan Krk **Vrd** laatsakalli, laatsakili, laatsakilla, laatsaksil, laatsakulla, latsakil

laatsakili laatsakili laatsakil(e) Poiss kukkus jää augu peel laatsakili maha; `Riided olid laatsakili parandale vissetud; Ma ole pire aega pöösa ääres laatsakili Kaa **Vrd** latsakili

laatsakilla laatsakilla laatsakile Pääle söögi pand sulane hindä moro pääle laatsakilla maaha Vas

laatsakille laatsakille VNg/`l-/ Jür JMd/-ua-/ Vil laatsakil(e) `lapsi kukkus `laatsakille VNg; luom luatsakille muas `aige JMd **Vrd** laatsakalli, laatsakili, laatsakilla

laatsaksil, -e laatsaksil(e) laatsakil(e) lasi laatsaksile parandale maha; oone laatsaksil maas Mär

laatsakulla laatsakulla laatsakil Lehm jo[?] kats päivä laatsakulla maah olnu, taad vaja üles tõsta Vas

laatsa-läätsa deskri `Viitsi `käiagi, `astub `laatsa `läätsa IisR

laatsam komp `laatsam g -e Vai, -i Ksi noor kaunvili; kaunvilja lest pisukaised teräd on juo `laatsamel sies Vai; `laatsami ei tarvitada toiduss Ksi

laatsamb `laatsamb jõudsam `laatsamb ja paremb niita (laiemat kaart lüües) Sim

***laatsas** loatsas laia kerega On sur loatsas loom Pöi **Vrd** laatsis

laatsateme laatsateme, laadsa- Krk järsku pikali, laatsakile kukkuma läit's ku laadsats maha; mijs läit's maha ku laadsati; Ta kudagi komišt ja laatsat's täit `värki poritse tjj `pääle maha Krk **Vrd** plaatsatama

***laatse** pl laatsed kraasitäis laatsed olid `lastud lühikesed, pärast `aeti nagu lõng kerasse VMr

laatserdama `laatserdama pladistama; paterdama Kevade kui soemb ja maa `paljas, akkab `lastel üks kole vies `laatserdamine; Ei `uute `saabastega või vies ja mudas `laatserdada; Ei tohi isa `saabastega `menna `laatserdama IisR

laatserdus `laatserdus g -e deskri Sie `laatserdus `viitsi `käiagi, `astub `laatsa `läätsa; `Nende `laatserdustega (lääpas jalatsitega) `kõlba enam küllasse `minna IisR

laatsik `laatsi|k g -ku IisR; luatsik|as g -a Kad (laiast olendist või asjast) `Piimatulejat `lehma `vaadati, et igavene laatsik teine IisR; aand enese täis nagu luatsikas; kuorm lai nagu luatsikas Kad

***laatsikane** luatsikane a < laatsik ilus luatsikane kauś, nisukene lai, põle sügav ega; põue pudel on kua luatsikane; sie kuhi `jäigi nõnna luatsikane, nüid võttis `vihma `sisse Kad

laatsikas → laatsik

laatsima `laat'sima, (sa) laa't'sid kaanima, ahnelt vedelat toitu sööma loomad laa't'sivad soolast vett; Mis sa sest suslast (kohvist) ikki laa't'sid; On ennast täis `laa't'sinud Hää

laatsis `laatsis jäme `laatsis kõhuga lehm Kse **Vrd** laatsas

laatsti `laatsti Hls Krk int läits maha nõnna kui `laatsti Hls; joosnu kõtuli maha läve pääle ku `laatsti selle irmuge Krk **Vrd** plaatsti

laatsudama laatsudama plaksutama karjatsed vaist laatsudavad piitsaga `vastu puid Saa **Vrd** plaatsutama

laav laav' g laavi reeraam jalassile pandas kõdare `sissi ja põigusse pääle ja siss pandas laav' pääle; laavi om lagunu Ote **Vrd** laavits

laavakil, -e laavakil, -e laokil(e) jättis oma asjad laavakile Mär **Vrd** laabakil, laavaksil

laavaksil laavaksil laokil, laiali vili oo kõik laavaksil maas, rukid ehk odrad; kui sa oled ta (vilja) ää lõigand, ei ole kogond mette, siis ta oo koa laavaksil maas Mar **Vrd** laabaksil, laavakil

***laave-** loave-, luave- laus- ühna loave vett `ollid kõik põllud täis; einamual luave vesi üle Muh **Vt** laata²

laavik laavi|k g -ku reeraam regi olli nigu prillagi, laavikuid es ole pal'lu pääl Hel **Vrd** laamik

-laavitaja Ls kristuslaavitaja

-laavitsaja Ls kristuslaavitsaja

laavka → lahvka

laba¹ n, g laba RId Käi L HaLä Tür ViK VIPõ spor V; laba g lava Hlj Lüg Tõs VJg Sim Har

1. (hrl laudadest) alus, kõrgend **a.** saunalava siis ta läks `sõnna palava labal ja siis lasi meit ennast `ümmer`ringi taguda selle vihaga Ris; mine labale `vihtlema Nis; `saunes on koa laba Juu; laba pääl vihume Krl; mu süä is kannata labalõgi minnä[?] Har; ma higidsä laba pääl, `vihtu_tahaki ei[?] Rõu; tagapuul sannah om laba, pik'k ja lağa laba, et saat väherdä_pääl Vas **b.** magamisase, lavats vanames kobis labale Mär; enni oli küll labad - - paranda pool olid postid ja teene ots pandi seenä sesse Vig; labad `tehtud looma `lauta, lammaste `lautas magati [talvel] Aud; lähme labase magama Pär; mõnel seina `kül'ges oli laba Hag; magames laba, nihuke lai oli Juu; ahu perän laba `üllen, kolmõ nelläksi voise `maada[?] Har **c.** kuhja alus [tehti] suur ümmärgune laba `valmis - - siis akati `einu panema Vig; `pulkade `otsa `tehtud labad Kir; all oo laba, siis oo kärbised ja ora Kse; oksadest tehäse laba, et vesi kallale ei saa Var; `tehti agadest suur laba `alla Aud; vean kuhja laba kõrvale Ris; kuhja laba `tehti ikke `kõrgema koha `piale Tür; akkame labasi tegema VMr; orijalad kuhja laba sees Pil **d.** reepõhi aga sa mine `talle (jänesele) nii ligi, et lase ree labaga üle tast Noa; ree labasse keib kaksteistkümmend `liista Mar **e.** (muud kõrgendid või alused) `enni `tehti kaladel laba, kus kalasid kuivatadi Mar; looma põhu labad Tür; maan ol'l laba (puupõrand rehe all), suur laba, trulliga `pešti tujy pääl, rük'i kah Har

2. taimelava, peenar `taimed tehakse lavasse Hlj; on kõhe labad, kus `siemed `kasvavad Lüg; labad tahvad `kasta Mär; lähäd labasid puhastama Vig; Tarvis juba seemed labasse

maha külida PJg; `siemed pannaks labas Ris; tegin `taimed labasse Kad; meil on tänavu mitu labast VJg; laba `peale `tehtasse taemed SJn

Vrd lava

laba² n, g laba R(g lava) eP(g lava PJg KuuK VMr Kad Sim) spor eL, lava Ris Jür Amb Kad

1. tööriista, eseme vm lai ja lame osa **a.** kirve laba liig `paksu labaga `kirves Lüg; `karge kirves, põigiti laba Jäm; `teslil on õhuke laba Pöi; meil oo ike `kirve laba Vig; `Kirve laiad kül`led on `kirve laba Hää; labaga raiutas Trv; sil`m tetäss enne `valmi, siis pannass laba sinna vahele ja keedets `kinni Krk; `võeti kaits vana vikatit, keedeti nemä kokku ja `keeti `kirve labale `otsa Nõo; laba om teräst nii kava ku varrõni Har **b.** aeru laba `niisugused `kuuse ladid `tuodi, migä siis jämejuseld sen `aeru laba `laiuse `väljä `ansid, sie laba oli sie `laiemb ots igä, migä siis viess kävi Kuu; sõu `aerud -- laba sääl `õtsas Lüg; labad pääva kää ää pakatand Mus; Aeru laba akkab vee taha Khn **c.** ahingu laba Puu ahingud olid, lai puust laba oli varre `otsas Pöi; puu labad `ollid ahingal Muh; `västre laba Vil **d.** ankruhaara laba kivi taga küise laba ää `murdand; küistel suured laiad labad `otsas Mus; nee laiemad otsad saab kutsutud küüne labadeks Pha; need laiad lestad on `ankro labad Emm **e.** lusika, labida, koogu vms laba; kaha `kahvli laba, alumine õts, kust `aarad akkavad; [roobi] laba tuob süöd `vällä; `pandi `kihvli laba täis `liiva `juure Lüg; `ümmarguse labaga puu lusikad Jõh; koosta laiem ots on laba, mis suhu pistetase; koogu laba Khk; see nõnda `kitsa labaga `tuhli kook; mida kenam reha laba, seda `uhkem reha Kär; Leva lasn, lai lauast laba, pitk puu vars taga; [kulbi] Laba läks otsast ää, pole änam käde võtta midagi Pöi; lasnal o laba ja varre `otsas luur Muh; jämem ots on luusiga laba Käi; levä lasnal oo koa laba Tõs; Ahju roobiga tõmmatud `süssa maha, roobi laba oli tihist puust Kei; kühüvli laba on laiem; kul`bi laba `kuinud `lõhki puhas Kod **f.** propelleri tiib, tiiviku laba Suurde ourulaevadel aa änamesti nelja labaga vindid; Vehemate kalalaevade vindid aa kolme labaga Emm **g.** (võrdlustes) ahamned (ahvenad) nõnnagu labad tulevad Kod; lağa [luu] nigu laba jälle Nõo

2. a. jala- või käelaba `Suure `soudamisega oli kää laba seduksis Kuu; lei kää lavaga Lüg; `Sõuke vahe on, käe laba lihab just parajasti vahele Pöi; ne on käpp`kindad, laba on `kindas ja sõrmed on `väljas Käi; jalal ka laba Hää; `kargas ärä jala labass või põlvess Kod; jala laba pääld om ärä `õõrdenu, nüid ei saa midägi `jalga panna Nõo; jala kuñt om all laba man Urv **b.** jala- või käelaba kattev suka, jalatsi või kinda osa `Kindale `lasti `peigla auk kui laba `tehti Hlj; `külje pääld tuleb ned `silmad üles võtta ja siis akkab sukka laba; tõkketigä `määriti siis nied `saapa `sääred ja lavad üle Lüg; vanad `sääred, siis tehässe `uuvved lavad ka `õtsa Jõh; labakinnas suure laia labaga Jäm; `kinda peo päl `õeldass ka laba Hää; pian oma sukad ärä `põitama, vanad labad ää lõigama otst Saa; eks see [suka] lakk, see `üitakse laba Hag; nied kapuka lavad [tehti] samate -- nagu nied suka lavadki KuuK; luodus on `esteks, akatis, siis suab edasi teha lava; lavad kulusid `kat`ki, siis said uued lavad Amb; mul on neid vanu labasi küllalt JMd; `suapa terad kui `siared ära lõigatud, lavad üksi järel VMr; aruta nie lavad üless, ega neist enam `asja soa Kad; sääre `õtsa `tehti uued labad Trm; kand `val`mis, akan laba tegemä; meie naene `lõikas sukal

labad ärä, tegi sokid Kod; ku viij' ärä koet, akka sõss laba kudame Krk; vana seerde `otsa pandass `vastsed labad Ran; `Kinda laba `koetass katõ langaga_`täpilise? ja kirälise? Röp

3. tahk; tahatud külgpind laba lüüasse palgile otsa ala, et see puu peel vagusi seisab Khk; koore `sisse on labad `löödud Kul; kui oonet ehitämä akatasse, sis aetasse labad enni `peäle Vig; `teivad labastasse -- kui labad pial, siis ta ei lähä nii `kergeste mädanema Lih; palgil `aetse labad `otste `peale. kui laba oo peal, siss kuivab puu east ää Kse; tegin `puule lavad `piale, et ei `koita PJg; aa teibastele labad `piale, koori kahelt poolt ää Nis; la'ile `aetakse laba kül'le `peale Juu; labadel tetäs tsälgu `sisse ja pandas kokku Ote || sisselõige looma nülgrimiseks Tapuluom tõsteti sae puki piale seljakille -- siis tegi `tapja puksiotsaga kitsa riba naha sisse lõua alt kunni persse `väl'ja, teised labad tegi luoma `jalgu `müeda kunni labani kõhu `alla `väl'ja Jür

Vrd labandus

4. koonlalaud – S Noa linad pannasse laba `peele kui kedratase Khk; siis akati [linu] laba `peale `tõmbama natuke aavalt VII; linad `ruitatse laba `peale, käsi `ümber laba naba ja `ruitatse; pulk torgatse labast läbi, siis linad ep varise ää mitte Muh; voki käsipuu, laba oli `otsas, kui sa linu kedrad Käi; lina `sõõrmed pannakse laba `peale Noa Vrd labadi

5. kangaviga laba, kui ühelt `niielt pane kaks `langa; kohe laba sies `jälle VNg

laba³ laba Rei Mar JJn KJn

1. labane a. (koest) laba kangas JJn b. (inimesest) on va laba inimene Rei

2. lame verotuse künä, teist otst oo laba, teist otst järsk Mar

labadi labadi

1. varb kanga vahelike vahel ilma labadita äi saa, siis lõhjad `lähteväd `mässa; labadi keeled (nöörid varbade vahel) keivad üle `lõngade Khk

2. koonlalaud labadi keib kedervarre sees; okil on labadi, `aetasse linad labadi `peele Khk Vrd laba²

*labahutma ipf (ta) labahu' lobisema labahu' sõna suust `ussõ ka kui hobu vette sitt Lut

labajala|kont luupeksekont labajala koit om `aiget saanu Trv; labajala kondi om seere all, katel puul; kui labajala kondi ärä lüüüd, om valus küll Ran; är lei labajala kundi Plv -tants labajalavalss labajala `tantsu lasevad KJn -valss eesti rahvatants kui mina viel nuor olin, siis `tañtsiti `kõige `rohkem labajala `val'tsi Jõe; labajala `valtsi `nüüdesse aja inimesed ei `õskagi `tantsida Lüg; siis oli `ka-rmontka `mängijä, sie `mängis labajala `valtsi ja Vai; lüüasse labajala `valtsi küll Khk; Äga niidutõ pole kiidutõõ, äga labajala valts pole laste tants Emm; `enni oli labajala `val'ts ja polka masu-rka Mar; labajala `valtsi sai ikke vana toropilli `järge tantsitud Mih; labajala val'ts tansitse terve laba jalaga, ah tsahh tsahh Tõs; `enne tañtsitud muud `ühti kui labajala `val'tsi ja ruotsi `ringi Ris; mängiti `pil'li ja `lasid nõnna labajala `val'ssi kis `oskas Juu; kaara juan ja labajala val'ts Kod; `laske õge nüüd labajala `valtsi Nõo; mi_`tandsõ `ümbre `tsõõri ja `laški labajala `val'tsi Har; Är tandsiti `kõik' viru valsi? ja labajala valsi? Rõu Vrd labajalatants, labajalg -välk (tants) lasõmõ? üte labajala väl'gi Plv

labajalg 1. jalapõid Labajalad `külmitäväd Kuu; uss `ammustas `piial laba jalast; Labajalg ku labidas Lüg; nii suur laba jalg et `kingi_p saa nii `suuri kut tahab Ans; tee

labajalad säärdeks (mine kiiresti) Khk; labajalg oo `aige Mär; `astus labajalaga `vasta moad Kei; labajalg ja põid, see üks ja sama Juu; `paslid olid `ümber laba jala, ega nad `kõrgemale ulatand Sim; `tõmmad `müüdü `siäri ja laba`jalgu Kod; kõik laba jalg oli `kiinni sidutud Lai; temä tei laba jalale aiged Hls; labajala all om iijn möhn ja taga konds Ran; `poiskestel `olli särk laba`jalguni Nõo; mul laba jalg om `säände imelik, nigu valutass Ote; labajala² umma_nii `haigõ et, ei_painahhu inäp sukugi² Vas; üle labajala tul'l muld Räp

2. labajalavalss laseb aga `peale laba`jalga Muh; ühnä `lastasse laba`jalga Mar; tule õpeta `tahtsima laba`jalga Ris; kõikse `õhta `muutku `vehkisime aga laba`jalga Jür

labajas laba|jas g -ja lai kinnas ei lähä nõnna labajass kui kudud kõvemass Kod

labak¹ laba|k g -ka Pil, -ku SJn koiku, lavats `siuke labak oli vanasti - - sial olid kot'id pial lastel, ega siis aset, `voodit kellegil põlnd [koolis] Pil; [rehetuppa] tegid labakud, `tehti üks raejalg `sinna, visati põhukot't `piale SJn || ahjupealne labaka peal sai `sel'ga `soendud Pil

labak² → labakas¹

labakas¹ laba|kas g -a Jäm Tõs Hag; laba|k g -ka, -ki Muh, -ku Jõh Muh; laba|ko g -go Vai; pl labakud IisR, labaku San labakinnas labagod kääs Vai; se on labakate lõng Jäm; kus mu vaad labakad jähid Muh; mo labakad `tahtvad `nõeluda, `katki läin Tõs; pani labakad kätte Hag

labakas² laba|kas g -a Tõs Aud(-v-) (kala) labakasi sai `püütud, särje `moodi, lai `kangesti, `valge soomusega; lat'ikad ja labakad tulid kuduma kevadi; ma_i tea just mihuke kala ta oo, aga labakis neid kutsutse Aud

laba|kinnas käpik laba `kinnas, `selles on ikke oma `peial Jõh; alased olivad laba`kindad, nämad `käädi `nahkasi `kindo sies Vai; labakinnas, keik sõrmed koos, `umbest põial on oma pesas Jäm; ühe lõngaga `koetase vana labakinnas Khk; Töö `kindad olid ikka laba`kindad, labakinnas oli soe Põi; missel `sõrmi pole `otsas, se_o labakinnas Muh; Lahja nagu labakinnas Mar; kas sool oo laba `kinduid Vig; ma ole küll laba`kindu kudunu Hää; vanast olid kenäd `kirjud laba`kindad Juu; nahast `tehtud `kindad on laba`kindad Koe; labakinnas oli kahe lõngaga ja kolme lõngaga, misukest `kirja sa `tahtsid teha Sim; koad viird tüki maad ärä, sõss nakat labakinnast (laba osa) kudama Trv; ku üte lõngaga `koeti, sõss üteldi laba kinnass Krk; Labakindõid lätt talvõl pal'lu vaia Har **Vrd** labakas¹, **-konn** kärnkonn imä tul'l hommugult suurõ tüluga laudast, et labakonn ol'l timä lehmä piimä vällä² imenü²; ta immis (emis) om laga nigu² laba konn, taal saava pia poja²; sa olõt `kärnäne vai süüdikäne nigu vana labakonn Har **-käsi** kämmal Labakäsi on `randest `sorme `otsini Kuu; `Kitsad labakääd ku `lestid (saapaliistud) Lüg; paljas laba käsi jääb `põila `otsast `välja Ans; laba käsi nii suur p_Lehe `kinda `sisse Khk; [tal] Olid sõrmed kogu kasund, `üüti labakäsi Põi; põlnd käsi ruusikas `ühti, lõi laba`käega PJg; `aändis lapiti `kääga või laba `kääga Kei; Piu on nagu labakää `siesmine puol Jür; kui `kinda kätte paned, siss om laba käsi säl sehen Ran

labal(a) labal Jäm, g -a Khk Pha, -u Muh; n, g labala Ans abaluu labalast pörutas ära; kukkus labala kondi `katki Ans; ma ole nõnna nuheln et labal ühna valutab (võid kokku ajades) Muh

laba|liige põialiiges *jalg laba`liikmess valus, laba`liikmite kõhass valusad* Kod

labalt *labalt* otse, keerutamata *peris labalt`vällä ütelde, sest inimesest kõneldes`alba kõnet* Trv

laba|луу, -луу|kont hrl pl abaluu *jaki`pihjutab laba`luie päält* Kuu; *labaluud on`seljä`külles* Jõh; *kergita mo labalud, labalute vahel on`aige* Jäm; *labalu taga valutab; mis sääl abu taga on, nee on labalu kondid* Khk; *Abu taha`siia labalute`alla võttis eile`aige ja äi`kaugi`ää; Labalo kondi all pistab just kut`noaga* Pöi; *valge utet-talle võtm [hunt] abude`peale, siia üles labalute`peale; labalu kondid o ette`aiged* Muh; *Labahuude ja kaelasoonde piigustamene paneb vere`köima* Han; *sii labaluu taga`sel`gas,`siia löön valu* Tõs; *Kainlu auk on piha labaluu all käe kääru`siis* Hää; *sel`g sügeleb labaluu vahelt* Lai; *piht om sällätagune kos nu labaluud om* Ran; *labaluu om`sände lapik luu sial, nigu varš om taka; labaluu kül`lest piäp väedsega`kaapma toda liha, sa_i`saagi tedä sääl ammastega kakku* Nõo; *timä ol`l ni_halvastõ maha_satt (sadanud), labaluu vällä_põrutanu* Har || *kämbaluu labaluu koñt ehk käe laba luu* Var; *kae näpuga siit käe sällä`pääl, siss tunned ärä ni käe labaluud* Ran || *säär, sääreлуу labaluu one`lamma jalaluu* Kod; *labaluust um jalg paks; ma keeda är tsia labaluu* Plv **Vrd** labal(a)

labama¹ *labama* Tõs *Juu* Kod *Plt* *Ran* *Puh* *Ote* *Rõn* *tahuma; ümarpuud koorima labatud mõrravaiad* Tõs; *tarvispuud tulevad ikke labada, olgu se angu varšs ehk ree ais* Juu; *pal`gi`õtsa labatasse,`kervegä lüüid* Kod; *puid labatasse, siis ei lähä mädanema* Plt; *ilma lõomata saina palgi om, ja nukk tuli ärä labada* Ote; *Päält`lüüdi ärä veedike, labati ja siss mudku nakati raguma enne Rõn* **Vrd** labandama

labama² *labama* Kod/kl-/ *Ran* *Puh* *Vas; labah(h)ama, da-inf labada?* Lut

1. (tühja) *lobisema mes sa klabad alate, aja kua mes one mehine jutt* Kod; *küll ta võib viil pal`lu labada* Ran; *kõnõlas ku lapa õnnõ* Vas

2. *ladisema vihm lapa katusõ päle; iibä satass`vihma, lapa õnnõ ussõh* Lut

labama³ *labama* (võrku) *lappama, sebima* – *KJn* *Ran*

laba|maa *maa-ala, millest saab kuhjataie heina Labamaa saed (saod) tulid kätel kokku kanda* Mar; *meil o üks labama`niita veel* Kse; *nii suure tüki niidad ärä, kas on kaks labamaad või, teene labamaa peremele, teese omale* Pil **-masin** *linalõuguti* Ku *labamassin ol`l, siss`jauhvmisõ manh jäi mõni kolga siän elävess* Har

labandama *labanda|ma, -ta tahuma nukk tahab ärä labandata; pal`gid one ärä labandet, tahavad`seinä`panna* Kod **Vrd** labama¹

***labanduma** *nud-part labandund (raskest tööst) väsima`Toine käsi nii labandund, et ei ole`voima midägi`sengä tehä; Kääd nii labandund,`tahtus`oige`hieruda* Kuu

labandus *labandus* g -e

1. *palgi tahatud külgpind lüü labandus ärä, siis lääb tõesega kokko; palgile`lõütse labandus enne tahundamiss* Kod

2. *kirve laba`kerve labandus one pale ja terä kokko* Kod

Vrd laba²

labane¹ *laba|ne* g -(t)se üld (-nõ, g -sõ *Kh*n, -tsõ, -dsõ *V*; *lava|ne* *Hel* *Ote, -nõ* *Kan* *Se[-vv-]* *Lei*)

1. kangakude, kus kõik koe- ja lõimelõngad põimuvad *Labane* `kangas [kooti] kahe `niiega -- `tehti linast ja `villast labast `kangast Lüg; nad nii kut labane särk ning persse (ei saa läbi) Jäm; Palakad `tehti labasest `riidest Kaa; moal egaihel labased `riided `sel'gas VII; labane kojotse kahe niiega, lõhjad jäävad `risti `jälle, `keeru pole sehes Muh; labane ja `toimne riie oli Käi; vellast sai küll koa labast teha Rid; lenane oli ikke labane Mar; laadal oli paelu labasid `kangud Kse; labane kangas `tehti kahe niiega, `toimne nel'la niiega Tõs; Särgi riie `ol'li labane Hää; labane riie arvem ja alvem Hag; labane on päris arilik riie, rist vahele ja `jälle teine lõng vahele JJn; labane -- sest sai `särki teha ja alus`püksa meestele kua VMr; takusest lõngast tieme labast riidet VJg; labane riie on vedel riie, kulub ruttu ära Sim; kui labast kangast kudusid, siis `tallasid kahe suksega Trm; labane on nii kõva kui ta uus on Pal; labane linane riie KJn; labatsise `rõõvise lääb väha `langa Trv; `ammit ja palajit tetti labatse Krk; koti rõevast `koeti, tyy `olli iki labane Ran; labatsel om kaits `kapla ja kaits jalglavvakut Nõo; labatses ei saa muud kui `ammit Kam; kate lavakuga koetas lavane kangas Ote; katsikin inämp lavatsõ `koetass Kan; na omma labatside `rõivide `nitse[?] Krl; palaje ja `hammõ koidasõ labadsõ[?] Har; tyy rõivass ol' labanõ, `paklaidist langust tett Plv; täl umma[?] labadsõh toimõh sängülinä[?] Vas; mi `väega koi `kañgit, selle mi_mõista, tiia määne om lavanõ, määne toominõ; `Hammõ piht ol' linanõ lavvanõ, jakk `paklanõ lavvanõ Se

2. (ühevärviline) parempidine koekiri silmuskudumisel `kinda `luondane oli `vikiline ja `kinnas oli labane VNg; kaks `silma labast ja üks vikel Vig; Üks ring oli mustert ja teine ring labast Var; [kapuka] alumane ots `tehti `jälle nisukene `lihtne -- `ühte pidi, labane kude KuuK; mitu `tiiru ma labast kua, enne_gu ma `kirjä `ürgä; periss labatsit sai koet, üte lõngast Krk

3. ilma kroogeteta kõho ette jähi [seelikul] siis natoke labast, kus `vol'la põlnd Mar; kõrt `olli `ümbert `tiiru kibrutet, iist sis `olli raasike labatsep Hls; vanast tetti ütsipidi kibra, siss viimäti tetti labane kõtt, katsipidi kibrudest Krk

4. lihtne, mitte keeruline labane na `kerbe töö Mar; labane asi, `kerge teha Mär; sij (korvipunumine) `seante labane tyy, näppe pääl ei käü Krk; Nii labast tüüd mine viil opma Nõo || miul om küüdse puha labatse, ei old midägi `märki pääl (ei õitse) Krk

5. labaselt käituv, labasusi rääkiv; lame sij om siande labane inimene, nagu va kergats või siande Hls; Ärä aa seräst labast juttu Nõo; [ta] om üt's labanõ inemõni, tiä kõnõlõss rumalid sõnnu[?] Krl || labane suu pähän Krk

labane² laba|ne Kuu Hlj VNg IisR Vai Iis, labe|ne Lüg Jõh, g -se

1. täimelava kabusta ja `kaaliga `taimed `kasvadeta labasess; `läksin labasele `taimesi vittama; mina küttasin labase, sene labase tegin tuli`mullaga maha VNg; senel on sitta labene, aga minul on põledettu labene; labeste `piaale `tehti `enne küttist, siis `kapsad `kasvavad paremast; `istuta kabusta `taimed labeselt maha `piendra Lüg; labese `pääle `külvetasse `sieme Jõh; kabustad ja `kaaligid `onvad labasel Vai **Vrd** labe²

2. kuhjaalus labese `pääle `tehti kuhi Jõh; Peremes `vahtis `enne `eina keik labased üle ja parandas, mis `tarvis IisR

laba|rattad pikkvanker vanast üt'el'di pik'kä troškat et labaratta[?] Vas **Vrd** labatroska -regi laudadest raamiga regi täl va laba regi, põle `õiged rege mette, va

lauad `löödud `peale, põle ree keppe mette Mar **-selg** rõhtaed labasel'g [ehk] labasel'la aed
Ris

labaselt laba|selt PJg Amb, *-tselt* Krk, *-tsõlt* Rõu adv < labane¹ Ennemal aal `kootud kua villane kuue ja püksiriie labaselt Amb; labane suu pähän, õige labatselt kõnel' Krk; Mood'o pal'mitas labatsõlt; Mugu_labatsõlt lastas õnnõ² ütest veerest `tõistõ Rõu || labaselt (paralleelselt vikati teraga) `käiad, muidu lähäb kääri terasse PJg

labask labašk g *-i* lobiseja labašk, mudgu lopa Se

labaska labaska rataslaev `laapoga `laivo `kutsuda labaska Vai

labastama labastama L HaLo Juu Iis Kam Plv/-mma/ Röp tahuma, laba sisse lööma siis sai lepä malgad `toodud, need said ää labastud Mär; `teibud labastasse ja vahendasse Vig; poštud labastasse ka ära Lih; katuse `roikad oo ka labastud Kse; labastasime `pal'ke Var; labastamene on kui koore jut'id pealt ää aead, siss kuebav PJg; kahelt puolt ää labastud Ris; `teibid labastakse, kooritakse kahelt poolt ää Nis; tua katuse latid on kõik labastud Juu; kui küm `ol'li palgil kül'len, siss labastedi `õigess Kam; palgi ots om labastõt; luvva hako labastõtass (lõigatakse peenemaks), sõss luvva kands saa peeneb Plv || peksma; lööma labastand teise näo ää, löönd vere `vällä Mar **Vrd** labatama, lavastamma

labastamma labast|amma Har, *-õmmõ* Krl kergelt pesema, pühkima `tütrik labasti `lauda veidükõni `puhtamass Krl; saa õks t'sipa `valgõmb, ku_tedä üle labastat Har || moe pärast (tegema) tuu ei ole ütegi tüü, tuu om üt's labastõmõni õnnõ² Krl **Vrd** lavastama²

labastus labastu|s(s) g *-sõ* täke, sälk `kirvõga lüüäss labastus ala² sinna_poolõ, koolõ poolõ puu om `kaldunu² vai kõvvõr; ku suurõmb labastuss om lüüd, siss lätt puu parembadõ maha² Har **Vrd** lavastu(s)

laba|sõrmus lai (hõbe)sõrmus laba sõrmuss oo vitssõrmusest laiep; laba sõrmuss olli õbe sõrmuss, päält olli lai, alt vits Krk **-säng** magamislava vanast ol'li² labasängü², lavva² `pantu² ütest sainast `tõisdõ Se

labat laba|t' g *-ti* Pil, *-di* Lut/n *-t/* (lae külge kinnitatud) magamislava labat' oli lae all, magasid labatis; üks kukkund labatiga `kaela; üks vana soldat läind ülesse labati `peale magama Pil || saunalava – Lut **Vrd** labats, lavat

labatama labatama Jõh/-mma/ Juu JMd Iis Plt

1. tahuma, laba sisse lööma lat'id labatakse ää, `aetakse labad `kül'gi; `toodi metsast kuuse lat'tisi, siis labatadi ää Juu; labatasin täna ulga puid ära Plt **Vrd** labastama

2. põitama sukka on labatettud Jõh; akkan sukka labatama Iis

laba|troska pikkvanker kašt troškal ol' uma nell'i `vetro all, sääl sõida_nigu hällü pääl, labatroškal olõ õs `vetra, tyy ol' vedralda² Vas **Vrd** labarattad

***labats** n labat'si SJn; laaba|t's Krl, g *-dsi* Har magamislava, lavats labat'si ol'li seena `kül'ge `tehtud SJn; laabadsi², vanast ku `sängü es olõ², lat'silõ tet'ti nellä jalagõ laabat's Har || reeraam – Krl **Vrd** labat

labaus labaus g *-õ* kimp; peotäis – Lei

labe¹ labe Ran; lapõ g labõhõ Lut lahe; ladus kül'm ehk tuim inimene, tõene om lahe ja labe, tõene om tuimemb ja `vindse Ran

labe² labe taimelava labest `tuvvasse ja `istudetta `siie `taimed; põledetta labe Lüg **Vrd** labane²

labedi *labedi* Var Mih(n *labed*) Tõs Aud, *labõdi* Khn *labidas ümargust raud kibid olid, labediga `aeti `väl`la Mih; puu labedid olid suurde kraavi `kaevijadel, ei võtn soppa `kül`gi Tõs; Labõdilõ taris uus va`rs tehä Khn; võtt labedi kätte Aud || Selle käest põlõ `suaja kedägi, labõdi ühekorra maksab (võlg jääbki tasumata) Khn Vrd labidi*

labene → labane²

laberiit *laberii-t* on `nahknär (nahkhiir) linnab `õhta il`la, ise karjub *laberii-t, laberii-t* Khk

laberik *laberi|k* g *-ku* Saa Lai M, g *-gu* Kuu lapik, lapergune *mine ot`si üks laberik kivi, ukse ette vaea Lai; vikati väits, kate poolega laberik pu`ss; võtat `pa`ra juure, kuuse juure `lõhki, sõss om laberik, sõss tei `kaastege ja ilma `kaasteta `ko`rve Trv; pot`ska om `säante laberik pudel Hls; mea sai üte laberiku pud`ele, mis puhu pistets; vanast olli laberik nõu, kus `küündlit kasteti; mis ümārik om, sij veeress puha, laberik ei taha veerta Krk || lausik, lauge Ega siin `randa `paadiga `päāse, rand on `oite laberik; Pärispää rand o laberik, siel `täüdüb kohe `puolde mere `mennä, `enne ku ujuda saab Kuu Vrd laberikne, laprik*

***laberikne** pl *laberiksed* lapergune Möksi soos o`llid kuremarjad kohe mustad ja ümariksed, nõnda kui õhes vormis, Pat`i soos o`llid laberiksed ja einakuhja `moodu Saa Vrd laberik

labetis *labetis* lohakil, pilla-palla *Ta on viratu taluperemees, kõik töö talus labetis Jõh*

labi¹ *labi* Jõh Aud, g *labja* spor S(n, g *labi* Jäm, *labja* Jäm Muh), *lapja* Kuu, *labida* Rei Rid; n, g *lapja* VNg Vai

1. *labidas; mõla `Enne vanast `täüdüsimē kaik `tuhli maa `lapjujega kevājäl ärä `kaevada; `Leivād `tosteti kahe `kägä `lauald üks `kerraga `lapja `päāle ja `pandi `ahjusse Kuu; akkan `lapjaga lund `tostama; siis `panna [tainas] `lapja `päāle ja `tougēda `ahju `küpsenemmä; kadokse kattamise `lapja on `puune, `ambaline, `ambad sies Vai; labi, pitk varss taga Pha; siis sõtkuti [tainas] `õhta labjaga läbi Põi; `tahkimise labjad `ollid käe, nendega tahiti [aganaid]; suur labi `olli, sellega `löödi sada `napsu, siis pidi rokk `valmis olema; see labja ei lase supil ää kõrveta Muh; leiva labi, kellega leivad `ahju lükati Rid || küllap labi maksab (võlg jääbki tasumata) Khk*

2. (midagi labidakujulist) *oki lina labi* (koonlalaud); *soue labi* (kellu); *pisine labi* (pilbas) *määri sihes, rattid `määri Jäm || võrgutähis – Aud*

labi² *labi* loba *nemä oppeva temäle igävest lori ja igävest labi; mõni om serände, `ütleb alati iki labi `sõnnu Puh*

labid(as) *labidas* R eP Puh Rõu, *labid* Khk Käi Kse Iis Kod MMg Äks Kõp Vil TMr, g *labida*

1. tööriist kaevamiseks, segamiseks, tõstmiseks vm *`talvel on `püüdmise `juures abiks labidad ja `tuurad Jõe; `kaivu akka päält `kaivama labidaga; ku `liiga pali neid aganaid, siis `võeti labidaga `jälle -- `sinne kus õli sie tuul, s_`pandi labidaga Lüg; Ölgkattust tegima labidaga -- `sellega `leima õled kõik ühetasasest Jõh; labidas oli puust ning raud `otsas Pha; suure labidaga pannasse levad `ahju Muh; maa on labidaga üles kaevatod Kul; katussetegija võttis [õled] `vastu ja `laotas siis laiale ja topsutas ilusti labidaga need ühu tasaseks Mär; siis lüiatse õled üsna tahedass `kinni katuse labidaga Mih; labidu käiatse vahedas Tõs; `viska labida kaha täis `mulda Aud; pane leib labida `peale ja pane `ahju*

Rap; *ennem oli puu labidas, öhöst puust oli vaʼrs ja kõik Juu; tuuli luud - - `vitstest `tehtud, kaks punet olid sies et ta oli lai kui labidas JõeK; Labidaga ennem mullati, nii kahele `poole Amb; meil on mitu labidast JMd; seda katust sai siis labidatega või noh suur pikk vaʼrss oli viel sel labidal taga, kellega sai kõvast taguda et ta muedu jäi vedel Kad; kelluke on koa labida `ohtu VJg; lai kui labidas Trm; labidid on `mitmesugusid, tõene terävä, tõene tõmbä õtsaga; labidaga `pañti leib ahaju Kod; vanamees läind labidast `tooma Pil; naesed teevad labidatega `piindrit Vil || fig Raha tuleb iga päev, `ninda_t aja labidaga kokku IisR; [see] Jähi labida matta (jäi võlgu elu lõpuni) Pöi; kis ei jõua `võlga ää `maksa mette, `öötasse, küll labidas maksab Mar Vrd labedi, labi¹, labidi, labik, labind(as)*

2. laba a. aerul aeru labid one õtsan, testud tõene õts lai Kod **b.** tiivikul Need labida õtsad pidid paras jagu vette puutama, see vee jooks pani selle võlvi tiirlema Trm

labida|täis labidale mahtuv kogus (ka mõõduna) `Kaivas maad, `viskas labida `täie `mulda labida `täie järel Lüg; labida täit soab koa `loetud, labida täis on koa justkui mõedu riist Kos; labidatäis muad; siält aaguss esin sua savi `rohkem kui puar labidatäit Kod

labidi labidi Han Tõs labidas Labidite varred tihatse iast puust Han; katuse labidi Tõs || fig Ma ei taha oma `võlga labidi `maksa jätta Han Vrd labedi

labigas → labik¹

labik¹ labik g labi|ga, -gu Hi(-ku Emm); labiglas g -a Emm Käi Rei (leiva-, katuse)labidas Labigu kark käib tapiga varre otsas; Saarlest teenist vanast labigatega leiba; õlje katost `lööda labigaga; leva labigas Emm; mihed löid labigutesse naalad ja läkst `põldu Käi; Labik oli nii mureks karastat, et kui lehm `taale pääle `astus, läks neljaks tükiks Rei || fig Mi_sa sest võlast rægid, külab labik tasub Emm || adralusikas Põõru kohtades puhastata siis sene labigaga vannas puhtaks. Labik ripub saha käsibu külgis Emm || mõla roka kloppimiseks oburoka labik Emm

labik² labik lapik tsirbi nõna om sääne vaib ja labik Se

labikane labi|kane Kuu, -kaine Vai (maa)lapike Minu maa labikane on `ninda kivik Kuu; `pello labikaine Vai

labikas labikas jalats Pane labikad `pliidi `juure `kuivama; Lasin heneläs tehä uhi `uued labikad Kuu

labime labime isukalt sööma siga labi, sij om ellepest ütelt Krk

labin labin Muh Trv Krk Hel Puh Nõo; lapin g labina Puh Nõo V(-p-; g -õ Krl)

1. on `põrse sööve ku labin Krk; ää sööjä siga, võtab nigu üits labin larbib; tuleb nigu labin vett `alla; vetel puder kijp paan nigu labin Nõo; t'siga lõmps, võtt ku üt's lapin Kan; `vihma satass, lapin om kuulda[?]; ta süü ku lamps, lapin om õnnõdõ Krl; latsõ `juuskõva muta `müüjä nigu lapin ennedä Har; Mõnikõrd ol' jo_ `mäele kuulda_ku[?] üt's [iherus] tõist takahn ai[?], võt'i_ku_lapin Rõu; üt's lapin inne ku [vesi] juusk Plv; lät's porri piteh kui lapin Vas; hobõstõ lapin kuuluss Se; l a b i n a g a labinal, lahinal tuu lei mul näo puruss, kos veri pañd ku labinaga; `vihma satap nigu labinaga Nõo || nõnna luges aja `lehte mis labin `olli taga (soravalt) Muh

2. lobisemine, jutuvada ku naese kokku tuleva ulganiste, siss om toda labinat üle liia; panep tolle labina minemä, siss ei ole aru `otsa `koskil Nõo; lät'i lapin (läti keel) om üttest tüküst Har || (lobamokast) sij va labin, `lärtas pal'lu Trv

Vrd ladin

labinahe labinal juusk labinahe Plv

labinal labinal Mih Nõo Võn San/-el/ VId

1. labinal *Aab onte labinal vett maha* Nõo; `vihma satap labinel San; vesi juušk kraavin ku_labinal Rõu; *Pang om ar^o kuionu, juusk labinal* Vas || fig rohkesti *tanno es olõ_kah poodih nii labinal saia^o, `kostõge es saa^o, ku vaja ol'l Räp; A_koh küläh `vahtsõ `aastaka praašnik ol'l, siss `juud'e nii õt labinal* Se

2. ladusalt *teese käe lähäb töö naa mes labinal, aga teese käe ei lähä* Mih

labina|riin (tühja jutu ajajast) va labinariin, ega tal sij nimi es ole, teda kutsuti nii Trv
Vrd labrakai

labind(as) labind(as) g labinda labidas otsavaud visati labindaga üle, et ta sügavam `oll'i; ma `lassi labinda vahedass teha; Räsa, sij on labinda või angu varre `otses; suur ku leva labindas (lestakalast); katuse labind Hää

labisama, labisema labis|am(m)a Rõu Plv Vas, -õmma Plv Vas Se; pr (ta) labisass Ote Kan, -õss San Har Rõu; labis|ema VNg Koe Kad TLä Võn, -eme Krk, -õmõ Krl; da-inf labist|a TLä, -a^o Rõu Plv Vas, -e Krk

1. lobisema mida sina labised VNg; lora-lara inime labiseb pailu Koe; mis sa iki labiset Krk; mes sä niipal'lu labiset, piä `onte suu `kinni Ran; miä ei viisi enämb `siuga labista; mul kaala soone jäävä takast valusass, ku ma siin `siuga niipal'lu labise Nõo; jutt lätt ku labisõss Krl; aja juttu Jaaniga nigu labisõss Har; kõnõlõsõ^o ku labisõss Plv **Vrd** labistama

2. ladisema, pladisema `laine käivä kui labisass Ote; süü õkka_`suugõ_ku labisõss San; `Vihma vali maha_`taivast ku_labisass Kan; ma mõssi `rõivid nigu vesi labisi Krl; siss paänd vars ka_takan nigu labisi enneda viist läbi Har; sääil mõstass `rõivid `tõlvuga ku labisass Rõu; sijst juusk no vesi ku labisass Plv || plagisema lätt nigu hobõsõ labisõsõ Se

labistama labist|ama Muh KJn Puh Nõo, -amma Plv Vas, -õm(m)õ San Krl

1. lobisema labistab paelu KJn; vana võl'ss ja inemine, labistõss õnnõ San
Vrd labisama

2. pladistama; ladistama mis lapsed vee kallal labistavad Muh; vij sijis labistab KJn; Kül nüid labistap vihma, labistap ka vahet pidämädä Nõo; pardsi^o labistõsõ järven Krl; `viiga labistat Plv; `vihma labistass Vas

labjakas labja|kas g -ka Kuu Mus Kär Kaa(-ga) Krj VII Jaa labidataoline ese või tööriist Sen va `aeru labjakaga `häigä `mitma mihe, `ennegu saat `kierdä [paati] Kuu; `tuhli `kiskumise labjakas `tehti kõvast puust, muidu nina läks `lossi Kär; Labjakaga liigutati sigadele kiveses vesi, jahud ning `tuhlipuder segamini; Pisikse õhukse labjagaga `pandi palgi vahe õleni sammelt täis Kaa; Meni sääb ka `leiba labjakaga ja teeb saia tainast; labjakaga liigutakse pudru või rokka Krj

labju → lapju

labl labl g labla latv – Ris

laboski laboski suvine varjualune laboski oli see kus loomad sui all olid Mar

labra labra Kod Plv lobiseja labra one üks latatara, kes liiass kõneleb Kod; taa um vana labra, kiä liialt juttu kõnõlõss Plv **Vrd** ladra

labrak → labrakas

labra|kai lobiseja *oled üks labrakai* Muh **Vrd** labinariin, ladrakai

labrakas *labrak* Kaa Puh, -as Krj

1. laaberdis *va labrakas on, võtab käde, joob ja lakub* Krj

2. lobiseja [ta] *olli üit's labrak naene* Puh

***labrama** ipf (ma) *labrasin* lobisema – KJn

labrats *labra|t's* Trv, g -*tsi* Plv lobiseja *labrat's üte ku tõesest aap juttu* Trv; *taa vana labrat's, kas no kõik' õigõ um, mis tä kõnõlass* Plv **Vrd** ladra

labrik *labri|k* g -*gu* lobiseja; sõnarohke *labrik inime, labrigu inimese jutt; tä o `sõuse labrigu jutuga, kui korra akab, äga siis äp saa änam pidama änd* Mus **Vrd** ladra

labruk → laabruk

labu *labu* Sa Muh Emm Kse heinasaad *Einad pannasse labuse; obu labu ede, siis [sai] `küini `väätud* Jäm; *labu ots on ka nii karune veel; sadu leheb ühest kuhast labu `sisse, on tema sõnnik `valmis* Khk; *kui `pilvi akab kogu ajama, siis `tehke labuse* Mus; *Laidus `tehti labud agade `peeie; see eina taridus annab üsna labu `peeie upita* Kaa; *natuke `aiga `seisvad [heinad] labus, siis `parkvad ise ää* Pha; [vihm] *lõi labud läbi* VII; *einad pannatse labuse, kui nad pole päris kuind mitte* Jaa; *Kangest `sõuksed roopillised (pilliroogsed) labud olid, paljas roopill* Pöi; *muist jään labuse, `küini `mahtun mette; labul_o pea koa peal, siis ta_p võta vett `sisse* Muh; *einamal lüiatse labud üless kus `õösi all ollasse* Kse || *vilja vm kuhi vigartiga niidetud odrad `pandi labuse* Ans; *saime pisise labu `otri* Khk; *paks kut vana tarna labu* Mus

labu|ase *labu* jagu kokkuriisutud heina *labuase kaarutakse, kaared lüiakse `sisse, `õhtu pannakse labuse* Khk; *Lööme labuasemele veel korra kaared `sisse, siis aitab õhtaks kogu panna; Labuasemid tuli mütu `korda kaaruta, ennem kut einad kuivaks said* Kaa **-haga** heinasao alusoks(ad) *labu aga, kasest aad ala* Jäm; *Raiu sa niid labuaad valmis* Kaa; *obu `pandi labu aa `külge ning `vääti labu küini `juure* Krj; *Labu oad `pandi kuhja `juure unnika, `talve `toodi koju* Pöi

labuk *labuk* g -*a* (üleriie) *kos tu vana labuk, võta `ümbre* [vihmaga] Ran

labus *labus* g -*a* Muh L(-os) Juu Pil

1. mõnus, ladus; sobiv, paras *see oo nõnna labusa jutuga; teeb labusad tööd* Muh; *ea labos atr* Mar; *keikse labosam toit* Kul; *see on üks ea, labus inimene* Mär; *See siia päris labus* Vig; *labusa käimaga obu; labus kibi* Kse; *`sohke labus tüü* Var; *üks väärt või labus inimene* PJg; *üsna labus toit* Juu; *seal talus `ästi labusad rahvas, mis `sinna viga `minna* Pil

2. kindlalt seisev *se_o kena labus koorm, see_b lähe `ümber `ühtid* Muh; *labos penk* Kul; *pingil laiad labusad jalad all, see ei lähä `ümmer* Mär; *labus pakk* PJg

3. ühetasane, sile, sirge *parand põle labos mette, sellepärast laud `lonkab* LNg; *ühnä labus puu ei olegi eä* Vig; *labusa kondiga obu; labusa sel'laga siga* Tõs

labusalt *labusalt* Lä/-*bo-*/ Tõs PJg

1. mõnusalt, latusalt, sobilikult *aeg lähäb labosalt edasi* Lih; *Kui viiepuudane kot't labusalt selgas oo, võib versta moad ää kõia et põle asigi* Han; *Kibi sünnib labusalt müürisse* PJg **Vrd** laapsalt

2. ühetasaselt, siledalt *riided oo labusalt, siledalt; pani puid labusalt maha, ühetasa* Tõs

labusast(e) *labusast* Muh Khn, *labusaste* Muh PJg adv < *labus see oo nii labusast`tehtud; kivi`mahtus nii labusaste mulgu`peale* Muh; *vilja vihud labusast maha`pandud; seesä labusast* Khn

labusk *labusk* g -i lobiseja *igävene labusk om, ei ole midägi inimene,`väega pal`lu labiseb* Nõo

labuski *labuski* hulgas va *labuski, niisukene alb, nagu`põlktud* Nis

labutama *labutama* Trm Kod Lai soki- või sukasäärtele uusi labasid kuduma *labuteti, sääre`õtsa`tehti uued labad* Trm; *sukad tahvad labutata, siis labutatse uued labad`õtsa; sukka labutan, kinnass`paikan ja nõõlun* Kod; *labutasin sukka* Lai **Vrd** *laputama*²

labõra *labõra* lohakas *ta om kokoõs ineminõ, olõ õi labõra* Se

labõrits *labõrits* g -õ lauritsapäev *Tõõnõ* [lamba] *pügü tul`l labõritsõ`aigu* Rõu

labõrits(a)päev lauritsapäev *Labritsõ pääväss tapõti sikk* Krl; *päält labõrtsõ`päivi`pañti tuli latõrnadõ ku riiht`peñti, siss näk`ki`valgõt* Har; *labõritsa päävä`põetäss`lambit; Labõritspääväss piat sika`är`tapma, muidu liha ei saisa`* Rõu; *Labõritspäävä õks õs pestä`riihhi* Vas **Vrd** *labõrits, labõrpäev*

labõrpäev lauritsapäev *labõrpäiv um kuvvõdal`augustal; labõrpäväl süvväss jo ubinit edimält; suurõ`valgõ`herne`vaia`külbä`varra, labõrpäväst saava`a`niita`;* *tuoriga nakam kesvä`põldu`kõrdama nii ku puul olnu`labõrpäväst kõrrat* Lut

lada *lada* püsimatu olend *Sõuke igavene inimese lada, kodu ta äi seisa, midagi teha äi taha; See on üks igavene looma lada, see_b seisaks ikka pudelis ka; Kus ikka lada on, tuleb üksi karjamaalt teiste seast ää* Põi || lohakas *Küll see on üks inimese lada, et ta nii ripakili koa sünnib olema* Põi

-lada Ls *lida-lada, loda-lada*

lada|jalg püsimatu inimene *Laseb kut suur lada jalg* Põi

ladaje *ladaje* lahasse kui *jalg oo`kat`ki inimesel ehk luamal, sidovad ladaje; õõnap kua sidotasse ladaje ja kasvab kua`kiñni kui`kanget tuult ei õle* Kod

ladakalle *ladakalle* laiali *tuul löi rugi akkjlad ladakalle* VNg

ladakalli *ladakalli* lohakil [tüdruk] *ladakalli selite maas`poiste jalus* Lüg

ladam → *latam*

ladama¹ *ladama* Hlj Khk Kaa Põi Muh (asjatult ringi) *jooksma koes sa lehed ladades* Khk; *Poiss pani teiste eest ladama* Kaa; *No mis inimene peaks`paergus ladama,`asja ees teist taga pole* Põi; *kus ta ise ladades läks* Muh **Vrd** *ladima*¹

ladama² *ladama* latrama, lobisema *ah ära lada; mes sa ladad* Trm **Vrd** *pladama*

ladamik *ladami|k* g -ku *lade* – Rõu

ladamõss *ladam|õss* g -õ *lade ladamõss sai ruttu`puhtast`peßä`;* *laskõ rüä`ladamõhe* Se

lade¹ *lade* g -me R eP(g *lade* Põi Käi Phl Hää, -ma Saa Kei) M(g -ma Trv) T(g -ma Rõn); *ladõ* Võn, g *ladõ|mõ* Khn(g *ladõ*) Ran Rõu Plv(n *ladõm*) Vas Rämp, -ma Rõn; *ladem* g -e VNg Krj Käi Ris Rap Ote(-i) Rõn; *latem* Nõo Kan, g *ladema* Ote; *latõm* g *ladõma* Ote Rõu Plv; *ladum* g -õ Krl

1. peksmiseks või pahmamiseks rehealusesse laotatud (kaun)viljakihit *erni`pekseti`vardaga, kaks`kahla`pandi lademe; lademed`tehti rukkidest maha* VNg; *õled`võeta*

lademest ja `panna kokko Lüg; rei all akkati ladent tegema Jõh; Kahe ria lademede jaust pidi neli `peksjat olema IisR; `vil`la `panti lademelle ja akketi `peksämä. kui oli kolm ladent, siis oli kuus `ihmist Vai; lade `tehti rihaltse parandale Khk; kui katuse `ölgi `tehti, siis äi nuiatud ladend Kär; rehe `aega vili `laotakse lademeteks VII; Lade `panta rehekoja pärandele õhudeld, ümber koja Emm; ladem `panti maha ja varbadi ära Käi; ühü rehega tulid kolmed nellad lademed LNg; kui lademed `otses oo, siis `peksvad sasi Mär; rugid `laotatse lademe, siis vardatse läbi Tõs; `õlgi `pantass ladess ku pindatass Hää; rei_all laodati lademed maha, ladvad kokku, `tüikad väl`lapoole Kei; suured pikäd lademed, kohe `ändis taguda pindaga Juu; kaks kolmkümmend `vihku läks lademesse Tür; meie oleme kauast lademetega jäänd, sial juo peksetakse VMr; ruki vihud `tehti `lademesse ja üeldi kilks kolks kuadid lüevad VJg; kahe puolega lademed olid, mõlemad lademe puoled pekseti korruga Sim; `erne ja ua lademed Iis; kui koodiga pekseti, siis õli lade muas reia aluse põrandal Trm; peksimä kolmed lademed ärä Kod; `laotasivad vihud põrandalle `laliali `lahti, see oli üks lade Plt; kuju tõuvili `aeti tarest `riiale lademede, sääl obese sõkkiva ärä; ladõt kääneti `ümbre kühveldegä Ran; jäl`edäde tolmass ku rihadega `ümbre `võeti ladet Puh; lademede `pañti tõuvili, mis vihun es ole Kam; lademi üless `lүүmine `olli rasse tүү; latem tul`l tõenekõrd nii paks nigu sji me pliit` Ote; `Uale tet`ti kah `väike ladem `riiale; lade `ol`li päälđ minu pää Rõn; inemõsõ ol`live rüä ladumide man Krl; Rabadu_rüä_puistati läbi ja `pañti ladõmõhõ Rõu; nii paks ladõ ol` edimält, et hobõsõ_`kar`gliva_`pištü, inne_gu kokko lät`s Plv; Ladõ tet`te tsõõrik ja üte`paksumõ Räp

2. (rõhtsast või kihiti kuhjast) **a.** heina- või põhuvirn suured õle lademed `pandi maha pühade `aegas, kus noored lapsed magames kõisid Muh; Tä vajuš sinna küine eina lademe vahele nagu kuuristikku PJg; eenad pannakse lademesse Juu; kolmanda päevä ein om kuju, sõss riisut lademase ja palat kah Trv; kui ein kaits kastet ollev saanu, siss ta ollev kige paremb, siss palates einä üless ja riisutes rugade kaupa kokku lademese Hel; kui ärä olli niidetu, `lүүdi ain lak`ka, siss kaari vahet enämp es tunneki, olli kõik üits aena lade Kam; `Sel`ge ilmaga `laotedi aena vjil `ümbre kuhjapesä lademade Rõn **b.** lina- või viljavihk pikkad lademed, ühe [vihu] pää sedäpidi ja `tõise säälđpold `jälle sedäpidi, `latvad kesk`paika kokko Lüg; `rinka ääre `pæele pane linad maha lademese Jäm; Linad olid moas lademes, kõik olid kenast üksipidi Põi; siis `võt`sime [linad] leost `väl`la, siis panime lademetesse `kuivama Kei; kui linad veest `väl`lä `võeti, siis `pañdi `püšti või `pañdi lademesse Juu; linad `pañdi lademesse, maa `peale `lahti Pee; mõned lahutavad kohe linad maha - - pannakse lademesse `lahti Koe; rüä olli maha lõigat lademess, ilma sidumede alle Krk **c.** puu-, palgivirn kui uht oo, siis puud kõik lademes maas, paned tule `otsa, siis lähäb robinal Kse; lagendik oo puu ladet täis Tor; `raidusid puud lademesse maha Trm; pal`gid on `metsä maha lastud, nennagu pal`gi lade muan Kod; puu lastass lademase maha Trv; mis tuu vana lep`k vai mis ta `ol`li, `raoti lademede maha, `panti tuli veerest `sišse Ote **d.** (muu) nda `suured lademed [seeni], et võtta kõhe korv täis Lüg; suured pae lademed Khk; savi tetti ladõmõn kah, lade tetti nii pik`k, kui tu müir `olli, ladõmõst tõstõti müiri `pääle Ran

3. lade(me)s (maas), lademesse maha l. paksu kihina; väga palju `Marju `metsas lademes maas, aja `kühvliga kokku; Mul `kangaid ja pesu `põõningul lademes

IisR; *Kõik on lades moas, puu alused* [õuntest] `valged Põi; *kõik küla loomad ja mõisa loomad* `olle ää surnd, üsnä ladeses `olle maas olnd Mar; *inimesed pikali lades maas* Hää 2. (lamandunud viljast) *kui vagane pien vihm, ilma tuuleta, kõhe ladeses on rukki maas* Lüg; *vihm lõi vilja ladesesse maha* Mär; *vihm on vilja maha ladesesse löönd* Juu; *ernes on jo väga ladeses maas, teda ei saa niita* Ann; *üks tükk kaera õli ladeses muas* Trm; *es jõnva ainu rõuku panna, vihm tulli, lei ligedass, nüid om kõik ladeses maan* Nõo; *ladeses maan, suur vihm om [vilja] maha löönü* Kam

Vrd laadam¹, ladamik, ladamõss, ladermu, laed, laeted

lade² n, g *lade* Emm Käi Phl latv `päike ju puu ladedes, sa veel magad; *lade oksad põledata mudu* ε Emm; *Pöösäl oo lade otsast tarvis tükk ää leigata* Käi

lade|alune peksandus *ladealused pühiti rihaltse nurka, näh ne ikka looma vili* Khk

Vrd lademe-, ladva|alune

ladem → lade¹

lademe|alune = ladealune *Lademealused ja suvivili tulivad enne arva sarjaga tuulada* Jõh **Vrd** ladesmed

ladendama *ladendama ladesesse panema paneme linad ladesesse maha, ladendame linu* Juu

lader *lader* Krk, g -i Hel latter *obene om laderin; pane obene laderide* Hel **Vrd** ladermu²

ladermu¹ *ladermu* Pst Hls Krk *lade röä om mahan ladermun, om alle kokku kanmede ja akki tegemede* Hls; *panti rüä ladermuss maha, muud ku anti katsipidi kuyte pääle* Krk || (hästi palju) *ma sai üte ladermu palukit; ladermu puid olli sääl mahan; sääl olli suur ladermu sijnä, kait's korvi ai täis* Krk

ladermu² *ladermu* Hls Krk = *lader egäl obesel olli ladermu* Hls; *obese om ladermun* Krk

ladesmed pl *ladesmed* peksandus *Võtsivad vartad ja hakati ladet lööma, kaks inimest vastamisi, üks liikus edespidi, teine tagurpidi, nii kahel korral üle lademe, neid teri nimetati ladesmed* IisR **Vrd** lademealune

ladev → latv

ladima¹ *ladima* Rei Phl Mär Kse Han Hää Hls/-me/ Vld kiiresti jooksmas, liduma *Pani siit ladeses ajama* Rei; *pidi nahapeale külas saama, sai kääst ladima* Mär; *lapsed ladvivad* Hää; *Ka gu pañd mõtsast kodupoolõ ladima nigu mügisi* Rõu; *ma tulli Pul'ilt, ladi hiirekene ijh mul, mugu ladi ja ladi tjid piteh* Vas; *Kellämiiss pañd joostõh opõtaja poolõ ladima, et tollõ kõik ärä seletädä* Räp; *naakõ ladima õnnõ mi ka lääme* Se; *lat's taht ladvida* perrä imäle Lut || *ladistama Pidasime söömapäälis, kui akkas vihma alla ladima* Han **Vrd** ladama¹, ledima

ladima² *ladima* Kuu Hlj VNg Juu Jür Sim lakkuma; (isukalt) *sööma sen piimä pidäs viemä kassielle, las ladvivad* Kuu; *ladis ennast kohe ümmarguseks* Hlj; *küll me sedä kõrti ladvisime* Juu; *Vii pörssalle midagi ladvida* Jür; *no koerake, kas ladvisid nüid oma naha ka täis* Sim **Vrd** kladima, ladsime

ladin *ladin* Lüg Põi Muh Rei Kad Ran San/-t-, g -a Kuu IisR Vai Jäm Khk VII Mär Kse Tõs Tor Hää Saa JMd Koe VJg Iis Trm Plt KJn Trv Nõo, -e Hls mahavoolava

või -langeva vee (peam vihma) heli; pladin *sadab`ninda et ladin taga* Lüg; *jooksis nii et ladin oli taga* Khk; *vesi jooseb, et ladin`lahti* VII; *Akkab aga pilidlema`jälle,`varsti on`jälle ladin`lahti (sadu käes)* Pöi; *vihm sajab mis ladin Mär; ladint ei kuule änam, ei tää, kas vihma sadu`järgi jäänt on või Saa; tuli`vihma na_t ladin taga* JMd; *`rästä jooseva ku ladin* Trv; *laseb ku ladin, jooseb like maa pääl* Hls; [vihma] *tuleb nigu ladin* Ran; *vihm juusk kui_ts latin* San; *l a d i n a g a* *ladinal küll om suur vihmasadu, tulep nigu ladinaga* Nõo || *`linnud`laulad`ninda_t ladin taga* Vai || *veeloik kõik kohad ladinaid täis* Koe || *tüö`lähtö edesi et ladin taga (jõudsalt)* Vai || *jutuvada sinu ladinad ei taha`kuulda, pia oma ladin`kinni* Iis **Vrd** *labin, ladsin*

ladina *ladina* Kuu Mar Kse Tor Hää Ris VJg Kod Plt KJn Trv Hls/-e/ Krk San Krl/-õ/ Plv Vas (ladina keelest) *ladina keele tähed arakil ja irakil* Tor; *ladina kiele kirjad* Ris; *ma en sal`li näid ladina`tästi* Kod; *mia õpi ladine kjiilt, koolin õpats ladine kjiilt* Hls; *ladina keeli tähe?* Plv || fig (arusaamatust keelest) *lät`lased reagivad ladina kieli* VJg; *latse akanu ladina kjiilt kõneleme ku üit`s padsin* Krk

ladinal *ladinal* Hlj Lüg IisR Vai Jäm Khk Pöi Muh Kse Tõs Tor Hää Saa Juu JMd Koe VJg Trm Ksi Plt KJn Nõo adv < ladin *`räästäd`juoksevad`küündlaba* *ladinal* Lüg; *`Sinna`ämbri või kedagi`kallada -- ladinal laseb kõik läbi* IisR; *tüö`lähtö* *ladinal* Vai; *vesi käib ladinal maha* Jäm; *`vihma tuleb ladinal* Khk; *Katus puhas pealt ää, vihma tilk, mis taevast tuleb, see tuleb ladinal`kaela* Pöi; *katus jooseb läbi üsna ladinal* Kse; *ku ladinal jooseb vesi maha* Hää; *verd`juoksis ladinal* JMd; *mudasesst teest tuli ladinal läbi; pisikesed`põrssad söövad ladinal* Koe; *`vihma tuleb kohe ladinal* VJg **Vrd** *labinal, pladinal*

ladinits → ledinits

ladisama, ladisema *ladisama* Trv; *ladise|ma* Kuu VNg IisR Jäm Khk VII Pöi Muh Rei spor L, JMd VMr Kad VJg Iis Trm Kod KJn(-mä) Trv Nõo, -me Hls San; pr [ta] *ladiso* Vai

1. on **a.** *ladinal sadama või voolama`räästäd`tilkud`ninda_t* *ladisod* Vai; *vesi ladiseb`raanda`uurde vahelt parandale* Khk; *`vihma sajab mis üsna ladiseb* VII; *vesi ladiseb läbi* Kse; *Ladises pää otsa vihma sadada* Han; *`räästad`kuuldi ladisevat* Var; *`vihma ladiseb`tulla* VJg; *`vihma ladises sadada terve pääv* Trm; *küll ladi sap`vihma maha* Trv; *tulli`vihma nõnda_gu ladi si* Hls; *küll nüid ladiseb`vihma`taivast`alla* Nõo; *vett ladisess maha ütte luku* San **Vrd** *ladsiseme b.* *sahisema, kahisema`haava lehed ladisevad* Kuu; *karu kaer otsast ladiseb`jälle nagu päris kaer, aga pole`tuume sies kedagi* VMr

2. *lobisema mis sa ladised, parem ole vaid* Koe; *mis sa ladised alati* VJg || *näväd naaravad nõnnagu ladiseb* Kod

Vrd *labisema, pladisema*

ladistama *ladistama* spor R Sa, Muh spor L, HJn/laa-/ JMd Koe VJg IPõ Plt Pil KJn Trv TLä, -em(e) Hls Krk Hel San, -õmõ Krl; ipf *ladišt* Rõu

1. *ladisema Akkas ladistama`vihma* IisR; *niid ta ladistab seda`vihma maha* Khk; *Eilse päeva ladistas vihma* Kaa; *Äi nüid änam pidamist pole, ööd kut päevad ladistab* Pöi; *akkab juba laadistama* HJn; *vihm ladistas`tulla* VJg; *las ta ladistab sedä`vihma* KJn; *ladistess sedä`vihma maha* Krk; *vahel ladistab mitu`päivä* Ran; *küll nüid väl`län ladistap, kõik kotuss om vett täis* Nõo; *Kõik`täämbäne päiv mu_ladišt`vihma* Rõu **Vrd** *ladsiseme*

2. ladinat tekitama `pardid ladistavad ja sopperdavad vies Lüg; *pa'rt ladistab vee sihes, paljas ladistamine käib `seie Jäm; Lapsed ladistavad jões Kaa; ladistag mette `veega nenda pailu VII; pese ilusti, ää ladista nii `pal'lu vett maha Mär; lapsed ladistavad vee `ääres Tõs; anid ladistavad viij siis Hää; partsi ladistava järve veeren Trv || kahistama tuul ladistab `haava `lehti Kuu*

3. lobisema tüdruk ladistas juttu Khk; *eks naised ole ikke igal pool suuremad ladistajad Lai; ladistavad `peale ulgakesi Pil; mis ma sääil nüid ladisti Krk; mes sa tõesega nõnda pallu ladistad Puh || `sakslasõ^o kõnõlõsõ^o pehmet kjiilt, ladistõsõ^o keele otsast Krl*

Vrd labistama, padistama, pladistama

ladistamma *ladistamma* muljuma lumi on orast ladistand; roho pääl on magatu, roho on ladistettu Vai **Vrd** lidistama

ladna *ladna* Khn PJg Hää Saa Juu Kad Kod Ksi Lai Plt KJn Vil Krk Ran Har Se, *laadna* Kaa Jür JMd Vas Röp Se, `laadna Kuu Lüg Jõh IisR VII Urv Rõu Se

1. lahke, mõnus, sõbramehelik *Tämägä on hüä `asju ajada, igä ühe `vasta `laadna Kuu; Sie on `laadna mies, `uhkest ei pia IisR; Meite lahvramees oo üsna va laadna mees Kaa; Ei või `rahvaga väga ladnaks `minna, sis on omal lõõg `kaelas Hää; [ta] ol'li `kangeste ladna jutuga, seanst ladna meest annab `ot'si Saa; perenaene ladna lõbus inime Juu; Nii laadna poiss et las aga `olla Jür; ladna jutuga mijs Kod; ladna mees, ladna jutuga -- ei `ütlend millaski paha sõna Plt; Vene papp, kõster ja kuul`meistred `ol'lid ladna mehed, visasid `viina ja käesid inimestegä läbi Vil; enne olli iki ladna, kõnel' ja olli, nüid ei tule sõna suust Krk; ta `ol'li periss ladna mijs, temäga sai iki `asju `aada Ran; Vana Juss om laadna miis Vas; Hüa ja laadna inemine; `laadna paaba Se*

2. hea küll, olgu `Laadna, `menge siis `päälegi pidule Jõh; *Noh laadna, ma tule siis oome ka veel Kaa; no ladna, ma tulen Ksi; `Laadna, üt'el' papp, ku tä last `ristse Urv*

ladra *ladra* Jäm Khk Kaa Põi Mar Kse Hää Lai Krk San lobiseja, *latraja pailu ladrasid inimesi Jäm; Seda ladrad nad `tuntsid juba Kaa; Ladra on ladra, teda_b või `uskuda Põi; Küll mõni inimene võib aga ladra olla Mar; mina `seoke ladra ei ole ku Kadri Hää; moka jooseve pähän -- ku va ladra kunagi Krk; vana ladra `latrass pal'lu San || lobajutt aab `sõukest ladra suust `väl'ja Khk; ladra käis `ühte `puhku Lai **Vrd** labra, labrats, labrik, ladrak, ladrakas, ladral, ladrask*

-ladra Ls lidra-ladra

ladrak *ladra|k* Trv, g -ku Puh lobamokk, lobiseja om va ladrak, lärmik, ken pal'lu kõneles Trv; *ladrak inimene Puh **Vrd** ladra, ladrakas*

ladra|kai = ladra *Ladra `kaiedega põle kedagi tiha, `mutku ladravad Han; ma `seoke va ladrakai ka Var; See naene oo küll üks igavene ladrakai PJg; ladrakai oo latatara Tor; ladra kai reagib paelu Kos; sia oled siande ladrakai, sellel ei või kedagi üt'elde Hls; mes sä ladrakai `latrat Nõo **Vrd** labrakai*

ladrakas *ladrakas* Krj Muh Kse lobiseja *See on sihuke ladrakas eit Krj; va ladrakas Kse **Vrd** ladrak*

ladral *ladral* lobiseja üks vana *ladral* inimene `laamab, larab nii pailu Khk **Vrd** ladra

ladrama *ladrama* Hlj Jäm Khk Kaa Põi Han Var Tõs Aud PJg JMd Koe VJg Iis Lai Plt *latrama, lobisema Ladrada εε küll, aga kes töö ää teeb Kaa; Inimene ladrab muidu Põi;*

ladrab aga`piale Tõs; küll ta tahab pailu ladrada JMd; kellel pailu`aega, see pailu ladrab Koe; [naised] saivad kokku, ladrasivad kas või mitu`tuúdi; see nisuke suur ladraea`ongi, suure laraga eit Lai; ää ladra nii pal`lu, pia pool suud`kiíni; muudku ladras, sõna siit, teine sialt Plt Vrd ladratama

ladrask, ladraskinnõ *ladrašk, ladraškinnõ lobiseja ta om sääne ladraškinnõ Se*

ladratama *ladratama lobisema tiä ladratass tiä`vällä Urv Vrd ladrama*

ladsaumba *ladsaumba kokku vajuma ku`vihma sattõ, siss tet`ti suurõ_terävä otsaga rua², madala_rua² vihmaga ladsausõ är² Rõu*

ladsime *ladsime, -de kiiresti sööma inimese ei ladsi,`põrse ladsive ruttu ärä Krk Vrd ladima²*

ladsin *ladsin g -e ladin juušk ku`t's ladsin`vihma maha; sia lampsiv ku na sööve, võtav ku`t's ladsin;`rästse joosev ku ladsin Krk*

ladsiseme *ladsiseme ladsisema`vihma om sadanu ninda tñj vett täüs ku ladsisess Krk*

ladu¹ *ladu Põi Muh LäLo Mih HMD Rap Jür Krk San Se, g ladu Jõe VNg Lüg Jäm Khk VII Emm Mär Tõs Khn Tor TaPõ KJn Trv Hls Krl Har Plv, lao VNg Lüg Jõh Rei Phl Rid Mär Khn Ris Nis Juu JMd Tür Koe VMr Plt Hel TLä, lau spor R, Hi Lälõ Pär Tor KuuK JMd ViK Iis Trm, laju Vig(laeo) PJg; lado Lüg Jõh Vai Emm LNg Lih, g lao Mar Kul Mih, lajo Vig; n, g lao Aud KJn Puh TMr Võn Kam Plv Räp; g lao Rõu Lut*

1. heinaküün (elumajast eraldi) *nie`einad panemme`esteks ladu Jõe; meil ladu sääil (heinamaal) ei old, meil olid sääil`kuhjad keik, aga monel oli ikke laud ka VNg; laos on paremb`eini pida Jõh;`Kuivand luog`pandi lattu; Ladusi oli vähe, kes rikkamad, neil [oli] IisR; Metsa einamaadel aa laud Emm;`pandi ladu suust saadik`einu täis ja siis topidi suu`kinne; On tei einad juba laus; einad on laos tuliseks läind Rei; esimest niideti kohe lao`ümbert ehk lao lagedalt; akkavad lattu`anguma VMr;`enne olid mõisas laud ja`vieti`vihku ehk`einu`sinna, nüüd`pal`lu enamb ladudesse ei`panna, nüüd teha väl`lale suured rõugud Rak; laud on juo kõik`einu täis Iis*

2. a. ruum rehealuse kõrval (hrl põhu jaoks); *aganik ladu oli see, kus`kõlkad`aeti LNg; aganad saavad latto`pandod Mar;`mõisades ja talu`poegadel seda maja`põlndki, kus ladu ei olnd Mär; laeos olid põhod Vig; lado oo riialuse`otsas Lih; rehalt läks uks`sisse ja sealt`aeti aganad`lause Kse;`kõlka ladu oli rehaaluse`kõrbas Mih;`kõlka lao oli rehe`altse pool Aud; laust said aganad`toodud Pär; Aganad olid lajus palavas läind PJg; kui`kõlkad olid`otsas, siis lao`põhja jäi nõnna paks kord ibikesi Juu; [õle] kubud panime lattu Amb; meil`suuti`lambad laus JMd; sügise tüdrukud poisid magasid laos siis nende kõlgaste ja`põhkude pial Tür;`kõlkad sai lattu`kantud Sim b. rehealuse lattlagi, laudi ladu`piale`pañdi`einu ja`põhku Trm; talade piäl oo rehalse ladu Kod; rehealuse ladu on ridvadest ladutud Pal; sääil on ladu auk olnd, kost`einu ülesse`aetasse Äks; põhk`aeti`laole KJn; satte laold maha, sestsandikelt ma_i ole enämb`laole`lännu Puh; Ma lähä lao pääle ainu vasta võtma Nõo; lao ol`l nigu rihaalune Võn; vanast ol`l lao pääl mulk kõlgussõdõ Har; alomanõ lao, rihe lao, kos haina² ja linakuu² pääl, tõinõ lao, tõinõ om`korgõmp, kõgõ`korgõmpa`pañti rihe lao`pääle olekuy² Räp*

3. ait vm panipaik läksid sõamoona ladu kustutama ning se`lõhkes Jäm;`autuga saadetasse ladust kaup`maale käde Khk; ladust puid tuuase Tõs; mut`id (püünised)

`seisväd ladus Khn; laos on üks suur kerst VMr; lambi eli one ladun Kod; ladude sehen om nüid kõegesugust `kraami; sa mine ladude, tyy `mulle üits kot't `suhkrut Puh; villä ladu² omma `aitu sisen Krl

4. virm; laadung; hunnik laua ladu Khk; pane puud laduse Vll; puu laod Rid; ju näd (kihnlaste laevad) `seokse tugeva ehitusega olid, et kivi ladu `väl'la `kantsid Tõs; suured laod `vieti kokku, `tehti ärjädädest ladu VMr; iga `lauba - - siis oli ma`ilma ladu [puunõusid küürida] Äks; ku mia `vaate raamatu `pääle, mia ei näe muud ku `papre ladu Trv; ao ladu San; küll om ladu `hainu maha_lahut; teil om no terhve² ladu puid maha² aet Har || viljalade rihe al põrmandu päl om ladu; latu sõkatass, sis pääle lüvväss `kütõga² Se

ladu² ladu g lao jääkord – Lei

ladu³ → latv

ladum¹ komp ladum ladusam mo õde, tä `oskab paremini jutustada, jutt oo ladum Vig

ladum² → lade¹

laduma laduma VNg Lüg(-ie) Vai(da-inf lattu) Pee, (ma) lao(n) Vll Muh Rei L(ladoma Mar Vig) spor Ha(`laoma Ris), Koe Äks Lai Plt Pil KJn Puh Võn, lau(n) Kuu Jõh spor Sa, Kse Var Hää Jä VMr Kad Sim Iis SJn, ladu(n) Mär JMd Koe VJg Sim I Hel Plv, laju(n) (-jo-) Vig PJg; ladume San Krk, (ma) ladu Hls; ladumõ, (ma) lao² Krl

1. midagi ülestikku, ritta või kõrvuti korrapäraselt asetama sedasi `nouetud viel, et `olgu `räimid ka `lautud, et ei ole mitte nii segamine `suolatud `tündriss Kuu; `võeta `pilpad ja akkata laduma [katust] üks ühe `alle serv Lüg; Laub puid `riita Jõh; lau puud pinuse; vili `lautase rihale `virna Khk; ladug mette nii pailu `peale Vll; `Nähti omiku kodu puid laduvad Põi; siis `laoti kalad tarja `peale; kui linad napist ligu oo soan, siis `laotse maha Muh; mine puid laduma Rei; lados `koorma `peale Mar; siis lajuti piud lademesse ja `pandi `õl'ga `peäle; kot'id `laoti kõrvu parandale maha [koolis] Vig; Ää ladug enäm puid `piäle, obo_mtõ vää ää Khn; `veimed said viimatseni `väl'la `laotud Aud; Poiss lajub seal puid riita PJg; millas ma ne alod saan pinus laon Ris; kibikatusel `laotakse kibid katusele, `pilpakatust lüiakse; kui teene jalg käib `keeva (lonkab), siis `öeldakse, et laob tee `eäre `maukusi maha Juu; ladund kõik ükteste `otsa JMd; `luupa sahk - - ladus (tasandas) `ästi maa ära, tegi sileda künni Pee; kotid olivad regede `piale `lautud VMr; laun puid pinusse Iis; kui peerud on silitud, siis akkab [korvi] põhja ladumine (punumine) Trm; su suadetse `põrgu koera sitta laduma (öeld vastalisele) Kod; reiealuse ladu on ridvadest ladatud Pal; keeritesest teed lips ja lips reha `täisi ja mutku laod aga `saadu Plt; riit `lautasse kui tahes paelu ülesse SJn; puu ladutse rattil (vankrisse) Hls; mi ladusimi `kuurmat pääle² Krl; (ü l e s) l a d u m a ehitama `laotase kividest `aida Khk; Kauga see vana maja õles `lautud on Põi; vanade `ahjudel `põlgi `voodrit, `laoti raudkividest üles Var; Kiviaid maha varisõn, piäb uistöst üles laduma Khn; rehetua ahi, mis seal ol'li `laotud kividest üless ja, periss maa kividest KJn || Ladus tuhanded laua peale ja sai koha omale Põi; `tütri `pulmade aeg ladus `tütrele viisteist tuhat kuld rubla laua `piale Plt || fig (rääkimisest) Lau lagejalle Kuu; Kui ta kukkus neid kuratid `välja laduma, õsna irmus oli kuulata Põi; Ma ladusi (noomisin) tal õige kõrvad täis Hää; akkas `mulle `tõüsi ette laduma (lugema) JMd

2. peksma; lõõma ladus miu `selgä kaks `kümme `uopi Vai; ladus sellele paarkümmun `selga Jäm; rihm käib `ümmer [koodil] ja sellega lajud Vig; ladus kaks kolmkümmend `oopi

`selgä Tõs; ladusin `talle `mööda `kõrvu nii paelu kui `tahtsin Juu; küll ladus `selgä, peks Kod; tal'li ette `löödi pingi `piale ja laduti kätte, mis oli mõistetud (ihunuhtlusest) Lai; ladus kaits kümme üppi `sel'gä Hls; küll ladusiv, mõlepi olliv üte kangutse Krk || `vihma lajob `kaela iga päe Vig; alate ladub sadada Kod

3. jooksma; (läbi) käima; hulkuma *Peremies ja pere`naine ladund küll `lehmäle järel, aga vai sa `luomale järel `jouad Kuu; pani ladudes minema Ans; kõik kohad ta läbi laob Tor; mõni loom on üsna edev, laob palju `ringi Ris; nüüd laob teesele takka järele Juu; ma ladun `talle järele JMd; `lauvad ühest kohast `teise JN; küll ladus `joosta Trm; tõene lähäb ku tuul, tõene ladub taga järele Kod; `andis laduda; suure ladumisega on `saapadki puru läind Lai; laob `peale ühest kohast `teise Pil; kül ta nüüd laob tulist (kiiresti) KJN; temä om kikk kotuse läbi ladunu Hls; ladõ morro pite minemä Plv || õue vahet laduma (kõht lahti) Koe*

ladus *ladus* g -a Kuu VNg Lüg spor S L(-os Mar), Juu Jür JMd Koe Kad VJg Sim I Plt KJn Trv Pst Nõo Ote, -e Hls; *ladu|ss* g -sa Nõo Plv, -se Krk Hel, -sõ Krl; *latuss* g *ladusa* Krl(g-õ) Rõu Se(n *latu*s) Lut(n *latu*s); g *ladusa* Vas

1. mõnus; lahke, sõbralik *Õli ladus inimine, ei täma pidand `ennast `uhkest Lüg; ladus lõbus inime Jäm; See nii kena pisike ladus mees Põi; see oo nii ladusa jutuga et Muh; sii ea ladus `istu Kse; Küll mõistis see kärneli poiss ladust juttu ajada PJg; ladus igaihe `vasta Tor; sial on pailu ladusaid inimesi kuos JMd; on üks ladus `lahke inimene VJg; aas `neskest ladusad juttu Trm; sääl pailu ladusid inimesi KJN; õige laduse jutuge Krk; tuu om küll `väega ladus inime Nõo; taal o'l imä *latuss*, esi? um ka *latuss*; kiä iks *ladusa umma?*, *umma_hüä?* Rõu; vot om üt's *latu*s ineminõ, täl kõõ omma kõrigu moka? Se; *ladusalõ latsõlõ vipe vits* Lut*

2. takistusteta, sorav *ilus ladus lume tee Tõs; mõnikord `talve nii ea lai `lahke ladus tee, põle `ummes ega toesand kedagi Juu; sel lapsel on lugemine päris ladus JMd; `ästi ladus lugeja Hls || kerge, jõudus sii on üks ladus töö KJN; sie oli ladus kõne VJg; obene om *laduss* `õitma Hel; jala enämb ei kõnni nii nigu noorel inimesel, ei ole tuu samm enämb *laduss* Nõo*

3. kindlalt püsiv *koorm lados, siiss tä lähä `ümber mette Mar || nihukse suure ladosa `põrsiga inimene (paksu tagumikuga) Mar*

Vrd laadus, labus

ladusade *ladusalt tol om raamat `sel'ge, loeb ladusade Nõo*

ladusalt *ladusalt* Mar Trm KJn Krl adv < ladus *ladusalt* räägib Mar; *jutt lähäb ladusalt* Trm; *kõnõlõss ladusalt* Krl **Vrd** *ladusade, ladusalõ, ladusast*

ladusalõ *ladusalt ladusalõ kõnõlass* Lut

ladusammast *ladusamalt siis juba akkas se asi vähä ladusammast menema, ei õld enamb vaja `rehte üless `ahtada Jõh*

ladusast, -e, -i *ladusast* Vai Muh JMd Iis Hls, -e Tõs PJg Tor Juu Trv Hel, -i Jäm Khk Koe VJg Plt *ladusalt meil käüb sie `assa `oige ladusast* Vai; se (töö) *lihab so kää nõnda ladusasti* Jäm; *laps lukeb nõnna ladusast* Muh; *loeb juba naa ladusaste* Juu; *tal lähäb lugemine ju ladusast* JMd; *teeb õige ladusaste* Trv; *vil'la kogumine lää ladusaste edesi* Hel **Vrd** *laadusast, laduste*

ladustama *ladustama* rahustama, vaigistama *lat's ikk, imäl vai esäl vaia last ladusta?*, *niigu lat's`iknuss, kõnõlda?* tälle hüvvi sõnnu Lut

laduste *laduste* latusasti *lugõ laduste* Krl

laduv, ladva → latv

ladva|alune väheväärtuslik vili; peksandus *raberugid on`latvaalused rugid* VNg; *midä`reialas`pekseti, midä`sääl siis tuli`peksamisega, nied õlid`latvaalused* Jõh Vrd ladealune

ladvak → ladvakass

ladvakas *ladva|kas* Mar Kse Han Hää JMd Iis Trm Kod KJn, *`latva|gas* Kuu Vai, g *-ka*; n, g *`latvaka* VNg kahara või pika *ladvaga`latvakad pedäjäd* Kuu; *`latvakaie`puie`oksad* VNg; *üvä`latvagas ja tüvegäs puu* Vai; *Lageda pääl kasuvad puud, niid on ladvakad* Hää; *ladvakas kuušk* JMd; *iä ladvakas puu* KJn || *vene`kaara ike`ütled ladvakas, mua kaar one sõreda ladvaga* Kod Vrd **ladvikas**

ladvakass *ladva|k* g *-ku* Hls; *ladva|kass* g *-ka* Krk arukas, nupukas; *hakkaja sij om üüts ladvak inimene, puha ta tääb; ladvak poiss* Hls; *temä ei ole`äste ladvakass. kes egä asja pääl atsak ja akkaje om, sij õigats ladvakass* Krk

ladva|katus õlgkatus (vihulatvadega allapoole) *ladvakatusel ladu oo allpuul* Var; *kui`õlga vähä oo, siis tehässe ladva katus* Tõs; *ladva katus on alb, tuul puhub, tõstab ladvad üles* Nis; *ladvakatus sai küll sedäsi`tehtud, tõegus sai ülesse`pandud ja siis latv`alla; ehumajale ladvakatust ei`tehtud, no see oli õhuke, see kaua ei seist* Juu; *kui ei olnd`õlga nii paelu, siis`tehti ladva katus ädapärast`piale* Tür **-nagel** fig (valmimata hernel) *ernede sehen om pal'lu ladva`naklu, ei kij`erne`pehmess* Krk

ladvane *ladva|ne* VII Plt KJn Puh, *`latva|ne* VNg Vai, g *-se*; *ladva|nõ* g *-tsõ* Krl, *-dsõ* Vas a < latv *see oo nenda ladvane puu, pal'jas ladu, tüid polegid* VII; *tal puul om veidüke`ossõ, ta om ladvanõ, pikä ladvagõ* Krl

ladva|ots taime ladvapolne osa *puul alumine on tüü ots, ülemine ladva ots* Jäm; *ladva ots oo ikka peenem kut tüü ots* Khk; *istutati linu,`löödi peo laiali, ladva ots jäi ülesse, side lükati ladvasse* Pee; [linapeo sidumisel] *kõude`panti`ümbre peo, tüve ots mähiti`ümbre ladva* Kam; *`kõite ladvaotsa tetti likess, muidu na`murdusiva`katski* Ote; *`Kuurmahe`säeti rüä? nii, et ladva otsa?`kõik`kuurma`keskehe jäi?* Rõu; *Tüve`ligi maad ja ladvaotsa?* üles *`pistü* Rüp || fig (noorimast lapsest) *me olime kolmekisti kolm õde, Leenu oli`tüiku ots, Mari oli ladva ots, ma olin kess`paikas* Juu Vrd ladvapol **-otsik** pl *ladva otsigu* peen takk – Krk

ladvapoodi *ladvad allapoole ku`olgi vähä ol'l, siss sai ladvapoodi katuss* Rüp

ladva|pool *ladvaots, ladvapolne osa ladva pooled rabati ennem* Kär; *`kästi nel'labä`õhta võtta üheksa punast sütt ja neid pidi`pandama vette, et [linade] ladva pool`enne vette läheb, aga saad sa punasest süest aru, mis se ladva pool on* Ann; *rüä kuhilik tetti nigu ainakuhi, aga nüü vihu ladvapoole, nüü pää`panti`sisse sinnä* Ote; *Ega noid müügi linnu kiä periss`puhtass es`tüiki?*, *ladva puul`tet'ti kül? a tüve ots jäteti`luitsõss* Rõu **-puu** puu *ladvaosa`Sõuke ütelus on, ladva puust äi raiut laastu* Põi; *ladvapu om lahe puu, lähäb`lahki nigu lõhn, nigu`kirvegä lüüd, nii lähäb, aga tüvetük'k om`vinse* Nõo **-raks**

ladvapoolne, jäme takk kigebäält tulev ladva raksi, *nij* `panti müügilinadel otsa `sissi; ladvaraksi `tõmbass mõni viijl esi`paika; ladvaraksi saave `siissi kudamese jaoss Krk

***ladvastamma** `latvastamma latvu lõikama `latvasteda puid, `leigada puu `latvad `osast `vällä; `latvastettu puud Vai

ladvatu ladva|tu Kse Tõs Iis Kod Hls Puh, -dõ Krl; `latvatu VNg Vai ilma ladvata ladvatu puu, tuul ladva ää murn Tõs; kellel tuul on ladva ärä `murdnud, *sij* one ladvatu puu Kod; mõtsal ol'l pal'lu ladvadõ puid Krl || fig veidi ogar, tobu sa oled ikka ladvatu Kse; ta om iki siande ladvatu, ei saa aru Hls

ladva|ubin ladvaõun (hrl võrdlustes) Punetess ku ladvaubin Hel; ta `ol'li ilus `tüt'rik, nigu ladva ubin Ran; ma_la `aida, *tij* sanga-sanga, siss tulep maha periss ladva ubinit Nõo; Illos ku^o ladva uppin Võn; nigu ladva upin, illuss inemine Rõu -õun ladvas kasvav õun Küll sul o igä ilus pruut, `jusku `latva oun; See `tütrik on kohe peris `latva oun Kuu; Kena `näuga inemene, roosa justku ladva õun Kaa; punane ja ilus nagu Saedapere ladva õun Juu **Vrd** ladvaubin

ladvik(as) ladvi|k Mär Kei Juu Jür Amb Iis Trm KJn Hls Krk Puh, lad'vi|k Amb JMd VJg Kod(g -ke), g -ku; ladvi|kas Juu, g -ka VJg pika ladvaga mõni puu on tüiakas - - alt jäme, peält lähäb `peeneks, ladvikuks; see on nihuke ea ladvikas (suure ladvaga) puu, sel on ea latv peal Juu; pikk ja ladvik, sie on üks ea puu Jür; nied kased on `kangeste ladvikud, ei saa äid luua `raagu; ladvikul puul kasvab aga ladva edasi, `okse palju olegi Amb; lad'vikud kased JMd; pienike pikk lad'vik puu VJg; Sellest pidid jälle sil'mad `lahti õlema, et ladvikud õksi ei toonud [vihtadeks] Trm; mes inetud lad'vikud [oksad], *nijid* `pantse luuda `õkse `ulka Kod; ladviku puu, sihantse ladu peenike Hls; sileve ladvik puu, ladvan om oksa Krk || latv vana `kat'kine puu ladvik Iis || raagus ull ladvik viht, sellega on kibe vihelda Amb; küll on ta ladvikud oksad toond KJn **Vrd** ladvakas

***ladvikine** g ladvikise (peentest takkudest) ladvikise lõnga, ladvikidest tett Krk

ladvuldõ ladvuldõ latvupidi ku nappõ veidü^o om, ei_saa_`paksu katust katta^o, siss piat ladvuldõ `laskma, uhelikult Har

ladõv → latv

laed pl laed Muh LÄEd PÄLo lade nüid akkame `laesid `peksma; kui sa kaks kord oled vardaga üle `laete kõin, siis põrub maha kõik [terad] Muh; kuied `seitsmed laed said maha `pandud `ennem kui se rehi ühükorra `val'mis sai Lih; `meitel oo kolmed laed juba peksetud Kse; kui laed olid joba vardaga `löödud, siiss `üeti: lähme nüid `laesid kergitama Mih; `pöördi need laed `ümmer ja `anti veel teene kord Tõs; rukki laed `pandi maha Aud **Vrd** laeted

laede → laeted

laed|uks pooluks sie `üiti viel_s laeduks, laeduks sie mis siis puolest saadik oli; laed uks, auk oli sies, teine oli kinnine uks KuuK **Vrd** laeuks

laedus laedu|s g -sse lai kirves – Hel

laedutama laedutama halvasti laulma; lärmama `mustlane `ütleb, mis sa muedu laedutad PJg

laegas laegas Jõe/'l-, g `laeka S(lai- Jäm Khk VII) L Ris Juu JMd Koe VJg; `laekas Vig Kse Mih Krk, g `laeka Hää Trm Plt KJn Krl; `laigas g `laika VNg Lü; laek Saa Trm,

g `laeka Kod kaanega kast, (väike) kirst; sahtel raha on `laua `laikas VNg; laigastel olid raavast `tautud ijned Khk; `laikud pole nenda sageli nähja änam VII; Ma `vaata korra `siia `laeka, sii ta ikka oli Pöi; kui puu `metsa mendi, siis `pandi koa `laekaga levad ja lihad `juure Muh; läksid `teenma vöi, panid eese asjad sesse, olid niहुksed `laudest `tehtud `laekad Mar; `riide laegas Kse; sõduridel oo väiksed `laekad ligi Tor; `laekate lukud on tugevad JMd; karjatse `laekas ollu sängi all Krk || (korjanduskarbina) vaiste laigas -- kes jumala armul, ne panid sõnna `sisse Jäm; laek one kerikun, vaesse laek Kod || (rahakassana) kenel pali raha on, `viivad `laika (panka) `oiole Lüg; vanaste `oiti valla laegas mõisas Tös; `laeka `sisse `panna raha oiule VJg

laek → laegas

laelakas laelak|as g -a pisut läila – Koe

***laelama** (ma) `laelan nutma tämä tuli ja `peksis, et ma `laelan: mes sä perändüs `laelad, ja `peksis meid `seitse `teulist kaik siel ärä Kuu

laeline `laeli|ne g -se Kod; laeli|nõ (-lõni) g -dsõ Krl laega `laeline maja ja soe, lagi piäl, eenäküünid one `laeta Kod; na omma katõ laelidsõ tarõ? Krl

laembale laiemale ar̄k pengi `olliva `väikse pengi, kolm vai neli `jalga, jala alt `laembale, siss ei lää `ümbre Kam

laembalt `laembalt Puh Plv Vas laiemalt nii pal'lu ole mina `laembalt `käenu, üits kõrd Vil'ländin Puh; Kärinä omma_ `nurmõ piteh `laembalt, talo? omma_ `laembalt Vas

laembide laiemalt ilman om imet külländ, kes nii `laembide käip ja näeb, sij tiitap kõnelda Rõn Vrd laiembide

laen laen g laenu Muh Rei Mar/g -o/ Mär Ris Juu JMd Iis Kod, lainu VJg; lain Kul, g lainu Sa Emm Kse Var Mih Tös Aud Saa Trm Plt Trv Hls Hel Ote San Krl Rõu Plv, `lainu Kuu RId(n `lainu VNg), laenu Rei Mär Khn Tor Hää Iis KJn Nõo; g laenu Sim Äks kasutamiseks saadud raha vöi ese, mis tuleb kokkulepitud tähtajaks tagastada; võlg; krediit `enne tuli `õtsima `võlga, nüüd `anna `lainust; omal leib `õtsas, lähäb külä `lainu `õtsimaie Lüg; lainuga ta need `ooned üles ehitaskid Khk; see_p maksa `eese `lainu ää mette VII; Lain äi ole enne sinu kui sa oled ta `kinni maksnd Pöi; ma too ta käest laenu `peale Muh; tuleb `jälle `lainu `saama; tegi minu kääst `lainu Kse; lainu `piale viis `kärgi Var; ku sa `lainama ei läind, siiss mõesaärä `vaatas, et sool põle mette `lainu vaea änam, oled rikas Mih; kümme rubla `lainu oli anda, mia näpistäsi natuksõ laenulõ Khn; mamma `ütles, räime `lainu ma küll tagasi ei taha, võta need nõndasama Saa; laenata on ea küll, aga `laenu ei taha enam kätte `maksa Juu; võttis minult raha `laenu; tõin `terve leeva laenuks JMd; võtan laenu `piale Iis; teeb `lainu Trv; temä ei jõue oma `lainu `massa Hls; tule mulle käsiniguss, ma pia `lainu `võtma Nõo; peremijs jää iks `kõrdapitte `vaesembass, lüü muile käemehess, kes `laine taht, aga nüit massa Ote; võt't mu käest raha? `lainu Krl; eläss lainuga, nii pal'lo `lainu võtt Plv

laenama `laenama Hlj, laenata Rei Lämpõ Ha Amb JMd VMr Kad Rak Iis Kod; `lainama R(-ie Lüg) L MMg Ksi SJn T V(-mma), lainata Sa(`lainada Mus VII) Hi Tür Pai VJg Sim Iis Trm Plt, laenata Muh Vig Mih Khn Tor Hää Koe Kod Lai KJn Trv Nõo; `lainame, lainate M(-de Krk), laenade San; `lainamõ, lainadõ San Krl(-õ?) midagi võlgu võtma vöi andma Lusigaga `laina, `kulbiga `anna tagasi; `Lainatud kuub ei `annagi `jusku

`suoja Kuu; `tõine `õtsib `lainust, `tõine piab `lainamaie Lüg; `Lainajaid on alati `rohkest kui `andajaid Jõh; `lainaga nad `peele Jäm; kui sa sõbrale `lainad, siis saad omale vihamehe `juure Khk; `lainag `sõukse inimesele mette VII; Lainu pulgad olid lainu `aitas, nii mütu vakka `lainasid, nii mütu `riipsu `tehti Põi; valla aedast laenati `vilja, sügise makseti ää Muh; kenel on, see laenab teisele Rei; laenatod leib tahab `ehni `kaaloda, mud'o tea kätte `viia LNg; mõni rekas oo nii poiss, et ei tä `laena koa `soole; ta eese raha kõik ää laenand Mar; `laina ruki seemet Kir; seal pidi ka raha lainatama Kse; `lainab raha naba `piäle, küll tä nahk maksab Tõs; `Talbusõ aaks piäb küläst luksiku `lainama Khn; järjesti on tal raha `otses, käib `lainames Vän; mia ei ole midagi lainanud, tikku ka mitte Saa; sööme `paergast laenatud `leiba Juu; kas teil täib `leiba laenata Jür; läks võt'is `laenas teise kääst HJn; ehitab omale maja laenatud rahaga JMd; eks siis `laena kui omal põle Kad; `laina `mulle toop `tangu Trm; õless `tastnud rükki siämet laenata Kod; mõni `lainab teese kääst `vil'la Plt; oli laenanu `veksle pääle raha Trv; edimelt iki ku ninda vähäss jäi [piima], siss lainassive miu käest Pst; Niikauga lainad tõistele ku viimati tule esi lainame minna Hel; laanassi raha temä käest, aga ruttu tahab tagasi Nõo; ma_ `lainasi tast massu `massa raha San; meri `laina mullõ pissar, mul omma sil'mä kuivass jäänü? Har; mina `hindä pääle `lainsi tõsõle Plv; Mõnõ `aasta lõppe leib jo jüripääväss `otsa, sõss laanate magase aad'ast Rāp; a l l a l a e n a m a alla neelama ma_s `laina `alla mitte `raasu, süll'lässi maha `õkva Nõo

laendik `laendi|k g -gu Trv Puh, -ku Võn lagendik `laendiku pääl `kuivi ain äste Võn

laene¹ laene laeng kõva laene püssi sies, karu laene KuuK

laene² `lae|ne g -se Mar Ris laidne kui üks laad' lagos eest ää, siis `võeti üks laad' ää, ja siis jähi kolme `laeseks; nüid mool oo ikke kolme `laesed siilikud Mar; nel'la `laene sielik Ris Vrd laadne

laeng laeng Juu Kod, g `laeng|u Kuu Lüg Khk Põi Rei Mär Kse Tõs Tor JMd IPõ Plt Pil KJn Puh Nõo, -i Mar Mär Kse JMd Koe VJg lõhkeainekogus (koos kuuli, haavlite vms) Eks ne `laengud `menned ka igä vahest `enne`aiga `lahti Kuu; Laeng lõi tagant `välja, poisile kohe `vastu nägu; Kõva laeng oli, virutas raua `lõhki; Kivi lõhkumise `aegu laeng oli enne`aegu lahvatand Põi; püss oo `laengus, ää kisu `püssi Tõs; püss läks `laengist `lahti Koe; lasnu `aavli `laengu `vargale `sil'mä Nõo || fig tuli ia laeng `vihma; tõin ia `laengi seelas ää JMd; isa `ütles ennast ka, et panen ennast `laengusse (sõön kõhu täis); kas kõht on `laengus (täis) Lai; nii kui ma siis kaks `laengud ära oksendasin - - siis mina `tuhtsin nigu terve olin kohe Pil Vrd laene¹, lahing³

laentik laenti|k g -ku vihmahoog `seantse palavege tule iki, kas vihma laentik või rahe uug Krk

laents laents (-n-) g laentsi lihtne magamisase, lavats laents om puust tett, jala all; laents seinä nõal nurgan, neli `jalga all; laentsi pääl `maeti (magati) Hls Vrd laets¹

laenu|ait magasiait kui [viljast] `puudus tuli, `toodi lainuaidast Pha; `Mõisas oli lainu ait, kevade `lainasid, sügise viisid kasudega tagasi Põi; `antud siis `setverk rugi lainuaidast Var -leib laenuks võetud leib `Lainu leib ja `laastu tuli, ei sie `piisa pikkule Kuu; lainu leib ning laastu tuli, ne ep kesta kaua Khk; me sööme ammu laenu `leiba Muh; Lainu `leiba oo `raske `süia ja `raske pärast `maksa Han; laenu leevast ega laastu tuest ei soa kedagi Juu;

laastu tuli ja laenu leib on üks, `kumpki ei kesta kaua Amb; laenuleib ja lassutuli ei kestä kedägi Kod

laenuline laenuli|ne KJn, -le|ne Muh JMd, g -se; lainu|lene Plt, -li|nõ (-lõni) g -dsõ Krl võlgnik ma ole laenulene, ma teiste käest `laina Muh; ma ju tema lainulene, `lainasin talt `leiba Plt; rikkal inemõsõl om pal`lu lainulidsi Krl

laenu|pulk Lainu pulgad olid lainu `aitas, nii mütu vakka `lainasid, nii mütu `riipsu `tehti Pöi

***laenus** lainus Puh, lainuss Krl, g -e laen, laenamine ma `võt`si raha lainussõss Krl

lae|puu a. laetala See maja on päris mäda, lae puud juba `sisse kukkund Pöi **b.** soalaad laepute vahel käib suga Juu -**pääline**, -**pääline** laepealne `reie tua lae `pääline viel `pahna täis Lüg; ülevän `olli üleväne laepääline (veski 3. korrus), sinna tõmmati kotid üless; `sahvre lae pääline tetti alambist lavvust Ran; imä vei mõsu laepäälse pääle kuioma Röp || fig Lageda laepäälsega (tühja peaga) Hls

laes → klaas

laessed pl `laessed lade me `ollime `laessid ladumas, lapsed. `pandi kahlud kõik sedaviisi üksipidi Muh **Vrd** laeted

***laetama** da-inf `laetada valmistama võtt puhetõ aost vaja `süüke `laetada. [kui surnu majas on] õks `huupe mütetä_i_ja tet`ä_i_määnestke tüüid, muud ko `puhiet `laetadass Se

laeted pl `laeted Juu Kos Jür HJn Amb(sg laede) Ann Koe Sim; g pl laedete JJn lade kahelt poolt `laetedele `aantsime nisukesed iad matsud Kos; kahed `laeted `pañdi korruga maha Jür; teesest reialuse seenast `teise oli laede Amb; panid `estiks `laeted maha, siis `peksid `pintadega Ann; tegime `laeted maha, kaks inimest `laete peal Pee; `laeted olid, kui rukkid olid maas Sim **Vrd** laed, laessed

laetis `laetis lade – Muh **Vrd** laets³

laets¹ laets lihtne magamisase, lavats laets, kun maetse pääl, mud`u makka maan Hls **Vrd** laents

laets² → laits

laets³ laets = laetis – Muh

laetõ `laetõ ritv, kõrend mutid jäid `üeseks `laetõlõ Khn

lae|uks laeuks talumaja väline, pooluks – HJn **Vrd** laeduks

laev laev g laeva Sa(laiva) Hi L(laeb g laeva, laeba) spor K, Iis Trm Kod M, `laeva Jõe Kuu Hlj VNg; lae Rei Var Hää, g laeva Khk(laiva) Mus Muh Emm(pl laed) Tõs Khn/laõ g laõval; laiv TMr Kam Ote Rõn, g laeva TLä, laiva San V, `laiva RId(n `laiva VNg Vai), laa`va Võn

1. veesõiduk, laev minu pueg oli ka `laevade pial Hlj; `laiva mäni `tävves `vaardis `kivve; üvä `seilaja `laiva, tämä `lähtõ üväst edesi Vai; sält laeva eest es tohi mette naesterahvas läbi `minna Jäm; laiva emabu, koes `külge `laeva tegema aketasse; laiva vagu jääb `järke, kut aurulaivaga läbi läheb; suured pangad on [meres], lae läheb `otsa ja äi saa `lahti änam Khk; `kess_es taha `süia mette, nee `langesid magama, muist laiva pea `poole, muist laiva ännä `poole Jaa; laev, mis oli laev, see oli kümme `jalga pitk; `Õhta [lehmad] tulavad karjamalt ää, nii täis noagu laevad Pöi; suur lae `ankruuga, purjud peal ja Muh; on lae kihal juba (kas laeva kere on valmis); kui rotid laevast ära `lehtvad, siis söösta `maale

pläu Emm; `kaapre (piirivalve) laevad olid suured Rid; laeb läks kõege täiega `põhja Mär; Muhu naised `paakisid oma tee maha ilma väsimata - - ostsid Lihula laadalt oki, `võtsid selle `sel'ga - - ja läksid ühtlaselt kui laevad Han; laev istub, ta on tormist ranna `ääre liivä `sisse surutud Var; laeva `väl'la`aamise `talgud olid, `aeti mai-lma rahvas kokku; kõik olid `väl'las `teenimas, mehed olid `laeve pial ja Tõs; Kolmõsüllätse laõvaga võib juba `Riiges käüü Khn; laev on `ankru peal Ris; sie on üks laeva mašti jupp HMd; laev läheb saare `varju tuulpagusse JõeK; kaheksa `laeva lastud põhõja; aluskleedid suured laiad ku laevad Kod; mere_bäl sõidets `laevege; `kõurme oo lai ja suur tett, jušt ku laev kunagi Krk; nädälde `viisi `laivuga mere pääl; mia ossendi laeva veere pääl, süda nii kuri et Puh; mõni lehm om suure kihõga nigu laiv jälle; `laine tulnava nigu mäe `vasta `laiva; suur torm aab laeva ukka Nõo; vanasõna `ütläss: `kõik' laiva ei saa `randa, `kõik' mõttõ ei lähä `täüde Har; vanõmb poig um mul Talinah `laivu pääl; `hobõnõ ku laiv iih Plv; laiv uppu ar?, `põhja `vaiu ar? Se || paat laeva ema on pitk pal'k, mis paadi `põhja `pandaste Jäm; kui lae [maal] seisab, pukid käivad täl külje ala; käsitsi lae oli lesta noodal, teine `sõudis `laeva edasi Khk; meil `olli viie vaemu lae, võrgu lae; viie vaimu laeval `olli kolm `paari `aera peal Muh

2. fig a. veimekirst laeva `ostmene, laeva `müimene; aeomeed `sõitsid `vastu ja siis `kauplesid `laeba Vig; kui ruudi poolt pulmalesed läksid `peigme `poole, siss `sõitis ruudi veime `kirst kõege ees. `peigme maea lähädal `sõitsid `peigme mõned lähämäd sugulased kirstule `vastu: lähme `laeva `ostma, laev juba `randas PJg b. (kätkest) `kuivamaa laiv, sie `jälle `lapse `kiiku IisR c. (lapse sündimisest) Laev maale tulemas Käi

3. pikk riba kiudpilvi ma ei olegi tänavu näind neid `taeva `laevasi TÜR; kui laev one riissi `põldu, siis tuleb vihimä, kui pitku `põldu, `kuiva Kod; kui laev teešepidi `püüräb, tuleb `vihma KJn; pilve laev; laeva kisk `merre, nüüd akkass `vihma tulem (pikk õhuke valge pilv pöördub otsaga läände) Krk; n o a l a e v i d Ku nua `laiva terävämb õts `merde lähäb, sis pidi `vihmale akkama Lüg; `taeva pial on kua nualaev, siis tulevad sadused ilmad Koe; kui nua laeva ots om `järve, siss iki tuleb `vihma, `õkva näed ku pil'v kasvab ja nakap sadama Ran; nua laiv om ka vehma poolõ `käändünü?, no nakass `vihma `saama Har; nua laiv, pilve? `sändse?, `päivä näüss kah Plv

laeva- laeva- [kes] Oli ise `laeva `kaptein, eks `niisugused said hüäst `palka; `laeva reid käis ike siit kagu `otsast läbi; Kesk merd kävi `laevatie Kuu; suve tegivad omale `laeva, üks `laeva `meister oli Hlj; `laiva keha `katkes karil; `laiva kere `tervati üle; `tünnid olivatta `laiva nenas VNg; `laiva nenä ekki läheb ies - - tagumine õts on jo lai, esimene õts sie on teräv; `Laiva tonn on kuus `kümmand kaks `puuda ja kaks `naela Lüg; `laiva `meistri `etsiti `laiva tegemä Vai; laival - - pannasse varad `peele, `valmis muljutud laiva kord, siis tä nii palju `kõrgem, et laine ep saa `sisse `lüüa; siit viiasse mütu laiva täit puid `välja; laiva luup, pisine paet suure laiva küljes Khk; Laeva lagi `tehti `paksudest `lankudest ja tõrvati ää; Laeva `mašti annab tuulega `minna, peab mees olema kes seal seisab ja `purjesi sääb; [puu] `Sirge naagu laevamašt; Läks laevapoisiks ja `viimaks oli `kaptin Põi; laeva luubid oo vähemad kut muud luubid oo Muh; Laevategu aegu jēdi plangu vahed triivimese jäuks peeld arvaks Emm; see saab laeva reeks kutsut, mekega laev `merre ajadakse Phl; laevajoodud `talve `küinlabe `aegas. laeva peremes tegi laevajoodud, kõik õlled ja söömäd,

sääl `tehti `kindlaks, kes ta `kampa läksid `püidma Rid; toovad laeba täis laeba täie järele [kalu] Mar; *Esimene amõt nuõrdõl poõstõl [on] laõvapoõsi koht; kui ükskord `Riiga läksime, üks `ülge käis laeva tiess (laevasõidu jäljes) Khn; laeva ketid on suured ja paksud, mis `laeva `kinni peavad tuulega ja tormiga; ku `merre lähme, siis sal`gitaks luugid `kinne, et vesi laeva `ruumi ei saa Hää; `touga panna laev laeva silla `külge `kinni JõeK; eemalt paistab paelu laeva `mašta JMd; laeva õnnetus kõhe tuli, kui laev puru `lõhkneb Kod; üits laeva täis inimesi üteldi ukka saava Nõo; ta ol' l ollu? üt's laiva `kaptena tütar Har*

laeva|leib kuivatatud leib `laiva `leibä on kova `kuivadettu Vai; laeva levad on kuivad, ruki jahust ja peenemast jahust Hää **-liik** kalapaadi ühing vanal ajal laiva liigid olid ulga asi Khk

laevaline laevali|ne Lüg/l- JMd Kod Puh, -le|ne Hää, g -se; laivali|nõ g -dsõ Krl
a. laeva omanik sii on laevalene, kellel laev on Hää; kus mul laevaline väilas JMd
b. meremees, levnik mu poig lät's laivalisõss Krl **c.** (suurest hulgast) Ega tämä muud teht ku `väänäs `kuoki `pliita `ääres, tegi alalli `laevalise Lüg

laeva|mees meremees (ka elukutsena) oli siis `laevamiheks merel, `ninda et oli kogu suve oli ärä Kuu; ken `kaugel [meresõidus] kävi, oli `laivamies Vai; Velsandi mihed oo änam jägu keik laevamihed Khk; mis see laevamehe elu oo Mus; siit mehed keisid enne `Riigas, kes olid laiva_bäl, laivamehed, ning `teenisid omal ülespidamist Pha; laeva mehed on mihised mehed Rei; `Nüütse aa põlvõga laõvamehi ette vähä viel Khn; minu miis olli `tisler ja laevamiis kah Hää; `vöörad laevameed tulid `maale Ris || (veimekirstu sissetooja pulmas) aga need laevamed olid ikke suured asjamed Aud **-piit** `laiva `piita põikpuu ühest pardast teise (tekita laevadel) `laiva `piidad olivatta `parraspuu küles `kinni VNg **-pulm** uue laeva vettelaskmise pidu Kui laõ `vällä sai, siis akati laõva `pulmõ pidämä; Miol juba tänäve teesed laõva pulmad; Ennemä sai egä sui laõva `pulmõs `kääidud Khn **-rikk(i)** `laeva- ~ `laivarikk(i) = laevrikk – Jõh **-selts** laeva meeskond (ka kaasomanikena) Meie `siokõst londõrdid oma laõva `seltsis ei kannata Khn **-vaim** laeva vaim triisudab nat lend (nagu lind) Phl **-voog** vagu, mille liikuv laev enda järele vette jätab laeva uõs kalad `mängväd Khn **-õun** laeva õun (suviõuna sort) – Mus

laevrikk `laevri|kk Jõe, g -gu Kuu, -ku Hlj; `laeri|k g -ku Jõe, -gu Kuu mereaju `laerik on `tormist `randa `aetud puud Jõe; `laerikku oli siin jah, `tihti lugu sai kui meri `tuuled olid; `Toime oma `laevrigu venegä `räimi `verkuje all ärä; kui meri torm oli, sai igä `huomiku `randa `mendud `laevrikku; Kuu; `laevrik on mis vesi ehk tuul tuob, sie saab, kes `jõuab `korjata Hlj

laga¹ n, g laga S(g laa SaLä Hi) L Rap Juu Kei Jür JMd JN Kad Kod Pil KJn Vil Trv Hls Krk Rõu

1. soolvesi tuhlistele natine liha laga `pæele kut `keeta; loom joob `jälle laa ära Jäm; pane laa kauss renni `pæele Khk; sooladud räimeste peelt `vöõtse laga ja kastetse ruin `tuhlid `sõnna `sisse Mus; `kastis laa `sisse, tipidi laga `tuhliga Emm; Keige parem toit on tuhliid kala lagaga, kui veel laa sisse sibulaid on leigat, siis on eite mihine; tee `võile laga `pääle Rei; silgu laga Kod

2. lahja, vedel (ka riknenud) toit või jook taari laga, see põle änam asi mette Muh; mis supp see koa oo, va laga, üks tang aab teist taga; õlle laga Mar; leem `jüstku va laga Mär;

piima laga, alvase läind Tõs; Mis nuõr mies sest supi lagast `seüä suab Khn; sa oled ju koeral pal`last laga annud, `paksu polegi Saa; aa seda va kalja laga `sisse et ägise; `anti aga supi laga, ega sellega tüed `jäksa teha Kad; `jälle va õlle laga seal `toopis Pil; ma ei tahagi sedä va apu laga KJn; Päräst `süüdi tali `otsa lõssiga kardula supi laga Vil; `justku laga, `tange ei oole sehen, üit's vii laga Krk; Süük vai asi, üts laga ol'l Rõu || väriseb naa kut tarredat laga (vasikalihäsüldist) Emm

3. (muu vedelik või vedel aine) pal`jas vere laga oli `järges Khk; [okse] Laga kõik parand täis Põi; sopa laga Mar; üks vee laga oli seal nõu sees, tä `apnes nii`moodi ära, vana imal lõga (leivatainast) Kul; torm oli magasiini maha lõön, mee laga maas Var; laga oo `sohke solk, `sohke vee laga Tõs; sai `tehtud laga (värvimisvedelikku), `sõnna `sisse kasteti lõngad Rap

4. sodi, risu, rämps vella laga kõik kohad täis; pal`lo eina laga jättis maha, lodinal `riisond; pal`lo puu laga maas; Kus see mees tööd teeb, seal on alati laga taga Mar; ma,ilma laga taga, kui `metsa maha võtt Jür || (lohakalt tehtud tööst) `Sõuke pole töö, muidu üks laga Põi

laga³ → plaga

-laga → loga-laga

lagama¹ lagama Khk Põi LNg Kei Iis

1. voolama lagab verd joosta; lagab `vihma sadada Khk

2. lagastama Lagas mind koa täis Põi; Ega sedasi saa kohta pidada, mis natuke on, see lagadakse takka ää Kei

3. ahnelt sööma mis sa lagad Iis

lagama² → plagama

lagamik lagami|k g -ku Han Jür Lai Nõo, -gu Nõo Rõu (maa)lahmakas Seda Roobi põldu oo maailmama lagamik Han; `vaatasin seda `põldu, oli igavene lagamik Lai; suur mõtsa lagamik; `antu suure maa lagamiku kätte Nõo; Meil sai hummugu uma suur lagamik `haina maha_niidetüss Rõu Vrd lagamus

lagamus lagamus = lagamik – PJg

lagane laga|ne g -se Mär Kse porine tee oo nii lagane Mär Vrd lägane, lõgane

lagas, -(s)e lagas spor L, Jür, lagase Põi Khn/-õ/, lagass Mih, lagasse Nis Jür laiali, koristamata, segi `Õhta tuli käde, läksid ää, kõik jähi lagase `jälle Põi; mets on lagas maas Vig; vili oo lagas maas (lamandunud), kui sadu maha paneb Lih; rugid kõik lagas maas, sidumata Tõs; Ää jättüg oma `riidi lagasõ maha; Kõik asjad lagas muas Khn; nopitud sai põld puhas, ega sis lagasse maha ei `jäätud Nis; Kõik on lagas segi, taásid, tadrekud, nuad; Ajad `rohkem lagasse kui `korda paned Jür

lagastama lagastama Kuu RId(-mma) Pha Põi Muh Emm L Ris HMD Juu Jür JMd VJg I/-ss- Kod/ Pst Puh Plv, -eme Hls Krk, lagõstõmõ Krl

1. raiskama, priiskama Lagastas oma varanduse kõrist `alle (jõi maha) Jõh; lagastas kaik `vällä Vai; lagastab kõik ää, lagastab kõik läbi, põle mette kedägi Tõs; lagastab oma varanduse ää Tor; lagastas laadal oma raha ära puha, mitte midagi es too Saa; tal raha kää lagastada küll Juu; Lagastad rahakoti lagedaks Jür; küll lagastavad `kruami `nahka JMd; lagastab oma palga kohe maha, kui kätte saab Pal; lagasteja, kes kikk ärä lagasteb,

mis tal om Hls; Kik oma varanduse om ta ärä lagasten Krk || (toidust) Töö tuleb ruttu ää tihä, aga `leiba tuleb `oida, mitte lagastada Han; lagastas kõik toidu ää minu iest, ma jäin `puhta ilma VJg; vähä ajaga lagastas kuer söögi ära Iis

2. hävitama; (lohakalt tehes) ära rikkuma *Mis nee teevad, lagastavad öhe tüki ää ja muud midagi Pöi; see muedu lagastab, see_p `oska teha üht Muh; Lagastavad oma ilusa metsa εε Emm; lagastad kõik kohad ää, plärtsid aga maha `niita Mar; lagastas ühü tüki `metsa ää Mär; lagastab [ära], sa_i saa jo `niita änam `mette Mih; umiku oli lehm sii kao taga, lagastas tükü muad ää Khn || ära kulutama uut `kuube ma tahass `oida, sedä ma ää ei lagasta mette Var*

3. maad (metsast, võsast, kividest) puhastama; metsa maha raiuma *peremies on oma eenamua ära lagastand JMd; `antse sulle tükki kätte, lagassa ja tee eenäm; alate lagassa sedä `põldo; vanass lagaßsite pal'jo kiva Kod; mõts om lagöstöt Krl*

Vrd laastama, lahastama

4. (maha) loksutama *lagastab vett maha Kse; mis sa lagastad na paelu, aead vett maha Tõs*

5. kiiruga sööma *Pidiv joo su päält oma supi nahka lagastama Pst*

Vrd lagistama³, lahistama, larastama

lagastik *lagasti|k PJg Lai, lagassi|k Kod, g -ku lagendik; heinamaa Ölima Miku lagassikun eehäl; tuli põletas suure lagaßsiku `sisse; läksimä karjaga Sepä lagassikku; lagaßsik one metsä siden üks kiäräßsik, vanal aal jäänud, siäl ei õle `kändä ei kedägi Kod || lage väheväärtuslik maa-ala suur maa, nigu lagastik suur, sial on need alvad einamaad; põld ka kui `ästi ei `kasvand, et suur lagastik, aga midagi sialt ei saand Lai **Vrd** lagestik*

lagastis *lagastis g -e a. raiskaja Küll see oo lagastis - - üht `inge keedab liha, jääb üle, `viskab ää Han b. lohakas inimene Küll Marie oo lagastis, kõik tuad segamini; Laud oo täis lagastatud, see selle lagastise töö Han*

lage n, g *lage Lüg S Trv Krk, lageda R hv Muh Rei, L(n lake Vig Mih Saa) K I(n lake Iis) Ran Nõo, lageja Kuu; n, g lake M Puh Ote Rõn(n lakke) San, lageda T(n lakke Nõo); n, g lakõ Ote San V(g lagõhõ), lagõda Khn/n lagõ/ Nõo; n, g lakke Vai*

1. lage koht, legendik *nüüd ku müristab - - ei tohi ka lagedal `olla VNg; `metsäs õli viel lund ja vett, a lageda pääl ei õld Lüg; sii lage peel tuul `tõmbab aga nenda läbi Khk; Lagelt saime mütu `koormad `einu Kaa; natuke `pöösud veel, siis jõvame lagele VII; Lagel ometi vähe tuule `õhku Rei; too ein lagedale `kuima Mar; Lagõda piäl ikka tuulinõ Khn; lage paestab juba, mets lõpeb `otsa Tor; tuleb metsast `väl'la lagedale, kaua ta ikke `metses on Juu; kuhi sai lageda `piale `tehtud JMd; siin oli suur lage, kasvatas maasikaid JJn; sial (metsas) oli suur ma, ilma lage, noh siis sial `mängisime ja `tañsisime VJg; lageda pial on suur tuul Iis; põld `püisid on vähä siin, lagedal Äks; niga_gu `väl'lä lageda `pääle saanu, siss karanu säl'läst maha Nõo; mine lageda `vijrde, sääl om kikas `sijini ja ärjä mokke Kam; Mi_hainamaa om küll lakõ pääl, päiv `paistus ilustõ pääle?, hain kuius ruttu Urv; käve pääle `mõtsa `müüdä essüskellen, suurõ hädäga? `saie õdagut `vasta `ussõ lakõ pääle Har; egah paigah olõ õi_lagõhõt, om paks mõts Vas; puu, mis kasuss lakõ pääl, tuu om `ossõ täüs Röp || lage peal, lage peale jääma elukohata; eluaset kaotama neli*

viisteisent peret, kes lage `peele jäid Khk; siis jähi nõnna lageda `peale, maja põles ää Muh; nüid om lage pääl, `kuskil `kortelt ei oole Krk

2. avar, puudest vms vaba (ka tasane) lage `heinamaa Kuu; lage `peldu VNg; Mere `puole `menna ei õle `metsa, on lage maa Lüg; sääil on `pallo lakke `kohti Vai; mõnes kohas niipailu lagesid maid, et pole puu`oksagid Jäm; me elame sii lage nuki peel Khk; Küla karjamaa oli enne üsna lage, nüid oo tihe männi mets peel Kaa; mis sa loo üles võtad, paned kohe labuse, laged lat'sid otsiti metsast Pha; lagesi `kohti meite `ümbruses küll VII; Lage põld, mitte `õhte kivi nukki Pöi; ilus lage eenamaa Mär; `Künti, sorgiti arkadraga lagedamad kuhad läbi Hää; see moatükk on nii lage, põle seal puud ega põesast; see nihuke `mätlene moa, seda põle ea `niita `ühti, lage moa ikke param Juu; [hanipaju kasvab] `rohkem nisukese lageda `kohtade pääl Äks; üks karjamaad kah muist old lagedad Lai; siin on enamast lagedad põllud - - tasased Plt; põle iä elädä siukse lageda `kohtade piäl KJn; asunduskülas `antas tükk laget `põldu kätte Vil; puhass padrik, laget maad `põrmu ei oole; lage maa pal't kive täis; iluse lage maa, ilma kivedede Krk; kos mul siin kaduda om, si_m jo kõik lake maa; joovike suu `olli, lage suu Nõo; sääil `mõtsa ei ole, muku lake maa enne, mäe omma kah lake Ote; `s'ia tulliva `varra `väl'lä `laske, uputedi kas vai üle lumeange, kos lakke `ol'li Rõn; mi_mõtsan pal'lu lagõhõid kotussõid ei olõ? Har || hõre, harv (metsast) Nüüd `oeti (võeti) omite see mets lagejammaks, `paistub kohe läbi Kuu; nüid on metsad laged, sene pärast äi ole `angid nii palju mette Rei || lage ja kõle `talve aeg Trm || ma ole ütsinti lage ilma `pääle jäänu Krk

3. tühi; paljas, puhas; paljaks, puhtaks tehtud siis olivad `rahvas ka lagedad, et suppi `suola ka ei jäänd Hlj; `kõrve `männid `onvad alt lagedad Lüg; `Lehmad `süüned `karjama lagedast IisR; varastas maja lakkest, kaik tegi `tühjäst midä majas oli Vai; kenad laged männid Jäm; Ta oli ju nii lage, kui ta `siia tuli, et mitte midagi polnd, just tühad püksid oli `jalgas Pöi; kaks kord tegid [vargad] mu nii lagedaks Kul; tein kõik metsä lagedas; nüid oo Kiraste külä `jälle inimestest lage Tõs; elumaja lähäb ära pää päält, jääb puuks `pal'laks, luuks lagedaks Hää; sa sööd mo lagedaks Juu; `vargad tegid mehe lagedaks JMd; olen ammastest lage VMr; sõda läks ja tegi kõik lagedass; mua tuulega siis kihotab ranna lagedass Kod; kus niij vana põlitse mõtsa - - lüvväss lakess puha; `seante ere mõts alt lage Krk; lassi kandsud `väl'lä `kisku, nüid om suu lage Ran; nii lage talu, et midägi es ole; kõik mu mõts om ärä `laastedu, lagedass tettu Nõo; no om sõa `aigu pal'lu lagõhõid inemisi saanu? mia sõda lagõhõss om tennü?; sääil Koiva veeren ol'l kõik' lagõhõss palutõt Har; kõik' tet'ti ni lakõss, et mitte üt's `rõivaarts ja üt's vilä näputäüs es jää? Rõu; teivä? meid nii lakõst, midägi es jätä? Se || fig Sie mies on arust lage, ei tämal õle täit `tolko pääs Lüg; Nüid ma ole rahast päris lage Kaa; sa oled ikke peast lage, ega sol ikke täit `oido ei ole Mar; päris piast lage; läks rahapungaga `linna, aga kui tagasi tuli, siis oli lage mies JMd; Kas sa pääst lagedass oled jäänu Nõo || tühi (kõhust) Täna on `ninda keskpaik lage, et ei `tiie mes ärä sõis Kuu; kere on täna puha lage JMd; keskpaik on puha lage Lai || kroogeteta kõhu iest `jäälti üks niipalju lageks - - aga selja takka `pandi `kurdu Muh; laedoline undruk - - kõhu edess jäe `natke lagedamass et `jalgu ei käi; ei mina nisokeisi kõrsikid küll ei tii, mina tiiin lageda Kod; kõdara olli seräitse vastatside voldi, nii siiapoole ja sinnapoole, siss `keskel `olli lake Puh || vedel, lahja (toidust) Äi sii (supis) pole `kuigid `palju `tangu ega

paksemad midagid, see on puhas lage vesi Rei; Ei selle lageda supiga jaksa tööd teha Mar; lage leem Kse; lage jahu supp, `limpa ei ole, ilma `limpideta; lage piim, kui ta `liiga vesine on Var

4. lage vesi (rohkest, laus- või jäävabast veest) *nii lage vesi oli üle põllu, et odra koared olid vee peal Pöi; näe sii `õues ukse all päris lage vesi kohe Vig; sinikael, suur jääpart, jää `järgi tulevad, kui lagedad vett juba `kuiskil näha Var; naa val'luste saeab et, maa on kõik lagedad vett täis Mih; lage vesi oo maa pial, `karduli ei saa tänavu; järv oo mujane, et lagedat (selget) vett põlegi Aud; lage vesi oli ees, tie pial, ei soa läbi Nis || (sularasvast) lage rasv `tilkus `väl'la [ahjulihal] Var*

5. lageda taeva all(a) 1. välja(s), peavarjuta *Lageda `taiva all - - ei õle `kõhta ega `paika Lüg; Päeva läbi inimesed nõristavad (töötavad) lage `taeva all, kudas ep pea märjad olema Pöi; jäid lageda `taeva `alla, põle maja egä `kohta `ühti Tõs; villa rõugud on kõik mödä `põldu laiali lageda `taeva all Vän; ma jäin nüid nii lageda `taeva `alla, põle mul maja ega kedagi Juu; luomad jäid üösseks lageda `taeva `alla JMd; mes sä sääll tolgutat lageda `taiva all ku `vihma satap Nõo; ega siin üttegi oonet es ole, me tulime periss lake `taiva ala Ote; taa miis om uma varandusõ kõgõ `umma `nahka `pandanu?, no om maja ka maha joonu?, no? om lakõ `taiva alh Har 2. terves maailmas ei olõ säärräst inemist küll lakõ `taiva alh ku_sa? olõt Har*

lagedal *lagedal Lüg Jõh Juu Kad väljas Sie õli ilparakas, kes käis `külmäl ajal `kerge `riidega lagedal; `ninda `kolmandel `päiväl, siis õlivad idu `õtrad ka lagedal; kas `Saima ei õle lagedal (üleval) käind? – ei, magab; neid õli `paljo lagedal (liikvel), neid `krentskisi siis Jõh; va susi (uss) oli tänase palava ilmaga kua lagedal Kad || fig avalikkuse ees nüid on lagedal kõik see, `enne ikke `oidis ja `varjas Juu Vrd lagel, lagevel*

lagedale *lageda|le Lüg Jõh Muh Mär Tõs Koe Kod Plt, -lle VNg Lüg IisR Kos Trm Kod välja, esile, päevalgele; nähtavale (kohale) län `kellu üheksa ajal `sinne, `kaptan tuleb ka lagedalle kohe sääll VNg; kui lina `västrik tuleb keväde lagedalle, siis tuleb kurg ka; kadus kui tina `tuhka, ei tule `kustki lagedalle; roho nenä ajab lagedale, kana juo saab oma nokkaga võttada; kui pulm akkas juo lõppema, siis `tassiti sie `kinda ja sukkakott lagedalle; nüüd `alles vast tuli sie asi lagedalle, `enne ei õld nähä Lüg; Nüüd su `mutkad ja `vembud kõik lagedalle `tuodud IisR; tule lagedale, ää vahi `nurkas Tõs; kui mees õled, tule lagedalle Trm; `vastla pääväl `lastse `liugu, suanikod ja kelgod ja vanad liist reed kõik `uatse siis lagedalle Kod; too aga lagedale Plt || lageda peale metsad äävitakse kõik ää, jäneksed ja rebaksed jäävad kõik lagedalle Kos; sji jäe õege lagedale, ei õle enam akamiss kohegille, tuli põletas kõik ärä Kod Vrd lagejalle, lagele, lagevele*

lagedik *lagedi|k Vai Vig Mih Nis Kos JIn San, g -ku Mär Juu JMd Kod, -kku Lüg; lage,ik g -gu Kuu lagendik Küll oli sield lage,iguld igäv üle `mennä, ei `kasvand siel üht `ainumast puud Kuu; sääll üle lagedikku `mennä `ongi `metsävahi majad Lüg; laante sees oo väiksed lagedikud Mär; see all suur lagedik ja see oli kõik einam Nis; lagedik jäänd `siia metsa vahele Juu; ilos lagedik one metsä siden, `sinna lagedikku suab karjaga `minnä Kod Vrd lagenik*

lagejalle *lagejalle lagedale `Tuodi oled `permandulle, `küöti saun `suojaks ja siis `etsiti `leiväkodid lagejalle; Tule vade lagejalle, midäs seel `nurgas kügüdäd; Lau lagejalle Kuu*

lagel, **-e lagel** Lüg VII, **-e Lüg Vai Pöi Rei**, **lakkel(e) Vai välja(s)**, **esil(e)**, **lagedal(e)** rukki pää on luond juo, pääd on juo lagel; vanad inimist ütliid, et kui must uss on lagel, siis tuleb `vihma; minu emä ei `kartand `nõidust egä mina ka, kõik lagel, `piimäd ja võid ja; muist muni on emä all, ei õle viel lagele tuld; noh, tule lagele, kus sa õled nüid; õras `tärkab, ajab jo nenä lagele; `päivä iel on eha `valge, kui päiv lagele tulematta Lüg; `uonokaine `luoma, luud on kaik lakkel; `tuodi `nuorikko lagele; sie juttu `tullo ükskerd lakkele Vai; `Päevaks obused tulavad lagele norutama Pöi; Jäta oma `kindad lagele, et äi pea `otsima Rei

lagendik lagendi|k VNg, g **-ku Jäm Khk VII Pöi Muh L(-ko Kul)** spor K, I Trv Krk Nõo Vön Kam Ote, **-gu Kuu TLä Kam, -kku Lüg Jõh**; lagõndi|k g **-ku Khn San Krl/-ñ-/ Har Plv Vas**; lagendi|kko g **-go Vai lage** (tasane) koht, väli üle lagendikku `mennä säääl `metsä `ääres on sie `metsa vahi kõht Lüg; Kui õli vesine `einama, siis `õtsiti ikke üks lagendik, kuhu sai `einad `seljas `kandada `kuivama Jõh; suur lai lagendik Jäm; mõnes moas `olla pailu lagendikkusi, paljas lagendik `olla keik VII; Lagendik see `tehti ammu põlluks Pöi; `metses oo mõnikord lagendikud sees Mär; Lähme otsõ üle lagõndiku Khn; lagendiku pääl kasvab ein `ästi Saa; välgu `pialsed, `väiksed lagendikud `metsas Nis; luomad tulid lagendikule `väl'la JMd; nägin suurt lagendikku, muud ei `miski Iis; mõne lagendiku pialt saab iad `eina Plt; kui sa nondest lagendigudest `müüdü saat, siss käänä ääd kätt Puh; sai ütte `paika lagendiku `pääle `väl'lä, es saa aru, kos ma olli; säääl om kaits lagendigu keset `mõtsa Nõo; meil siin ei ole lagendige Kam; ma J'li säl lagõndiku pääl eläjiidegõ, tan mitu lagõndikku San; tu om nigu sääräne lagõndik, kutsutass põld mõtsa sisen konnu veeren, konh korõmb kotuss om Har **Vrd** lagedik, lagenik, lagestik

lagendikune a < lagendik lagendikune mets Mär; lagendikune moa Tõs

lagenik lageni|k g **-ku Rei**, lagõni|k g **-gu Rõu** lagendik säääl mõtsan um pal'lo lagõnikkõ Rõu **Vrd** lagedik

lager lager g **lagra Rei**, **lagre Hää lager** `seoke ilus suur `valge lind Hää

lagestama lagesta|ma Puh, **-mma Vai Plv/lagõ-/ lageda(ma)ks** tegema, laastama lagesas `metsä Vai; `mõtsa lagõstamma Plv

lagestik lagesti|k Plt Kõp Krk, g **-ku TLä(-gu) Ote**; lagõsti|k Krl Rõu, lakesti|k Hls, g **-ku**; lagesti|kko g **-go Vai lagendik**; raiesmik mets ära ävitatud, tühi maa - - lagestik poha Kõp; lakestike pääl kasvave marja Hls; lagestigu vaheld sai `aina `niita Ran; serätse söödi, mes igävetses lagestikuss om jäänu, om kärn `kõive ja anipajosit täis Puh; serände lagestik, säääl marja kasvave `äste Nõo; kikk mõts är? `raotu?, üts lagõstik maha jäänu enne? Krl; lagõstik, suur lağa plat's mõtsa vahel Rõu **Vrd** lagastik

lagevel, **-e lagevel(e)** lagedal(e) asi - - on lagevel, egä üks võib `puutu; näil jäed ket'id lagevele väl'jä piäle; jätäd õmad lapsed lagevele; kas muud `viina one lagevel (saadaval) Kod

lagi¹ lagi g **lae** üld (g **lagi Rei Vän, laõ Khn**)

1. ruumi ülemine sisepeind säde kui tuli `ahju suust, läks kõhe lage; `reie tubidel on `palkine lagi - - `palgid mies mehe `küljes Lüg; nii ea meel, `kargab kasvõi lage Khk; Lae all nii suured `ämbliku võrgud kut tali mütsid; Lagi akkab läbi `tilkuma (õeld vihasaju korral) Pöi; uie `aasta omingu vissatse `õlgi toa lakke Muh; mis tal muud ametid kui sülitab

lakke Mär; Kõrrõd jäen lage `rjõpma Khn; pidime akkama `oome lagi `värvima Vän; karand lagi on karand `laudadest, üks laud on teese vahekoha pial Kos; mul akkab pia `varsti lakke `kinni, niisukesed madalad [toad] Amb; tuli `leekis `laesse, lagi akkas kõik põlema Ann; täidavad põllud ja aidad `laeni saadik Rak; muss lagi, mes üäveldämätä one talade vahel; rumal nõnnagu vasik, ei `märkä kedägi tehä, enel piä lakke Kod; aedal ikke lagi pääl, ma ilma `laeta ei ole nähnud Äks; vanast o`l`lid `siuksed saanad, lagi pääl ja muld pääl Vil; sji (toalill) kasvass `seante suur ku maast lakke Krk; suvel olliva kuad, mõnel puutükest tettu, mõnel savist, ega lake es ole pääl, `pal`lalt katuss Ran; talu `perna, paänd vana inimese `kül`mä `tarrõ ja viil lae kah kangut üles, et las ta `kül`mäp; `kärbläne om `kerkun kõgõ `kõrgemb, `lendäb sulle pää `pääle ja `lendäb `kerku lakke kah Nõo; Tuu polla lagi, tuu om inne `pantu nii, et kolmas laud om `pantu katõ lavva `vahjõ pääle Urv; sa olõt nii pik`k miis et nõstat mu`tarõ lae `pääga üles Har; aida `öüssel o`l` lagi pääl, a aidal olõ õs lakõ Vas; hüä mijl` sai `väega, hot`t lakkõ anna` karada` Se; lae peal, peale pööningul(e) mine tare lae `piäle; lae piäl one viil üks tuba Kod; kalariista` o`l`li` üleväl lae pääl, kõik sai tulõruvvast Röp || (taevast) `taiva lagi sineta Vai; `taiva veere kül`len om sinine pil`verannik, ta lääb lak`ka `taiva lae pääl, ega vaest `vihma ei tule Nõo

2. millegi üla- või pealisosa või -pind minu ema [võttis] `ahju laelt kovera puu ja `annab plikkale Jõe; `tiisi kirst `oieta `veski lael Lüg; Lagi all, lagi pääl, lae pääl `lauletakse = kannel Jõh; laeval oo lagi, nüid ta oo laeva tekk Muh; kala tuli jää laesse Rid; tõrre lagi Mar; tä magas toas aeho lae peäl Vig; paesu lagi on natukese kallakus, kos vesi üle jooseb Vän; reelingid on laeva lael Ris; ahju lagi on koa võl`vitud; kogu oomikuse aja oli nõnna janune, et keel `kuivas [suu]lakke Juu; [tal] olid vana `moodi `kintspüksid `jalgas ja kandiline laia `laega koabu pias Kos; veini pudel on kapi lael JIn; `müt`sidel olid laed pial Ann; löõ kuradil [pea]lagi `sisse Trm; müt`si serv ja müt`si lagi Kod; ahju lae pial kummik, et tuli ei lähe üless, all keedetass Plt; nõnda paneme [mõrrad sisse], et ta jää lakke ei puudu, üt`is puul` `jalga vett om vahet Trv; krapp `o`l`li `sände nellä nukeline - - krapil lae pääl `o`l`li mulk, sääld `o`l`li tila läbi; lubjaahju lagi korjati lubi `kivve täis, siss alt küteti Nõo; tasatse `laega mägi Ote; vanast o`l`li `naisil `lamba `nahkanõ küpär, sammatine lagi pääl Har

lagi² lagi Khk Pha Käi püssi laad püssil on raud ning lagi Khk; Püssi lagi tehte puust ja värvide pruuniks ehk mustaks Käi

lagi³ lagi lade lagi `panti maha koja pärandale ja nuiadi veel Rei

lagija hrl pl lagija peentakk lagijad one piänike takk, kõege piänem takk; lagijass sai särgi kudet; edemält `sueti kolmess takuss: õtstakud, kesktakud ja lagijad. lagijitess kedrāti kude `kangalle Kod

lagijane lagija|ne g -se peentakune lagijased lõngad Kod

lagilapp peakatte pealis meste müt`sil on lagilapp; `enne olid nihukesed tanud, pisike ümmargune lagilapp oli peal Juu

lagima lagima Hlj VNg Jõh ahnelt sööma või jooma oled nüid kuhu täis lagind VNg; Jua lagiski `kannu `tühjäst; Küll sie `põrsas lagib iast `süüa Jõh

lagin lagin g -a Kuu IisR SaLä Põi Muh L Ris Juu JMd Koe VJg Iis Kod Plt KJn M(g -e) u Nõo; lakin g lagin|a Puh Nõo Har, -õ Krl

1. lühikeste kajavate naeru- või kõnehelide jada `Naerab lagin taga IisR; Seal kuulti nii suur [naeru] lagin sihes olavad, ma pole `sisse läind Pöi; naeste lagin olli iistuas Hää; tüdruku `naarava ku lagin Trv; mia läksi lagine pääl `sinna, `võtsive ku üits lagin Hls; muud es_ole kuulda ku üt's kõne lagin Krk; jutu lakin olli suur Puh; naard suurõ el'ügõ kui lakin taka Krk; sääl mõtsa takan om arvada hulga `nyuri kokku lännü?, sääl kuuluss olõvat `naarmist ja jutu laginat Har || (linnulaulust) ennemb ku toome äedsessivä, siss käbliku laßsiva nigu laginaga Nõo

2. plagin, kolin; pladin aeru lagin Jäm; pal'jas `kapjade lagin oli veel kuulda Khk; nakk, nakk, nakk, selline lagin `lahti, keegi närib `konti Mus; laksutamise lagin Mär; mõõga lagin oln Pär; `vihma saeab nii mis lagin taga Tõs; läits ku_t's lagin Trv; tulli nõnda_gu kabja lagin olli kuulda Krk; suur pit'spalli likin ja lakin Puh; ai, no_tulõ illust vihma nigu lakin Har

laginal laginal Kuu Khk Muh spor L, Ris Juu JMd VJg Iis Lai VIPõ Trv Puh Nõo adv < lagin

1. a. (naermisest) Laps `naurab laginal kohe Kuu; akkas laginal `naerma Khk; `naervad mis laginal Kse; `naarap laginal Trv; tõese panniva laginal `naarma Puh
b. (linnuhäälsusest) linnud laulavad ommuku päeva tõusu aeg nõnda kui laginal Saa; viint jah, üks `veike lind, vahel ta laalab seasi ilusti nõnna mis laginal siukst ilust `laulu SJn

2. pladinal; plaginal laginal `kallas `kaela Mär; `vihma saeab laginal Tõs; `vanker läks laginal menema VJg; [raheterad] lagisesid kohe kui tuli vasta `seina, nagu kivikestega `viskas, laginal Lai; külikured -- üleväl lennavad laginal ku lähäväd Vil || (hooga põlemisest) kuevad puud, siis tuli põleb laginal Juu

lagilpaik lagipea siss [rāti] lagi`paika jäi üits lapike sedä pal'last (kaunistusteta) rõõvast Pst; olli periss lagi`paika löönü Krk

lagilpea a. pealagi lagibe läind päris `paljaks Ans; Kesksui aegu oo päike ülal, otse lagibe kohal Kaa; Silides tesel mööda lagipeed (lõi pähe) Emm; hussi kunigal on kuldkroon lagipeel Phl; `juused keerati lagi pähä tu'ti Aud; `leikas kukel üle lagipea Ris; ma lüü tal lagipähä Krk; mitte ütte `juusse ud'amat ei ole täl lagipään Nõo; vanast suk'ki (kammis) `juusõ katõlõ poolõ, `paanti `juusõ pal'mikuhe, juun `aeti lagipääst Har; pää kibisäss tast lagipääst, nigu nõgõsõga oss kõrvõtõt Rõu; taal jo inämbüsi pal'ass pää, mõni kagarakõnõ um, lagipää jo periss pal'ass Plv; hiuss oll pant `tsõõrkohe üless lagi`päähä, tano oll `hiussõ tsõõri mano otsaette `panto Rär; siss nigu lagipääst `juuske `varbihe ku külm lainõ? (ehmatus) Se b. peakatte pealisosa ülal lagipeel on kübara põhi ning lagipee Jäm; juudi mütsil `olli tu't lagipeal Muh; sõss oll'iva verevä kübärä?, lagipää `kot'silt oll verevä samõitiga ja sõss `veeri `müüdä oll `tuhkro nahk `pantu Rär

lagilpealne millegi ülemine või pealmine osa a. (pealaest) Ahju ark oli nisuke asi, see oli alati kääpärist -- vahel mõnele üle lagipialse koa anda Kei b. (peakattest) vanadel mestel `ollid `kõrged lakid, suur ümmargune lagi`pealne `olli Muh c. (leivakoorest) oo levad `küpsn, `võetse ahust `välja ja, kastetse lagi`pealsed märjaks Muh

lagilpuu – S a. laepalk `õhtast oomiguni loe `ühte `silmadega lae lagipuid Khk; Lagipuid olid toal õmargused, alt vähe tahatud Pöi; kus lagipuid `peele `panta, se `üita joompuu, lout ehk tuba ehk üks ta keik Emm; oripuu kannab lagipuid Käi b. sillapalk

Lagibudest `käida üle; Trummi lagibud `peavad tihesti üksteise `vastus olema, siss `vanker äi pöruda ja loomad äi murra oma `sörkud *εε end Emm*

lagisama, lagisema *lagisama* Trv, *-ema* Kuu Jäm Khk Muh Mär Vig Kse Tõs JMd VJg spor TaPõ, Plt KJn Puh lagnat tekitama; plagisema *ma valadan et, et kas siel nüüd on `katkisi akkuna `ruutu, et kuda se samate lagises siel* Kuu; *irmuga lagisevad `ambad suus; `joosis nenda, et kabjad lagisesid* Khk; *üsna uus vanger alles, aga rattad lagisevad* Mär; *`vihma akkab lagisema, suur oog `vihma. tuleb mis lagiseb kohe* Tõs; *vanger logiseb ja lagiseb, annab egäle puale `liiku; sadab ku lagiseb* Kod; *`riide kerst, naeltega kokku `löödud, kumer kaas peal, eks põhi `oidnud, et ei `annud lagiseta* Äks; [raheterad] *lagisesid kohe, kui tuli `vasta `seina, nagu kivikestega `viskas* Lai; *`amba lagisave suhun* Trv || (lobisemisest) *mis sa muidu lagised* Muh; *ole vakka, ära lagise* Mär

lagistama¹ *lagist|ama* Jõe Kuu Hlj Jäm Khk Muh Rei Mär Pä Ris Juu Kod/-ss-/ Ksi Lai Plt KJn Trv Puh Nõo, *-em(e)* Hls Krk (naeru)lagnat tekitama; plagistama *küll aga lagistab alatasa* Jõe; *ünt lagistab `ambaid* Khk; *lagistas nõnna naerda et* Muh; *mõni lagistab iga asja pääle naarta* Saa; *mis `assa te lagistate nii `pal'lu* Ris; *tänavu nüüd [tüdruk] naerab ja lagistab, aga tuleval `aastal, siis nutab* Ksi; *mehed ei lagista, plikad ja tüdrukukesed lagistavad* Lai; *mis sä lagistat neist `ambist* Trv; *noored inimesed om kogusin, siss na lagistev* Hls; *ega kõrd na lagistev* Krk || (linnu häälitsemisest) *lind lagistab `aulda* Mär; *Lagled lagistavad lak, lak, lak* Rei; *Lagle on merelind - - `öldi ijs tormi sis nad lagistavad* Hää; *laulurästas lagistab keige `rohkem* Saa

lagistama² *lagistama* Hlj Lüg Jõh(-mma) Muh Käi Mär Vig Kse Khn PJg Jür

1. maha loksutama; läigatama *nüüd mõni kõhe võttab vett ja lagistab* [sõtkumisel] `sisse, *siis tegi küll `leiva vesisest* Lüg; *Mi_saa sii omete lagistad, keik kohad sool vett täis* Käi; *joob ja lagistab kõik laua õlut täis* Mär; *kui sa `undreti nõu seest maha aead, siss see on lagistamene* PJg; *Laps lagistab vett maha, ei temal pole sest lugu kedagi* Jür || (kurku) *loputama sie tahab üvast lagistatta, et saaks üvast `puhtast* Jõh; *siis lagistatse `kurku, et kurk soab `terveks* Muh

2. ladistama *Lagistab jälle vihma sadada* Vig

3. kulistama *`Ongi `tühjäst lagistettud; `Milla ta sene `kannu `tühjäst lagistas* Jõh

4. sodima, solkima *Ää lask `lapsi süemä kallal lagista* Khn

Vrd logistama

lagistama³ *lagistama* Pha spor L, HMd JMd pillama, priiskama *Lagistas palga paari päävaga läbi, nüüd kodu peenike pius* Pha; *lagistab - - raha `ummes ää* Mär; *temal oo paelu käe, tema võib lagistada* Han; [ta] *lagistab ju `kõrtsis, ega sellest saa töö tegijat* Aud; *`aädsin talle `terve talu kätte, ta lagistas selle kahe `aastaga ärä* Saa; *juodikud lagistavad kõik oma raha ära* JMd || *lagastama rot'id olid mu porgandid keik ää lagistan* HMd

Vrd lahistama, laristama

lagja *lağa* KJn/-g-/ Hel, g *laja* TLä(g *laia*, `l-) Rõn San V(n *lağja* Plv), *laea* Võn Kam Ote; komp *laemb (-p)* T V

1. lai *lağa* vanger; *lağa* kraav; *põrgu tii üteldäss lağa oleva; miul `olli `valge lağa nägu alati* Puh; *küll kitsass kinnass lağass lääb ja `lämmi `tüt'rik kül'mäss jääb; alt `olli kitsass ja `keskelt laemb, vanast `olli serätse lağa särği* Nõo; *mättä kirvess olli laemp kui kõblass; nii lağa olli esi, et üteliste saeva vihu täis* Kam; *üljajakke peräst tetti lak'o, küle*

päält `lahki Kan; ku ol' nii suur' laga palit - - sõss üteldi et ta_m ku vana ründ sälän inne Urv; `rõiva omma laja? Krl; timäl ol' `kangru koet suur'rat't, lak'u peelde pääl koet Rõu; `suuri päid ja `lakjo `lehti (öeld kapsaistutajale); tä `tahtsõ `veit'kese tedä (kleiti) kehäst ka_vil `laembass Plv; habašk om suur' ja laga, hüä `säl'gä visada? Vas; pruudil es olõ vanikut, ol' laga siid takah ja `mõr'ssaküpär pääh; mi? lasi no `hiindäle laja? peelee? tetä? Se; laja? värä? `sisse mindä?, a `ahta? `ussõ är tulda? Lut; laia lõuaga ~ suuga (lobamokast, praalijast) no mõni on iki laia `lõugega küll Puh; taal omma? laja? lõvva?, lak'u lõugugõ; ta ommi lak'u `lõuguga ei pia? tõist rahul Krl; no_timäl om jo laga suu, ei_saa_sa_timäga võidõlda; ta om üt's laja `suuga poi'ss, kõrd ta vannuss `hirmsadõ, mõnikõrd aja lo'rri suust `ussõ Har || laialiolev lagad sarved; laga `sar'vega loom KJn; suur sinine pul'l tullu ja väegä suure, laea sarve olluva (nägemusest) Kam; sar'vik lihm, sääne `lak'ju `sar'viga Lut || fig kel suur suu, tol laga säl'g (sõnade eest võib kere peale saada) Nõo; tiä om `säantse laja jutugõ, loba jutugõ (palju lobisev) Krl; ma vahi õks lak'u `sil'miga (avasilmi) Har; sul umma laja? mõttõ? (suured mõtted); lätt ärä? laja tii pääle (halvale teele) Plv

2. avar, kaugele ulatuv ilm om jo laga elädä; esäl `olli suur laga nur'm käen Nõo; tan ei ole lak'u kotussiid Krl; väli tähendäss lak'a kotust, suurt tükkõ Rõu; no_ma lää ka sõss kae nii et, mis ta laja ilma päl tetäss et Plv || laja `taiva all (peavarjuta) Plv

3. (jämedaist sademetest) peräst tulep laga lume nigu kotiga Nõo; `täambä tulõ periss lak'a lummõ; meil sattõ `täambä uma huug lak'a `vihma Har; `lak'ja `vihma sattas Plv

lagjavuss lagavu|ss Ran, g -se Rõn laius kui si lagavuss ärä kulub niiduga ja luisaten, jääb [vikatist] pal'las ruuts `perrä Ran

lagl, lagla, lagle lagl Muh, lakl Rid Vig Kse Mih, g lagle; n, g lagla Ans Khk, lagle VII Põi Rei L(-õ Khn) Ris Juu Amb JMd JJn Sim; lagle g `lakle Jõe Kuu lagle laglasid on sii suured karjad mere `ääres, allid linnud Khk; sui lagled keivad Saaremaal, sügise `lähtvad ää `jälle VII; Lagled - - lendes teevad lagli lagli Põi; lagled `lindavad laginal `õhtu pimedas, sellest oo nad nime saand Mär; Ku lagled lähevad ja `kangesti segavad ja karjuvad, sis tuleb tormine sügisi Hää **Vrd** laglehani

lagle|hani lagle `lakle aned on `rändajad `linnud Jõe; lagle aned oo ise [linnud] Mar

lagovalla lagovalla Plv Vas **a.** laiali, korratuses asa? umma? lagovalla, kodo um vaja minnä Plv; kraam kõik' lagovalla? Vas **Vrd** laguvel **b.** lagunened Laisal peremehel omma kõik huunõ lagovalla Vas

lagra lagra (rändlind) – Rei

lagrits¹ lagrits g -a IisR Muh Mar Mär Tõs Tor Juu JMd VJg Iis Trm Kod Plt KJn Trv Krk Ran Plv, -e Mar Kse Hää Hls Krk San, -õ Krl Har Plv; lagre|ts g -dsa Vas; n, g lagritsa VNg; `lakrits Kuu (apteegiravim) `aigele `anneda lagritsa VNg; lagrits oo rohe Hää; too mulle aapteegist lagritsad JMd; lagrits on kõha `vasta Plt; arjukse tõive lagritsed Hls; lagritsat `anti kah piimäge Krk; ku latsõ_`rüüsti ostõti har'jukõse käest lagritsõt; lagrits ol' sääräne kenä, makuss ja mõrru Har

lagrits² lagrits g -a varjualune – Puh

lagritsa- lagritsa- lagritse juurikast tuuatse `aptikust kõha rohuss Kse; kui lehmäd punast kusevad, otsitse lagritsa juuriku, keedetse, andase juua Tõs; kõhõ rohoks `toodi ikke alati lagritsa `pulbert Juu; lagritsa juured tuadi `mõisast kõha `vasta ja rinna `aiguse

`vasta VJg; lagritse pulk õige vägeve olli ku suhu pistid, `pehme Hls; lagritse juure om kühä rohi, `seante kipekas maguss; lagritse `pulber võtap kõtu `valla; lagritse pulk lastel olli ant näride Krk; `ánti tuud lagritsõ vett juua[?] Har; lagritsajuur um kühäle hää, kühä rohoss Plv

lagu¹ lagu Nõo, lago Se, g lao rehepealne mi rehel om suur lago, sinnä mahass pal'lo `ol'gi Se

lagu² lagu lagunemine kui `seokest `valge sõrrulist, tihisõrrulist `pilve oo näha, sis kui `näitab küll pilve lagu, siis tuleb teda niipaelu kui tuleb, aga ikka tuleb Mih

laguja laguja Sa(-jas Khk) (nahahaigus) kas `söötri paik või laguja, sedine suur laguja plekk, punane kraants ihu peel Jäm; suure laguja ajas kää `selga Ans; kui laguja `kuskis, siis pannasse piibu `tummi `peele Khk; laguja, üks paha asi, ta lähäb ikka suuremaks ja suuremaks ja laguneb kasvõi nägu täis Kär; laguja mis `aigeks lähäb, koorib `nahka ning kiheleb Pha

laguja|mari lagujamari ussilakk – Jäm -rohi lagujarohi (ravimtaim) lagujarohi, `metsas pöösaste sihes [kasvab], ainult `otsas paar `lehte, sinikasmust mari; lagujarohi kasub põllu peel, `lehti polegid, `otsas ödrete tut't `lehtedest Jäm; laguja rohi, ajas taimeste sega kasvab, saab muljutud lagujale `peele Khk; ma teä küll laguja rohu. maad kaada [kasvab], pisikesed roheltsed lehed Kär

laguma laguma Ran Nõo, (ta) lagub Kuu S L(lakub) Ris Juu JõeK JMd Tür Kad Rak Kod Plt Vil, laub Kse Tõs Aud HMd Hag, laob Mär Aud Ris HMd Kei Rap; lagoma Vai Kan, (ta) lagob Mar Kul Vig Lih Mih(lakob) Ris; lagume San, (ta) laob Pst Hls, laoss Krk; nud-part `laonu[?] Urv; ipf (ta) lakki, lak'ki Hls Krk

1. lagunema, katki minema (esemest, hoonest vms) lagond regi Vai; pätid laguvad `jalga ää Khk; `meite värava taga on majad lagund puha VII; `tuhkapäeval es tohi naesterahvas `eise perese `menna, siis puu nõud pidid ära laguma, vitsad pealt ära tulema Muh; mei regi lagus εε Käi; maea lakob ää; vana lagond maea Mar; tühi koht, maea on `sisse lagumas (vajumas) Var; aid lagun ää, kitsed tulavad `vällä; keres laub ää Tõs; ta on lasn keik ää lagoda Ris; mis ise ei lau, [selle] lõhud HMd; kui põid ää laub, `võetakse otsast ää, siss on siarik Hag; `uune `laove ärä Hls; `amba lakkive ärä Krk; sääl om niisamade nigu `meilgi, är_`laonu_kaiv San; hariüss läts `katski ja taosse lagosiva[?] är[?] Kan

2. a. laiali valguma, koost ära lagunema veiste sõnnik lagub änam kut lammaste sõnnik Khk; me saime mädäd `vilja `mõisast, levad lagusid `ahju ära Kär; `tuhlid lagusid ära Kaa; Meie makid lagusid see voasta keetes puhas ää Põi; Piab `sel'pu kõbaste `kinni `tõmmama, mud'u koorm lagub ää Han; nahk ikke kondid `kinni oiab, et laku ühüst ää mette Mih; mage õun ei lao ära, apu laob ära Aud; kevadesed ja talvesed silgud `kolbavad suetsetada, `suised rasvased laovad ära Ris; `erne sisse är lagunu, `pehmes keenu Hls; vili laoss (pudeneb) äräde, ei ole kogujet Krk || kenad kuued, nii tiheli `kurdusi täis ning ännast püsut lagun (seelikusaba hoidis laiemale) Kaa b. fig sünnitama ku `rasket `jalga inimene `eitup või tõst rasset `asja, siis om ärä lagunu (enneaegsest sünnitusest); ta es saa änäp kodu, enne lakki ärä, tija pääl olli ärä lagunu Krk || paksuks, vormist välja minema Se naene on jo päris ära lagund Jäm; Reet on peenike, aga Mari lagus ää Kaa

3. sulama, lagunema (lumest, jääst); pehmeks muutuma (teest) *jöös on lume lagumise aeal pailu vett Jäm; Kevade teede lagumise aeg oli, `kuskilt es pääse läbi Pöi; siis akkab meri ää laguma, kui `puhkeaugud `sisse lööb Muh; lumi lakub, lume lagumese aeg Rid; tee akkab ää lagoma, ei saa änam `reega mette [sõita] Mar; iä lagun jo ää Tõs; meri liigub juba, akkab laguma Khn; vara kevade akkab lume lagumene Kei; lume lagumise aig oo, tji üless `kerkunu -- `pehme Krk || (kevadisest suurveest) vee lagumise aeg, kui iä akab ää `lõpma Khn; vij lagumise aig Hls*

4. laiali, lahku minema (inimestest) *laguti koost, ega mees oma kodu Rid; mo pere lagos ää, üks läks siia ja teine läks `sõnna Mar; latse latse puha lak'kiv ja kat'tev ärä, lätsiv laiali Krk*

5. levima, laiali valguma **a.** (haigusest) *see tõbi juba lakob laiale Mar* **b.** (kuulujutust) *lagus jutt laiali `rahva sega Kaa; `laustud sõna lagub, oled sa ta `väl'ja `ütlen, sis ei pea teda enam VII; [jutt] laiali lagunu `rahva kätte Krk; lagunud suuga ropendaja; lobamokk Lagunud `suuga inimene, roppu juttu ajab Hää; vana lagunu `suuge, vana lobimokk Krk*

Vrd lagunama, lagunema, laguvama

lagunama *lagunama* Ote Plv/lago-, (ta) *laguna|b Kõp, -p Trv Rõn(-ss) lagunema `rõõva lagunava ärä `sel'gä Trv; `sände raband leib ol'l, aganiid jäi üks `sisse külländ, aga ta_l'l `aste kastõtu -- es laguna Ote; suga lagunass, ei saa kudada Rõn; hää_praänigu?, suuh lagonasõ ärä? Plv*

lagund part < lagu(ne)ma sõim *Poiss lagund sai kohe silimä, jäi `jälle naha `täüest ilma Kuu; va Juhan lagon käin lahotan vära ää Ris; va lagund magab kesk oomikuni Juu; Tema lagund ajab kanu taga HJn; oh sa lagunu, [või] ei lähä `vällä Ote* **Vrd** lagunenhk, ligund, mädand

lagunema *lagunema* R(-mma Lüg Vai[lago-]) Kär spor L, K I spor T, -me Pst Hls Krk; *lagunõ|mõ San Kan Krl, -m(m)a V(lago- Vas Se); ipf (ta) lagusi Nõo V; part lagunu*

1. katki minema (esemest, hoonest vms) *pastlad lagunevad ää Tor; kui `trehvas aed lagunend olema, siis `veised läksid väl'läle Juu; mõesa lubja ahi lagunes ää Kos; mu `riided on jo ää lagunend JMd; riist laguneb ää kui ta vitsad ää lüeb VJg; õma maja `irmus suur ja lagunenu Kod; vana riie laguneb, kui sa teda ei kõbi Pal; ei taha enne ära visata [saapaid] kua, kui `otsest päris ära laguneb Lai; vana maja laamits, õige ärä lagunu Hls; [vanasti] üteldi kui järjest satte, et `taiva lagi om ärä lagunu, nüid jooseb vett maha; kauss prillatseni alali, ei ole ärä lagunu Ran; kõik pangi om ärä lagunuva Puh; temä ei `paika, temä ei paranda, mes laguneb, sij laguneb; põrmand om nii lagunu, `mulke täis Nõo; ahi laguness ärä Ote; kõik asi lagunõss `aigapit'i San; mi_sa mullõ `sälgä aini, vana lagunu `hammõ `rõipõ; kõik' lagunõsõ vällä?, `rõiva lagunõsõ?, maja lagunõss, anuma lagunõsõ? Har; Ega tuud sõss inäp kui paranda_ka_saa õs, ku_d'ä jo_lagunõmma nakass Rõu*

2. **a.** koost ära, laiali minema, vajuma, pudenema *pilved lagunevad `laiali, ilm akkab `selgimaie Lüg; `tuhled lagunevad, kui paelu keedab Juu; tümad `kaarlad sõeme `kõhtu, nad ei seist kot'tis, lagunesid ää; `tarvis see koorm `kiñni siduda, muidu laguneb ära Ann; sõre maa on kruusa maa, kruusa segu -- laguneb `kergest ära Sim; vili oo `valmi, akass ärä laguneme, taht ädä peräst kokku aia; kik'k `äütsne om är lagunu (pudenenud) Krk; nuu om taheda `kartuli, piäd `kaema kui keedäd, laguneva ärä Ran; vana savike `kartuli, nij*

laguneva `kiiten ärä Nõo; är^o paagatõt muld ei lagunõ^o. mõnikõrd lagunõss, ku `vihma saa Kan; Hamõ om `säl`gä är_lagunu^o, kae_mitte niipal`lu `aigu ei olõ, et `paikasi vai punisi^o Urv; rõugu omma_kõik` lak`ka lagunu tuulõga^o, rõuk lagunõss tõnõkõrd esihenesest kah; pil`v lagusi lak`ka, no_m taivass `sel`ge; vili jo val`miss, ja `naksi `vihma sadama, no_mma vil`lä pää vällä `leonu, no lagunõsõ_lak`ka enneda Har; Noil soolikil `lasti uma puyul` `päivä kiiä^o, nika_gu är_lagusi^o Rõu || fig Vähe maad `sõitasid, obune lagunes ette ära (rakmed läksid lahti) IisR; sij õige lagunu `pääge, juuse sassin puha Krk; `kitsal õks kiheness, `lõõhkõl lagonõss Se **b.** fig sünnitama; poegima naene lagunes ää Ris; [naine] seesab ikke õhõs, ei lagune ää koa Juu; vana mära akkab `varsti ää lagunema VMr; lehem lagunes ärä, tõi poja Kod; ahi lagunes ää (laps sündis) Ksi; muidõ Leenu ol`l jo vällä_lagunu^o Har; Taa kaás lagunõss piä Rõu; miis lät`s `k`auma, a naane kotuh lagosi ar^o Se

Vrd lagunama

3. sulama, lagunema (lumest, jääst), pehmeks muutuma (teest) lumi laguneb `vällä Lüg; jää akka lagonemma; lumi lagono, tie lagono Vai; veame nüid puud metsast ää, enne kui tali lagunema akkab Juu; kui kuusk kolmat kord `pillab okkaid, et siis laguneb lumi Amb; kui kevade lumi sulab, siis tuleb see tee lagunemise aeg, siis ei `piase obusega kohegi Lai; no_m lumõ lagunõmise aig, lumi nakass lagunõmma Har; iä um viil lagonõmada^o Plv || (kevadisest suurveest) vij lagunemese aeg on nõnda lihavete pühade `ümmer Hää; vij lagunõmine, keväjätse vij^o Rõu

4. laiali minema (inimestest) pere akkab lagunema, leib on `kat`ki Amb; lagunõsõ egäüt`s umalõ poolõ, kohe `kuagi lätt; ol`l küih hulga `lat`si, kiik` omma lak`ka lagunu^o, ei saa ütestki enämb api Har

5. levima, laiali valguma **a.** (haigusest) `aigus on nii laiale lagunend, kõik inimesed on `aiged Juu; `aigus laguneb külas laiali JMd; kõtu`haigus om meil lak`ka lagunu^o üle `terhve valla Har; tõbi lagonõss `lak`ja Plv || (mööda ihu edasi minema) laguja, üks paha asi, ta lähäb ikka suuremaks ja suuremaks ja laguneb kasvõi nägu täis Kär **b.** (tulekahjust) Tuli lagunes ruttu üle kõige maha Võn **c.** (kuulujutust) Laguneski neske jutt laiali - - iga vald võtku oma oinaste pia maha Trm; `vaata nisukene asi (surmasõnum) laguneb ruttu laiali Kod; taa jutt lagusi nii ruttu `rahva sekkä, medä is mõista arvadagi Har

6. fig edenema [ise] `Niisikene `aigaline, aga tüä nagu laguneb kääs Jõh; nõnnagu laguneb sij tüü tämä käen Kod; lähät nigu setu hopõn, kombõrdõt pääle ütele poolõ ja tõsõlõ poolõ, tyy `käämine ei `laabu ei lagunõ^o Har

Vrd laagama, laguma, laguvama

lagune|nahk sõim Mes sa lagunelahk sest `marja`korvist `ümbär sis aid Kuu

Vrd lagund

lagunus lagunus lagunened mes sa ainnid, niid lagunused majad; pliita jäe lagunuse kõha `piäle Kod

laguvama laguvama, pr (ta) laguvass Rõu Lei; lagova(m)ma Rõu Vas Se Kra lagunema Rõõvass esi_`saismisega jo_kuluss är^o - - et es timä sõss midä piä ei^o, mugu_hinesest jo_laguvass är^o; `Kartoli `juuda umma_kõik är_laguvanu^o Rõu; lume lagovamine Vas; pilv lagovass Se

laguvel lohakil sääil om kik`k nõnda laguvel, akkass lagunem Krk **Vrd** lagovalla

lagõhuss lagõhu|ss Lut, lagõu|s Lei, g -sõ lagendik, väli lagõusõ pääl Lei || lade - Lei

lagõstomma *lagõstomma hajuma hummogo ol'l ka `väega sinine pil'v `muutku är²*
lagõsto Röp

lagõus → lagõhuss

laha¹ *laha* (aia)lati kooritud osa *laha* `aetse aea lati `piäle, kooritse kahest küljest ää;
aea lat'ta lahatse koa, `aetse lahad kahele `poole `külge Tõs

laha² *laha* Khk Põi Mär; ill *laha* Khk lahas; pilbas kui kondi `katki murrab, pannasse
jalg laha Khk; See [ais] *pole veel nii `katki, siia lööme laha peale Põi*

laha³ *laha* mõrra osa `suurel rüsal on kaksteist laha, `kumbagi puol rüsa suud käib
laha - - sealt `lähvad [kalad] ise pikka `müöda `aiva rüsassse Jõe

laha⁴ *laha* hum hülgehiha – Khn

lahama¹ *lahama* (aia)teibal pikisuunas kooreriba eemaldama *aea* `teibu lahatse; *aea*
lat'ta lahatse koa, `aetse lahad kahele `poole `külge Tõs

lahama² *lahama* ladistama – KJn

lahandik *lahandi*|k g -gu TLä Urv, -ku Nõo Võn

1. lõhandik ilma jaluta üits mol'd, [oli] `võetu lahandik, `raotu õõs `sisse Ran; kõevupuu
lahandigu `lүү̄̄̄di `katski Puh; *kui sa puupaku `lahki leid, siss `olli kaits lahandigu* Nõo;
Lauda lagi ol'l õõrikist puist, kõlgussõ tõra ol'l lahandigõst pantu Urv **Vrd** lahaspool

2. suur tükk kui ääd kuusõ palgid, saab ää lahandik toda kuyrd Ran; *Lahandik käen,*
aga temä tahab [maad] iks viil manu saada Nõo

lahanka, lahantka *la-ha-nka* Jõh(u `laanga) IisR, *lahantka* Lüg Vai, *lahhañ* Kra pesu-
pali *Pesopesemise jäust õli - - `kolmajalg vai lahantka* Lüg; *enämiste `kolme jalaga on*
lahantka Vai **Vrd** lohangas

lahas¹ *lahas* g -e (kõdupuust) *maas kõduneb ärä, läheb lahaseks, `üüsi iilab; kuusel on*
punakas lahas; kuuse, aava lahas Saa

lahas² in *lahas* Kuu Jäm Kaa VII Põi Muh Mär Saa JMd Koe Sim KJn, *lahjas* Mar
lahases looma jalad on lahas Jäm; *lammas keib, jalg lahas* VII; *jalg oo lahas* Muh; *käsi*
lahas `kaeles Mär; *jalg lahas* JMd; *luu on lahas* Koe; *käsi on lahas* KJn

lahas|naat (taim) *Lahas* `naatõst saa hää supi Rõu

lahas|pool lõhandik – V *puuägli ol'l kuusõ lahaspoolist tett* Urv; *sanna lagi ol'l ka*
lahasspoolist vanast; Pluk'k lahutass ärä², ku poolõss lüüäss, saava_lahasspoolõ²,
ku_nelläss lüüäss, saava_nelländiku² Har; *pirrupakust vai lõmmust `lүү̄̄̄di lahaspoolõ²*
ja_`pañti kohegi `varju `aiguma, lahaspoolist lahasti sugara² Rõu; *Oslikanõ kuusõpuu*
jupp `aeti `kirvõga `piuta `lahki, ega lahaspoolõ `külge jäteti mitu `ossa (äkke tegemisel)
Vas; puu lahaspuul', ku puu om poolõst aet Se || fig *Vinne Kat'ka om ku² lahaspuul',*
tervisest `lahki minekul Vas **Vrd** lahaspoolik, lahastik²

lahas|poolik *lahas-* Har, *lahass-* Nõo = lahaspool *ku puu lüvväss `kirvega*
`katski - - saap kaits lahaspoolikut Nõo

lahasse *laha|sse* Kuu Mär Vän Hää/-ss/ Juu JMd Koe VJg Plt KJn, -se Jäm VII Muh
Käi Tõs; *laeha|sse* Kse, -se Tor; *lahja|sse* Mar, -se Aud lahasesse `lamba jalg või mis jalg
tahes, kui `katki läind on, siis pannakse lahase puu `pulkade vahele VII; *siis oo kont `katki,*
kut lahase `pantagse Käi; *jalg pannasse lahjasse, kui jala luu kat'ti oo* Mar; *lahase panema*
`murdun luud, `siotse lahase kahe puu vahele Tõs; *sääre luu on kat'ti, sis pannakse lahasse*
Vän; *`tohter paneb jala lahass* Hää; *arst paneb käe lahasse* Juu; *iga inimene ei `oska luud*

lahasse `panna JMd; lahasse `siutakse pieru pilbastega, `luastudega, puam`villadega ja pehmete `asjadega VJg Vrd ladaje

lahastama lahastama Hää Kei Trm Puh Har Vas, -em(e) Krk, -õmmõ Krl; lahasta- Rõu Rüp; ipf lahasti Urv

1. lõhki lõikama **a.** lõhestama (puud) Nyy_vitsa_lahastass kešk`ko'salt `lahki[?] ja_säält `lahkist `t'susatass nyy_lõõmõ vitsa_läbi, mis pandass pikäl'de `ko'vi Rõu; kuslapuu vits lahašte neläst `kat'ske[?], pinnu[?] `saiva `nilbõ[?] Rüp **b.** lahkama (looma või kala) Ku_t'siga tapõti ja är_lahasti, sõss sooligu ja magu `võeti `vällä Urv; lat'k lahastass säläst `lahki ja soomuss `puhtast `maaha Rüp **c.** kärstama (riiet) lahasti `rõiva otsast tükü är[?] Krl

2. maad võsast või metsast puhastama lahastakse `metsa maha Kei; see einam on lahastatud; lahastatud karjama Trm

3. priiskama; lagedaks tegema sij om `pillaje ja lahasteje, sij ei oia `endel varandust kedägi, kik'k ta `pillas ja lahastess ära; nüid o katk üle käinu [õeldi] ku tõine `puhtess lahastess, ärä vii kik'k tõisel ijst Krk; `rentnik om maja `puhtass lahastan Puh

Vrd laastama, lagastama

lahasted pl (ree osa) rie lahasted, mõned üiavad rie varvad Jür

lahastik¹ lahasti|k g -ku Krj Ksi raiesmik Karja`lasma `metsast lahastikkudest `toodi Krj Vrd laastik¹

lahastik² lahasti|k g -ku Ote Krl Plv, -gu Puh San lõhandik tuu kaits lahastikku vai kolm `ahju panna San; mihe `aie puu lahastikuss Krl Vrd lahaspool

lahe¹ lahe Lüg Jõh Võn, g laheda Hlj VNg Rei L K I TLä Kam Ote Rõn, laheja Kuu; n, g lahe Vai(`lahhe) Mus VII Põi Emm Rei Saa M San, lah(h)e Urv Vid(-h-h- Se); lahi g lahi(dõ) Krl

1. **a.** mitte sassis, puntras või tükkis piab ia pikk vill õlema ja lahe Jõh; lahedad `juused, kamm või ari kõib `iaste läbi PJg; `villu kroasitakse lahedaks, või näpi näpuga `lahkeks ja lahedaks Juu; mõni (lammas) on pika laheda villaga Rak; pea `pul'tsind ää, ei `soagi lahedaks Pil; `pakla puistassit lahesse `vardaga, puu `vardaga - - kos sa muedu kedrätä saad, piad iluste lahesse `puistama Trv; käärdet villa, ei lää mitte lahess; õige lahe `kiuge lina Krk; lahuta aenad lahedass, tükin satava maha (kuhja tehes); kätegä `laotadi sitt `lak'ka, lahedass äste Ran; ku [seened] tükki olliva jäänu, raputit lahedass ja pannit `suula; vesi ei lase jahul tük'ki minnä, oiap lahedass Nõo; kui terä joba `väl'lä olli põravunu kõik', siss jäi vihk `kergess ja lahedass Ote; `t'siale jahu sek'kät vai midägi `paingi, siss om ää ku pöörissiga lahess lüüt Rõn; [pärast kraasimist] ku_villa[?] omma[?] `äste_lahhe[?], sõss nakatass öörütämä Urv; `juussõ omma lahidõ Krl; inne kaar'siti käsi `kaarssõga villa[?] lahehess Vas; `lamba säläh `mõstu vill om lahhõmb ku uma `mõstu Rüp || fig pehme ma `kaie, kanal olli lahe perse, `varsti akkass munel Krk; ku munele naks, lää lak'ka takst, kanal perse lahe, kana nakass muneme Hel; ku kanal ari verrev om, siss om `perseluu lahe, perseluu om pehme ja lahe Nõo **b.** sõre (muld) linamaa peab `kangeste kobe ja lahe olema Saa; rehitse õige lahess peenär Krk; kütisse maa `olli ta niikavva kui lahedass sai, juure ärä mädäsivä Ran

2. halgas, kergesti lõhenev puu on üvä `lõhki menemaie, on lahe puu Lüg; Piirulõmm peab lahe olema, muidu äi saa `piirgu käde Rei; lahe puu, põle kisulene Tõs; lahe puu on ea ööveldada; lahedast puust saab easte `pilpid Tor; ea lahe puu, ea `lõhkuda Juu; lahedast

puust jooksevad pierud koe särinal Amb; kasest ei saa [pilpaid], kašk on visa, okaspuu, sie tahab pailu lahedamb `olla VMr; lahe puu, ää `pirdu kista Krk; lahhe puu, `häste `lahkõss Plv || lahe tuli kuiva puiest Krk

3. avar; ruumikas; õhurikas See suur `valge laut, `loomadel kena lahe elu Põi; lahe ruum, põle kitsas Tõs; mul on siin päris lahe elada JMd; teinekord lüpeti sial (karjaaias), kui laut sõnnikut täis -- väl'jas oli lahedam Lai; sääl om lahe lauda Krk; Egäl puul magasiva suvel aedan, kos om serätse puu aeda, om lahedamb kui taren Rõn

4. kerge, mugav, vaba a. (rõivastest) Jäki kaalus olgu ennem lahem Emm; [kanga]lõim oli linane ja takust `kooti `sisse, sui oli ia lahe `sel'gas PJg; need on ead `lahked ja lahedad `riided Juu; sui olid [riided] `kergemad ja lahedamad Koe; ää lahe rõõvass, ää avar Krk; paremb korv kondsan ku vil' `varban, tähendap saabass olgu jalan lahe Nõo b. (olemisest) tule pigista mu `pihtasi -- paremaks, lahedamaks läheb TÜR; `viskasin pinsaku seilast ää, kohe oli lahedam `olla; pärast `sauna on ikke nisuke ia lahe tunne VMr; õige ää lahe olla, ku paksu `rõõva päält är aat; ää lahe kävvä, `pal'la `jalgege Krk; `undrigu es ole `ümbrel, olli ää lahe olla Puh; ku jala `valla, siss om äste lahe olla Nõo; nüüd om mul lahhe ellä? -- `kiäki minno ei keelä? Se || Elu jo tänä `päiväl `palju lahejamb `endise `korval Kuu c. (hingamisest) [tema] rinnust `kiinni, aga miul on `ingämene lahe Vil; köksip `pääle üt's aavalt kök's ja kök's -- rinna lääve lahempes Hls; köhip rinna lahess Krk; temäl jäänä eng `kiinni, siss kas vai lõpep ärä, ku `võtna aõdsat, siss lõönä `tolle `engämise lahedass Nõo

5. parajalt jahe, jahutav (tuulest, ilmast) täna on lahe tuul VNg; puhub nõnda lahed tuult `läänest, lahe tuulega ee merel `käia Mus; kui pala oo, siis oo iä kohe kui lahe tuul puhub Tõs; lahe ilm on parem, väga pala kõrvetab `taimesi Vän; teenekord on nihuke ea soe lahe tuul, ei ole kül'm Juu; eele ja tune eele oli nii pala, täna on `jälle lahedam ilm Ann; vara ommiku on ia lahe `niita; pärast `vihma oli pailu lahedam VMr; põle enam nii lämmi, on lahedam Plt; `kuuma `päivä ja lahet tuult nemä tahave [heinaajal] Krk

6. selge, klaar a. (õhust, ilmast) Täempe olli sannan kipet vingu tunda, mea ai sanna usse valla, varsti olli sann lahe Hls; ilm akkap `laarime, lääp lahess Krk; lahe ilm om ilma pil'vetä Ran; suits läits `väl'lä, `olli tare jälle ää lahe Nõo; nüüd lätt pagsõmbade `pilve, enne ol' lahemb, siss `näite_taivast kah San || `pikse pilve rüngad, paksud ja kaõdilised, muidu pilved on lahedad Plt b. (peast) tinkpiiritus oiab piä laheda KJn; siss akkass miul pää lahempes minem; ma sai ennast lahess magade Krk; pää nii lahe ja ää, nüüd ole terve mijs Ran; ennist `olli pää ull, nüüd om pää lahe, juut (jood) tjiip pää lahedass Nõo || virge `üüse om pää nii lahe, et mitte und ei tule Nõo c. (silmadest, nägemisest) Klaarid sil'mad on eledad lahedad sil'mad Hää; lahe ja `sel'ge nägemine. ku mõset `sil'mi, siss lääve lahempes; sel om lahe silmä, lahe `vaatamine, aga miul om `väikse silmä, kulmu madale Hls; sijj olli õige iluse lahe `sil'mege inimene Krk; ma_la mõse suud ka, saava sil'mä lahedass Puh || näo pääl mitte ütte [rõugevilli] es ole, nägu olli ninda lahe Krk d. (arust) mõni pää (päev) on natukse `lahkem, lahedam teene, mõni pää `oopis saõdem Juu; Ta on `sel'ge pilguga ja laheda `piaga Trm; lahe mõistuõs Rõu

7. kerge, värskendav (toidust) Tule süö `praba-rbari suppi, `ninda hüä lahe Kuu; sui sõeme ikke kama, palava aeaga ea lahe võtta Vän; see on ää lahe apu õun Saa; [kiisal] ilus lahe liha Ris; ia lahe supp JMd; tahaks midagi lahedamad, kes se palavaga seda suolast

süüb VMr; `kümmel `tangel kallati `rõõska `piimä `pääle ja aput kah, aput `taari `panti kah, siss olli ninda ää lahe süvvä Hls; Mullõ miildüs, ku[?] ruvval om hää lahhe liim Vas

8. sõbralik, lahke; mõnus üvast lahe inimene `toisele `andama Hlj; lahe inimene Rei; räägib iluste, lahedad juttu iä kuulda Tõs; inimene oo lahe igadipidi Tor; mõnus mees, ia laheda jutuga Ann; kõigi `vasta `olli lahe ja elle KJn; `armsa `näoga, lahe kõnega Trv; temä om rõõmuss ja lustilin, üit's lahe inimen Krk; ta `olli lahe inimene, `lahke jutuga, selet kõegest mes ta nannu ja kuulu Ran; Lahel leib lavva pääl, kitsal kirstu põhjal; tyy om lahi jutugõ Krl; Lahhe jutt ja hää sõna om rohkõmp väärt ku kausitüüs terri Vas || sij laul'ds küll `äste lahe äälege Krk || mia olli vanast ää laheda `lõugega Puh

9. kerge, ladus sij om ää lahe kätege, kel tyy `äste edesi lää; ma osti obese, ää lahe jalg om, lahe `jalgege oben; küll om `kange `sõrgame, lahe `jalgeg Krk || küll om sij vasik lahe `juumisege, lahe kurguge juu Krk

lahe² n, g lahe Hls Krk Nõo lahja **a.** (maast) lahe maa ei ole väge saanu, ei ole sõnikut pant Hls; maa akkass lahepess `jäämä, supert ei oole; sij maa om sääl igävest lahess jäänü, anna aga sõnnikut, küll ta siis kasvass Krk **b.** (loomast) lahe lehm Hls; lahe luum, sääl ei oole varessel ninatäüt võtta Krk **c.** (toidust) räim om igävene lahe, vöi ta kedägi rasva `vaimu om Hls; vasiku liha ike om lahe liha; õige lahe liha, ei ole [loomaa] suguki söödet Hls; õige lahe piim, sel ei ole kuyrt kedägi; õige lahe puder olli, perel `anti lahet pudrukest Krk **Vrd** lai²

lahe³ n, g lahe Hää Saa lagendik lahedel kasvab `väike ein Hää || lage siis `pantud neid `ühte suurd `metsä laheks tegima Saa

lahe⁴ lahe g lahe Ran Kam, `lahke TLä Ote(-õ) San; lahe[?] g `lahkõ V lõhe, pragu kui [vikat] kandsu mant `olli lahe `sisse `võtnu, `panti paik `pääle Ran; kül'm käib `lahke vahelt `sisse Puh; prussak om `tük'nu saena `lahkede; kirbu om sääl põrmandu lahede seen Nõo; tyy (savimaa) põvvaga `tõmbap lahe `sisse Kam; maa om kuivaga `lahkit täis, `lahke läävä `kinni kui `vihma tule Ote; taast puust ei saa enämb ratta mudurat, taa om `ümbre `tsõõri `lahkõid täüs; nõkl lät's saina `lahkõdõ Har; iäl olli[?] suurõ[?] `lahkõ[?]; kodo `tuydi [jaanililled] jaaniõdagu, sis `panti saina `lahkõhõ; Sõss `luydi nuu_terävä jalasõ otsa_noist `lahkist läbi ja_`lasti pääle poolõ tuyd puud jalasõ otsa `sisse oherdiga_mulk Rõu **Vrd** lahi

lahe⁵ n, g lahe Ans Kse Tõs Aud; pl `lahtmed Jäm Kse (kalade) kuivatusraam lahede peel kuivatada - - kuivadakse `jälle `vil'ja vöi `sõukest `asja Ans; kalad on `lahtmete peel; kala `lahtmed on `tehtud louast Jäm; kala kuivatamise `lahtmed oo `vitstest põimitud; pane kalad `lahtmete ~ lahete `peale `kuima Kse **Vrd** lahete

lahe⁶ lahe, p lahet lahing – Pär **Vrd** lahendik

lahe- lahe- Lahemeress sügüsütte `püüeti `ninda_gu `penkrass `käüess; `Näie peld oo old `kaikse lahe`ranne `puolimane; Lahe`laine oli teräv, `lainte vahe oli tihe, tulid üks `toise järel Kuu; lahe meres ikka vesi püsut soem Mus; lahe põtkud - - `sinna `lasti võrgud `sisse Krj; Mered on nii maas, lahe sopid jäävad kuivaks `jälle; Lahe suus oli mütu `mõrda sihes, mis [kala] tuli, see `mõrda läks Põi

lahedade laheda|de Ran, -dõ Ote adv < lahe¹ [takud] saputedi `vardaga `äste pik'kä lahedade, siss `panti pik'ä pengi `pääle; sõl'g `panti `kangale `pääle, ois `sirgu, siss sai suga `õkva lahedade kävvä, kangass es saa kokku `kisku; ele tuli kah, kui lahedade palab Ran; õrgutage [heinad] `äste lahedadõ Ote

lahedalt *lahedalt* VMr Nõo adv < lahe¹ *lahe puu läheb`iaste lahedalt`lõhki* VMr; *saena nõjal om na* (oavarred) *lahedalt, kuevava ruttu ärä* Nõo

lahedamini *lahedamini* Mih PJg komp < lahedasti üks pidi`istuma niistet ära kustutama, sis ta põles`jälle lahedamini Mih

lahedaste, lahedasti *lahedast|e* Jõh Tõs PJg Tor Juu VJg KJn Vil Trv Puh, -i Kos Plt; *lahidast* Krl vabalt, takistuseta *mahub lahedaste, oo`ruumi küll* Tõs; *Tänuva aasta tuleme omaga lahedaste läbi* PJg; *oea jooseb lahedaste* Tor; *vesi jooseb nii`easte lahedaste, põle tal`peetust`ühti* Juu; *rätseppadele`anti taludes paramad`süia kui sulastele, ta elas kaanis lahedasti* Kos; *tiinu läks kümme`puuda liha lahedaste`sisse* KJn; *Sij* (angerjas) `ol`li *lahedaste üle paari jala pikk* Vil; *ää`väike kotspuul`, käib äste lahedaste`kangast läbi* Trv; *ma`saie lahidast är kävvä?, es ole midägi vika?* Krl || *suure leegiga nüid on ele suur tuli, puud põlevad nõnna lahedaste* Juu; *kuivand puud põlevad lahedasti* Plt; *tuli palap lahedaste* Puh **Vrd** laheste

lahedus *lahedu|s g -se* Tor JMd Hls Krk/n -ss/ Ran Puh; *lahidus* Krl

1. *lahkus põle tema lahedust`enne`näindki* JMd; *lahedus ja`lahkus`lääve ütte* Hls

2. *jahedus, kargus`üüsest lahedust üteldäss`sel`ge ilm* Ran

3. *lahjus mea_i`tää ta lahedusest midägi, kui lahe ta olli* Krk

lahe|hüüp *hüüp lahe üip suur`pitkade kollaste`tiibadega, kui`lahtes ümiseb, kuuleb`mütme kilu`meetri`peale ära* VII **Vrd** lahesõnn -**kull** roo-loorkull *lahe kullid suured pruunid,`roogude kohal`lensid* VII -**lehm** (lind) *üip ähk lahelehm* Pöi; *lahe lehm ehk tikutaja oo üks* Muh **Vrd** lahesõnn -**liha** *laheliha* tailiha – Saa M **Vrd** lahi-, lahja|liha

lahendama *lahen|dama* Vai/-mma/ Pöi Mar Mär JMd Koe Kod Har, -tem(e) Krk

1. (lahti) *harutama`niiti lahendamma, kui on sasis, siis vaja lahenda* Vai

2. *lahedaks tegema`rindu ta lahendass imelikult* Har

3. *vaieldavaid asjaolusid selgitama, lahendust leidma üks`süüdistä üht,`toine toist,`kolmas sie siis lahenda nei`aßsad* Vai; *Ma tuli ää,`jähid`õõnna lahendama`jälle, mina_b tea nende`asjadest* Pöi; *sie asi tahab lahendada* JMd; *minä lahendän näie tüli,`lükäsin ühe ühele puale,`tõese tõesele* Kod; *mõni teine läit`s sedä`asja lahentem* Krk

lahendik *lahendi|k* Kõp Pst Krk Hel, -ti|k Hls Krk, g -ku

1. *lahing ku`kakleve, lööve lahentikku* Krk; *es usu`kennigi, et nii suure lahendiku tuleve* Hel **Vrd** lahe⁶

2. *sajuhoog, sahmakas nüid sadas üte ää lahendiku* Pst; *tulli üit`s ää lahentik`vihma* Hls; *ollu tõine rahe lahendik, viinu katussit* Krk || *sai üte lahendiku tappa* Pst

lahenema¹ *lahenema* VNg Pöi JMd Kod Plt Ran Har

1. *alanema; klaaruma kaala rahud vai munad aeva üless - - kui lämmit saava, siss veri laheneb ärä, sis_na`kaova ärä* Ran; *taa ol`l nii`paistõt nigu pakk, a no? om`paistuss jo?`vällä lahenu?* Har

2. *puhkema`ühed lilled oo`laßti, tõesed akavad lahenema, akavad`laßti minemä* Kod

3. *lahkuma mina lahenen sinu juurest`vällä* VNg

4. *lahendust saama See asi peab ikka`õhte`viisi lahenema, ega siis inimene või välja`peale`jääja* Pöi; *ehk laheneb pikka`müöda* JMd

lahenema² *lahen|ema* TLä, *-õmma* Plv; *lahinõmmõ* Krl; nud-part *lahenenu* Hel lõhenema *lahenenu* levä Hel; *ega käe muedu ei lahene, kui ligedass saab ja `kange tuul om; jala ja kondsa lahesiva ärä, nigu suure kraavi olliva sehen* Ran; *maa lahinõss põvva ilmagõ* Krl; *suu um lahenu?* tuulõga Plv

laheng → lahing¹

lahe|sein nooda maapoolne külg *`ulgusein ja lahesein olid ja `uidumihed olid siis `seinä pääl, siel `kummalgi, `toine `ulgu `seinäl, `toine lahe `seinäl ja [ajasad] `uitu edesi `jälle* Kuu Vrd lahetiib

lahest, -e *lahest* Mus Vil Krk, *`lahhest* Vai, *laheste* Kõp Hls takistuseta, vabalt; ladusalt *`lahhest `juokso vesi, tädä midägi ei tagista* Vai; *ei saa lahest üteldä* Vil; *vesi jooseb laheste* Hls; *`sirge puu, pird juusk `äste lahest; mis sa sasiset, kõnele ilusti, lahest; raud `kärblise lahest `lendäve* Krk || suure leegiga [tulusele võetakse] *mis `tahten puid, mis `aste laheste põleve* Hls; *tuli palass ku ragin, tuli palass `õige lahest* Krk Vrd lahedaste, lahedasti

lahe|sõnn hüüp *Lahesõnni `mõiramine kostab `mütme võrsta taha ää, see peab ikka ääl olema* Põi Vrd lahe|hüüp, -lehm

lahetama *lahetama*, (ma) *laheta (-da)* spor Sa

1. heitma, viskama; kukutama *ma lahetasi roobi kääst ära; lahetab kiviga kanale `pihta, `ongid `valmis; õhu laevad tulid, ühe pommi lahetasid ka; laheta kuub `sel`ga* Jäm; *ma laheda see `sõnna maha; lahetas ruusi kivide `peele, läks puhas puruks; ta võib `koorma `peale ka lahetada* Khk; *kus sa ta `jälle lahetasid; lahedas teisele `raanda tääve vett `kaela* Mus; *Ma lahetasi musta vee kausist `põösa* Kaa

2. lõõma, äigama *ma laheta `soole ühe* Jäm; *sellega oleks ee `mööda abusi laheta* Mus; *lahetas ära, süda oli täis* Krj

lahete, laheti n, g *lahete (-ti)* Muh Var Tõs; pl *lahetõd, lahõ-* Khn (kalade) kuivatusraam *pane kalad lahetele `kuima, nii kena soe päe paistab* Muh; *laheti oo `vitstega kuetud, kepid kahe `võlla vahel kinnitud; räimed pannase lahete piäle `kuima* Var; *räime kuivatamise lahete; kui räimed ää pestässe, siss pannasse lahete `piäle `nõrguma* Tõs; *Võta purjud lahõtõlt ää* Khn Vrd lahe⁵

lahe|tiib *lahe tiib* = lahesein – Kuu

lahevale lõhki *õdagult ei mõse `siiri `puhtass. seere läävä väegä lahevale ja `kat`ski* Kam

lahe|voo lahest ulgumere poole liikuv voolus *Lahevuo juoks `lounast `pohja ja `ulguvuo `pohjast `louna; vat lahe vuo kaheld puold tuli ja siis `kiskus jää puruks; kui oli lahevuo, sai kalu - - vatta kala `juokseb alati lahe puold `verku; [kui] siit edelä puolt `tuuled olid ja vesi tous, siis oli lahevuo* Kuu

lahhan → lahanka

lahhest → lahest